

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

LE CORBUSIER

Levent Şentürk

MODULOR'UN BEDENİ

MODERN MİMARLIKTAKİ HEGEMONİK ERİLLİĞİN ELEŞTİRESİ

ELTİLEKİ KİMLİK KESİTİ YAYIN

seral

ALTIKIRKBEŞ YAYIN
LE CORBUSIER: MODULOR'UN BEDENİ
MODERN MİMARLIKTAKİ HEGEMONİK ERİLLİĞİN ELEŞTİRİSİ
Levent Şentürk
1. Baskı: Ocak 2011

Yayın Yönetmenleri
Kaan Çaydamalı - Şenol Erdoğan
Kitap Editörü: Şenol Erdoğan
Düzeltili: Osman Şişman

Kapak Tasarımı: Erol Egemen
Kitap Tasarımı: Alper Bayrakdar
Sayfa Düzeni: Alper Bayrakdar

Baskı: Pasifik Ofset LTD. Şirketi
(0212) 412 17 00
Sertifika No: 12027

©ALTIKIRKBEŞ YAYIN
Sertifika No: 17613

Kadıköy'ün yağmurlu ve puslu günlerinde hazırlanan bu kitap sizi uçurumdan aşağı atacak güce sahip olabilir. Herhangi bir şekilde ve özellikle izinsiz olarak iktibas edildiğinde Kadıköy'ün o bilinen, serin ve rutubetli laneti, yıllar boyunca bunu yapanı takip eder, saçları dökülür, rüyasında sürekli olarak Kadıköy sokaklarından akın akın geçerek yıllık intiharlarını gerçekleştirmeye giden Lemur sürülerini görür ve derin bir yalnızlığa gömülür.

LE CORBUSIER

MODULOR'UN BEDENİ

MODERN MİMARLIKTAKİ

HEGEMONİK ERİLLİĞİN ELEŞTİRİSİ

Doğa Özgür'e...

İlknur'a
Saadet'e
Hanife'ye
Sibel'e

Bülent Tanju'ya

İÇİNDEKİLER

- 10 Prolog
- 16 Modül Atlası

1. MODÜLÖR

- 16 Oranlı Grid [Proportional Grid]
- 18 Fibonacci Dizisinin Rakamları
- 18 Bir Yetmiş Beş
- 19 Tabutlanmış Beden
- 19 Bedende Merkez Arayışı
- 21 Elli Birinci Sayfa
- 23 Deniz Yolculuğu
- 23 Bir Yetmiş Beşten Bir Seksen Üç
- 24 Yolculuğun Öteki Anlamı
- 25 Dik Açının Şiiri
- 25 Sarmal
- 28 Kendi Üzerine Katlanan Figür
- 29 Hinduist Sayı Mistisizmi
- 31 İngiliz Polisinin Boyu
- 31 Biyo-Siyasetin Alegorisi
- 32 Eril Bir Beden
- 32 Bedende Röper Noktaları
- 33 Elde Var Bir...
- 34 Uzamda Yer Kaplamak
- 34 Esas Duruş
- 35 Panzehir: Örgansız Beden
- 35 İkonografi: Beden + Şekil + Rakam
- 36 Total Program
- 36 Matila Ghyka
- 38 Sayılar ve Büyük Kapatılma
- 40 Sağlam Zemin
- 41 Kaos
- 42 Analog Dünyada İmza
- 43 Kuşlar
- 43 Kabuk

2. KENT

- 48 Ruhani Mekân
- 53 Benliğin Terbiye Edilişi

- 54 Mimarlık, Heykel, Resim
- 55 İfade Edilemeyen / Söze Dökülemeyen Mekân
- 56 Kötülüğün Giremediği Yer
- 57 Temenos
- 58 Parthenon
- 60 Modülör Evreni
- 62 Dik Açının Şiiri D3 – Füzyon
- 64 Benliğin Kenti: Kanonların ve Işığın Kenti
- 65 Ceza
- 66 Bahçe Kent'e Karşı Saflığın Kaybı
- 69 Bugünün Kenti
- 69 İki Tür Benlik
- 71 Işıyan Kent; Kanonik Kent
- 72 Büyük Ruhlar Kanonu
- 73 Apolitik Metropolis
- 73 Faşizme Aralanan Kapı
- 74 Benliğin Tiranlığı: Bilinebilir Şeylerin Platosunda
- 75 Henri Poincaré
- 77 Özenfant
- 78 Blaise Pascal
- 79 Kurt Seligmann
- 80 Modülör Panelleri: Damızlık Soylar
- 83 Dalgalanma
- 84 Blaise Pascal (2)
- 86 Defosuz Kumaş ve Alternatif Bir Deney
- 89 Soyarıtımı
- 91 Ronchamp
- 92 İki Özel Modülör
- 93 Cephe-Mobilya Bileşiği
- 93 Şandigar Gobleni
- 95 Barınma Bloğu, *Unité De Habitation*: Bloklanmış Evren
- 97 Mutfak
- 98 Aynanın Öte Yanı
- 99 Toplumsal Düzen
- 104 Barınma Bloğu, *Unité De Habitation*: Sayısallaşmış Evren
- 105 Pilotis
- 108 Çatı
- 109 Piyano
- 110 Barınma Bloğu, *Unité De Habitation*: Teknolojik Evren

- 114 *Elektronik Şiir* [*Poème Électronique*]
115 Philips Pavyonu
118 Ruled Surfaces / Denetimsel Yüzeyler
119 Iannis Xenakis
121 *Elektronik Şiir* – Jenerik
122 Yaratılış (1)
122 Ruh ve Madde (2): Erkeğin Rüştünü İspatı
123 Her Şey Bittikten Sonra Kadının İcadı
123 Erkek Akıl'ın Doğuşu
124 Tahakkümün Nesnesi
125 Karanlıktan Şafağa (3): Ötekilerin Kötülüğü
125 Yüksek ve Düşük Dinler
126 İnsan Yapımı Tanrılar (4): Taştan Tanrılar
127 Zaman Uygarlığı Nasıl Biçimlendirir? (5): Eril Bilgi
Rejimi: Tekil Üreticiye Karşı Çoğul Tüketiciler
127 Aklın Bilinçdışı: Kadın
127 Zamanın Mekanik Tanrıları
127 Uyumun Dönüşü
128 Optik Uygarlığın İkiliği
128 Uyum (6): Yeni Bir Toplumun Yaratılması
129 Mutant Yaratıcı
130 Modüler'un Sahneye Çıkışı ve Manhattan ile
Hesaplaşma
130 Tüm İnsanlığa (7): Gelecek ve Barış Dileği

133 3. BEDEN

- 138 Tepegöz'ün Bedeni: Tepegöz'ün İcadı
139 Parmakla Sayma
142 Bedenin Üyeleri
143 Tepegözün Uyumlandığı Uzam
144 Görselleştiren Biyo-Politiğin Tasarım Haline Gelmesi
145 Erkek, Kadın, Doğa, Tanrı
147 Tek Şeritlilik, Çift Şeritlilik
149 Bedensizleşme: Bir Gamalık Kapatılma
153 Bedensiz Organ
157 Marsilya Limanı'na Karşı *Unité*
159 Elizabeth Grosz
161 Bedende Mevzilenen *Unitér* İktidar
163 Kapatma: *Hospital Général*
165 Speiser'e Göre Dünya
166 Eril Beden
167 Maillard Diyagramı ya da Cinsiyetçi Tashih
170 "Feminist" Corbu

- 171 Judo
173 Kama Sutra
173 Gömlek
175 Bernard Cache
175 Calculus
176 Alphaville
176 Organsız Beden

184 4. KAFES

- 184 Yazmak
184 Molar Yapılar
184 Molar ve Moleküler Katmanlar Arasında Yazmak
187 Erkil Kafes
188 Eril Akıl, Aklın Erilliği
188 Zamanın Eril Doğuşu
190 Eril Toplum Sözleşmesi
190 İkinci Cins
192 "...Brrrh!"
192 Toplumsal Cinsiyet Kafesi
195 Hetero-Normatif Cinsiyet Rejimi
197 Erkekliğin Kurumsallaşması
198 Modern Erkekliğin Doğuşu
199 Ovotestis Biyopsisi: Cinsiyetsizliği Kafeslemek
202 Kuş Kafesi
207 Kafesin Sayılar Aleminde: Sayıya Karşı Değer
209 'Hagiografik' Kafes: 'Modulografi'
209 İyilikle Kötülük, Kolaylıkla Zorluk
210 Köşesinden Hava Sızan Kare
211 Mısır 'Modulografisi'
213 Bizans 'Modulografisi'
214 Osmanlı 'Modulografisi'
215 Faydacı Aklın Kafesinde
221 Atölye Çalışması: 'Modulorize'

228 5. ÖTEKİ MODÜLÖRLER

- 228 Dayre Modülörü
230 Le Lionnais'nin Şerhi
231 Renard Modülörü
231 Rothier Modülörü
234 Epilog
244 Kaynakça

PROLOG

Modulor'u okumanın çeşitli yolları olabilir; her kitabı okumanın birçok yolu olabilir. Modulor'un, iki ciltlik melez bir toplam, bir söylem ve polemikler kitabı, otobiyografi olduğunu düşünebilirsiniz. Mimarlık hakkında bir kitap, bir kehanetler dizisi, hatta bir dehanın mimarlığına matematik ve sanat dolayımıyla ulaşmanın yolunu gösteren bir kitap da olabilir. Bu kitabın yarım yüzyıldan beri çeşitli ülkelerde çeşitli zamanlarda sayısız kere okunup yorumlandığını ama şimdilerde unutulduğunu hatırlatmakta fayda var.

Ben bu kitapta, Modulor'u bir alegori gibi ele almayı denedim. Bence bir mimarlık kitabı olmanın ötesine geçiyor. Modulor tarihsel olarak -Michel Foucault'nun olağanüstü bir yetkinlikle tanımladığı- disiplin toplumlarının geleneklerine sahip çıkarak, -Gilles Deleuze'ün- denetim toplumları çağının eşliğinde, bedenler için yepyeni bir çerçeve üretiyor diye de düşünebiliriz.

Ama bu kez denetim bizzat Modulor'u kullananlar, onun içinde yaşayanlar ve onunla tasarım yapanlar tarafından üretilip yayılacaktır.

Modulor, geometrik bir biyo-hijyen ölçeği olarak, (öjenik projede olduğu gibi) imha etmenin değil, sınırsızca tekrarın tasarım teknolojisi. Tasarımın tasarımını yapmak: Le Corbusier tasarımcıların kolayca kullanacakları bir ölçüler ölçeğiyle 'tasarımın altını'na ulaşmayı -o ölçeği bizzat yapılarında etkin biçimde kullanarak- vaaz etmiştir.

Ama Modulor, görünürde egemen metre ve inç sistemlerinin yerine bireysel bir ölçek koyarak standartları devirmek gibi devasa bir direnişe girişirken; bedenleri çerçeveleyip kuşatarak, aşkınlıktan medet umarak, faydacılıktan vazgeçmeyerek, cinsiyetçiliği sürdürerek, tarihselciliğe sadık kalarak, hiçbir biçimde bir direnişe benzemeyen bir yol çizmiştir kendine.

Öte yandan, Modulor'un yapmadığını, yani geometri yoluyla bedenleri kuşatıp politikasızlığa kapatma işini, bugünün "Roma'sı olmayan İmparatorluk"unun başardığı görülüyor. Mimarlık, -Frye'nin 'kafes' metaforuyla açıkladığı pratiklerin-güç çizgilerini izleyerek, çeşitli Modulor'larla hesaplaşmasını sürdürmek zorunda.

Yirminci yüzyılın Le Corbusier (asıl adıyla Charles-Édouard Jeanneret) gibi başat mimarlık figürlerini konu edinen çalışmaları, yapının halesini yeniden çizmek tehlikesi bekler. Bu kitapta öncelikli amacım, Le Corbusier'nin mimarlık siyasetini anlamaya çalışmak ve bunu da çeşitli kavramsal bölgelere sızarak yapmayı denemektir.

Mimarlık nesnesinin kenti de 'hesaba katması' gerektiği yönünde, özellikle de yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren güç kazanan yapıbozumcu eleştirel literatürün genişlemesinden sonra yirmi birinci yüzyılda bizi ne bekliyor? Görünen o ki, *polis*'ten *politics*'e kayan normatif modernlik eleştirilmeye devam edecek ve mimari etkinliğin biyosiyasi boyutu daha çok masaya yatırılacak. Mimarları -Foucaultgil iktidar tanımındaki mikro iktidar açıklamasının tersine- yirminci yüzyıldaki değişimin kahramanları olarak baş tacı eden bir yazın, diğer tarafta

mimarı eleştirinin nesnesi haline getiren bir yazınla yüzleşmek zorunda kalacak.

Bu kitapta metodolojik açıdan, analitik ele alışlarda mümkün olduğunca ‘kılıcal’ bir tutum izlenmeye çalıştım. İlk iki bölümün oldukça analitik olması kaçınılmazdı.

Sözgelimi, bu metnin ilk halini Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Tarihi ve Kuramı kürsüsünde doktora tezi olarak hazırlarken, *Modulor*’un her iki cildi üzerinde, sayfa sayfa ‘derkenar’ çalışması yaptım; amacım üzerinde yoğunlaşacağım materyali seçmek için geri kalanları elemektir. Sonradan, bu materyali *Modulor*, *Kent*, *Beden* ve *Kafes* adlı dört ana bölüme göre ayırdım. Bu dört başlığı ise, ODTÜ’deki bir konferansta yaptığım sunumun metninden elde ettiğimi söyleyebilirim.

Kitapta yer alan çevirilerin tamamını ‘maalesef’ kendim yaptım, yapmak zorunda kaldım; okurdan, bu affedilmez suçu işlediğimden ötürü af dilemekten başka çarem yok. Çoğu kere, kendimi geniş alıntılar yaparken buldum; metni kitap olarak yayına hazırlarken de artık kendimin saydığım bu alıntıları kısaltmaktan uzak durdum.

Tartışmalarım için kılıcal yolları olabildiğince çeşitlemeye çalıştım. Bölümlerin sınırlarını belirlemek kolay olmadı. Dört ana bölümü yavaş yavaş yazarken, aslında en başından başladığım duygusuna kapıldım kimi kere. Bu ilk yazım bitince en başa döndüm ve her bölümün tartışmalarını kendi içinde bütünsel hale getirmeye çalıştım, yeni okumalar ve tartışmalarla bunları baştan yazdım. Bunun başlıca katkısı, bölümleri birbirine bağlayan ana tartışmalara bir süreklilik kazandırmak oldu; en azından ben öyle zannediyorum.

Modulor isimli ilk bölümde, birlik ve düzen arayışı, bedenin çerçeveselenmesi, cinsiyetçi kodlamalar ve konvansiyonla süreklilik gibi sorunsalları tartıştım. *Modulor*’un alt başlığı olan, meşhur: “Mimarlık ve mekanikte geçerli olacak, insan ölçeğine uyumlu evrensel bir ölçüm” olma iddiası, Le Corbusier’nin kitap boyunca (bilim ve sanatlar üzerinde) evrenselci, (toplumsal hayat üzerinde) insaniyetçi, (olumsallık karşısında) merkezci, (farklılıklar karşısında) cinsiyetçi ve (düşünce karşısında) gelenekçi/konvansiyoncu tavır takınması, bu alt başlığın altını devamlı oyması nedeniyle suya düşer.

Kent başlıklı ikinci bölümde, Le Corbusier’nin mimarlığının kenti nasıl sorunlaştırdığını konu ediniyorum. *Modulor*’a yönelik soruşturamda, mimarlık yapıtlarını eleştirinin odağında tutmak şartıyla, kentle ilişki meselesini çözümlemeye girişmek kaçınılmazdı. *Modulor* kentini kavramakta çıkış noktası, Le Corbusier’nin teleoloji kavramlaştırmasıdır. *Modulor* kentinin merkezine yerleştirilen benlik kurgusu, kanonlara ve panoptik gözetime tabidir. Bu aşkın benlik kurgusu dünyanın statik bir düzene [O/ordnung] tabi kılınmasını sağlar. *Modulor*’un kapitalist dünyayla, endüstriyel seri üretimle kurduğu ilişki, uysallaştırılmış bir potansiyeller evreni tanımlamaya dönüktür. Öte yandan, geleceğin *Modulor* toplumu için nihai bir kentsel çözüm olarak ortaya koyduğu *Unité de Habitation*, bedenleri bloklama, sayısallaştırma ve biyo-iktidarın nesnesi haline getirme pratiklerini görünür kılar. *Elektronik Şiir*’in imgelerini peşpeşe dizen özneye saniye saniye, kare kare, detaylarına sızincaya kadar yaklaşınca, söylem daha da görünürlük

kazandı diyebilirim. Tepegöz mecazıyla Le Corbusier'nin beden-uzam-doğa üzerindeki egemenlik savının izini sürdüğümde, onun bedeni çerçeveleyen temel kavramlarına da yaklaştım: Bu, zorunlu bir bedensizleştirmeyi, yani organizasyonu/ yasağı arzunun üzerine koymayı içeren bir tahakküm felsefesi idi. İktidar bedende mevzileniyor, mimarlık da Modulorik beden/kent dolayımıyla bu mevziyi genişletiyor: Gerçekte mesele yalnızca bundan ibaret.

Üçüncü bölümde bedeni sorunlaştırırken, Modulor'un bedenler üzerinde etkin bir kent siyasetini kurmasını sağlayan kafesleyici düzeneğin nasıl işlediğini kavramaya çalıştım. Modulor'u *molar* yapıların genel adı olarak yeniden tanımladım. Modulor'un yapısökümünü, Modulor'un metonimik gerçekleşmesi olarak hayal ettim.

Dördüncü bölümde, kafesin erilliğini temel alarak bir sonuca ulaşmaya çalıştım. Toplumsal cinsiyet, sabitliği kurumlaştırır. Tekilken güçsüz teller, bir ağ olarak tüm uzamı kuşatıp kafesleşir; bu pratikler Modulor'un mimarlıktaki işlevini anlamak için elzem. Giderek, cinsiyet ayrımcısı, ırkçı veya xenophobik egemenlik biçimlerini birbirine aynı tellerin bağladığını görebiliriz. Modulor özelinde bu aşkınlaştırma siyasetinin nasıl kurulduğuna bakarken, matematiğin bir Azizyazın'a ya da bir 'Modulografi'ye denk geldiğini gözledim. Le Corbusier'nin kadük olmuş tarihsel süreklilik anlatısı, yirminci yüzyıl bilimini ve matematiğini içine almaya, bir yandan da antik uygarlıklardan başlayıp Bizans'tan Osmanlı'ya uzanan kanıtlar toplamaya dayanır. Faydacılığı ele alarak, kafes mecazıyla ilgili soruşturmamı tamamladım.

Modulor'da içkinlik düzlemine ait unsurlar nedir? Bu sorunun yanıtı, Le Corbusier'nin kitaba dahil ettiği Öteki Modulorlar'da görünüm kazanır. Modulor ölçülerinin yaygınlığını ama aynı ölçüde rastlantısallığını gözler önüne seren karamizahi 'Modulorize' ['Modulorlaştır'] çalışması, ölçme saplantısıyla dalga geçiyor. Bu çalışma için Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nden bir grup öğrenciden etraflarında gördükleri, gündelik yaşamlarında en çok kullandıkları nesnelerde Modulor ölçülerini bulmalarını ve kaydetmelerini istemiştım: Hepimizin içinde bir Fourier, sonra da Le Corbusier var demek ki... Ama eskisi kadar mutsuz olmayan genetik veya ruhsal kalıntılar, hayaletler olmalı bunlar...

Metne dikey olarak baştan uca eşlik eden *Modulor Atlası*, Modulor'un sınırlarına, iddialarına, varsayımlarına ve ürettiği yargılara mümkün olduğunca ayrıntı düzeyinde bakmaya çalışan ve iki ciltlik Modulor'u özetleyen genişletilmiş bir içindekiler listesi gibi düşünülebilir. *Atlas*'taki sekiz yüz civarındaki maddeyi, tartışmaya başlamak için başlıklar gibi düşünüp yazmıştım. Tezi kitaplaştırırken, metne çıkmalar yazmaya başladım ve *Atlas* özerk bir metne dönüşmeye yüz tuttu böylece.

Bu kitabı tamamlamakta güçlük çektiğimi itiraf etmem gerek. Tezi tamamladıktan iki buçuk yıl sonra, kitaplaşması gündeme geldi. Bu vesileyle, tez sürecinde kullanmadığım malzemeyi ve biriken yeni literatürü yeniden çalışmam şarttı. Gelgelelim, bu tazeleme gayretleri köstek olmaktan başka bir işe yaramadı. Ben de

bütün yeni okumaları bir kenara koydum ve yalnızca üç yıl önceki metni temel alarak kitabı yeniden yazmayı denedim.

Yeniden yazarken, metni tıpkı Dexter'ın yaptığı gibi tezgâha yatırdım ve paramparça ettim. Neredeyse bir sözlükteki kadar çok sayıda başlığa böldüm; sonra bu metni de değiştirdim ve eski haline döndüm. Böylece, tez metninin birçok altbaşlığa bölünmüş halinde karar kıldım. Çalışırken yazarla kasabı birbirinden ayırt etmek zordur. Herkesin yavaş yavaş bu fikre alışması gerek diye düşünüyorum...

Prof. Dr. Bülent Tanju'nun danışmanlığında yazdığım doktora tezinin yapısında köklü bir değişiklik yapmadım. İlk bölümde Modulor'dan önceki *Oranlı İzgara* ölçeği ve onun kavramsal çerçevesini çizdim. Bir beden temsili nezdinde tüm kent hayatını geometrik kurallarla çerçeveye sığdırmaya/hapsetmeye/kapatmaya yönelik retorik'in 'ilmek'lerini bu ilk bölümde söktüm. Le Corbusier'nin bedende merkez arayışına dayanan konvansiyonel mimarlık siyasetinin izini sürerken, bu merkez arayışının tekleştirici, cinsiyetçi ve öjenik ideallerle aynı kulvarda giden başka anlatılara nasıl eklemlendiğini göstermeye çalıştım. Beyaz, Batılı, genç, atletik, erkek, polis bedeninin Modulor'un normatif beden kalıbını nasıl kurduğunu ve bu kalıbın ölçek bakımından sabitlenişini ele aldım. Corbu'nun sağlam zemin arayışı, teleolojik bir anlatı bağlamına yerleşmekte ve tarihsel bir süreklilik iddiasını ayağa kaldırmaya hizmet etmekte.

Kent bölümünün, Le Corbusier'nin kent hakkındaki düşüncelerine ayrıldığından yukarıda bahsetmiştim. Corbusier, mekânı ruhani olarak yeniden tanımlar ve bu tanımları *İfade Edilemeyen Mekân Deneyimi* [*L'Espace Indicible*] adını vererek yüceltir. Bu deneyim belli bir benlik kurgusunu öngörmektedir ve Le Corbusier kenti bu özcü benlik kavramı etrafında genişletilip çerçeveleir. *Isıyan Kent* [*Ville Radieuse*] hem kanoniktir (Pisagorcü, Vitruviusçü, Pascalci, ...), hem de panoptik bir kurgu olarak bir taraftan gözetim altında tutarken bir taraftan da gözden kaybolmaya çalışır. Le Corbusier kentinin dayandığı benliğin bilgi felsefesi, Henri Poincaré'yi izleyerek, dünyayı 'bilinebilir şeylerin platosu' olarak sınırlandırıp yüzeyselleştirir. Modulor panelleri, ortogonal panellerden ibaret homojenize edilmiş bir Modulorik üretim dünyasının öjeniğine dair deneysel bir çalışmadır. Marsilya'daki *Barınma Bloğu* [*Unité de Habitation*] Modulorik yasaların tümel biçimde örneklendiği kentsel ölçekli bir Modulor evrenidir. Bina, barındıracağı toplumu heteronormativizme göre örgütler, politikasız bir toplumun temellerini atacak biçimde bloklar ve sayısallaştırır. Ancak *Unité*'ye dair yapılan analitik strüktür çalışmaları, yapının Modulorik olmaktan çok uzak olduğunu ve dönemin yapım tekniklerinin karmaşık bir bileşimi olduğunu, dolayısıyla Modulor'un evrenselci savlarına indirgenemeyeceğini göstermektedir. Bir başka yapıt, Le Corbusier'nin Xenakis ve Varése ile ortak yapıtı olan *Philips Pavyonu* [1958, Brüksel] ve içine yerleştirilen görsel işitsel hibrit *Elektronik Şiir* [*Poème Électronique*], Modulor'daki eril anlatıyı gözler önüne serdiğinden, görsel projeksiyondan yakaladığım karelerden yaptığım ayrıntılı bir söylem çözümlemesine yer verdim.

Bedeni sorunlaştırmak, programın nesnesi ve biyosiyasetin öznesi olduğunu ortaya

koymak anlamına geliyor benim için. Tepegözün [*Cyclops*] Bedeni, Modulorik tiranlığın muadili, egemenlik ilişkisinin bir soyutlamasıdır. Ancak Le Corbusier'nin Modulor kitabındaki kimi eskizlerde beliren bu fallik perspektivist soyutlamanın tekçiliği, parmakla sayma gibi en basit kültürel ifadelerin çeşitliliği karşısında önü alınamaz şekilde karamizahi hale gelmektedir. Tepegözün uzam üzerindeki 'uyumlandırıcı' tasarrufu, perspektivizmin cinsiyetçi ışınallığını izlemektedir. Tepegözün beden politikasının tasarımılaşması, alegorik anlatıların devreye sokulmasından öteye gitmemektedir. Wittkower'ın Modulor'a yönelik övgüleri, dönemin Platoncu-Pisagorcu geleneği içinde anlaşılabilir. Bedensizleştirme, Modulor'un müzikal ölçeği örnek alarak bedenleri yüceltirken öldürmesini konu alır. Modulor saf bir organizasyon hayali olarak, bedenın yok edilmesi idealine dayanır. *Unité de Habitation*'un egemenlik iddiası ve mimari/siyasi programı, bedenler üzerinden bir kez daha ele alınabilir.

Kafes mecazından [Frye] yararlanarak, Modulor'un ne tür bir kafes tanımladığını anlamaya çalıştım. Modulor'un *molar* yapıların genel adı olduğu tespitini, bir tersine çevirmeyle, Modulor'un tarihselleştirilmesi gerektiği iddiası izliyor. Kafesin erki, Batılı aklın erilliğini ifade eder. Toplumsal cinsiyet, kadınlığın inşası ve dışlanması pratiklerini içerir. Yanı sıra, erkekliğin kurumsallaştırılması, eşcinselliğin siyasal alandan uzaklaştırılmasıyla mümkün olmaktadır. Hermafroditlik, biyopolitik müdahaleyle, eskiden olduğu gibi kabul edilmek yerine çağcıl olarak düzeltilmektedir. Marilyn Frye'nin kuş kafesi metaforu, tekrar eden bir davranış kalıbından hareketle devasa bir cinsiyetçi ayrımcılık ağını gözler önüne sermekte ve hem nötr hem de normal olma savındaki eril cinsiyetin hegemonik kurumsallığını göstermektedir.

Modulor kafesi, sayıların değer olarak aşkınlaştırılmasıyla elde edilir. Bu aşkınlaştırma bir tür 'Haghiografi' -ya da 'Azizyazın'- retoriğiyle yapılandırılır. Einstein'ın bir sözü, bir hesap hatasının çarpıtılması, Mısır hiyerogliflerinin 'yardıma koşması', Bizans'ın zaten Modulorik olduğu iddiası, Osmanlı'nın bile bu evrensel taşıdığı gibi ardarda sıralanan iddialar, devasa bir kültür coğrafyasını mitik bir süreklilik anlatısı içinde tekleştirmeyi hedefler. Modulor'un faydacı konvansiyonla paylaştığı ilkelerden biri de, iktisadiyatçılığın bireyi merkezleştirmesidir.

Modulor kitabında yer verilen 'Öteki Modulorlar'ı örneklerken, Dayre, Renard ve Rothier'nin alternatif sayısal ölçekleri, Modulor'un evrenselliğini sorgulamak için birer ipucu niteliğinde sayılabilir. Oulipo'nun da kurucusu olan Le Lionnais'nin Modulor'un iddialarını tümüyle boşa çıkaran şerhi, en önemli karşı savlardan birini örnekliyor. Bugünden Modulor'un rakamlarını gündelik yaşamın en sıradan ayrıntılarında keşfetmeye dayanan 'Modulorize' başlıklı atölye çalışması, Modulor'un her tarafta olduğunu ama bunun olumsuz doğrudan doğruya başka bir anlamı olamayacağını göstermektedir.

Bu çalışmanın çıkış noktası, Prof. Dr. Uğur Tanyeli'nin lisansüstü derslerinden birindeki küçük bir değiniydi. Uğur bey, her zamanki keskin ileri görüşlülüğüyle, mimarlığın güncel sorunsallarından biri olarak 'mimarlıkta proporsiyon' başlığı

altında, Le Corbusier'nin Modulor adlı ölçeğinin ayrıntılı biçimde incelenmediğini belirtti. Bu küçük ipucunun peşine düşmeye beş yıl önce, 2005'de karar verdim.

Bir doktora tezi olarak bu çalışma, matematik / bilim / müzik ilişkilerine değinen alt çalışmalardan geçerek, cinsiyetçilik ve modern mimarlığın erillliği bağlamında evrildi. 2005'te ODTÜ Mimarlık Fakültesi'nde düzenlenen "Cinsiyet, Cinsellik ve Mimarlık Tarihi" başlıklı Doktora Araştırmaları Sempozyumu'nda sunduğum bir makaleyi, tez danışmanım Prof. Dr. Bülent Tanju'nun ufuk açıcı önerileriyle genişlettim. *Atlas*'ı süreç içinde ekledim ve bütün bölümleri yeniden yazdım. Başlangıç parçalarını *Arredamento Mimarlık* ve *Betonart* dergilerinde yayınladım. Prof. Dr. Günkut Akın'a, Doç. Dr. Belkis Uluoğlu'na, Doç. Dr. Seda Tönük'e, Prof. Dr. Feride Çiçekoğlu'na ve Prof. Dr. Ayşegül Baykan'a girdiğim yeterlilik ve doktora tez izleme jürilerinde zihin açıcı katkılarından dolayı şükran duyuyorum.

Aileme, Lütfi, Saadet, Sibel, Zeynep ve İlkur Şentürk'e her anlamdaki desteklerinden dolayı borçluyum. Esogü Mimarlık bölümü öğrencilerine, *Ev: Bir Yerleşme Müzakeresi* sergisi [2005, Bilsar] için harcadıkları emekten dolayı teşekkür borçluyum. Ayrıca, sergiye katılımımız için elinden geleni yapan Mert Eyyiler'e de teşekkür etmem gerekiyor.

Tezimin kitaplaşma sürecine ivmeyi veren, Prof. Dr. Uğur Tanyeli'nin 2010 yaz başında verdiği destek, Akın Nalça ile yaptığım cesaret verici görüşmeler ve nihayet Bülent Erkmen'in tezin kitaplaşması için verdiği start oldu. Bu süreç sonuca ulaşamadı ama kendi payıma, çalışma disiplinimi sürdürerek kitabı sekteye uğratmadan tamamladım. Yayınlamasını verdikleri cesarete borçluyum; onlar olmasaydı bu kitap bugünkü halini alamayacaktı. Tabii hayat böyle derin ironilerle dolu... Kitabın grafik tasarımı için, Alper Bayrakdar'la birkaç hafta sürekli masa başında çalıştık. Koray Danişan da bu süreçte pek çok uyarıda bulundu ve kitabın yapısına kafa yordu. Her ikisine de ziyadesiyle borçluyum.

Şenol Erdoğan'a *Dozer*'den başlayarak yazımın engebeli arazisine dalmayı göze aldığı için, birlikte yürümeye duyduğu inancı için ve beklemekten nefret ettiği için, bu kitabın ve başka birçok kitabın varolmasını, Kaan Çaydamalı ile birlikte, ölüm kalım meselesi haline getirdiği için teşekkür borçluyum.

Bülent Tanju'nun danışmanlığı öylesine yapıcı, sabır doluydu ki, büyük bir rahatlık ve konfor duygusu içinde tezimi yazıp bitirmiştım. Yazdıklarım üzerine birlikte uzun uzun konuştuk ve her zamanki gibi, bu görüşmelerden hak ettiğimden çok daha fazlasını alarak ayrıldım. İnsani açıdan ne onun ne de Uğur beyin gönül yüceliğine kolay kolay erişemeyeceğimi düşünüyorum. Kişinin doktora tezinde yapabilecekleri danışmandan ibarettir bence; Tanju ile çalışmış olmasaydık, bu kitap asla varolmayacaktı.

Tezimi yazarken, Ulus Baker'le tanıştım. Onun erkenden dünyadan çekip gitmesi, ancak hayal edebileceğim bir şeyi, yani bir gün onunla beraber bir şeyler üret-bilmek umudunu da yok etmiş oldu. Bu kitabı, onun anısına da adamak isterim. ■■■

MODULOR ATLASI

Bu 'Atlas', bir haritalama denemesi; bütününde kavranması güç, iki ciltlik bir kitabın, Modulor'un genişletilmiş bir 'çindekiler listesi'.

Metnin okunaklılığını arttırmak ve kitabın içeriğini takip etmeyi kolaylaştırmak için, iki tür numaralama kullandım: 1/5 veya 2/165 şeklindeki numaralama, Modulor'un ilk veya ikinci cildine karşılık gelen sayfa numaralarını ifade ediyor. Bunların altında, maddeler halinde, ilgili sayfada nelerin öne çıktığını listeledim. 001'den başlayıp 807'de biten numaralama, *Atlas*'in kendi iç mantığına aittir. Toplamda iki cilt boyunca ortaya konan tüm materyalin madde madde anlatımıdır. Le Corbusier'in kitaptaki başlık düzenini olabildiğince korudum ve maddeler için başlık haline getirdim.

MODULOR

ORANLI GRİD [Proportional Grid]

Modulor'dan önce, Le Corbusier şantiyeyi tümünden disipline edecek bir ölçek geliştirmişti. Yapı kendi kendini inşa edecek şekilde, disipline edilmeliydi. Bunun anlamı, rastlantıya yer bırakılmamasıdır. Böylece yapı, onu yapanları aşar; varlığına kendisi karar verir. Çalışanlar da belirsizlikten tümüyle kurtulma idealine daha fazla yaklaşırlar.

Oranlı Izgara işler kılınmalıdır, çünkü inşa sürecinde başvurulacak tek kaynaktır. Zanaatçı, usta veya işçinin, yani ikincil kişilerin karar vermesine mahal bırakmayarak devreye giren aygıt, 'doğrultucu' bir rol oynayacaktır. Le Corbuser'nin ayrımı korur; yani 'yaratıcılar değil de uygulayıcılar' farklılık/sapma ortaya koyamamaları diye yapılmıştır. Şaşmaz Oranlı Grid/Izgara, keyfiyete 'içeriden' yanıt vererek, disiplin uygulamaya başlar.

'Tartışma götürmez' kültürel üstünlük, matematikten ve geometriden gelir; evrenseli kurar. Öteki'leri, birbirine benzemeyenleri bir arada tutabilmek için, bu evrenselci, korpora-tist hakikat kullanılır.

Modulor öncesine ait çerçeveyi inşaata aygıtı Oranlı Izgara'da, kareler Altın Orana göre birbirine bindirilmiştir.

Bu geometrik soyutlamanın amacı, oluşturulan çerçevenin içine bir erilinsan figürü dikmektir. Birkaç ölçü aracılığıyla temsil edilen bedenin, evrensel sabitleri aktarmaya yeterli olduğu varsayılır. Beden ölçüye vurulamaz bir yoğunluktur ama geliştirilen bir kafestir. Dünya bilgisi bu kafesin içinde indirgenir ve mimarlık pratiğe dökülür. Bedenin ideal bir şekilde çerçevelenebilmesi için geometrik şekillerle 'bilimsel' bir altlık oluşturulur ve bunlar inşai teknikler için araçsallaştırılır. Aşama aşama anlatılan Izgara, olabildiğince açık ve tutarlı bir araç gibi sunulur. İlk kitabın başlarında (ss. 37-40), Corbusier basitten karmaşığa doğru Izgara'nın gelişimini anlatır.

Beden, Altın Oran kullanılarak çember, üçgen, kare gibi basit şekillerle çerçevelenir. Oranlı Izgara bedeni doğrusal bir formülasyonla denetim altına almakla kalmaz, topolojik açıdan bedenle kare birbirine yaklaştırılır. Bunun nedeni, faydacı bir ekonomik ilişki kurmaktır. Modulor'un ideolojik altlığını kurmak için evrensel ölçüm iddiası rasyonel bir çerçeve ile ortaya konur.

Düzenneğin üreme mantığı, kareden başlayan bir dizi katlamaya dayanır. Bu işlem, origamiye benzetilebilir. Beden ile kare şeklen birbirine katlanır ve aralarında bir hiyerarşi

kurulur. Bu statik bir hiyerarşidir. Bedeni aygıtsallaştırmak için öldürmek gerekmiştir: Potansiyel bilinemezliğini askıya almak, kare gibi statik, kararlı ve soyut hale getirmek. Oranlı Izgara'da beden kalınlıksız, iki boyutlu bir temsil olmaktan öteye geçmez, bu nedenle aygıtın topolojisi kareyi oranlı bir biçimde katlamaya dayanır.

Bedeni бүken üçüncü bir kare, iki karenin arasına Altın Oran'a göre bindirilir. Aslında bedeni bina kesitlerinde kullanılabilir hale getirebilmek için katlamak, Le Corbusier için oldukça karmaşık bir operasyona dönüşür. 'Dik açının yeri', Fibonacci Dizisi, Altın Oran gibi matematiksel kavramlar devreye girer ve uzun uzun tartışılır. Izgara, doğaya karşı bir geometrik katılık kalıbıdır.

Izgara, Le Corbusier'in karşıtları çarpıştırma stratejisi uyarınca, kareyle bedeni, düzlemler eğriyi, yüzeyle çizgiyi birbirine katarak homojenleştirir.¹

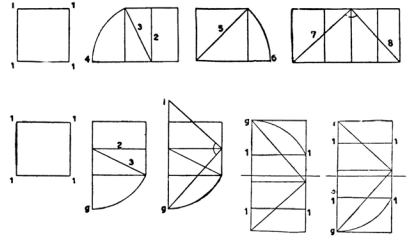
"Yaratığımız şey, matematiksel düzenin insan boyuna adapte edildiği bir yüzey unsuruydu. Onu kullandık ama tatmin olmadık: hâlâ kendi icadımızın bir tanımından yoksunduk!"

Oranlı Gridin temel ölçüleri 108,2–175,0–216,4 cm.'dir. Bunlar, ızgaranın içine çizilen eril insan bedeninin göbek deliği, boy, yukarı uzanmış kol yüksekliğine denk gelir ve mekânı tanımlar. Ölçüler Fibonacci Dizisine de uygundur ve zaten bu nedenle araşsaldılar; diziye uygunlukları 'bilimsel' olduklarını gösterir.

1,75 m. ölçüsü, ilk Modulor'un sabitidir ve Corbusier'nin kendi boyudur. Ama bunun az olduğunu gören Le Corbusier, Anglo-Sakson dünyaya egemen olabilecek bir ölçeğin bundan fazla olması gerektiğini, çünkü Amerikalıların daha uzun olduklarını görmüştür.

Fibonacci Dizisi, Grid'de katı bir biçimde kullanılmasına karşın, gerçekte son derece esnek ve demokratik kullanımlara uygundur. Çizilmişliklere ve görsel hiyerarşiye karşı direnç oluşturmaya da elverişlidir.

Oranlı Izgara, Gilles Deleuze'un ifadesiyle, 'çizilmiş' [*striated*] bir evrendir. Kodlanmış, katmanlaşmış, yani pürüzsüz'ün zıddıdır. İki büyük çizici monad olan dil ve ışık da, kültür dolayısıyla, çizilmedik yer bırakmaz.² Mekânsal bakımdan sahipsizlik, muğlaklık, öznesizlik, okunaksızlık, pürüzsüzlüğe yakın kavramlardır. Hiyerarşiler çizilmiş, ağlar pürüzsüz mekâna neden olur. Ama ne ağlar ne de hiyerarşiler sabittir; değişmez olmaktan çok, yoğunlaşmalar

Oransal Izgarayı oluşturan geometrik adımlar. Modulor 1&2, Le Corbusier 1980: 1/ 37-40.

Sayfa/madde ikili numaralamasının hem *Atlas*'in kendi içinde, hem de kitabın bütünü içinde işlevsel olabileceğini düşünüyorum. Sözellimi, hangi sayfada veya sayfalar arasında malzemenin yoğunlaştığı hemen görülebilir. Hangi sayfaların önemli iddialar içerdiği gösterilebilir. Kitabın bütünü açısından *Atlas* dizini oluşturularak, maddelerin sözükte nereye gönderimde bulunduğu çıkarılabilir. Sözük okunurken *Atlas* hep açık duruyor olacak, *Atlas* okunurken de Sözük. Böylece, hakkında konuşulan ile [Modulor, Le Corbusier], konuşan kişi [yazar] arasında; aslında iki metin türü arasında verimli atlamalar gerçekleşebilecek. Kuşkusuz Sözük, *Atlas* için bir lejant değil. Ama yine de, son derece dağınık bir şekilde de olsa, *Atlas*'ı keşfetmeye çalışan

olarak tanımlanabilirler. Aynı nedenle hiyerarşiler ağları, ağlar da hiyerarşileri üretir.³ Oranlı grid, geometriyle kurduğu hiyerarşiyle, ağ ilişkilerini aşkınlaştırır, çizgiselleştirir.

FİBONACCİ DİZİSİNİN RAKAMLARI

Fibonacci Dizisinin rakamları, tek başına bir yasa değil. Örneğin *Oranlı İzgara*'da (Modulor'dan önce geliştirdiği şantiye aygıtında) yer alan (4) [108,2 cm.] ölçüsü, kendisini oluşturan (2) [41,54 cm.] ve (3)'ün [66,8 cm.] toplamı olmakla birlikte, "(4) = (3) + (2) ve (5) [175,0 cm.] değil" biçimindeki kesinleştirmeye direnmez. (4), diziyi oluşturan adımların geri götürülebilecek çokluğunda bulunur: "(4) = (3) + (2), yani (4) = [(2)+(1)] + (2), gibi.

Her adımın önceki adımları kapsaması, Le Corbusier'nin peşine düştüğü homojen ve kesintisiz uyum dokusuyla örtüşür mü? Prezisyonla keyfiyetin birlikte gözlenebildiği Fibonacci dizisinden, Corbu'nün cinsiyetçi bir kesinlik olgusu yaratmasına matematikçi Le Lionnais'nin itirazı ilginçtir.

BİR YETMİŞ BEŞ

İlk Modulor adamının boyu. Aynı zamanda Le Corbusier'nin kendi boyu.

Le Corbusier'ye göre 1,75 [boy] göbek deliği yüksekliği ile [108,2 cm.] Altın Oranın [66,8 cm.'nin] toplamından elde ediliyor olsa da, bu rasyonelleştirme, hiyerarşik bir tanımlama olduğunu gizleyemez.

Fibonacci Dizisi bir ağıdır. 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21... dizisi, Fibonacci Dizisine örnektir. Önceki iki rakamı toplamak, dizinin kuralıdır. Toplama işleminin dağılıma özelliğinden dolayı "A = B'dir ve C değildir" şeklinde bir kesinlik çizilebileceği gibi, "A = Q + W + E + R + T + ..." de doğrudur.

Dolayısıyla Fibonacci Dizisi, ne yasaklarken tanımlayan, ne de tanımlı yasaklayarak kapatan bir yapıdır.

Ama yine de Le Corbusier evrensellik, uyum gibi kavramlarla onu araçsallaştırır. Fibonacci Dizisi, uyum saplantısının bir yansıması olmak yerine, pekâlâ toplama işlemini bağlam haline getiren, rizomatik bir dizi olarak da değerlendirilebilir.

bir metin. *Atlas*'ı gözden geçirirken, özellikle gizli öznel 'nesnel' akademik kipten uzaklaşmak için çaba gösterdim. Buna rağmen *Atlas*'la Modulor'un özdeş olduğunu iddia etmekten çok uzağım. Her okumanın -tıpkı hatırlama sürecindeki gibi- en azından bir indirgeme ve çarpıtma olduğunu kabul etmek zorundayım. Le Corbusier'nin birbiri ardına ortaya koyduğu önermelerin, iddiaların, tezlerin toplamda oluşturduğu çelişki yumağını görünürlük kılmaya çalıştım. Maddelerin sonunda, sık sık okur için açıklamalar getirmenin yararlı olabileceğini düşündüm. Bunları ayrı bir metin olarak kabul etmek de, *Atlas* ile *Sözlük* arasında atlamalar yapmayı sağlayacak bir köprü gibi görmek de mümkün.

TABUTLANMIŞ BEDEN

Oranlı Grid, Corbusier'nin, dik duran bedeni tabuta koyma, bir şeklin içine sabitleme amacına uygun şekilde yapılandırılmıştır. Izgara'nın 25 Ağustos 1943 tarihli ilk şemalarında, dik açının yerini bulmaya çalışır ve düzenek yatıktır. İkinci şemada, kareler artık üst üstedir ve şema dikey hale getirilir. Bu dikey hale getirme, ayağa kaldırma, Le Corbusier'nin en kalıcı mimari saplantılarından biridir aynı zamanda. Neredeyse mimari etkinliğinin tamamına bu kavram, dikeylik, dik açı egemendir.

Modülör, geometrik bir anlatımla, bedenin çerçevelemesidir. Kullanılan geometrik şekiller, sonucu baştan bilinen bu çerçevelemenin adımlarıdır. Beden ise kalınlıksız, cepheden, dik duruşlu bir temsildir yalnızca. Michel Foucault'ya göre bedenlerin denetlenmesi, Batı'da on yedinci yüzyıldan başlar ve gittikçe bir uzmanlık alanına dönüşür.⁴ Oranlı Izgarayı bedenleri sabit mekânsal çerçevelere kapatmanın sosyal tarihinde ne yalnızca topolojik bir ölçek, ne de salt yapı teknolojisi olarak görebiliriz. Le Corbusier'nin ölçeği, içkinlik düzleminin üzerine yerleşen, homojenleştirici, sabitlerle donanmış bir tahakküm ölçeğidir. İnşa edilmiş çevreyi kurduğu bu tahakkümle aşmak ister. Oranlı Izgara, pratik gerekçelerle, şantiyede başka ölçüleri yasaklar, birkaç ölçüyle bütün inşaatı tamamlama kolaylığı getirir.

BEDENDE MERKEZ ARAYIŞI

Le Corbusier, ideal eril bedeni oranlı bir Izgaraya yerleştirmek, yani geometrik şekille, temsili beden arasında faydacı ilişkiler kurmak için, bedende bir merkez bulunduğu gibi bir sava ihtiyaç duyar.

İnsanın bedeninde kutsal bir merkez bulunduğu savı, genelleyci bir merkez iddiasının parçasıdır kuşkusuz. Merkez aramak, -Gilles Deleuze'ün tanımıyla- 'molar'ın (kodlanmış, hiyerarşinin, geleneksel faydacı araçların) terimleriyle düşünmektir. Ama bedenin merkezsizliğinin itirafı, Modülör'ün tasfiyesini, bedene 'moleküler'liğinin (tikelliğinin) teslim edilmesini gerektirecektir.

Modülör'dan aşkınlık iddiasını çıkardığımızda, geriye ne doğrusal ve çizgisel matematik, ne de dünyayı kaos adını vererek mahkûm etme zemini kalır.

Modülör 1

İkinci Basıma Önsöz (1951)

İlk paragrafta Albert Einstein'ın

Modülör'la ilgili olumlayıcı sözünün

hatırlatması.

Einstein, Le Corbusier ile bir sohbetinin

sonunda, mimara bir not yazar ve iletir:

Modülör'un "iyiyi kolay, kötüyü güç

kıldığı"nın belirttiği bir pusuladır bu.

İlahi geometri: Milan

Trienali'nde sergilenen eserleri topluca

sıralar ve Modülör'un bu geleneğin son

halkası olduğu iddiasını dile getirir.

Söz konusu Trienal, Modülör'un

bilim dünyasına ifşa edildiği stratejik

Le Corbusier'nin bütün 'dikeylik' iddiası, bedende bir merkez bulunduğu savına yaslanır. Bedendeki merkezin yerini hiç işaret etmemiş olsaydı bile, insanı varlık olarak felsefi anlamda merkezleştirmişti.

Corbu, bedende aradığı merkezi bulabilmiş midir? Sistemik bir arayış olarak kuşkusuz evet.

Bu merkez, Modulor'un yapılı çevreye manipule edildiği tek tek her ölçüde bulunabilir. Modulor'la binalara kazınan her ölçü, bu merkezin inşasına hizmet eder. Altı ayaklık adam boyunun seçilmesi, benzer nedenlere dayanır; Le Corbusier için ticari boyutunu dile getirirken, ayak ve inç cinsinden tam ölçüler bulmanın, ABD'deki ve Birleşik Krallık'taki yatırımcıları aynı anda hesaba katmak olduğunu itiraf eder. Metreyle inç sistemini uzlaştırması, şirket anlaşması gibi bir şeydir: Corbu'nün, iki büyük şirketi de memnun etmek ister gibi bir hali vardır, bu uzlaşmayı ararken.

Modulor'da, ticari beklentilerle uyumlu küçük bir değişiklik yapar ve figüre yeni bir boy ölçüsü verir [1.75 yerine 1.83]. Modulor, artık Batı dünyasındaki iki baskın uzunluk normunu birden içerir. Sadece santimetre cinsinden değil, ayak-inç sisteminden 'cevaplar'la da donatılmıştır. Le Corbusier sistemi gayri-şahsileştirmekte tereddüt etmez. Ortalama polis memurunun boyuna daha sıcak bakar ve ölçülerin kalibrasyonuyla şahsen ilgilenir. Metropolis'e karşı, İngiliz polisinin boyunu savunur:⁵

"...ayak ve inç cinsinden tam ölçüler bulmak gerekiyordu.

Hiçbir zaman, kırmızı ve mavi, iki serimizin de bazı rakamlarını yuvarlamayı tasvip etmedim. Bir gün birlikte çalıştığımız sırada, bir çözüm bulmaya dalmışken, içimizden biri, -Py- dedi ki: " 'Modulor'un mevcut ölçüleri 1,75 boyundaki bir adamın boyuna göre tanımlanmış durumda. Ama bu daha çok bir Fransız boyu değil mi? İngiliz dedektif romanlarında yakışıklı adamların, sözgeliği polislerin, her zaman 6 ayak boyunda olduğunu hiç fark etmediniz mi?"

Bu standardı uygulamaya çalıştık: Altı ayak = $6 \times 30,48 = 182,88$ cm. Ne mutlu ki, 6 ayak boyundaki bir adama dayanan yeni bir 'Modulor'un dereceleri, gözlerimizin önünde ayak ve inç cinsinden kendi kendilerini çevirdiler!

...O andan sonra, kendimizi altı ayaklık insan boyuna (182,88 cm.) göre yeni 'Modulor'umuzu yuvarlanmış tam ölçülere çevirmeye adadık. Heyecan içindeydik.

bir kongredir Le Corbusier için. Le Corbusier 'uyum' kavramında ısrar etmiş ama 'simetri' kavramı esas alınmıştır.

 Birinci basımdan sonra oluşan ilginin açıklanması.

Modulor, dünyanın çeşitli ülkelerinde tekrar tekrar basılmış, popüler bir mimarlık kitabı olmayı başarmıştı. Olanca karmaşıklığına karşın kitabın bunca ilgi görmüş olması elbette ilginçtir. Oysa aynı popülerliği bugün sürdürdüğünü söylemek güç. Sözgeliimi dilimizde çevirisi mevcut değil.

 Modulor'un ikinci kitabını yapmaya karar verdiğini açıklaması.

Soltan, bu kez son şekliyle, cebimin dibindeki küçük alüminyum kutudaki eskisinin yerini alan yeni bir dereceli şerit çizdi.”

...“6 ayak boyundaki bir adamın boyu esas alınarak kurulmuş ‘Modulor’un ikinci versiyonu konusunda ilgili bir şeyin daha söylenmesi gerekiyor. Nedeni basit: Modulor’un yardımıyla dünya ölçeğinde pazarlanan nesneler, tüm ırklardan ve boy-lardan kullanıcıların malı haline gelerek tüm dünyada dolaşmak durumunda. Bu yüzden en uzun boylu adamın boyunu (altı ayak) benimsemek doğru, hatta zorunludur, ki pazarlanan mallar onun tarafından kullanılmaya uygun olabilsin.”

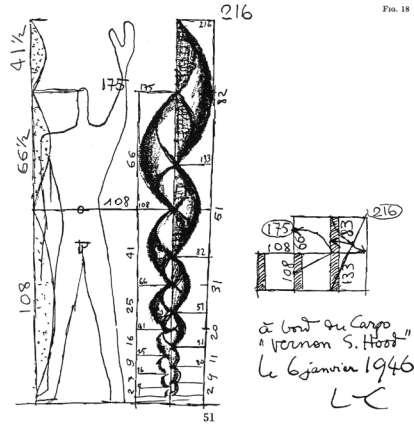
ELLİ BİRİNCİ SAYFA

Modulor'un erken aşamasının sembolik öneme sahip çiziminde, çıplak erilinsan göze çarpar. Ne var ki bu çıplaklık, Giorgio Agamben'in sözünü ettiği *zoē*'den [doğal, yalın ya da çıplak hayat-tan] oldukça farklıdır.⁶

Bu temsili bedende gerçekte bağlantı kurmayı sağlayan simgesel ipucu -Le Corbusier'in boyuyla aynı olması- dışında *zoë*'yi hatırlatan bir şey bulunmaz. Anonimleştirme, çıplaklık, cinsiyet ve kimlik belirtilerini üzerinden silme, faydacı genellemeyi izleyen nesnel tavrın bir kanıtıdır. Agamben'in ifadesiyle, *bios*'un, siyasal bedenin alanına geçilmektedir.⁷

Ölçeği evrenselleştirmek, çıkış noktasındaki savunmasız çıplaklıktan, otoportrenin *bios*'una geçmek, kişisel ayrıntıları *molar*laştırarak bir anlamda *moleküler*i silmek ve böylece aygıtı genel geçerlik/temsil gücü kazandırmak demektir.

Modulor her iki cinsiyetin de aleyhine işleyen katı bir cinsiyet tanımı getirir. Sonraki [1.83 m.'lik boy'a göre ölçülendirilen yeni] Modulor'un kodlanmış bir penisi yoksa da, modernliğin disipline edici sistemleriyle ortak paydası bulunan erilleştiricilik ilkesi yerinde durur.

Modulor'un bütünsel eskizi.
Modulor 1&2, Le Corbusier,
1980: 1/51.

Birinci kitabın 65. sayfasında yer alan (ve Modulor'un ABD'deki 1980 tarihli toplu basımında kapakta da kullanılmış olan) çizimde cinsiyetçi bir mesaj vardır. Normalleştirilmiş bedene cinsiyet vurgusu, yerleştirildiği dörtgen içinde dik ve köşegensel bir duruşla verilmiştir.

Bu duruş, yani kolu muzaffer bir biçimde havaya kaldırma, eril güç temsiliinin leitmotifidir. Kolu havaya kaldırmak, sözgelimi Eugene Delacroix'nın Fransız Devrimi'ni anlatan 1830 tarihli ünlü tablosunda, ulusu temsilen genç kadına devredilir. Buna karşın kadın, Erkek Akıl'dan ödünç alınmış duruşun taşıyıcısıdır.

Ulus sahip olunan topraklar olduğuna göre, mutlaka dişi olmalıdır. Militer imgeleme ilham veren özgürlük de -mecazi bir ifadeyle- tıpkı kadın gibi 'elde edilen' bir şeydir: Güçlü, akıl dolu ve kesin erillikle karşıt; sonsuz, tutku dolu, belirsiz dişilik.

Delacroix'nın 1830 tarihli, *Halkı Yönlendiren Özgürlük* tablosu, 'özgürlük' ya da 'temizlenmiş topraklar'ın sembolü, çürüyen bedenlerle kaplanmış (Le Corbusier'nin her zaman karşısında olduğu yataylık), karanlık ölüm arazisinin üzerinde dimdik yükselir. Zafere ulaşanlar sadece ayakta kalanlar değildir; bu zaferi kalıcı kılacak bir bayrak sopasını, *Axis Mundi*'yi bu araziye dikmeleri gerekecektir. Sembolik erillik alanına dişinin yerleştirilmesi, Delacroix'nın tablosunun sanatsal gerilimini oluşturur.

Genç kadının göğsü açılırken, bedeni 'kadınsı yetersizliğini' aşarak bayrağı tutan bir iko-naya, bir tür ulusalcı Meryem'e dönüşür; dolayısıyla eril bir nitelik kazanır.

Çıplaklık, ulusun kendine aşkın bir kimlik inşa etmeye başladığı anı da belgeler; beden in eski giysilerinden sıyrılmasını ve yeni bir bedene kavuşmasını. Mutlak güç talebinin dikey nesnesi bayrak, kendi başına yeterince fallik bir imgeyken, Fransız ulusunu bu bayrağın güvenliği altında gelecekteki kaderine götürecek taze, döllenmeye hazır, anaç beden bulunmuştur.

Delacroix'nın tablosu, cinsiyetçi sembolizmin klişelerini kullanarak, Fransa'nın ulusal egemenlik kavramına duruş ve cinsiyet bakımından uyumlu bir çerçeve çizer. Buna rağmen, tablo uzun süre siyasi sansüre uğramıştır.

Modulor, bedenin abartılı kol duruşuyla bütünleşen köşegensel dikliğiyle, bir yüzyıldan biraz uzun bir süre önce Delacroix'nın yarattığı eserin ulusalcı cinsiyet klişelerinden beslenerek, mevcut fallik geleneğe dahil olur. Modulor'un temsili bedeninin el, kol, omuz ve bacaklarındaki abartma da bu erki taşıdığına işaret eder.

Delacroix

22

Zeki Faik İzer, *İnkılap Yolunda*, 1933

■ ■ ■ Mekaniği, insan gücünü ve üretimi belirleyen ölçülerle ilgili sav. Bu aslında kapitalist üretimin gerçek belirleyici olduğunu Modulor yoluyla inkâr etmeye dönüşecek olan bir sav. Modulor, bu sistemin içine etkin bir biçimde yerleşmeye çalışırken, bir taraftan da, Le Corbusier'nin sistem-dışı düşünceleri nedeniyle hedefine varamaz.

■ ■ ■ Otobiyografik bir dille macerası: Ansiklopedik olmayan, neredeyse kahramanca yaşamış bir kimse oluşundan bahis.

Le Corbusier'nin, kitap boyunca sık sık bu türden narsistik çıkışları olur. Kendi dehasına inanan ve başkalarının da bu dehaya inanmasını isteyen Le

DENİZ YOLCULUĞU

Le Corbusier, *Le Havre* limanından New York'a kalkan *S.S. Vernon S. Hood* adlı kargo gemisiyle, *Modulor*'u sembolik biçimde doğrulamak için çıktığı inanç yolculuğunda, bitimsizcesine değişken vahşi okyanusa karşı, geminin ölçülerinde evrensele sığınır:⁸

“Orada, gürleyen fırtınaya karşı, her biri öncekinden çıkan birkaç fikir üretmeye çalıştım. Cebimde, kullanılmış bir alüminyum Kodak filmi kutusunun içinde sakladığım, [Jerzy] Soltan tarafından yapılmış dereceli şerit bulunuyordu: O gün bugündür o kutuyu yanımdan ayırmadım. Sık sık, en beklenmedik yerlerde sihirli yılanı saklandığı yerden çıkarıp bir doğrulama yaptığım görülmüştür. İşte bir örnek: bir seferinde, birkaçımız gemide, kaptanın köprüsüne çıkmış, deniz havasının tadını çıkarıyor ve gördüğümüz şeyleri makul ve hissedilir derecede orantılı buluyorduk. Şerit çıktı kutusundan ve tesadüfen muzafferane bir test gerçekleştirildi (1945 yılıbaşı).”

Bu anlatıda, ‘acımasız’ ve ‘kaypak’ doğanın ortasında kalmış, şimşekler çakarken tanrıların fısıldadığı rakamları yakalayan büyücü veya bilici rolündedir. Dehasını açığa vuran ‘alışılmadık davranış’ı’ı tekrarlayarak, oranları hisseder ve şeridiyle ölçümler yapar.

Gemi hem dev bir makine, hem de ev ve evrendir. Bu mekanik yuvanın ruhu, cepten çıkan sihirli şeritle yakalanır ve ‘Nuh’ ile ‘gemisi’ arasında özel bir bağ kurulur. Karayı ve kenti geride bırakmış ve metafizik tekvin ortamına, sulara açılmıştır.

Bu kez ortada türler değil, keşfedilecek ölçüler vardır. Kurtuluş ancak keşiften sonra gelebilecektir. Kurtuluş, bütün insanlığındır.

Okyanusta yol alan gemi, mücadele edilen kaosun öznesi Le Corbusier ve *Modulor*'u...

Aslında: Okyanusta yol alan dişi gemi, mücadele edilen dişi kaosun eril öznesi Le Corbusier ve eril *Modulor*'u: Kahraman, kahramanın aracı, kahramanın aracıyla beraber Yeni Dünya'ya yöneldiği taşıt ve hepsinin birlikte okyanusla mücadelesi, anlatının unsurlarını oluşturur.

BİR YETMİŞ BEŞTEN BİR SEKSEN ÜÇ

Le Corbusier ofisinin mimarlarından Jerzy Soltan:⁹

“...Çok uzun olduğum için beni ilk karşılaşmamızda tam tebrik ederken payladığını

Corbusier, kışkırtıcı bir dilin parçası olarak bu tarzdan zevk alan bir yazar olduğunu hemen belli eder.

“Biricik” bilgiyi üreten Le Corbusier, kendini bilginin özgün, tekil kaynağı gibi gösterir.

Böyle yapmaya da mecburdur, çünkü *Modulor* diye büyük bir iddia ortaya koymaktadır. Bu çıkış, tam da Le Corbusier’ye, yani ödünen vermeyen mimara; en azından o iddia ile yaratılmış, Jeanneret’nin kendinden yarattığı persona’ya uygun düşmektedir.

1.15

1. Kısım

Sahneyi hazırlamak. Araştırmanın geçmişi. Araştırmanın doğası. 1.

anımsıyorum. Bu nedenle, yarı şaka yarı ciddi, yeni bir dizi ölçü hesaplamayı önerdim. ...Tüm bunlar, Corbu'nun savaştan sonra ABD'ye yaptığı ilk gezinin arefesinde vuku buldu.”

...“Modulor'da ben de görevlendirilmiştim. Corbu, New York'ta olacaklar hakkında büyük bir heyecanla ayrılmıştı. Ama birkaç gün sonra aniden kapı açıldı ve Corbu küçük bir çantayla içeri girdi. Belli ki hava alanından doğrudan buraya gelmişti. Paltosunu ve şapkasını çıkarmadan Modulor masasına yöneldi. Kısa süren ABD ikameti, Modulor düşüncesindeki bir gafı kendisine göstermişti. Amerikalılar uzundu ve ABD yoğun olarak endüstrilemişti; kişi bu gerçekleri görmeliydi. Anglo-Sakson ölçüleri –ayak, inç–sadece ondalık düzenle ilgili olan metrik sistemden çok daha insaniydi. 6 ayak boyundaki adam, antropometrik varsayımlarımızın başlangıcı olmalıydı. Corbu bu yeni gelişmeden hayranlık duymuştu ve bana yeni hesaplamaları bırakıp gitti. Kısa süre sonra tekrar New York'a doğru yola çıktı.”¹⁰

Corbu, orana ilişkin sezgilerini mekânda doğrular. Modulor 'haghiografi'lerini -azıyazı'larını- icat etmek için çıktığı deniz yolculuğu fırsatını değerlendirir. Zaten Modulor'un en güçlü sembolik anlatısı da bu deniz yolculuğudur.

Deha figürlerinden bilimsel örneklemelere, geleneğin ikrarından Modulorik kalıntıların gezilmesine, gerçek kullanıcılar, angaje akademisyen ve uzmanlardan oluşan geniş bir kanıtlar kodeksine kadar, yok yoktur. Özellikle de Modulor'un ikinci kitabı, materyal çeşitliliği bakımından, kafa karıştıracak kadar zengindir.

Gittikçe obezleşen bir Kuzey Yarımküre için acaba nasıl bir ölçü tadilatı yapma gereğini hissederdî?

YOLCULUĞUN ÖTEKİ ANLAMI

Yolculuğun Le Corbusier için kaçış anlamı da vardır: İç dünyanın aşkınlığına geçiş.

Gündelik şeylerin dünyasından fiilî kaçış, büyük kaçışa olanak tanıyan sanat yapıtına doğru gidişi ifade eder.

Yapıt, yaratıcı öznenin Dile Getirilemez Mekân'ının [*Ineffable Space*] özel evrenidir. Bu kavramlaştırma içinde sanat yapıtıyla benlik arasında ontik bir ayrım bulunmaz, tersine

Bölüm. Girizgâh.

010 Ses olgusunun sürekliliği.

011 Ses olgusunun geçmişteki kullanımının sürekliliği.

1-1b

012 Sesin nota yazımının Batı'daki tarihsel başlangıcının aktarımı.

013 Sesin sabitleştirilmesi ve yapay ses ölçeğinin gerekliliği.

Batı kültüründe sesin ya da duymanın, insan bedeninde ayrıcalıklı bir yere sahip oluşu, müziğin formalize edilmesinde kendini göstermektedir.

Diğer bir ayrıcalıklı duyu, görme duyusudur ki Le Corbusier, modernizmle kulaktan da üstün hale

yapıt benliğin kendi içinde çıktığı bir yolculuktur.

Evrensel sığınak (yapıt), geçersizlik korkusuna ve kaosla yüzleşmeye karşı -mimar için bir panzehir olan- prezisyonla oluşturulabilecektir.¹¹

“Modülör beni uzuvlarımın üzerinde tutuyor; kendi evrenimde kalıyorum. Haklı mıyım? Tersine, insan boyu dışında başka bir uyum da, sihre yol açamaz mı? ‘Sihir’ sözcüğünü İngilizlerin ve Amerikalıların yaptığı gibi, argonun uydurma kelimelerini ifade etmek için, haklı bir kaçma arzusunun işareti olarak kullanıyorum. Ama sanat yapıtı, tanımı itibariyle, büyük kaçışın bir nesnesidir, açık denizlere yelken açan, yüce yerlere götürülen (tüm bunları büyük laflar etmeden yapan).

...Eğer kaçışın sihirli hüküm-süzlük, arzu-suzluk, bildirim-sizlik bağlamında aranabiliyorsa, bu kitabın sayfalarında tekrür eden başka bir kaçış daha vardır: Kalabalığın üzerinde ya da dışında, sembollerin soyutluğunda, metafiziğin mağrur tepelerinde yaşamaya bakanların kaçıışı. Daha önce bu kadar yüklemeceğimi dile getirmiştım. Tutumum, Modülör’un ilk kitabının ellinci ve elli birinci sayfalarında açıklanmıştır.”

DİK AÇININ ŞİİRİ

Le Corbusier’in geç dönem kitaplarından *Dik Açının Şiiri*’nin renklendirilmiş A3 levhalarından bazıları, elli birinci sayfadan mülhemdir ve Modülörizm’in betimlenmesine ayrılmıştır.¹²

Kitap, Le Corbusier’in resimlediği bir şiir kitabı. Her levha dizisi, bir konuya ayrılmıştır. Her levha, simya sembolizminin unsurlarıyla şifrelenmiştir. Bu levhalardan biri, Ronchamp Şapeli’nin kapısına işlenmiştir.

SARMAL

Eskizdeki sarmal, denizin kıvrımlı, belirsiz doğası, derhal yutan ve geride bir şey bırakmayan mutlak varlığının izi, Fibonacci Dizisinin rakamlarla denetim altına alınmaya çalışılan güçlü bir soyutlamasıdır. Bedenin elini havaya kaldırmış dik pozisyonu kaybolmuş kişiye benzer. Bedeniyle fark edilmeye çalışırken bir yandan da haykıran yalnız ve kayıp beden, kaybını uyumlu ikame edecek sıfır noktasında bulunmanın temsildir. Yanlış bir düny-

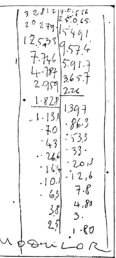
gelen gözü, Modülör’la ele geçirmek için büyük bir savaşa girişmiştir.

014 Pisagor’cu matematiğin insanın duyma duygusunu ayırt ettiğine dair anlatı.

015 Nota yazımının Avrupa’daki gelişimi.

016 Bach nota yazımı ve başlıca Avrupalı bestecileri sıralaması.

Le Corbusier’in ses’ten, kolay kolay denetim altına alınamayan, virtüelliğe açık bir olgudan yola çıkarak bir mimarlık teorisine girişmesinin, bugün için bile devrimsel olduğunu kabul etmek zorundayız. Titreşimin rasyonalize edilerek denetim altına alınması, sabitletmesi ve araçsallaştırılması

ilerleyişi havada donup kalmış gibidir. Bedenin erişebileceği en üst noktayı ihlâl etmediği gibi, bedenın geometrik ortasıyla, yani simgesel göbek deliğiyle uyumlandırılır.

Doğada her şeyin birbirini tamamladığı iddiasından hareketle, tüm varlıklar gizil bir matematik uyum fenomenince kat edilir. Ruhun bedene, sayıların geometriye, bedenın matematiğe doğru tasavvur edildiği bu 'ilahi' ya da 'tanrısal uyum'da, [tanrıyı] bulmaktan başka yapılacak bir şey yoktur.

Buradaki 'bulmak' '*Erfindung*' mudur yoksa '*Ursprung*' mu? Nietzsche'gil bakış açısından, bunun özün açığa çıkarılması olduğu düşünülebilir. Le Corbusier de benzer şekilde, köken-sel deneyim, derinlerden gelen *Ursprung* olduğunu düşünmeye yakındır. Modülör'ü orada ve o anda bulduğunu, tarihini icat ettiğini bilir, ama aynı anda onu doğallaştırır da; yani zaten hep orada olanı bulduğunu varsayar.

Erkek bedeni, insan türünün [*homo sapiens sapiens*'in, memeli bir hayvan olarak insanın] saf [*haplôs*] temsilcisiyse, yanındaki sarmal melez, ikincil, cinsiyetsiz, biçimsiz, merkezsiz şeye; (Ö/ö)teki'ne, dişiye denk gelir.

İnsan türünün dişi de -tıpkı doğa gibi- bu ötekilikten nasibini alır. Ne doğanın [*physis*] sonsuzluğu, ne de kadın bedeninin üretkenliği: Varsa yoksa, bu eril bedenın hükmü, egemenliği [*nomos*].

Heteronormatif temsil içinde kadın, ya erkek tarafından temsil edilmeye razı olur ya da ötekini, sarmalın aşkınlığı içinde yeniden üretilmeyi pasif şekilde bekler.

Heteronormatif anlatının dışında bulunmak (üçüncü cinsten olmak, lezbiyen, gey, trans-seksüel vs. olmak) temsiliin bütününe dışına düşmek, diğer deyişle çizilen ahlaki normlarca hiçleştirilmek anlamına gelir. Elini havaya kaldırmış erkek [*nomos*], insanlığın tüm gerçek güçleriyle donanmış bir temsilcisi, bir tür aşkın insan statüsündedir.

İnsan bedeninin zamana bağlı aşamalarından, örneğin yaşlılığın ve çocukluğun aşırılığın [*physis*] arınmış bir ideal gençlik anını faşizan bir enerjiyle temsil eder.

İkili yapı, kırmızı ve mavi serilerde soyut, mükemmelleştirilmiş, pürüzsüz diyagramın işlevselliğinde bir kez daha üretilir.

ayakta olmayan Philips Payyonu, bu
açıdan öncü bir yapı olmayı sürdürür.
Modülör, özgürleştirici bir araç olarak
geliştirilmiş olsaydı, aynı devrimsel
niteliği sürdürüyor, diyebilirdik. Ne
yazık ki, inşa edilmiş çevrenin birkaç
notayla ifade edilmesi -mecazi de olsa-
senfonik bir girişim olmaktan ziyade,
herkese söyletilecek bir marşı andırıyor.
Öte yandan, L'Espace Indicible ya da
İfade Edilemeyen Mekân kavramıyla,
yeniden müzikal olındaki yüceliği
virtüel bir olgu olarak tanımlamaya
devam eder.

1.18

1.19 Böyle bir ölçeğin inşaata

uygulanması.

1.20 Görsel ölçeğin iki ölçüm

KENDİ ÜZERİNE KATLANAN FİĞÜR

Elli birinci sayfadaki şemanın yatay ve dikey alt bölümlere ayrıldığı görülür. Beden [*corpus*] bütünlüğe sahipmiş gibi görünmesine karşın, hemen saptanmış röper noktaları uyarınca çeşitli niceliklere ayrılır ve kozmik/geometrik uyumların sürekliliğine yerleştirilir.

Tüm çizimi ortasından katlayan göbek deliği yüksekliği [113 cm.] ilk yatay katlanmayı oluşturur. Modulor ölçeğini tek bir rakama, metafizik 113'e kadar indirgemek mümkün. Çünkü bu ölçü, erişkin insan erkeğinin göbek deliğinin ayakta dururken yerden yüksekliği olarak sabit kabul edilir. 113 cm.'nin, Modulor'un biyopolitiğinin çıkış noktası olduğu kolayca görülür.

Dikey ayrılma, Beden [*corpse* ya da *physis*] ve Ruh [*haplōs* veya *nomos*] olan karşıt varlıkların ortaya konmasıyla başlar. Gerçekte bu ikilik, ayırmaktan çok nicelik temelinde bedeni kuşatıp kapatan bir tanımlamaya dayanır. Bedenin yanında ruh gibi duran sarmalın, boyutsuz olmasına karşın, somut bir ölçeği vardır. Sarmalın eşbiçimliliği, bedenin farklılaşmaları üzerinde açık bir tahakküme olanak verir. Çünkü sarmal, bedenün uzantıları üzerindeki denetimini gerçekleştirir gerçekleştirmez, kendi salınımını düzgün biçimde arttırarak daha devasa kapatıp kuşatmalara doğru sivrilir.

Sarmalın adımlarını var eden yasa, kırmızı ve mavi serinin de rakamlarıdır. Bu seriler birbirinden kopyalanmıştır; biri ötekinin üzerine katlanarak elde edilir. Böylece şema yatay ve dikey eksenlere bölünür.

Bundan sonraki bölünme ya da katmanlanma, sarmalın rakamlarından geçen yatay hatlarla sürer. Bunlar, bedenden evrene doğru genişleyen bir katmanlaşmayı ima eder.

Yükseldikçe salınımı genişleyen sarmal daha büyük aralıkları tarayan, mesafeleri kuşatan bütüncül bir araca dönüşme potansiyeline itaat eder.

Sarmalın ve bedenün kat yerlerinde, şekillerin başlangıç noktasıyla ilgili temel bir fark görülür. Bu köken, beden için geometrik ortayken [göbek deliği, 113 cm.], Fibonacci sarmalı sıfır rakamından başlar. Her iki merkez ya da başlangıç tanımı da eğretilmelidir.

Bedensel dik duruşa tercüme edildiğinde, bu 'sıfır' zemine denk gelir. Böylece beden ve çerçeveleyici aygıt arasındaki temel ayrım somutlaşır. Beden [*corpse*, *physis*], bir noktadan çıkarak genişleyen nicelik; geometri çizgisel süreklilik ve merkezsiz artış ya da

sistemini uyumlandırması sorunu
(metrik sistem ve inç-ayak sistemi).
Le Corbusier'yi Modulor'u yazmaya
iten başlıca argümanlarından biri,
Fransa ile İngiltere arasındaki ölçü
sistemlerinin iki farklı dünya yarattığı,
dünyayı birbirinden kopuk uzamlara
böldüğü yolundaki ısrarcı paranoyasıdır.
Gerçekte bu kopukluk, öyle büyütecek
bir kopukluk değildir; aynı dil içindeki
lehçeler kadar bir farktır söz konusu
olan. Le Corbusier'nin bu meseleyi
büyütmesi, gerçekte her iki sisteme
de göz dikmesiyle açıklanabilir. Hem
Avrupa'da (başta Fransa olmak üzere),
hem Amerika'da, hem sömürgelerde
(Cezayir), hem de Üçüncü Dünya'da
(Brezilya, Pakistan) standartlaşacak bir

doğrultudur. Bedenin merkezi bu nedenle '1' olarak tanımlanabilir. Beden noktayla temsil edilir. Buna karşın sarmal, iki niceliksel uç arasındaki salınımla temsil edilir: Sıfır ve sonsuz. Mimarlık pratiği, Modulör için, iki uçla da ilgili değildir. Biri kent ölçeğinde reel bir mesafeye daraltılırken, sıfır noktası matematiğin soyut muammalarından biri, ihmal edilebilir bir ayrıntıya döner.¹⁴

"...Modulör ayakları üzerinde (ya da herhangi bir şey üzerinde!) durmuyor çünkü hiçbir zaman sıfıra ulaşmıyor. ...Bir çıkış noktası bulmak o kadar da kolay değildir. Başvurduğum insanlardan bir cevap elde edemedim, bazı durumlarda konu onları hiç ilgilendirmeydi. Bir tanesi kolayca yanıt verdi: Dik Duran İnsan'ın ayak tabanlarını al. Ama Modulör'un grafik temsilinde, adamın ayakları yerde ve 'zeminin üzerinde' demek kişinin yere inmiş olduğu, sıfır noktasına vardığı anlamına gelir. Halbuki sıfır (daha önce de söyledik) bir eğilimin ulaşılabilir hedefinden başka bir şey değildir. Ona hiçbir zaman varılmaz."

Sağlam bir zemin üzerinde olmak ya da kesinliğe ulaşmak, Modulör'daki argümanlardan biri. Ancak Modulör'un ayakları üzerinde durmadığı, Fibonacci Dizisi'nin gerçek bir sıfır noktasına kuramsal olarak varamadığı itirazı vahimdir. Çünkü Le Corbusier'nin kareyi bedenleştirmek/bedeni kareye kapatmak için geliştirdiği iktidar aygıtının önceden gösterilen kaçış noktasına işaret eder. Serinin direncini ve seçimlerin keyfiliğini fark eden Kerisel, bir mektup yazarak Le Corbusier'ye şu sözlerle itiraz eder:¹⁵

"Ama söylemeye gerek bile yok, sizin Modulör'unuz tüm saflığını koruyabilmek için kendini iki seriye hapsedmek zorunda, çünkü sayılar silsilesinde orijinal bir seriden sonuçlanan herhangi verili bir sayı dizisi bulunabileceği gösterildi, örneğin uygun sayılarla çarpılmış bir Fibonacci Dizisi."

HİNDUİST SAYI MİSTİSİZMİ

Modulör'un, bedenin bir merkezi olduğu iddiasının başka ipuçlarına da rastlanır. Bunlardan biri, vitrinini süsleyen dereceli şeritle beraber, Modulör kitabının da satıldığı *Vega* kitabevinin sahibi olan ve ezoterik yayıncılığıyla bilinen Rouhier'nin, Hinduizm'deki sayı mistisizmiyle ilgili rakamsal açıklamasıdır:¹⁶

"Paris'teki Vega Kitabevinden bay Rouhier:

sistemin fikir babası olmayı hayal eder Modulör boyunca.

021 Üretim sistemine uyumlu bir ölçeğin gerekliliği.

022 Yerel üretimlerdeki boyutlandırmanın evrenselleştirilmesi sorunu.

023 Roma dönemindeki benzer evrensel bir ölçünün geliştirilmesi özlemine dile getirmesi.

024 Kilisenin ve Latince'nin, Avrupa'nın dünya gücü haline gelişindeki rolü.

025 Gelişimin motoru saydığı sömürgeciliğin evrensel olduğunu iddia edişi.

'108 adın başlıca Hindu anahtarı Avalokiteshara'dır.

$$8 \times 108 = 864$$

108 ve 7

$$216 = 2 \times 108$$

ya da $223 = 216 + 7$ (= şefaathçi).

'108 ve 7 evrensel olarak mistik ve temel sayılar kabul edilir.'

'108 ve 49 (7×7), çift toplam olan $= 314 =$ "uzun gümüş kare"nin köşegeniyle kısa kenarı arasındaki 'scati'ye adanmış' ilişki ($108: 7 \times 7 =$ karekök 5)."

Gerek Hinduizmden gelen 108 ölçüsünün, gerek eski Mısır'da kutsal sayılmış 113 rakamının, Le Corbusier'nin Modulor için seçtiği göbek deliği [*solar plexus*] yüksekliğiyle santimetre cinsinden rastlaşmaktan öteye giden bir ortaklıkları yoktur.

Beden için somut bir merkez tanımı değil, çok daha dolaylı, 'yaşamın başlangıcı' için birer simge olan 113 ya da 108 rakamları bedenün üretken gücünü, çoğalma yetisini sembolize eder. Bu yanıylı doğanın dişil temsiline, *Matematik Ana'*ya bağlanır.

Buna rağmen Le Corbusier, 113'ün ya da herhangi bir rakamın Modulor'un işlevsel gerekçesini gölgelemesine neden olacak, yeni ve eski dünyanın egemen güçlerinin standartlarının ağına girerek, ticari bir başarı kazanması beklentilerini çarpıtacak her tür fazladan mitolojiye direnir:¹⁷

"Bana anlatıyor: Modulor'unuz iyi, dışarıdan geliyor olsa da anahtar rakamı bulmuş:

113 anahtar rakamdır, vs. O böyle sabuklarken, ben de kendime şöyle diyorum:

Benim 113'üm Anglo Sakson kullanımına çevrilmiş santimetrelerden başka bir şey değil; ayak ölçüsünden fazlası değiller, kesin konuşmak gerekirse yaklaşık dört ayak, hepsi bu ve bunda kutsal bir şey yok. Bir kez daha dünyaya dönünce, biraz da iğnelemeyle, kişisel stüdyomun bir köşesinde duran kitaplığıma çizim raptiyeleriyle asılıp indirilmekten delik deşik olmuş kendi Modulor tablomu buraya [Modulor, 2. kitap, s. 202] koyuyorum. Bu kâğıt parçasına bakmak beni memnun ediyor: Güvenimi tazeliyor!"

Cezayir deneyimi, Plan Obus, Le Corbusier'nin iflah olmaz bir sömürgeci kafası taşıdığının en somut kanıtı. Yerel halkları aşağı gören, onların yaşamlarını majör bir güç aracılığıyla denetim altına almaya çalışan mimari yaklaşımını sık sık pratiğe dökmekten geri durmaz. Zaten kendi çevresi veya Batı kültürü de benzer bir kolonileştirmenin nesnesi kılınmalıdır onun zihninde: 1920'lerde ve 30'larda yaptığı kent tasarımları bu izleğin bileşenleridir. Fransız kolonileşimine düzduğu övgüler bir sır değil. Modulor'a gelince: Temiz kalpli, yaşını başını almış, katolik bir sömürgecinin yattığı rüya olsa gerek.

İNGİLİZ POLİSİNİN BOYU

Le Corbusier'nin, dış dünyanın Modülörük hale, yani mimarlığın öjeniği haline getirilmesinin küresel ekonominin bir gereği olduğu iddiası çarpıcıdır. Uluslararası pazarlara çıkan malların her ırktan ve boydan insana ulaşacağı bilindiğine göre, 'en iyisi' bunun ideal İngiliz Polisi'nin 'evrensel' boyu temelinde gerçekleşmesidir. Bu noktada Giorgio Agamben'in sözlerine dikkat çekmek gerek.¹⁸

"...modern siyaset[te] ...artık police [polis] politics [siyaset] oluyor ve hayatın gözetimi ile düşmanla mücadele çıkıyor."

Dış dünyanın birçok renkten, dilden, genotip ve fenotipten malzemenin karışımından oluşan sivil giriftliği karşısında, uygarlık timsali İngiliz polisinin boyu. Hem de, çeşitliliğin fenotip temelinden öteye geçen çok daha derin coğrafi / siyasi / tarihsel farklılıklara uzandığını tümüyle ihmal etmek pahasına.

Genellenebilse bile (ki genellenemez), bir 'ırk'ın kol uzanımıyla enerji kaynaklarını sömürme gücü veya emperyal yetenekleri arasındaki ilişkiler de ihmal edilir. Bedenlerin ne yapacağı belirsizliğini korurken ve bu durum onların potansiyeli olarak görülebilecekken, birdenbire Modülör ile onlarla ne yapılacağı mimari programın polisiye *nomos'u*, *bios'u* haline gelir.

Farklılık dünyanın geri kalanı kadar büyük bir hacme ulaştığında, Modülör bir oksimorona dönüşür: Çoğulluk karşısında, tanımlanmış tek bir asayiş normunun egemenliği için, bir belirsizlik bölgesi açmak.

BİYO-SİYASETİN ALEGORİSİ

Modülör, altı ayak boyundaki adamı esas alan herhangi bir ölçek değil; en azından alaledeleşeceğini Corbu öngörmemiştir, tam tersine: Saltık olacaktır.

Demek oluyor ki, global kapitalizm içinde malları 'en uzun adam'a göre üretmeyi öngörmek yerine, 'farklı toplumlar için farklı Modülörler'a gerek duymuş olsaydı bile -ki *kübit* sistemine uyarlanan bir versiyona sıcak bakar; Cezayir'li yerlileri kıyafetleri içinde gösterdiği bir Modülörük temsili de vardır-, 'evrensel boy'a uygun 'eril güvenlik normu', uyum adına şiddetli bir eşitsizlik üretmeyi sürdürecekti. Bu da Modülör'un mimarlık hakkında bir ki-

'uyumlu' diye genellemesi.

027 Bedensel ölçülerin ortak olduğu iddiası.

028 Uyum ve güzellik temelinde bir yüceltim.

029 Tarihöncesini ve modern, beden temelinde birbirine bağlaması.

030 Avrupa ve Asya'nın kültürel tekliğini iddia edışı.

Uyum meselesinin masum bir argüman olmadığını yavaş yavaş gösteren bu iç içe çizilmiş halkalar, Le Corbusier'nin zihnindeki çizimleri de koyulaştırıp görünür hale getirmeye başlıyor. Tarih, coğrafya, kültür ve geçmiş bir ise, bütün bu birliklere komuta edecek bir Bir'e ihtiyaç var demektir.

tap değil de, biyosiyasetin alegorisi olduğunu düşündürür. Daha doğrusu, Modulorik bir mimarlık, toplum mühendisliğinin bir parçasıdır; mimari mühendislik de diyebiliriz buna: Mimarlık yoluyla yapılan toplum mühendisliği.

ERİL BİR BEDEN

Bedenin Le Corbusier'nin Modulor'unda taşıdığı önemi tartışmaya devam etmek için bedensel referansların neden bu kadar önemsendiği sorulabilir. Neden her tür endüstriyel ürünün tasarımında işe yarayacak, bir dizi soyut geometrik işleme dayanan; yüzeyler, kesitler ve planlar üretmeye uygun bir ölçek yeterli değildir de, "mimarlık ve mekanikte geçerli, [eril]insan ölçeğine uyumlu evrensel bir ölçüm" başlığındaki insanî koşul konmuştur?

Erilinsanı boyuna, uzanımına, [metafizik ve geometrik] merkezine göre katlayacak noktalardan bedeni "mecbur etmek", daha iyisi, çivilemek neden?

"Bu yüzden, diyebiliriz ki, bu kural insan bedenini önemli noktalarından mekânda yer kaplayışı itibarıyla mecbur bırakıyor, ..."19

Kapitalist üretim etkinliğinin tüketen insanı mafsalsız kabul etmesinden dolayı olabilir. İnsan bedeni faydacı üretimin mafsalsız, değişmeden (bütünlüğü içinde, parçalanmadan) kalmalı; buna karşılık, üretilen nesneler (yani sınai ürünler) panoramik bir bakışın keşfedebileceği sınırsız bir çeşitlenme göstermeli.

BEDENDE RÖPER NOKTALARI

Modulor, beden üzerinde neredeyse noktasal denetim düğümleri ya da röper noktaları bulmaktadır. Bunların bedenden bedene geçildiğinde kaymayacak şekilde seçilmesi, dahası bu noktaların bir ağ oluşturacak denli karmaşık bir seçmenin ürün olmaması koşulu vardır.

Ama akupunktur noktaları örneğindeki gibi, beden gerçek bir topolojik yüzey ya da sinirsel bakımdan duyarlı bir ruhsal topoğrafya olarak görülmez.

Çünkü bu, Modulor için tehlikeli bir farklılaştırma kaynağı olacaktır. Bedenin akupunktürel yoğunlukları, denetleyici ya da hücreleştirici bir ölçek tarafından indirgenmeye direnecektir zira.

Bedeni ağ olarak kurmak, öklidyen-olmayan dalgalanmalar ve çizgisel-olmayan yoğunluklara izin verir. Oysa Modulör bedeni belli bir pozisyonda, kodlanmış bir durumda, cepheden dondurur.

Modulör, bedeni (olumsallığından) soyutlayarak ölümcül biçimde mıhlatabileceği birkaç noktasından tutmaya çalışır.

Beden, 'sabit'ler temelinde katmanlaştırılır. Sabitler, bedeni insan boyu evrenseline indirger.

Beden Modulör'la yapabilirliklerinin sınırına erişmez; programlanarak belli bir kimliğe indirgenip kapatılır, çerçeveleir. Modulör için önemli olan, beden neler yapabileceği değil, ondan fayda sağlamaktır.

ELDE VAR BİR...

Corbu, Modulör'la eldeki soyutlanmış bedenle ne yapılabileceği üzerine bir ölçek geliştirir, bir mimari program yaratır. Bu programın en küçükten en büyüğe doğru nasıl şekilleneceğini ayrıntılı biçimde şematize etmiştir.

Modulör alt metninde -biraz da demonize edildiğinde- sanki şunları söyler gibidir:

"Elde kafese konmuş eril bir beden var. Boyuna, ırkına ve cinsiyetine göre sıkı sıkıya tanımlandı. Ona bir milat, bir ad ve bir de tarih verildi: 2. Dünya Savaşı yılları, Modulör, Fransa ve Batı...

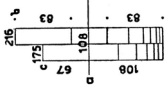
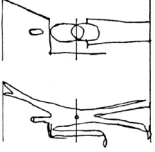
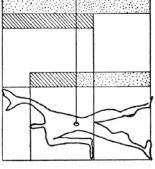
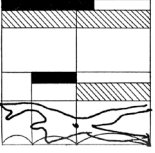
Elde, savaştan galip çıkan yorgun bir ulusun entelektüel mimarlarının tasarımı olan ve Yeni Dünya'nın büyük maddi taleplerinin yol açacağı patlamaya tanıklık etmekte olan bir beden var. Onun içine sığacağı hangi mimari, endüstriyel, ahlaki, kültürel sınırları çizilebilirim?"

Modulör, -pozitif öjenik [soyartımı] savunucularının olumlamaktan hoşnut olacağı biçimde dile getirilecek olursa- kendi kendini ölçülerle kopyalayabilen genler gibidir.

Modulör'la kurulmaya başlanmış bir dünya ütopyasında, -erkek aklın mucibince- her şey genetik olarak Modulörük olmaya mecbur tutulacaktır.

Mimari program, bedeni bilgi birimi olarak muhatap alır. Program beden n etrafında

037	Modern toplumun ortak bir sistemden mahrum olduğunu iddia edişi.
038	Uyumla düzen getirme gereğini ortaya koyuşu.
1.25	Bölüm 2. Kronolojik özet
039	Kendi uğraşlarını ve uzun geçmişini hatırlatması.
040	Çocukluğundan başlayarak doğa tarafından eğitildiği iddiası.
041	Gençliğindeki seyahatlerine İtalya'dan başladığı.
1.26	
042	Mimar-özne'nin zihinsel meşguliyetinin temelindeki düzen

Modulor'un temel ölçüleri, bedenini bu ölçülerce gerçekleştirilmesinin aşamaları. Le Corbusier, (1980) Modulor 1 & 2, s. 1/50 (a), 65 (b), 55 (c).

düşüncesini ortaya koyuşu.

043 Özne'nin kendiyile baş başa kaldığında keşfettikleri.

Le Corbusier'nin kendine (daha çok okura) sinematografik bir geçmiş yaratması, kitabın inandırıcılığına katkıda bulunma açısından stratejik olsa gerek. Bir otodidakt olduğunu, kendi kendini yetiştirdiğini vurgulayarak, kuru kuruya bir kuramsal değerlendirme yapmadığını, savunduğu şeyi yaşadığını anlatmak için bu yola başvurur.

1.27

044 Yapıların geometrik düzenini nasıl keşfettiğinin anlatısı.

045 Önceki ustaların yapıtlarındaki dik açılı geometriyi keşfetmesi.

örülecek zamanları oluşturur.

Modulorik program, nicel değişken üzerinde (beden) zaman-mekânsal başka değişkenler üreterek (olayları kontrol ederek) homojen bir değişkenler haritası oluşturur.

UZAMDA YER KAPLAMAK

Uzamyı işgal etmek, mekânda yer kaplamak ya da onu doldurmak, kartezyen modele uyan eğretilmeli sözlendir.

Boşluğu doldurma, bedeni mafsalsal kabul eden bir tanımdır. Bedenin boşluğu işgali, var olma hakkı ya da meşruiyet krizini aklı getirir. Tanrısal iktidarın lutfuna tabi varlık, tanrısal tasarrufa, kendi yer kaplayışıyla yer açmış olur. Giderek, yasayla korunan boşlukta, denetlenerek niceliğe dönüştürülecek olan tekinsiz beden belirir.

Kartezyen uzayda yer kaplamak, ölçülebilir bir yoğunluğa ve forma sahip olmak demektir. Bunları yerine getirdikten sonra, 'yer kaplayan' [beden], tanımlanmış niceliğinin taleplerini seslendirir.

Gerçekte bunlar bedeninin dile getirdikleri değil, bedenden ne yapılabileceği sorusunun faydacı tercümeleridir.

Yer ve zaman kavramları, büyük boşluklar şeklinde düşünülür. Zamanın anlamlı, baş edilebilir alt birimlere parçalanması, böylece kolayca denetlenir hale gelmesi, boş zamanın ve mesainin icadı, çerçeveleyici formalist zaman fikrine dayanır.

ESAS DURUŞ

Bedenin belli bir biçimde ayakta durması, Modulorik esas duruş ya da bedeninin normatif kalıbıdır. Bu duruş sayesinde beden üretim sistemi için faydalı bir standart olarak tanımlanabilmiştir.

Proporsiyon geleneğinde, bedeninin kendi içindeki ilişkiler önem taşır. Uzunların birbiri arasındaki ilişkilerden kapalı, mikrokozmik bir model üretilir. Modulor'la beraber, beden indirgenmiş olur; prototipleşerek ölçek olarak ortaya çıkar.

Modulor'un erilsanının başıyla kollarının birbirine oranı, artık kendi için önem

taşıyamaz. Ölçülerin her biri, o bedenın etrafında yapılacak binanın, kentin boyutlarıyla birlikte anlamlıdır.

Endüstriyel üretim, oran geleneğindeki aşkınlığı tasfiye ederek 'eksik' dışarısının yerini alır. Göbek deliğı yüksekliğı, kafa kurtarma yüksekliğı sabitlenmiştir ve bedenın dışı aşkın oranlarca tanımlanmaya devam eder; ancak, endüstriyel üretim, bu aşkınlığın yeniden üretildiğı merkezi oluşturacaktır. Le Corbusier, endüstrileşmiş kutsallığın hâlâ kutsal kalmaya devam edeceğini savunuyordu. Oysa endüstriyel bir Modulor, tam tersi olmaya adaydır.

Modulor, bedeni üretim sistemiyle uyumlu bir araca çevirmekle, devrimsel bir iş yapmış olmuyor mu? Elbette öyle: Kendi içinde tanrısal bir bütünlüğe sahip beden, Modulor'la parçalanır ve dışarısı, yani üretim sistemi tarafından tanımlanmış bir büyüklüğe dönüşür.

İlginç nokta şudur: Corbu aslında tam tersini yapmak istemiştir, yani parçalanmış modern bedeni tamir etmektir niyeti.

PANZEHİR: ORGANSIZ BEDEN

Bedende bir merkez arayışı fikrinin panzehiri ne olabilir?

Deleuze ve Guattari'nin organizmanın organize edilmişliğine karşı, yoğunlaşmaların belirsiz yumurta-bedenini öneren 'organsız beden' kavramı²⁰ Modulor'cu şematizmi anlaşırlı kılıyor.

Modulor'la hemen hemen aynı tarihte yazılan, Antonin Artaud'nun 'Tanrı Yargısının İşini Bitirmek İçin' [1948] başlıklı metninde, organlardan kurtulmak gerektiğı anlatılır.²¹

Deleuze ve Guattari bu karşı çıkışı izleyerek, insan bedeninin verili kurgusunu veya tanrısal 'yerli yerinde'liği tersyüz eden Organsız Beden kavramını ortaya atar. Bir yandan bedenleri denetim altına almayı öngören modern disiplin paradigması, bir yanda onu çözüdüren gerçeküstücü çizginin aynı kültürel coğrafyadaki mevcudiyeti...

İKONOGRAFİ: BEDEN + ŞEKİL + RAKAM

Modulor'la önce göbek deliğine [1.13], üst üste konan iki karenin birleştiğı yere, sonra

Dik Açı meselesi, Le Corbusier düşüncesinin birkaç temel kavramından biri. Bütün mimari tasarımlarında dik açının savunusunu yapar. Dik açıdan bahsetmediğı yer yok gibidir. Dile getirmedeğı durumda, zaten dik açı orada bulunduğu için bunu dile getirmez. Dik açığı varlık koşulu addeder. Varlığın onurunu dikliğinde bulur. Ağaç en çok kullandığı ikonografik nesnedir. Diklik alabildiğine eril olmasının yanında, kendi dışındaki dünyayı kolayca dışarıda bırakıp ikincilleştiren, dışileştiren cinsiyetçi bir argüman. Dik açığı dair argümanın Nietzsche felsefesiyle de, teolojikle de bağlarının bulunduğu biliniyor. Öte yandan taban tabana zıt bir konumu, Georges Bataille temsil eder: Le

başı dik tutarak araya konan üçüncü karenin üst noktasına [1.83] ve havaya kaldırılan kola üstteki karenin üst noktasında [2.26] hiza çekilir. Böylece Modulor'un 'beden + şekil + rakam'dan oluşan ikonografisi tek bir diyagrama dönüşür.

TOTAL PROGRAM

Modulor, total bir programdır. Öylesine geniş bir programa denk gelir ki, yapılı çevrede egemen olacak, rastlantıyı kovacak, kesinlik yaratacaktır. Tıbbi ölçümün tersinden gider gibidir: Önce röntgeni çeker, sonra bedeni o röntgendeki görünümüne sabitlemeye uğraşır.²²

"Hayalim, bir gün şantiyelerde tüm ülkeye yayılacak, duvara çizilmiş ya da demir şeritten yapılma, projenin tümünde bir ölçü olarak farklı kombinasyonların ve oranların bitimsiz serileri için hizmet edecek bir normu, bir 'oranlar ızgarası'nı devreye sokmak; duvarcının, marangozun, doğramacının ne zaman işlerine göre bir ölçü seçecek ol-salar başvuracakları; ve yaptıkları her şey, ne kadar farklı ve çeşitli olursa olsun uyumlu birleşecek. Benim hayalim bu."

Modulorik program komuta eder:

Öyle bir dur ki, göbek deliğin 113'ten geçsin, böylece kırmızı ve mavi serilerin birbirinin iki katı olabilecek şekilde ortak ve merkezi ölçüsünü bulabilelim.

Bu duruşunu temel alarak kendimize bir homojen hacim (226 x 226 x 226 cm.'lik) ve bu hacme dayalı bir ev(ren) [evrensel evden doğacak bir ç'evren] kurabilelim [*Unité de Habitation*].

Bu duruşunu anıtlıştıracak bir ölçek geliştirebilelim, bu ölçek İmparatorluğun dört bir yanındaki şantiyelerde, senin bu duruşunun yerine geçecek cetvellerle [*Oranlı Izgara*] her yerde hakim olsun, der gibidir.

MATİLA GHYKA

Modernliğin denetleyici araçlarını eril akli egemen kılmak için bir araya getiren, bedenle ruhu ayrı kutuplar biçiminde gören tarihsel formasyon, Modulor'un çehresini kurmaya yardım eder. Yapılacak şey mevcut, kurulmuş bilgi evrenine -yirmi yıl sonra bile olsa- keskin fırça darbeleriyle şekil vermekten ibarettir. Böylece Ghyka'nın kitabının adındaki

Corbusier yaşamını nasıl dikeyliğe adanmışsa, Bataille de dikey olanın karşısına yatay olanı koymaya çalışarak geçirmiştir ömrünü.

046 Geometrik yasaların kaynaklarını keşfi.

047 Ressamlığa başlangıç, tuval resimlerinde geometrik düzenin varlığı.

048 Yayıncılığa ve yazarlığa başlangıç.

1.28

049 Kesintiye uğrayan mimarlık etkinliğinin yeniden başlaması.

050 Uygulamalarda yeni keşiflerin ortaya çıkışının serüvenleri.

051 Kent, konut, yollar konusunda

doğ, sanatlar, oran, estetik gibi kavramlar da kılık değiştirerek yeniden sahneye çıkar:²³

“Ve burada, Matila Ghyka'nın hakkında yazmasından yirmi yıl sonra (Doğada ve Sanatlarda Oranın Estetiği, 1927), ÜÇLÜ'nün [triad: üçlü akor veya üçlü atom] bildirgesi – göbek deliği, kafa, havaya kaldırılmış kolun parmak uçları –...”

Le Corbusier'nin otobiyografik biçimde anlattığı, matematik fenomenine yaklaşma çabası Bulgar matematikçi Matila Ghyka'nın doğada ve sanatlarda oran sorununu işlediği kitabına dayanır. Le Corbusier kitaptaki formüllerle ilişki kuramasa da, anlatılan şeyin ne olduğunu ‘bir çırpıda’ kavradığını dile getirir.²⁴

“ ‘Düzenleyici Çizgiler’ hakkındaki makalesi L'Esprit Nouveau'da yayınlandıktan yıllar sonra (1921), Matila Ghyka'nın doğada ve sanatta altın sayı üzerine proporsiyon hakkındaki kitapları ortaya çıktı, [Le Corbusier] bu kitaplardaki matematiksel tartışmaları izleyecek donanımda değildi (cebirsal formüller ve benzeri), ama figürlerin anlamını bir seferde kavrayabilecek durumdaydı, ki bu figürler, hakikaten, ele alınan başlıca nesnelerdi.”

Le Corbusier atölyesinin kurucu mimarlarından Jerzy Soltan da, Modulor çalışmasında Ghyka'nın rolünü vurgulamıştır:²⁵

“Atölyeye ilk vardığımda, devam eden çalışmalar arasında Le Modulor – Altın Modül olarak vaftiz edilen yeni ölçüler sistemine önemli bir rol ayrıldığını keşfettim. Proje, yazarının kişiliğinin ikiliğini büyük ölçüde açığa çıkarıyor. Dünyanın teknolojisini birleştirmesi tasarlanan [Modulor], teknolojiye eksik olan insani boyutu eklemek üzere icat edilmişti. Bir taraftan, niceliksel düzeyde amaç üzerinde işlemek üzere matematiği kullanıyordu, diğer taraftan ‘güzelliği yakalamak’ için romantik, estetik özelemleri doğruluyordu. ... Tüm çalışma bu birkaç saat içinde yapılmalıydı. Modulor'un sırası, öteki projeler gündelik dikkatlerine kavuştuktan sonra geliyordu. Güneş batıyordu. Geç oluyordu. Bach'ın ya da Händel'in komşu kiliseden müziği atölyeye sızıyordu. Bu türden bir proje için mükemmel bir hava yaratılıyordu. Corbu matematikte iyi değildi ama onun çok etkisi altındaydı. Genellikle Modulor çalışmasına, çalışmanın ilk aşamalarında ona yardım etmiş olan Elisa Maillard ile olan ortaklığı ve çalışma eğitimiyle ilgili bazı noktalarda başlıyordu. Ancak çok geçmeden ‘nesnel kutup’ iptal edildi, ve Corbu Altın Oran'ın, Pisagor'un Fibonacci Serisinin mitik yanlarını memnuniyetle araştırmaya daldı.

mesleki uygulamalar.

052 Yolculuklarda keşfettiğini

savunduğu ölçü birliğinin coğrafi yaygınlığını örnekleyiş.

Le Corbusier'nin defterlerinde,

Pompeii'den İstanbul'a kadar, gezdiği

kentlerdeki yapılardan elde ettiği

ölçümler yer alır. Modulor'da bunları

bütünleşik bir teorik temel için mateyal

olarak kullanmaya çalışır. Buluşunu

doğrulamak için geçmişini yardma

çağırır. Ne yazık ki bu kanıtlama

çabalarının hiçbirisi yeterince ikna edici

görünmez. Çünkü Modulor'da kullandığı

bu ölçüler, seçmeci bir mantıkla

sıralanmış verilerdir.

053 Keşfettiği bu ölçüler mesleki

alana taşımakta karşılaştığı sosyal

Maillard'ın ve matematiğinin aydınlanmış yabancı rolünün yerini, Altın Oran hakkında yazdıkları nesnel bilgiyle estetik karmaşanın ilginç bir karışımı olan Yunan bilgin Matila Ghyka aldı. Ghyka'nın bu karmaşadan büyük zevk aldığı açıktı. ...Hiçbir mimari ya da kentsel tasarım projesinde bu düzeyde nesnel ve estetik yoğunluk görmedim."

Le Corbusier'nin hemen anladığını söylediği ilke, kültür nesnelerinin geometri temelinde yeniden üretilmesidir. Matila Ghyka'nın eserinin Le Corbusier'nin kişisel kitaplığında mevcut olduğu bilinmektedir.²⁶ Ghyka'nın gerek Modulor, gerek *Oranlı İzgara* üzerindeki etkileri belirgindir. *Doğada ve Sanatta Oran Estetiği* kitabında Ghyka Altın Oran'ın insan bedeninden anıtsal yapılara, geometrik soyutlamalardan antik buluntulara kadar varlığını 'kanıtlayan' teorilere ve örneklerle yer verir.²⁷ Kuşkusuz mimarın kişisel kitaplığında Altın Oran konusunda başka eserler de bulunmaktadır. Bunların arasında yine Ghyka'ya ait *Le Nombre d'Or*²⁸ [Altın Oran] ve yanı sıra başka kitaplar da göze çarpar: Thio Koelliker'in *Symbolisme et Nombre d'Or*²⁹ [Sembolizm ve Altın Oran], Elisa Maillard'ın *Le Cahiers de Nombre d'Or 1-5*³⁰ [Altın Oran Defterleri] ve *Du Nombre d'Or. Diagrammes de Chefs-d'Oeuvres*³¹ [Altın Oran: Başyapıtların Diyagramları], A. Fournier des Corats'ın *La Proportion Egyptienne*³² [Mısır'da Oran], Auguste Choisy'nin *Historie de l'Architecture*³³ [Mimarlık Tarihi] ve P. H. Scholfield'in *The Theory of Proportion in Architecture*³⁴ [Mimarlıkta Oran Teorisi].

SAYILAR VE BÜYÜK KAPATILMA

Gökten inme kutsal sayıların birkaç yüzyıldır tanrıların iyicil hizmetinde değil, tersine büyük kapatılmanın ve panoptik rejimin hizmetinde oldukları gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Foucaultgil eleştiri Modulor'a karşı öne çıkmaktadır. Bedenin kapatıcı Batı toplumlarında sürekli sayılmaya ve sınıflamaya aracılık etmesi, Michel Foucault'ya göre 18. yüzyıldan daha geriye gitmeyen bir geçmişe sahiptir.³⁵ Bu süreçte Genel Hastane'den [*Hospitale Général*] başlayan ve gittikçe başka alt kurumlara doğru tasnif edilerek ayıklanan, toplumun dirliğini tehdit eden işsiz, fahişenin, eşcinselin, delinin, serserinin, yaşlı ve düşkünün ıslahevine, tımarhaneye, hapishaneye, okula ve kışlaya tıklması söz konusu olur. Bedenlerin biteviye kaydının tutulması, normun tahkimi için anomalilerin ortadan kaldırılması adınadır. Her şey kapatılmanın kitleselleşmesi için yakından izlenir. Başlangıçta tüm proletaryanın yeni oluşan burjuva tarafından kapatılması

dirençten yakınma.

054 Yayıncılık aracılığıyla sayısal ölçeğin savunusunu gerçekleştirdiği.

055 Konut uygulamasına ilişkin kendi felsefesini hatırlatması.

056 Kurduğu derginin [L'Esprit Nouveau] tarihsel önemini hatırlatışı.

1:29

057 [Le Corbusier'nin] akademik olmayan, otodidakt gelişim modeline uygunluğu.

058 [Kendi] kültürel altyapısına ilişkin değişimler.

059 Kültürel geçmiş ve yapı yapma etkinliğinin bu geçmişle paralelligi.

kadar kitlesel olan işlem, gittikçe incelmıştır.

Adına ister Foucault gibi *Büyük Kapatılma*, ister -Foucault'ya karşı çıplak hayatı öz kabul eden karşı savıyla- Agamben gibi *Toplama Kampı* densin: Modulor bu büyük kapatılmanın/kamplaştırmanın neresindedir?

Modulor'la kapatılma estetik bir postülaya dönüşür. Bu kez binalardan nesnelere, tipografiden mobilyalara kadar, gündelik yaşam çevresini 'oran'lı, 'uyum'lu kılarken 'öteki'lerin 'bozucu' ölçülerinden (Modulor'un tanımladığı ölçülerin dışındaki her büyüklükten) arındırma arayışı ortaya konur. Antik vazolara veya antik binaların düznleyici çizgilerininin [*tracés regulateurs*] çıkarıldığı gibi, Modulor'la homojenleştirici bir kültürel ölçüm kalıbı kente giydirilir. Kültürel ürünler analitik, cebirsel, geometrik ölçülerine indirgenir. Bu kez da ölçüler ya da niceliksel yapı niteliklerin/farklılıkların önüne geçer; tıpkı dilin bir *monad* olarak -daha sözcükler dile bile gelmeden- anlamı kara delik gibi içine çekerek hapsedmesi örneğinde olduğu gibi.

Sabitleştirme farklılıkları hapseder. Kültür nesneleri, kendilerini oluşturan 'düzenleyici çizgiler'in, aşkın geometrik yasaların keşfine dek, ontolojik hakikatleri olmaksızın var olmuş gibidirler. Oysa tam tersine, 'düzenleyici çizgiler'den sonra nesneler ancak 'anlamı olmadan yürürlükte olurlar; meşrulaşma pahasına kimliklenirler ama bir tür vahyin sultasında yitip giderler. Düzenleyici çizgiler, öteki ölçülerden -bir bakıma rastlantısallıklarıyla kaosa sürükleyen ikincil çizgilerden- titizlikle ayrılır. Normalleştirici, hale yola sokucu, uysallaştıran çizgiler: Belirleyen, var kılan, yaşama ve ölüme egemen olan, tanrısal çizgiler; beyaz medeniyetin beyaz çizgileri. Yalnızca uyumun mutlak varlığını göstermek üzere, keşfedilen (aslında yalnızca 'köken'de var olan 'öz'ün ortaya çıkarılmasından ibaret bir süreç olduğu iddiasıyla,) ve gösterilen çizgiler. Bunlar, Modulor ölçeğinin icat edilmesinden önce, bir anlamda proto-Modulorik oran estetiği tarihi boyunca sunulur ve lineer bir evrenin kurucu, kuşku götürmez, apaçık ve güvenli yapılandırıcıları olarak tanık gösterilir.

Modulor, bedenin geometrik aşkınlığını konu alan geleceğin bir parçasıdır. Ghyka M., (1927), *Esthétique des Proportions Dans la Nature et dans les Arts*, Paris, NRF.

0606 'Düzenleyici Çizgiler' [*Tracés Regulateurs*] kavramının başka entelektüel kaynaklarla doğrulanışı.

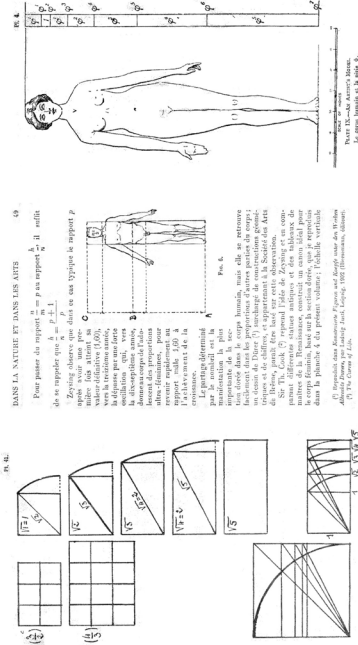
1.30

0611 Akademik kaynaklarla kendi entelektüel keşiflerini doğrulaması.

Le Corbusier'nin Modulor'una hakim olan havayı iyi özetleyen bir 'hal': Kendini mafsalsal kabul ederek, tüm dünyanın onun etrafında savrulmasını sağlamaya çalışan bir öznel anlaşılmı benimsediği söylenebilir.

0612 Kendi mimar kimliğinin akademik kurumlarca doğrulandığı.

0613 Yeni mekân kavramını icat edisiyle bağlantılı, geniş bir yeniden yazım.

39

SAĞLAM ZEMİN

Modulor'un alt başlığı mimarlık bilgisini 'sağlam zemin'e oturtacak militan bir akıl önermekte:

"Doğaçlama olarak şöyle yazabilirim: Modulor garip ve müthiş bir tanrı değil, ama ilerleme yolunda çukurları ve çamurları aşmak için, işleri hızlandıran basit bir alet olmalı. Tasarım teknisyenlerinin gerçek amacı, ellerindekini bir araya getirmek, yaratmak, icat etmek, bulmak, göstermektir, proporsiyon yaratmak, şiir... 'Modulor', bir iş aleti, yolu temizliyor: koşucular sizsiniz, o değil! Size özlü cevap oradadır: koşuyu gerçekleştirmesi gereken sizsiniz. Bazı insanlar, eczacıdan ya da düş satıcısından yetenek ya da deha elde etmek için küçük bir alet satın almaya teşnedir. Zavallı aptallar! İçimizde derindeki şey dışında hiçbir şey yoktur, ve 'Modulor' sadece ödevini yapar, fazlasını değil. Bu da azımsanmayacak bir şey!"³⁶

Burada dikkat çeken nokta, araçsallaştırmaya şiir ve proporsiyonun eklenmesidir. İkinci kitabın sonlarında, polemikçi Le Corbusier'yi, resim ve Modulor'dan söz ederken, resmi hesaba alet etmekle iyi edip etmediğini sorgularken buluruz.

Normal olan, kodlanmış, söylemsel, kurulmuş formdur.

Formalizm, ifadesini aşağıdaki iki rakam listesinde bulmaktadır.

Soldaki, ezberi unutmamanın güven tazeleyici, sembolik ifadesi olarak, mimarın kişisel kitaplığının rafında asılıyken; sağdaki, daktilo edilmiş, büroda çalışanların çizim masalarında durmaktadır. (Bkz. s. 42)

Her ikisi de, ulaşıldığı söylenen kesinliğin ya da sağlam zeminin 'kanıtlarını' oluşturmaktadır:

"Yere sağlam bastık. Kesinliğe ulaştık. Kendimizden daha çok eminiz. Ama Modulor ölçeğinin bazı aşamalarında, belki bazı sınırlılıklara yol açan boşluklar hâlâ çok büyük. ...Modulor'u uygulamaya koymuş olmak önemli ve cesaret verici bir sadeleştirmeye yol açtı: Yarım sayfalık daktilo edilmiş sayfada basit bir sayısal tablo mimarlıkta kullanılan bütün temel ölçüleri sağladı."³⁷

Sözü edilen daraltılmış araçsal ölçülerin dökümüne, Modulor'un ilk kitabında da yer verilmiştir:

064 Doğanın tabi olduğunu savladığı

düzenleri sıralayışı.

065 Temel sanatların mekâna
bağımlılıklarını belirtmesi.

066 Sanatın mekâna paralellliğini
savlaması.

067 Düzen ve düzensizlik arasındaki
mücadelenin anlatısı.

Sanat, mekân, doğa ve düzen: Bu
olguların başka yerlere yönelmiş
bağımsız vektörler olduğunu
kabullenmek yerine tam tersini yapar:
Doğa'yı düzenli, tanrısal bir uyumun
mekânı olarak kabul eder; insanı
bu doğa ile uyumlu kılacak araçlar
geliştirir; sanatın ve mimarlığın bu

- “(a) 2.26 metrelik kare ve onun yarısı 1.13 m. (44 ½ inç)...
 (b) 2.26 metrelik kare (89 inç) ve altın oranı, 1.397 metre. (55 inç).
 (c) 1.828 metre ölçüsündeki basit hacim (72 inç).
 (d) Basit değer olan 2.26 metrenin Altın Oran'ı (89 inç) olan 1.397 metre (55 inç).
 (e) Basit ölçü 1.13 metrenin (44 ½ inç) Altın Oran'ı olan 0.698 metre (27 ½ inç).
 (f) Basit ölçü 2.26 metrenin (89 inç) ve onun yarısı, yani 1.130 metre (44 ½ inç).
 (g) Basit değer 182.8 metre (72 inç) ve 1.397 metre (55 inç).
 (h) Basit değer 1.13 metre (44 inç), yani 1.13 metre (44 ½ inç).”³⁸

İşte böylesine kesinlikli, güvenilir, tasarımcıyı hiçbir zaman yanılt(a)mayacak, sağlam zemine basmayı mümkün kılacak bilgi tesis edilmelidir. Çünkü, Deleuze ve Guattari'nin ifadeleriyle, “tek istediğimiz, kendimizi kaostan korumak için bir parçacık düzen”dir.³⁹

KAOS

“Devasa bir ortamın içinde yüzüyoruz, her zaman belirsizliğe sürükleniyoruz, bir oraya bir buraya savrulurak; ne zaman sıkıca sarılabileceğimiz ve bırakmayacağımız sabit bir noktaya ulaştığımızı [sansak] yer değiştirerek bizi geride bırakıyor; onu takip ettiğimizde idrakimizi bertaraf ediyor, kayıp gidiyor, bizden ebediye firar ediyor. Bu bizim doğal halimiz ve eğilimlerimize en zıt hal bu. Üzerine sonsuzluğa uzanacak bir kule yapmak için, ayağımızı basacağımız sağlam bir yer, nihai, ömürlü bir zemin bulmak için yanıp tutuşuyoruz, ama bütün temelimiz çatlıyor yer cehennemin derinliklerine açılıyor.”

Pascal'in yukarıdaki ifadelerine karşın,⁴⁰ Modulor ölçüleriyle kusursuz düzen getiren ve kaosu tümüyle kovan mükemmel tasarımlar yapmak hiçbir zaman mümkün olmaz.

Üstelik, Modulorik bir doku, uyumun homojenleştirdiği görsel bir kompozisyon elde edebilmek için, sonradan tasarım üzerinde çalışma yaparak çizimleri Modulorlaştırmak bile gerekir –ki Le Corbusier'nin ofisinde genellikle yapılan budur; cila niyetine Modulorlaştırma.

Le Corbusier, Modulorik pratiği nedeniyle, tasarımlarını kimi kere hızla ve ustaca yapsa da (kırk beş dakikada Cabanon'u tasarlamıştır ama Marsilya Bloğu yıllarını alır), bazen

uyumun tesisine aracılık etmesini
 deha yoluyla sağlamaya çalışır. Şu
 formülasyonu hemen hissettirir: Sanat,
 bilim karşısında en üstün araçsa, sanat
 da mekâna bağlıysa, demek ki mekân
 her şeye hükmedecek. O halde, mimari
 tasarım aracılığıyla doğaya, sanatlara,
 topluma hükmetmemek için hiçbir
 neden yok.

1.3.2

1.3.2 Kilit kavram 'dördüncü boyut'un,
 üç sanatı birbirine bağladığını ortaya
 koyuşu.

1.3.2 Dördüncü boyutu 'hak edenin',
 bilginin öznelliğine eklemeli olduğu
 iddiası.

Hak etme ya da anlayacak mertebeye

9	2.81	5.62
20	2.79	5.60
12	5.73	5.49
7	7.76	5.74
4	7.76	5.41
2	7.79	5.65
1	8.22	2.24
1	1.13	1.39
7	0	8.63
4	3	5.33
2	6	3.3
1	6	2.0
1	0	2.6
6	3	7.8
3	8	5
2	5	1.80

1	1.13	1.39
7	0	8.63
4	3	5.33
2	6	3.3
1	6	2.0
1	0	2.6
6	3	7.8
3	8	5
2	5	1.80

Le Corbusier'in kişisel kitaplığında asılı bulunan elyazısı ve bürosundaki çalışanların çizim masalarında bulunmasını istediği daktilo edilmiş Modulor ölçülerini içeren listeler. Le Corbusier, 1980: 2/23-4.

istisnalar yapmak gerektiğini, başka Modulor'lar kullanılabileceğini ya da her şeyin ille de Modulor'a göre yapılmasının şart olmadığını kabul etmek zorunda kalır.⁴¹ Buna karşın Modulor'un ofisinde bir tür ölçü dili haline getirildiği ve çalışanlar arasında anlaşmayı sağlayan, pragmatik bir dil olduğu düşünülebilir.

ANALOG DÜNYADA İMZA

Modulor analog dünyanın dijital imzası. Günümüzün dijital dünyasında, sayısal sanat yapıtlarında müellifler dijital imzalarıyla [digimark] telif haklarını korumaya ve sahteciliği önlemeye çalışıyor.

Modulorik⁴² ölçüleri temel alan algoritmalarla çalışan bir çizim programı hayal edilebilir. Böyle bir yazılımla her türlü görsel malzeme (portre fotoğrafı, karmaşık bir makine kesiti, bina planı ya da bir organ kesiti) *Modulorize* koduyla geliştirilebilir. Mevcut yapıları çarpıtan, farklılaştıran görüntü işleme yazılımlarının filtrelerinde bu tür yöntemler yaygın biçimde kullanımda. Elbette bu filtreleme protokolü ne kadar karmaşık algoritmalarla işletilirse, aşağıdaki Modulorik uyum özleminden o kadar uzaklaşılacaktır.⁴³

"Kişinin parmak uçlarına
hepsinin üstünde de kişinin kafasına
buluşun hasadını
çoğaltmaya uygun
çevik bir alet yerleştirmek
dikenle kaplı yolu temizlemek
ve ev ödevini yapmak
özgürlüğüne özgürlük katacak...
işte orantı!
Çevremizdekilerle
ilişkilerimize
düzen

erişme. Sadece bilgelikle değil, masonik ritüellerle veya simya, mistisizm, sembolizm geleneğiyle de bağlantılı bir ifade. Le Corbusier gençliğinde okültizmle ilgilenmiştir. Hak etme, kendini feda etme, kendini adama gibi kavramlarla da ilgili.

'ifade edilemez mekân'

kavramına öznenin erişme anının önemi.

L'Espace Indicible / Ineffable Space

kavramı, öznenin kaos içinde bir

mertebeye erişme halinin sembolü.

Tahmin edileceği gibi, bu kolay kolay

erişilen bir deneyim değildir. Zahmetli,

ömür boyu süren bir araştırmanın

sonucu ya da meyvесidir. Söze yer

brakmayacak kadar açık ve çıplak,

tanrısal bir deneyimdir bu. Bir tür

getiren proporsiyon.”

Dikenle kaplı yolu temizlemek: Kişinin yaşam yolculuğu da aynen böyle zorludur; Modulor burada mimarın yardımına yetişerek kültürel, ırksal, bedensel, politik farkları ‘cif’leyiverir...

KUŞLAR

Varsayalım, bir kuş sürüsü yalnızca Modulor’un rakamlarına göre deviniyor. Kuşlar ayrılma, toplaşma gibi yaklaşık yasalarla devinir.

Bir kuş sürüsü Modulor ölçüleriyle hareket etseydi, araya kaos sızacak, rastlantılar olayları yaratacaktı. Bu olaylar, cetveller ve listelerle ölçülemeyen, çizgisel olmayan dalgalanmalar içinde belirip yitecekti.

Bir kuş sürüsünün yazılım yoluyla modellenmesi gibi oldukça sıradan bir fiziksel davranış kalıbı, Modulor’u kendi içkinliği içinde eritebilecek karmaşıklıktadır.

Modulor’un, çok daha karmaşık devinimlere sahip insanların kentsel mekânlarını nasıl denetleyebileceği sorusu, elbette, polisiye tahakküm cevabı dışında, yanıtsızdır.

KABUK

“O sıralar aslında bir şey yaratmakta olduğumu fark etmemiştim: [Eriil]İnsanı, uzuvlarıyla mekânda yer kaplamasının aşamalarını ifade ederken göbək deliği [solar plexus] üç aşamanın anahtarı olacak şekilde, olayların merkezine yerleştirdim. Bu üç aşama, (o zamana kadar hakkında isminden fazlasını bilmediğim) Fibonacci Dizisi’ne dönüşen altın oranlar serisini başlattı. Ama, bir plastik sanatçı eli olan elimde, formlar ve uyumlu meşgul bir adam olan bende, matematiksel ilişki bir uyumlu spiralde, bir ideal kabukta –irticalen– gövde kazandı. Burası icadımın, S.S. Vernon S. Hood [gemisindeki], bilimsel karakterde değilse de plastik sanatlar ve şiire olan tutkunun spontane bir ürünü olan icadımın geldiği yer.

Tüm bunlar devam ediyor ve edecek de, Modulor ve kendim söz konusu olduğunda, bu çizgiden sapmayacak.

Sevrés Caddesi 35 numarada, otuz iki yıldır var olan stüdyomda hiçbir zaman yere

aydınlanma, tanrı ile sözsüz bir konuşma hali olarak da yorumlanabilir.

Le Corbusier’nin en gözde

kavramlarından biri. Modulor’da sık

sık karşımıza çıkan bir ifade. Dördüncü

boyut gibi, virtüelliği betimleyen bir

kavram. Ancak içeriğindeki elitizmi

unutmamak kaydıyla.

1927 İkinci Dünya Savaşı sırasında ve

Merkez Avrupası’nda güç koşullarda,

kendi yasalarına bağımlılığını

hatırlatma.

1927

1927 Metrik sistemin kendi ilkelerine

uygunsuzluğunu yineleyişi.

1927 Toplumsal norm sistemiyle

yaratıcı özneyi karşıt pozisyonlarda

sağlam basmayı reddetmedik.

Otuz yıldır orada planlar çizildi, kentlerin ve odaların planları, sarayların ve işçilerin evleri, barınma bloklarının ve benzeri. Bu çalışmanın, sonunda, karışıklığa yer bırakmaksızın çağımızı yansıtmaya katkıda bulunacağına, göz kamaştırıcı mimarlık çiçekleri açtıracağına inanabildiğim anlar oldu.”⁴⁴

Kabuğun spiral büyümesiyle [*doğa, physis*] bunun bir mimari program bileşenine kopyalanması (Modulor) arasında, tanrının aracılık ettiği bir kişisel macera anlatımı devreye girer. Katmanlı bir kalıpla (kabuk), tasarlanıp inşa edilen hareketsiz kompozisyon (bina) esas alınır.

İlk kitaptaki tavizsiz Le Corbusier, ikinci kitapta, aradan geçen altı yılla beraber daha yumuşak bir yaklaşım içinde görünür. Okurların ‘açığı kapatan’ destek ve yorumları, kitabı dağınık bir belgesel görünüme sokar.

Modulor’un “sözü okura bırakan” 1955 tarihli ikinci kitabında, Le Corbusier’in Pisagorcuyu tanrısalığa takılıp kalan düşüncesi matematiğe ilgisi olan okurca fark edilir. Pisagorculuk sadece soyut şekil bilgisi değil, ahlak bilgisidir de: Michel Foucault’ya göre Hristiyanlıktan çok önce, üremeye hizmet etmeyen cinselliği mahkûm eden Pisagorcuyu ahlak öylesine Hristiyandır ki, bunlar olduğu gibi alınmıştır.⁴⁵ Bu sava, Hristiyan ahlakının bir mit olmaktan öteye gitmediğini göstermek için yer verilir. Le Corbusier’in Pisagorcuyu temellere oturttuğu Modulor, bu yönüyle Pisagorcuyu ahlakı da içermiş durumda.

Le Corbusier, ilk cildin sonunda, okuyucusunun Modulor’u doğrulayacağını ummuştur ve bu, büyük ölçüde gerçekleşir. ■

konumlandırışı.

Nietzsche ve Alman romantizminin bir karışımı. Burada yine kendini feda etmiş özne ile karşılarındaki canavarlar, iyilikle kötülüğün savaşımı gibi temaların imalarıyla karşı karşıyayız okur olarak: Le Corbusier kahramanımız olmaya devam ediyor.

074 Norm kurumunun ortaya çıkışı karşısında Le Corbusier’in dışarıda tutulması krizi.

Fransa’nın TSE’si olan AFNOR’un adı kitapta sık sık geçer. Öyle ki, Corbu, AFNOR’a karşı ASCORAL isimli bir yapı kurar, örgütün atölyelerinde farklı kimseler çalışır ve üretimler yapar.

075 Le Corbusier’in bu kurumla

NOTLAR

1. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/41.
2. Deleuze, G., (1998) [1988], Foucault, (Trans. Fr. Seán Hand) Minnesota University Press, Minneapolis, s. 73. Aynı kitapta dil ve ışık için, bkz.: s. 77, 82, 86, 114.
3. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul.
4. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul, s. 103.
5. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/63.
6. Agamben, G., (2001), Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 10.
7. A. e., s. 15.
8. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/49.
9. A. e., s. 1/10.
10. Brooks, H. Allen, (1987), Jerzy Soltan, "Working with Le Corbusier". Le Corbusier: The Garland Papers, Garland Papers Press, New York, s. 10, 11.
11. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/194.
12. Le Corbusier, (1955), Poemé d'Angle Droit, Tériade, Paris.
13. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/35-6.
14. A. e., s. 2/290.
15. A. e., s. 2/131.
16. A. e., s. 2/195.
17. A. e., s. 2/23.
18. Agamben, G., (2001), Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 192.
19. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/50.
20. Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004b), "28 November 1947: How Do You Make Yourself A Body Without Organs?", A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia, (Trans. B.

felsefi pozisyonunun paralellüğünün kaynaklar ve kanıtlar gösterilerek hatırlatılması.

Üretim mekanizmasının temel ilkelerini ortaya koyması.

Seri üretilmiş konutun felsefesine ilişkin aforizmalar.

Norm kurumunun üretimine paralel özel norm üretimlerinin başlangıcına işaret etmesi.

Kendi sanat ve resim örnekleri.

Bunların içerdiği geometrik yasaların varlığına işaret edışı.

Mimari çizimlerinde geometrinin,

- Massumi), V. 2, Continuum, The Athlone Press, Great Britain, ss. 165- 184.
21. Artaud, A., (1999), Tanrı Yargısının İşin Bitirmek İçin, (Fr. Çev. A. Soysal), Nisan Yayınları, İstanbul, s. 47.
22. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/37.
23. A. e., s. 1/65.
24. A. e., s. 1/29.
25. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 10.
26. Foundation Le Corbusier, "Le Corbusier, bibliothèque personnelle" [Le Corbusier'nin kişisel kitaplığı], s. 116. Evelyne Trehin gönderisi, 1999. Şerif Süveydan kişisel arşivi.
27. Matila Ghyka, Esthétique des Proportions dans la Nature et dans les Arts, [Doğada ve Sanatta Oran Estetiği] Paris, NRF, 1927.
28. Matila Ghyka, Nombre d'Or, T1: Les Rythmes, [Altın Oran, T1: Ritimler] Paris, Gallimard, 1937.
29. Thio Koelliker, Symoblisme et Nombre d'Or: le Rectangle de la Genése et la Pyramide de Khiops [Sembolizm ve Altın Oran: Keops Piramidi ve Yaradılış Dörtgeni], Paris, Editions de Champs-Élysées, 1957. Listede, bu kitabın 31-33, 145, 158-9. sayfalarına Le Corbusier'nin notlar düştüğü ifade edilir. Foundation Le Corbusier, "Le Corbusier, bibliothèque personnelle", s. 103.
30. Elisa Maillard, Le Cahiers de Nombre d'Or 1-5: Albrecht Dürer, Eglises Byzantines, Eglises du XIIe au XVe Siecles, Botticelli, Le Parthenon. [Altın Oran Defterleri: Dürer, Bizans, 12-15 yüzyıllar, Botticelli, Parthenon] (1961, 1962, 1964, 1965, 1968), Paris, Turnon & Lie. Foundation Le Corbusier, "Le Corbusier, bibliothèque personnelle", s. 110.
31. Maillard, E., (1943), Du Nombre d'Or. Diagrammes de Chefs-d'Oeuvres [Altın Oran: Başyapıtların Diyagramları], Paris, André Tournon & Lie, s. 112.
32. Corats A. F., (1957), La Proportion Egyptienne. Les Rapports de Divine Harmonic, [Mısır Oranı, İlahi Uyum Kayıtları] Paris, Editions Vega, s. 110.
33. Choisy, A., (1913), Histoire de l'Architecture [Mimarlık Tarihi], Paris, Noel, s. 111.
34. Scholfield, P. H., (1958) The Theory of Proportion in Architecture [Mimarlıkta Oran Teorisi], Cambridge University Press, s. 115.
35. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve

sanat üretimlerindeki ilkelerin aynısını taşıdığı.

Le Corbusier için resim, mimarlığı belirler; resim çalışması mimarlığının yasalarını araştırdığı bir alandır; tuval resmindeki kompozisyon ilkelerini mimarlığa taşımaya çalışır. Çünkü poésie veya geniş anlamıyla sanat, mimarlık için kaynak niteliğindedir. Bu nedenle de ressamla mimar, temel kaygıları ortak olan iki kimliktir yalnızca. Biri ötekine kolayca ilham verebilir.

 Altın Oran, Dik Açının Yeri, İnsan Boyu gibi kavramların varlığına değini.

Altın Oran [Golden Section/

Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul.

36. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/181.

37. A. e., s. 2/15.

38. A. e., s. 1/92.

39. Deleuze, G., ve Guattari, F., (1993), Felsefe Nedir? (Çev.: T. Ilgaz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, s. 179.

40. Blaise Pascal'den aktaran: Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 130.

41. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/120.

42. Modulor'da hayal edildiği gibi anlamında. Le Corbusier de bu sözcüğü ["moduloric"] kullanmaktadır.

43. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 149. "A mettre au bout des doigts / et encore dans la tête un / outil agile capable de grossir / la moisson de l'invention / débarrassant la route d'épines / et faisant le ménage donnera / liberté à votre liberté / ... Voilà la proportion! / la proportion qui met / de l'ordre dans nos / rapports avec / l'alentour."

44. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/207.

45. Foucault, M., (1994a), Cinselliğin Tarihi 3, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul, s. 106.

Ratio], doğada varolduğuna inanılan bir fenomendir. Altın Oran, doğanın kaotik değil de düzenli olduğuna inanma eğilimindeki pek çok kimsenin aklını çelen basit bir oran. Altın Oran, Modulor'da Le Corbusier'nin kullandığı temel yasalardan biridir. Ölçülerin çıkış noktası budur. Dik Açının Yeri, tümüyle Modulor figürüne özgü bir geometrik problemidir. Kısaca, üst üste konmuş iki kareyi, Altın Oran'la bölen bir üçüncüsünü yerleştirmek için kareleri kat eden bir dik açı gerekir. Bu konu Modulor'da uzun uzun tartışılır. Basit bir soyut geometri sorunu değildir bu: Çünkü o nokta aracılığıyla, bu üç kareden oluşan nesnenin içine çerçevelenecek olan eril bedeni yerleştirecektir. Sözü edilen insan boyu, bu geometrik

KENT

“Siyasal sistem artık hayat tarzları ve hukuk kurallarını vazetmiyor; bunun yerine, bunu aşan ve bütün hayat tarzlarını ve bütün kuralları içine alabilen yersizleştiren bir yerleştirmeye (*dislocating localization*) dayanıyor. Yersizleştiren bir yerleştirme olarak kamp, bugün hâlâ içinde yaşadığımız siyasetin gizli kalıbıdır” ... “Bugün artık şehrin göbeğine iyice yerleşen kamp, yeryüzünün yeni biyosiyasal nomos’udur.” ... “3. Bugün, Batı’nın temel biyosiyasal paradigması şehir değil; kamptır.” ... “Üçüncü tez ise, nihayet, bugünkü sosyal bilimlerin, sosyolojinin, şehir çalışmalarının ve mimarinin, dünya şehirlerinin çekirdeğinde yatan şeyin tam da yirminci yüzyılın totaliter devletlerinin biyosiyasetini tanımlayan çıplak hayatın kendisi olduğunu bilmeden bu şehirlerin kamusal alan(lar)ını tasarlamak ve örgütlemekte kullandıkları modellerin meşum yüzünü ortaya çıkarıyor.” ... “Bugün batının siyasal alanını yeniden tanımlamayı hedefleyen herkes işe şu gerçeği teslim etmekle başlamalıdır: Artık *zoê* ile *bios*, özel hayat ile siyasal var oluş, evdeki yalın canlı varlık olarak insan ile insanın şehirdeki siyasal var oluşu arasındaki klasik ayrımın yerinde yeller esiyor. ... Artık kamplardan klasik siyasete geri dönüş imkânsız. Kamplarda şehir ile ev ayırt edilemez hale geldi. Ve artık biyolojik bedenimizi siyasal bedenimizden ... ayırma imkânı bir daha verilmemek üzere elimizden alındı.”

Giorgio Agamben¹

RUHANİ MEKÂN

Mekânda yer kaplamak, diğer bir deyişle Le Corbusier için ‘var olmanın ilk kanıtı’, tanrısızlık alanına düşmekle aynı anlama gelir. Mekânda oluş, varlıklar için denge ve kalıcılığın hükmü altında sessizce yer almaktır. Nesneler, aşkın birliğin ezeli hükmü altında ‘davranırlar’ –mekânı zapt eden, kuşatan, bizzat uzamda işgal ettiği yerin özü tarafından tarif edildiğinden, gerçekte aynılığın ve yankılanışın, birin, tekin gücüne katılmış olacaktır. Var olanların farklılığı yalnızca tanrının peçelenmiş hakikatidir; ‘tarif edilemeyen’ ya da ‘dile getirilemeyen’ mekân deneyimi –*L’Espace Indicible*–

soyutlamanın içine yerleştirilecek
bedenin varsayımsal boyudur.

Modulor’un en problemli noktası da
budur zaten: 1.83 m. ya da beyaz, Batılı,
yetişkin, erkek bedeninin normatif kabul
edilip evrenselleştirilmesi.

İkinci Dünya Savaşı nedeniyle
mimarlığın durması ve başlayan
kuramsal üretimler.

Yeni norm kurumunun
kurulması.

ASCORAL’daki [Assemblée
de constructeurs pour une rénovation
architecturale] zihin gücünün Fransız
Ulusal Norm Kurumuyla [AFNOR]
rekabeti.

bu aynılığı başlangıç koşulu alır. Le Corbusier varlığın kanıtını, bu normalleştirilmiş tanrısallığı ya da tözün ilahi ilkesini Modulor'un ilk kitabında, aynı başlığı taşıyan üç sayfalık bölümde ele alır:²

“Mimarlık, heykel ve resim, tanım olarak, mekâna bağ(ım)lıdır, gerekliliğe bağlıdır, her biri kendi anlamında mekânın terimlerine denk gelir. Vurgulamak istediğim nokta, estetik duyumu anahtarı, mekânın fonksiyonudur.

Bir sanat eserinin (mimarlık, anıt ya da resim) çevresindekilere etkisi: dalgalar, çığlıklar, karışıklık (Atina'daki Akropolün üstündeki Parthenon), fışkıran çizgiler, patlama tarafından üretilmişçesine dönenen: çevredekiler, hem yakın, hem de uzak, dolaşık ve karışmış, domine edilmiş ya da kucaklanmıştır onun tarafından. Çevreleyen unsurların reaksiyonu: odanın duvarları ve ölçüleri, meydanın farklı şekilde vurgulanmış cepheleri, arazinin düzlükleri ve meyilleri, evet hatta düzlüklerin çıplak ufukları ve dağların bükülmüş konturları. Tüm çevre yere ağırlığını getirmekle ilgili olmak için, bir sanat yapıtının, insanoğlunun arzusunun ifadesinin bulunduğu; derinlikleri ve zirveleri, dokuları, sert ya da gevşek, şiddeti ve nezaketi yerin aklına sokarlar. Bir tür uyum yaratılır, tam da matematiksel bir alıştırma gibi, plastik maddenin akustiğinin gerçek bir ifadesi. Bu bağlamda, tüm görüngülerin en ince olanlarından birini, mutluluk (uyum) ya da baskı (kakofooni) getiren müziği getirmek, yerin dışında değildir.

Büyük iddialar öne sürmeye kalkmadan, mekânın ‘büyütülmesi’ [magnification] hakkında söyleyeceklerim var, ilk olarak 1910 civarında, benim kuşağımın sanatçıları tarafından kübizmin müthiş yaratıcı erken günleri sırasında girişimde bulunulmuştu.

Bir dördüncü boyuttan söz ediyorlardı, bazıları biraz daha az, bazıları daha fazla sezgiliydi, önemli değil. Sanata ve özellikle de uyumun araştırılmasına adanmış bir hayat, üç sanatın pratiği aracılığıyla –mimarlık, heykel ve resim– kendi payıma onun hakkında bir şeyler öğrenmemi mümkün kıldı.

0000 Doğa, geometri, uyum ve ölçü kavramlarının bu zihinsel etkinlikte yer alması.

1.2.1

0000 Oranlı Izgara adlı yeni ölçüğü temellendirmesi.

Bu ölçek, pre-Modulorik bir ölçektir.

Şantiyede kullanılacak ölçülerin sayısını azaltıp yapıyı standartlaştırmayı hedef alan pratik bir araçtır.

0000 Seçilmiş insan bedeninden yola çıkan geometrik çerçeveyi geliştirmesi.

Dik açılı geometri ile insan bedeni figürü, Fibonacci Dizisinden elde edilen

Dördüncü boyutun, bir sanat yapıtındaki plastik anlamların istisnai mutlu uyumunca getirildiği sınırsız mutluluk anı olduğuna inanıyorum.

Bu sanatçının seçtiği nesnenin etkisi değil, her şeydeki proporsiyonun zaferidir – çalışmanın fiziksel özelliklerinin yanı sıra, sanatçının niyetlerinin yerine gelmesidir, denetlenmiş ve denetlenmemiş, duyumsanabilir ve duyumsanamaz, ama her durumda var olan, ve varlığını sezgiye borçlu olan, bilginin mucizevi başlatıcısıncı ele geçirilen, asimile edilen, hatta belki unutilan. Çünkü bitirilmiş ve başarılı yapıt bünyesinde büyük miktarda niyet, hakiki bir dünya barındırır, buna hakkı olanlara kendini gösteren: daha doğrusu, bunu hak edenlere.

Sonra dipsiz bir derinlik açılır, tüm duvarlar yıkılır, tüm diğer var oluş kaçmaya zorlanır, ve ifade edilemeyen mekân mucizesi elde edilir.

İnanç mucizesini deneyimlemedim, ama ifade edilemeyen mekânın mucizesini sık sık bildim, plastik heyecanın kutsiyetini.

1925 ile 1933 arasındaki üretken yıllarda –Fransa’da inşa zamanında, savaştan önce ve savaş alarmlarından önce– adamımız insan ölçeğinde inşa etme arzusunun aciliyetini, ihtiyacını hissetmişti. Bu, onu stüdyosunun duvarına, kendi içinde karşı karşıya gelebileceği, karşısında kendi boyunu ölçebileceği, arasından bir dizi gerçek ölçü çizebileceği bir metrik ölçek çizmeye zorladı. Bu deney metrenin sayıdan başka bir şey olmadığını gösterdi, bereket versin ki ondalık sistemce yönetiliyordu, ama soyut bir sayı, aynı olan, uygunsuz, mimarlıkta bir aralığı niteleyen (uzamda bir ölçü). Üstelik tehlikeli bir alettir, çünkü rakamlara karşı soyut itaatinden başlayarak, kişi ayartılır, ihmalkârlık ya da tembellikten dolayı başka güvenli ölçülerde yineler: metre, yarım metre, çeyrek metre, vs. ...mimarlığın ziyanından ötürü son yüz yıl boyunca dereceli olarak gerçekleşen bir ilerleme. Ve böylece, yaşamının belli bir anında, adamımız ‘AFNOR normları’ ile yüz yüze geldi, birkaç yıl sonra, şimdiki çalışmanın biçimini alarak meyvesini veren bir karşılaşma.

rakamlar esas alınarak çakıştırılır. Elini kaldırmış bir yetişkinin uzanabildiği en üst nokta, boy, göbek deliğinin yerden yüksekliği gibi ölçülerle, geometrik olarak kurulan şeklin yatay bileşenleri gibi unsurlar çakıştırılmıştır. Bu çakıştırmadan tutarlı bir çerçeveleme elde edilmek istenir. Kuşkusuz Rönesans’tan beri bilinen bir yöntemdir bu.

1.33

0.66 Kare şekilden yola çıkan bir dizi geometrik işlemin, bedensel ölçüleri içerecek şekilde yapılandırılması.

1.33

0.66 Altın Oran’ın kareyle birleştirildiği geometrik

AFNOR işgal sırasında kurulmuştu, ülkenin yeniden inşa edilmesine katkı olarak; endüstriciler, mühendisler ve mimarlar özellikle inşa etmeyle ilgili her şeyi standartlaştırma görevini gerçekleştirmek için bir araya gelmişti. Adamımız, yirmi yıl önce şunları yazmış olduğu için eleştirilmiş olduğu gerçeğine rağmen masaya davet edilmemişti:

“Bizler, kusursuzlaştırma sorunuyla yüzleşmek için bir standardı kurumlaştırmak amacıyla çabalamalıyız.

Parthenon, standarda uygulanmış seçimin bir ürünüdür.

Mimarlık, standartlara dayalı bir süreçtir.

Standartlar, mantığın, analizin ve zahmetli çalışmanın ürünleridir; iyi ifade edilmiş bir problemin temeli üzerinde gelişirler. Son tahlilde, nihayetinde, bir standart deneyle kurulmuştur.”

Mekânda yer kaplayanlar -varlıklar- tinsel olmayanlardır. Tinin yer kaplaması olanaksızdır. Simon Richards, Jung'un mekânı karakterize edişinde temenos kavramına yer verir. Jung gerçek mekânla psyche'nin [tin'in] mekânının apayrı şeyler olduğunu ifade eder. Gerçek, ölçülebilir mekânda köklenmemesine rağmen, tini yansıtır.³

Modulor'daki aşkınlığın nasıl imal edildiğine gelince: Ruhani Mekân'ın bir kavram ya da ilahi olanın sezilmesi şeklinde ortaya konmasının ardından, Le Corbusier'nin bu kutsiyet çerçevesini kente nasıl mal ettiğini ele alan konferans bildirisinde de aynı amaç belirgindir.

'Tanrısız tapınak'ta kendi varlıklarını duyurmalarına izin verilen özgür kimseler, -kutsalın peçeli hakikatinin parçaları- şöyle tanımlanır:⁴

“Mekânı zaptetmek yaşayanların, insanoğlunun ve hayvanların, bitkilerin ve bulutların ilk davranışıdır, dengenin ve kalıcılığın temel ifadesidir. Var olmanın ilk

formülleştirmeler.

1.40

1.41 Bedensel büyüklükle çakıştırılmış geometrik şemayı elde edişi.

1.42 İki farklı diyagramı

karşılaştırması.

1.41

1.43 Her türlü inşai üretimde model olacak kalıbı icat etmeye çalışması.

1.44 Oranlı Izgara'nın toplumsal ve mesleki uygulamalarını ve sonuçlarını dile getirişi.

1.45 Oranlı Izgara'nın matematiksel niteliğini ortaya koyuşu.

1.46 İcadın teorik bakımdan geçersizliğine ilişkin tartışmaların

kanıtı uzamda yer kaplamaktır.”

İlk bakışta temel fizik gerçeği gibi görünse de, denge ve kalıcılık koşulu, farklı olanlar arasında (bitkiler, hayvanlar, bulutlar, insanoğlu...) paylaşılan aşkın ilkeyi akla getirir. Paylaşılan bu ilke sayesinde, akıl sahibi varlık -erilinsan onları içinde bulundukları uyumluluk hali içinde gözlemler ve peçeyi kaldıran bakışını yöneltir.

Aşkınlığın görünümünün sergilendiği bu uzamda ışık, gözün apaçık uyumu fark etmesini sağlar. Işık altındaki nesneler, kesişen veya yığılan hareketli katmanlar, bite-viye akışlar olarak değil tekil, ayrılmış, sınırları tanımlı birer hakikat çerçevesi çizer. Güçlerini bu tekil durumun üretkenliğinden alırlar.⁵

“Çiçek, bitki, ağaç, dağ, bunların hepsi diktir, bir çevrede yaşarlar. Eğer onların gerçek yüzü dikkati kendilerine yöneltiyorsa, bunun nedeni kendilerinde yüklü/dolu görünmeleridir, etrafta, her yanda rezonans da üretirler. Bunca doğal uyumun farkında olarak, bunca mekâna hükmeden bu kadar çok birlikten sarsılmış olarak durup bakarız ve sonra da gördüklerimizi ölçeriz.”

“Ölçeriz”, çünkü iddia odur ki, aşkınlığın ölçülebilir, böylece modellenebilir, kopyalanabilir ve dolayısıyla yeniden üretilebilir kısmı; geometrik ilişkilere, rakamsal soyutlamalara indirgenebilir proporsiyonlu kalıbı, bu ölçüm işlemiyle ele geçirilebilecektir.

Tekil nesnelerin hem verili çevrede çerçevenilmiş halde yaşadığı, hem de bu değişmezlik içinde dikey ya da yukarı doğru olduğu iddiası da ortadadır. Tüm varlıkların vektörel olduğu, merkezci şekilde koşullandığı varsayılır. Öyleyse varlık “boş durmamalı”, bir kez daha uzamda bulunuşunun tanrıya yönelmişliğini ifade etmelidir –ölçüm bunun için gerekir.

Uzama yönelen bakış, uyumun heryerdeliğini belgelemeye girer. Varsayılan uyum, geometri hakikatinde peçelenmiştir. O halde, her birinden çınlayan uyumun

varlığını saklamama.

Le Corbusier, 1920'ler ve 30'lardaki
teknokratik kentsel tasarımları yüzünden
çok eleştirilmiştir. Mimarın İkinci Dünya
Savaşı'ndan sonra ivme kazanan, daha
insancıl bir mimarlığı temel alma
çabalarından biri olarak Modulor, yine
de evrenselliği arayan tavrı nedeniyle
eleştiri konusu olmaya devam eder.
Modulor, teorik açıdan insandan ne
kadar uzaksa, mimarın aynı dönemde
ardı ardına ortaya koyduğu binalar,
Modulor'dan o denli uzaktır ve her
biri bugün için de modernizmin en
önemli yapıları arasında sayılmayı
sürdürmektedir.

1942

1947 İşgal altındaki Paris'te

duyulduğu, akort edilmiş çalgılar kadar kusursuz kabul edilen nesneler dünyası, özneyi 'doğal olarak' tek bir deneyime, kutsalın söze gerek bırakmayan ürperticiliğine tanık olmaya yöneltir.

Ama buna sıradan insanın gücü yetmez. Çünkü öznenin de tıpkı bakışının aydınlatıcı gücünün yöneldiği bütünlüklü nesneler gibi tam, tek ve dik olması, yani kendi üzerinde çileci mükemmelleştirme sınavını uygulayıp başarıya ulaşmış olması gerekir. Belki bütün sorun da buradadır: Özne aşkınlaşmış olmalıdır. Bir fani bunu nasıl başarabilecektir? Elbette bu makama kendi kendisini tayin ederek.

BENLİĞİN TERBİYE EDİLiŞİ

Işlayan Kent sakini, bir dizi çileci bilinç pratiği icat edip bunları sistematik olarak kendi üzerinde uygulayacaktır. Kendini aşkınlığın mutlak alanları olan sanatlarla terbiye edecektir. Simon Richards, Le Corbusier'nin benliğini sanat yoluyla 'terbiye' edişine ilişkin pratiğini şu sözlerle aktarır:⁶

"Le Corbusier'nin görsel sanatçılık kariyerinde, anlaşılmasını güçleştiren bir gariplik bulunur. 1923'de, 3 pürist resim sergisinin ardından 1938'e dek bir daha resimlerini sergilememe kararı alır. Bu tarihten itibaren tekrardan kamusal mekânda yapıtını göstermeye başlar. Bu kişisel etkinlik onun için gittikçe önemli hale gelir, sadece hafta sonlarında yapılan bir şey olmaktan çıkarak, her sabah 8 ile öğlen 13 arasında kapanıp çalışmaya dönüşür, ölümüne dek bunu sürdürür.

...Le Corbusier, 1948'de şunları yazar: "Benim sanatsal yaratımımın anahtarı, 1918'de başlayıp her gün devam eden resim çalışmasıdır. Araştırmamın temelleri ve entelektüel üretimimin sırrı bu kesintisiz resim çalışmasıdır. Benim ruhsal özgürlüğümün, tarafsızlığımın (önyargısızlığımın / çıkar gözetmezliğimin) ve işimin güvenilirliğinin ve bütünlüğünün kaynağını insanlar burada aramalı değil midir?"

- yürütülen çalışmanın ulusal direnişle özdeş ruh hali.
- ■ ■ Dönemin siyasi rejimiyle, kendi mesleki pozisyonu arasındaki bağlantı.
- ■ ■ ASCORAL'daki [Assemblée de constructeurs pour une rénovation architecturale] çalışmanın zorluğunu ve savaş koşullarını hatırlatma.
- ■ ■ AFNOR ve ASCORAL rekabetine değini.
- ■ ■ 1944'de Paris'in işgalden kurtuluşuyla beraber, atölyesinin mimari etkinliğinin siyasi etkinliğe paralel olarak aktifleşmesi.
- ■ ■ Oransal İzgara buluşunun

Bu aşkın öznelilik yalnızca çileci pratikler uygulamakla elde edilmez. Kişide kültür/ırk/coğrafya üstünlüğünün hamurunda karılmış deha bulunmalıdır ki tasarım yapabilsin. Nitekim, Le Corbusier bu konuda:⁷

“İyi tasarlamak için yetenek gerekir. İyi plan yapmak için deha gerek”

diyerek pozisyonunu netleştirir. Özne, Altın Oran gibi ‘ilahi’ görüngüleri kavrayacak birikime sahip olmalıdır. Her şeyi rezonansa sokan ‘arındırıcı’ aşkınlığın kaosu, arzuyu, rastlantıyı iptal edişi, tüm bunların vazgeçilmez kaynağı olan kenti yok etme özleminin ta kendisidir. Kenti yok etme isteği olan aşkınlık çağırısı, *L'Espace Indicible*, mekânsal yücelik, toplumu tüm çalkantıları ve kusurlu dünyeviliğiyle birlikte, geri dönmemesine iptal ederek evcilleştirmeyi, ondan yeni ve aşkın bir kitle yaratma özlemini ifade ediyor.

MİMARLIK, HEYKEL, RESİM

Aşkınlığın mimarlık, heykel veya resim gibi estetikle koşullanmış etkinlikler aracılığıyla açığa çıkmasına aracılık eden özne, –konvansiyonel anlamda plastik sanatlar sayılagelmış– bu üç temel üretim alanıyla mekâna farklı biçimlerde bağlıdır. Her üçü de ‘üstün’ kültürel araçlara sahip güçlerle donanmıştır.

Birbirine karışmayan, birbirine indirgenemeyen mutlak kategoriler olmalarını, aşkınlığın ifadesinde kazandıkları özelleşmiş işlevlere borçludurlar. Bu işlevler tek bir maddeden, ‘plastik madde’den oluşur.

Plastik madde, ışık altındaki görünürlüklerden damıtılmış uyumun açığa çıktığı özel denge anına denk gelir. Mimarlık, heykel ve resim, uyumu üretme işlevini ‘tam anlamıyla’ yerine getirdiklerinde, öznenin estetik haz deneyimi neredeyse maddileşecek kadar somut bir hal alır. Plastik maddenin bu uçucu kutsal madde

akademik çevrelerde yeniden ele alınışı.

103 Buluş üzerinde yeniden yoğun zihinsel katkının harekete geçişi.

1.44

104 Buluş başka biri tarafından yapılan matematiksel katkı.

105 Buluşun toplumsal meşruiyet kazanması ve patentinin alınması.

1.45

106 Le Corbusier’in buluşunu kuruma karşı savunması ve onaylanışı.

1.46

107 Buluşun savaş sonrasında seri üretimde araçsallaştırılmasına ilişkin çabaların örneklenişi.

olduğu varsayılır. Buysa bir başka duyumun, bir mutluluk anının ifadesidir. Demek ki aşkın özne plastik maddeyi deneyimlediği özel bir mutluluk ya da uyumluluk anında, söze gerek bırakmayan, dile getirilemez, ruhani mekân deneyimini yaşar.

Bir tür zirve anı olan bu duyum, kaotik olanın dünya üzerinden silinir gibi olduğu; geçiciliğin, ölümlülüğün ve özneye sonlu olduğunu hatırlatan maddiliğin aşıldığı bir vecd anı olarak özelleşir. Kişinin bu anlara meslek hayatı boyunca sadece birkaç kez erişebildiği iddia edilmektedir; buna karşın ruhani mekân deneyimi aşkın olan tüm değerlerin içkinlik karşısında güçlü bir doğrulanışıdır.

Maddi dünyanın üzerinde düzenin zafer kazanması anı, tanrının dünyada görüldüğü andır. Tanrının yeryüzünde görünmesi, –Le Corbusier’nin kendi ifadesiyle– “plastik heyecanın kutsiyeti”, şeylerdeki tanrısal uyumu seyreden aşkın öznenin bu doğayı bir kez de kendi başına üretmeyi başarmasıdır. Bu ‘mucize’, Modülör’da birkaç kez dile getirilir.

İFADE EDİLEMİYEN / SÖZE DÖKÜLEMİYEN MEKÂN

“Sonra dipsiz bir derinlik açılır, tüm duvarlar yıkılır, tüm diğer var oluş kaçmaya zorlanır, ve ifade edilemeyen mekân mucizesi elde edilir.

İnanç mucizesini tecrübe etmedim, ama ifade edilemeyen mekânın mucizesini sık sık bildim, plastik heyecanın kutsiyetini.”⁸

Aynı ifadeler, Modülör’un ikinci kitabında bir dipnotla yinelenir:

“Sonra, dipsiz bir derinlik açılır, tüm duvarlar yıkılır, tüm diğer mevcudiyetler kaçmaya mecbur olur, ve ifade edilemez mekân deneyimi elde edilir. (1)

(1) Bu sözler bir deneyimin meyvesiydi. Evimde iki metrekairelik bir koridor var. Bir

108 Patenti alınmış aracın seri üretime uyarlanmasına ilişkin taviz taleplerini reddetmesi.

1.47

109 Patentin ticari kullanıma sokulmasının reddedilişinin Le Corbusier’nin gösterisi olarak anlatılması.

110 Atölye’de ABD’ye yönelik hazırlıklardan söz etmesi.

111 Izgara’nın modellenışı ve atölyedeki zihinsel faaliyetin başka kişilerce devralınması.

1.48

112 Izgara’nın Amerika gemi seyahati boyunca kullanılması ve geliştirilmesi.

yüzü, çatı bahçesine açılan geniş kuzey ışığına bakıyor. Bu yüz, bu nedenle, sürekli, -neredeyse ideal- ışık altında. Bu şekilde aydınlanan tek duvar bu, daire doğu batı ekseninde olduğu için.”⁹

Dile getirilemeyen mekân deneyiminin yaşandığı koşulların alabildiğine somut tarifi olan alıntı, aşkınlığın ortaya çıkması için neler gerektiği de anlatır: Küçük, gizli, bireysel ve geometrik olarak kararlı bir biçime sahip, tasarlanmış bir hacim (bu durumda zaten Le Corbusier'nin kendisinin tasarladığı ve içinde yaşadığı binadaki kendi apartman dairesi) ve buraya bir çatı penceresinden düşen, değişken olmayan, neredeyse yapay ışığın yol açabileceği denli monoton ışık manipulasyonu (Le Corbusier bu ışığı 'ideal' olarak tanımlar).

Zamanın durduğu, değişkenlerin yok olduğu, laboratuvar koşullarında üretildiğini düşündürten bir durum çıkar ortaya.

KÖTÜLÜĞÜN GİREMEDİĞİ YER

Le Corbusier, içine şeytanın ya da kötülüğün sızamadığı, mutlak şekilde aşkınlığa reserve edilmiş meditasyon mekânından daha açık biçimde şu sözlerle bahseder:¹⁰

“Kendi durumumu açık hale getirdim: Ben matematikçi değil sanatçıyım, son tahlilde şairim.

Bir şair: bu yüzden her şeyin en iyisine, en saf haline adanmışım: ve, bu araştırmada, tüm araştırmacıların en yoğunuyum. Kafasının içi oranla ilgili düşüncelerle dolu, uyum arzusuyla azmetmiş, kendini her biri de matematiği ima etmeye mecbur olan mekân, hacim, ilişkilere adamaya çağırılmış. Kıvılcım, alev, keskinlikten doğan ateş, doğası kutsal olan ama büyülmeyen ifade edilemez mekâna götürüyor. Sihirde, kötülük (şeytan) işe karışma hakkına sahiptir, hatta belki zekâ

Le Corbusier'nin Vernon S. Hood adlı kargo gemisiyle New York'a seyahati, hem Modulor'un Le Corbusier'ye 'vahyolduğu' seyahat olması, hem de o gemideki yolculardan Claudius Petit'nin, Marsilya'daki Unité de Habitation'un inşa edilmesine öncülük eden kişi olması açısından ilginçtir. Bu yarı-simgesel yolculuğun, Le Corbusier'nin gerek simyayla ve gerek mason sembolizmi ve yasalarıyla kurduğu ilişkinin ilginç bir bileşimi olduğu üzerine çalışmalar vardır. (Sözgelimi: Birksted, J. K., (2006), “Beyond the Clichés of the Hand-Books”: Le Corbusier's Architectural Promenade”, The Journal of Architecture, V. 11, N. 1, ss. 55-132.)

parlaklığı ve cezbe ile. Kutsal şeylere kötülük giremez.

1945'te L'Espace Indicible'in ilk taslağını yayınlamıştım."

TEMENOS

Simon Richards, içine kötülüğün giremediği tinsel mekân fikrinin karşılığı olarak Jung'un 'temenos' kavramını kullanır:¹¹

"Bu süreç, Temenos adı verilen bir ortamda gerçekleşir. Burası bireyi dışarının 'kirleticisi' etkilerinden koruyan yerdir.

Jung bu simgesel patlamaların bireyin yolunu şaşırtan bir olay olduğunu düşünür. Bu yeni simgeler, daha önce toplumdan edildiği simgelerden tümüyle farklı olduğu için, karmaşa, korku ve utanca neden olur. Kendini hemen toplumdan dışlanmış ve yabancılaştırılmış hisseder. Ama bu önemli değildir, çünkü birey buradan yola çıkarak kendine fantazmagorik bir toplum inşa eder. Başka insanlarla ilişkisini yitirilişinin karşılığıdır bu yeni yapı. Ama bireyselliği büyüdükçe, kendini bu durum içinde gittikçe daha rahat hissetmeye başlar, kurduğu yeni toplumla arkadaşlık edeceği psikik bir yuva kurar.

'Düşününün merkeze doğru kökleşmiş oluşu, bilinçdışından kurtulmak konusundaki başa çıkılmaz arzusunu hafifletmek içindir. Bu görüden sonra, uzlaşılabir bir rahatlama deneyimler —bu doğrudur nitekim, çünkü kendine, içinde bilinçdışıyla karşılaşabileceği, bir tabu alanı olan temenosu inşa etmiştir. Daha önce bunca tekinsiz olan soyutlanmışlığı, şimdi anlam ve amaçla yüklüdür.' [Jung]

Temenos, birçok şekilde belirir: Bir kent meydanı, bir bahçe, oda ya da hapisane hücresi, tanrılar için uzakta kutsal bir mıntıka, gibi. Ama hepsi de bireyin kendine yeni bir toplum inşa edebileceği ve tüm dışsal etkilerden azat olarak kendi anlamını

- 1.49** Izgara'nın Le Corbusier'nin kişisel eşyasına dönüştürülmesi.
- 1.50** Izgara'nın şerit biçimindeki doğrulayıcı kullanılışları.
- 1.51** Izgara'nın Le Corbusier tarafından yeniden ele alınarak karmaşıklaştırılması.
- 1.52** Izgara'nın yasalarını yeniden saptaması.
- 1.53** Modulor sistemini ortaya koyması.
- 1.54** Bir yatırımcıyla sohbet yoluyla yeni Modulor'un pazardaki üretimlerde kullanılabileceğine ilişkin ilk politik

keşfedebileceği güvenli yerlerdir. Fikir şudur, içeridekini dışarıdakinin işgalinden ve karıştırıcılığından korumak kadar, içeridekinin kaçıp gitmesine mani olmak.”

Einstein'ın “Modulor iyiyi kolay, kötüyü zor kılıyor” sözü, içine şeytanın ya da kötünün giremediği, söze gerek bırakmayan tanrısallığı anlatmak bakımından Le Corbusier için önem taşımış olmalı. Corbusier bu sözü Modulor'un sahiçiliğinin kanıtı olarak sık sık kullanır.

Sihir, büyü ya da benzeri pagan unsurlardan arındırılmış kutsiyet, kurumsal dinî örgütlenme fikrine götürmektedir. Le Corbusier deneyimi sabit dinî otoriteyle bir kez daha tanımlamak gereğini hissetmiştir. Ama tanımı mutlaklaştırma çabası, kabul görmüş bir din fikrine götürür. Ruhani Mekân'dan sihrin ve büyü'nün çıkarıldığına, Corbusier'nin simgesellikle yüklü Ronchamp Şapeli'nin tanıklık ettiği söylenemez; tam tersine yapı bu ifadeyle çelişir. Corbusier aşkınlığın mutlak formunu ararken, simyadan yararlanır. Dile getirilemeyen mekânda, şeytanın giremediği mutlak iyilik nasıl mümkün olabilirdi? Diğer bir deyişle, kirlenmedik, dünyaya düşüş öncesi ölümsüz *sacer* [kutsal] varlık haline ulaşma ideali, günün koşullarında nasıl yeniden yaratılabilirdi?

Corbusier'nin kendini adadığı bu görev söylemleri, Amerika'da yayınlanan iki kitabından biri olan 1948 tarihli *The New World of Space*'tedir. Zaten Le Corbusier'nin Modulor'a aldığı *L'Espace Indicible* pasajları bu kitaptandır.

PARTHENON

İfade edilemeyen mekân deneyimine yol açan, aşkın özü yeniden yaratma çabalarının başlangıcı Corbusier için nerededir?

Elbette Akropol'deki Parthenon'da. Antony Vidler, Le Corbusier'nin 1933'te Akropol'e

sınamayı gerçekleştirmesi.

114 Üretici güçlerin ilerleme biçimine ilişkin itirazlarını dile getirmesi.

120 Modulor'un üretici gücün hedeflerine öznel ahlakla cevap vermesi.

125

121 Amerikan otomobilinin tasarımına dair analogiler.

122 Amerikan otomobilinin modül ölçüleriyle verimli hale getirilmesi önerisi.

123 Bir endüstri yatırımcısıyla yaptığı görüşmenin aktarılması.

124

yeniden geldiğinde yaşadıklarını aktarır:¹²

“Atina’ya 23 yıl önce gelmişim; Akropolis’te seyrine doyum olmayan manzara üzerinde durmadan çalışarak yirmi bir gün geçirdim... Bildiğim, indirgenemez gerçek fikrini oradan elde ettiğimdir. Akropolis’teki şeylerin insanüstü yönleri tarafından ezilmiş halde, ne gülümseyen ne de ışık olan ama güçlü, tek, yerine başka şey konmaz gerçek tarafından allak bullak edilmiş olarak ayrıldım.”

...Le Corbusier şöyle bitiriyordu: ‘Açık, temiz, yoğun, ekonomik, şiddetli Parthenon’u hatırlayın: Zarafet ve dehşetten yapılmış bir manzaraya fırlattığı o çılgılığı. Kuvvet ve saflığın anıtını.’ ”

Parthenon’daki anıtsallık -kuşkuyla yer bırakmaksızın- Le Corbusier için yakalanması gereken standart, bir başka deyişle, yeryüzündeki cennettir. Ancak Parthenon ile günün -1950’lerin başlarının- Fransası’nın bir zeminde uzlaştırılması, çizgisel bir sürekliliğe bağlanması nasıl sağlanacaktır?

Elbette o aşkınlığın taşıyıcısı olan bedenden başka bir şeyle değil: Tek yapılması gereken, Parthenon tapınağının yapıldığından beri kendini duyurduğu iddia edilen aşkın hakikatinin içindeki değişmez ve tekil genetik materyale -a priori matematiğe ve geometriye- bir beden giydirmek, böylece tanrısalın metrik sisteme galip gelerek ‘tanrımetrik’ [Modulorik] galibiyeti getirebilmektir.

Böylece günün ‘sapmış’larından oluşan topluma yenilenmiş eski hakikat verilecek, dayatılabilecektir. Gerçekte ulusal nedenlere dayanan *AFNOR*’un (Fransa Ulusal Norm Kurumu) standart arayışının aşkınlık arayışıyla kesiştirilmesinin Le Corbusier için aciliyet taşımasının nedeni, gittikçe kutsal olmaktan uzaklaşan ve seküler hale gelen ihtiyaçlardan ibaret bir ölçü sisteminin yerine, son bir çabayla, manevi birlik ve uyumu merkezleştiren bir normun geçirilebileceği umududur.

Modulor, ‘teolojik + metrik + teknolojik ölçek’ söylemiyle hedefine, metreyi icat et-

124 Atölyenin eski mensuplarından olan bir üreticiyle yaptığı görüşme.

125 Sanayi/akademi işbirliği örneğinin, Uzakdoğu kökenli boyutlandırma modeline uygunluğu.

126 Modülün üretim modeline uygulanabilirliğini iddia ediş.

127

127 Modülün SSCB’deki üretim sisteminde yer bulmasına ilişkin sonuçsuz kalan girişim.

128 Atölye’de Modulor adının konması.

129 Modulor’u tarif eden grafiği elde ediş.

130 Modulor’un temel bileşenlerini,

mekle kendi evrensel bilim mitini yaratmış Fransız toplumunun hafızasında yankısını kolayca bularak ulaşmıştır.¹³

İşte 'insan ölçüsü', bu tanrısallık ikamesinin görünüşteki seküler kaynağıdır. Oysa bu insan bedeninin olumsal ve ölümlü olmaktan çok, bir *bios*, ve daha da kötüsü *vitaecis necisque potestas*'ın, egemenin oğulları gıyabında tüm kent sakinlerine yönelmiş öldürme hakkının sembolik tahakküm nesnesidir.¹⁴ Le Corbusier'nin hayal ettiği standartı getirecek insan ölçüsü işte bu nedenle başından itibaren hiçbir insansal soruna cevap getirmekle ilgilenmemiştir. Bunun yerine, insanı aşkınlık aracılığıyla hapsedmeye çalışır.

Modulor bu son umudun bir ürünü olarak kente nasıl mal edilecektir? Modulorik uyum, kusursuz bir kumaş gibi yayılan Modulorik doku, Parthenon tapınağında olduğu gibi nasıl maddileşecektir?

MODULOR EVRENİ

Le Corbusier'nin 1951 yılında İlahi Geometri konulu Milan Trienali'nde sunduğu metnin konusu, bireyden başlayarak aileyi, komüniteyi, giderek toplumu ve kenti, kentleri ve en sonunda Fransa'nın ulusal sınırlarını da aşarak üçüncü dünyayı kapsayacak bir Modulor evrenidir.¹⁵

“ ‘Kentten Cep Matarasına, Cep Matarasından Kente’

Modulor hakkında verdiğim tek büyük konferanstan söz ediyorum. (Milan Trienali, 28 Eylül 1951, İlahi Geometri konulu kongre dolayısıyla)

Ölçüleri 226 x 226 x 226 olan alveol-benzeri hacimleri iki yanı da açık olan bir çizim yardımıyla açıkladıktan sonra, şunu söylemenin gerekli olduğunu düşünüyorum: 'Bu çalışma şimdiye kadar, yalnızca modulorik dokuyla, konut hücresinin kurucu

grafğin betimlemesiyle ortaya koyması:

Beden figürü, geometri,

111 Fibonacci Dizisi ve Altın Oran.

111 Tek ve çift seri. Serilerin Altın

Oran'larını tanımlayışı.

Modulor, biri diğerinin iki katı uzunlukta olan, kırmızı ve mavi serilerden oluşur.

Le Corbusier çizdiği ilk eskizde, düşey bir çizginin soluna ve sağına yazılmış ölçüleri birbirine bağlarken, yukarıya doğru gittikçe büyüyen bir spiral oluşturur. Spiralin hemen yanında da,

elini havaya kaldırmış meşhur erkek figürünü resmetmiştir. Kırmızı ve mavi

seriyi böylece birbirine örülmüş bir form olarak düşündüğünü ortaya koyar.

Bunlar iki ayrı mekanik serinin ölçüleri değildir; tek bir formun oluşumunu

değildir; tek bir formun oluşumunu

unsurlarıyla ilgilendi. Ama konut sektörü, 'yeşil kent'i kompartmanlara bölmek ve Modülör'ün dışında ve başka kurallarla yönetilerek, trafiğinin akışını ve nüfusun yönetimini özgürce teminat altına almak için tam istendiği zamanda geliyor. Şandigar'dan söz edecek olursak, bir kent parçası, 800 m. x 1200 m. büyüklüğünde, (programın empoze edilecek kategorilerine göre) 5.000, 10.000, 20.000 kişilik nüfusu barındırmak üzere yapılmış, 'sektör' adı verilen bir bölge oluşturan ve otonomiye sahip olan bir 'sektör' çizdim. Bu alanda, 'evler'e ayrılmış yerleri işaretledim. Mimarları, işadamlarını prefabrikasyon endüstrisini bırakalım beraber idare etsinler, Modülör'la ya da değil, bu alan içinde! 'Ekstra-Modülör' başka olaylar da oluyordu. Bir sektör her bir barınma hücresinin kapısına ulaşan bir kan dolaşımı sistemi, ama aynı zamanda kenti kuran unsurlara da uyuyordu –kentsel bir varlık (entite). Bu dolaşım ağı, farklı amaçlara göre 7 farklı yoldan oluşuyordu, ki sonradan bunlara bir sekizincisi eklendi. Modern trafiğinin dağıtımının düzeninin önemini emreden, kıtaları kat eden ve kent içinde barınma hücrelerinin kapısına kadar gelen bu kurala '7 V kuralı' adını verdim (ki aslında 8 olmalıdır). Bu biyolojik yapıda farklı hızların işaretiyle yüzeyde gelişen bir dolaşım görüngüsüdür. Şandigar'ı kuran ikinci unsur, o halde, 'sektör'dür, ki alt bölümleriyle –içsel veya komşu– altın oran gibi irrasyonel sayılara uymayan, ama basit, çocuksu, hemen anlaşılır bir aritmetiğe uyar. Bu aritmetik seri, 1200 metre – 800 m. – 400 m. 200 m.'dir, 6–4–3–2–1 ile ifade edilen ilişkilerdir.

Bu konferans sırasında ve Şandigar'ı bir yana bırakarak, dışsal boyutları (kap ya da 'zarf') ile de Modülör tarafından yönetilmesi gerekmeyen ev konusuna döndüm. 'Oransal Büyüklükteki Konut Birimleri'nden söz ediyorum. Burada kalıp (ya da kap) fazladan bir meseleden başka bir şey değildir. (Nantes-Rezé'deki yeni Barınma Bloğu'na referans veriyorum). Konut hücresinin kendisinin kullanışlı şekilde Modülörleştirilabileceğini, böylece binaya genelleşmiş bir doku verilebileceğini göstermeye çalıştım. Öte yandan bina, bir bütün olarak bina, apartman dairelerinin

gösteren ilmeklerdir adeta. Bu aşamada

Modülör hâlâ, açıkça metrik sisteme

dahildir çünkü inç-ayak sisteminin

tamsayılarına denk gelecek şekilde

uyarlanmamıştır.

■ ■ ■ Atölye'de Modülör'ün örnek

panellerinin üretilmesi.

Modülör'ün ortogonal, iki boyutlu ve

göze yönelik bir tasarım olduğunun

belki en önemli kanıtı bu panel

alıştırmalarıdır. Modülör'ün paneller

açıkça kesme edimiyle bağlantılıdır.

Levha halindeki malzemelerin kesilip

belli oranlarda üretilmesine ve sonra

bunların görsel kompozisyonunun

oluşturulmasına yöneliktir. Modülör'ün

üreme yasası iki boyutludur. Panellerin,

tek bir levhanın üçüncü boyutta

sayısından ve barındırdığı komünal servislerin doğasından sonuçlanan bağımsız bir işlevdir. Aynı zamanda trafiğin hem yatay hem düşey düzlemdeki fonksiyonudur, vs. Ayırt edici mimari duyum/heyecan, bu aşikâr unsurlara bağlıdır: Göğün altında ayakta duran hacim. Modulatorik ritm ikincil hale gelir. Sergilenen zenginliğin –ya da itiraf edilen fakirliğin– doğası geometrik olacaktır: plastik davranış, lirizm... İnşai nedenlerden ya da malzemenin değerinden bağımsız heykelsi görünüşü. İlkel hacim uygun biçimde bölünür. Sola, sağa, binanın altına ve üstüne silüet. Düzenleyici Çizgiler'in zamanı gelmiştir: buluş, lirizm ve şiir getirmek... ya da getirmemek.

Tüm bunları açıklamak hiç kolay değil, yapmak ise hiç değil!"

Paragrafa, 'Kentten Cep Matarasına, Cep Matarasından Kente' başlığı iki nedenle verilmişti: Mükemmel bir aile konteynerinin olası varlığı (ona termos ya da içecek şişesi/matara diyorum) ve kentin bu şişeye bağımlı olmaması..."

DİK AÇININ ŞİİRİ D3 – FÜZYON

Modulor, tek bir ölçüden, 113 cm.'den, göbek deliğinin yerden yüksekliğinden çıkarak, gökyüzünün sonsuzluğuna doğru uzanan bir ölçüler sarmalı şeklinde düzenlenmiştir. Tıpkı tanrının "uyum içinde" yarattığı tüm varlıkların, yani mekânda yer kaplayanların dik [doğru, onurlu] olduğu yargısındaki gibi.

Bu dik oluş öylesine önemlidir ki, Le Corbusier'nin kutsal bir ego tasarlamak için işe koştuğu simya işleminin, füzyonun [birleştirmenin] eşdeğeridir.¹⁶

"Otururken bir sürü dolaylı nedenin üzerinde
yaşamlarımızın kıyısında yerleşmişiz
ve ötekiler de orada
ve herkes o "Hayır!"dır

bükülerek elde edilmesi gibi bir deney
yapılmamıştır. Oysa Le Corbusier'nin
doğaya yönelik aşkınlaştırmalar
yaparken devamlı başvurduğu Altın
Oran örneklerinin tamamı bükülmeye,
katlanmaya, katmanlaşmaya dayanır.
Le Corbusier burada bir dönüş yapıp,
buluşunu yassıltmak yerine bükmeyi
denemiş olsaydı, gerçek anlamda bir
devrim yapmış olacaktı.

1.56

134 Modulor'un ölçülerini mevcut
ölçülere uyarlama önerisi.

135 Modulor ölçülerinin inç
sistemiyle uyumsuzluğunu
gözlemlemesi.

136 Ölçüleri değiştirmek için yeni

ve her zaman
Yandaş olmaktansa
karşısında
Hayatın risklerinin
bir parçası olmak isteyen
onu mahkûm etme.
Hedefi serbest bırak
Açık kapıların arasından
açık gözlerin değiş tokuş ettiği bakışlar
düşüncenin şiddetli eylemine gidebilmiştir...
O zaman işte
yaşamlarımızın kıyısında oturmuş bekliyor
olmayacağız."

Okyanuslar karşısında dik durmayı başaran derişik öznenin, hedefini serbestçe yerine getirebilen, yaşamının kıyısında edilgin biçimde beklemektense harekete geçmiş olan öznenin, bütün bunları füzyonun aracı Modülör ile gerçekleştireceğini varsayar.

Gerçekten de, Modülör standardının varsayımsal yayılışını aynı şekilde düşler: Bir hacmi merkez olarak başlayacak, hiçbir engelle veya direnişle karşılaşmaksızın tüm kolonilere ve ötesine yayılacak ve dünyaya kendiliğinden egemen olacaktır.

- insan boyunu tespiti.
- 'Tespit ettiği' ilk boy, müthiş bir tespitle (!), kendi boyu olan 1.75'tir. Sonradan bunu 1.82 veya 1.83'e yükseltir.
- 137** Ayak-inç sisteminin icadındaki tarihsel referans.
- 138** Modülör ölçülerini yuvarlak rakamlara uyarlayışı.
- 139** Yeni Modülör modelini üretmesi ve Le Corbusier'in kişisel eşyasıyla yer değiştirmesi.
- 140** Bulduğu yeni Modülör ölçülerinin dökümü.
- 141** İki sistemi uzlaştırmadaki potansiyelleri anlatması.

BENLİĞİN KENTİ: KANONLARIN VE İŞİĞİN KENTİ

Le Corbusier'nin Işıyan Kent'i [*Ville Radieuse*] panoptik bir kenttir. Bir yandan her şeyi gözetim altında tutmaya çalışırken, bir yandan da içinde yaşayanların gözünün önünden kaybolmaya çalışır.¹⁷

"Le Corbusier'nin kentleri cam içine alınmıştır. Peki ama bu pencerelerin önünde duran bir kimse ne görecektir? Cevap hiçbir şey'dir. Kendinizi bu konut bloklarının en üst katında hayal edin. Duvarlar ses geçirmezdir, komşular duyulmaz. İklimlendirilmiş hava, pencerelerin kapalı olduğu anlamına gelir. Binanın bütün yüzünü kaplayan devasa pencere, müthiş bir manzara sunar. Ama bu manzara, sadece ağaçların tepelerinin görünümüdür, bu yüzden de aşağıda olup biten şeyler hakkında çok az fikriniz olabilir. Tam karşıdaki manzara ise, dört yüz metreye kadar mesafede bulunan apartman bloklarının katı duvarlarıdır.

Bu kentin sunduğu tek imge, kentin bir düzen içinde bulunduğu dair bir imgedir. Ama bu, düzene yönelik bir sevgiyi temsil etmez. Kent, bir mekanizma olarak, şüpheye yer bırakmayacak şekilde, dış dünya görüngüsünün anlamına ve ona olan her tür ilginin yokluğuna, yani tümüyle kayıtsızlığa adanmış durumdadır. Kentte gezintiye çıkan kimse bunu doğrular. Le Corbusier, bunu doğrulayan bir ifade kullanır: 'Okurlar, yeni kentte bir yürüyüş yapmayı deneyin ve ondan faydalanmaya çalışın.' Bu 'okuyucu' hayal kırıklığına uğrayacaktır: Ortasında dikilirken, Le Corbusier'nin kentini güçlükle bulabilecektir. Bu kent buharlaşacaktır. Kafasını yukarı kaldırdığında binaların ağaçların arkasına gizlendiğini görecektir. Aynı zamanda, ana yönetim binalarını ve ticari yapıları oluşturan gökdelenler de camla kaplıdır. Le Corbusier'nin cama yüklediği tek işlev 'yansıtma'dır. Yani binanın içini görmeyi sağlamak yerine, gökyüzünü yansıtır. Yani ağaçların arkasından binayı gören kişi, binanın üzerinde bu kez ağaçların yansımalarını görecektir. Kişi, göz seviyesinde bile kenti göremez: Sadece göz alabildiğine çimenlik ve park alanları uzanır. Yine,

142 Modulor'un nasıl çalıştığını betimlemesi.

1.58

143 Kendini Fransa'nın temsilcisi addeden Le Corbusier'nin New York'a seyahati.

144 Albert Einstein ile Modulor'u tartışması.

145 Karşılaşmadan sonra elde ettiği olumlayıcı sonucu anlatması.

1.59

146 Bir mühendisin Modulor'dan etkilenecek hesap yapması.

147 Mühendisin Modulor'un felsefesiyle uzlaşması.

apartmanda olduğu gibi hiçbir şey görülmez ya da duyulmaz. Le Corbusier, kentin neredeyse hiçbir şeyinin görülmediği bir dizi eskiz çizer.

Bu kentler, görsel olarak bizimle karşılaşmadığı gibi, herhangi bir duyumuzla da karşılaşmazlar. Ama bu, Le Corbusier'nin farkında olmadığı bir hata değildi. Le Corbusier kenti, kendi kendine bir kehaneti yerine getiriyordu, o da, çevrenin dikkate değer olmadığı ve anlamsız olduğu yönündeki yargıdır. Dış gerçeklik, bizim için en önemli şey olmamalıdır. Gezmen bunu idrak ettiğinde, tümüyle soyutlandığı hermetik hücrelerine artık dönebilir.”

Bahçe Kent, yıkayan ışığın tek mutlak varlık olarak hüküm sürdüğü bu kent fikrinin ifadesidir. Işık kenti, projeksiyonu altına aldığı her şeyi yutup tek biçimli olarak donduran bir sessizlik kentidir. Işığın iktidarına ayrılmış kentte, yalnızca ışık yayıcı aygıtın (kentin baştan itibaren belirlenmiş tüm denetleyici organlarının) hükmü geçer. Geri kalanlar hiyerarşiye tabidir.

Dışarıdan bakan biri bu kentin barış içinde süregittiğini düşünedursun, burada ‘dış’ın kovulduğu, ‘iç’in egemen olduğu, tiranlığa varan bir uyum hüküm sürmektedir. Agamben’in kavramlarıyla, burası herkesin dışlayıcı Modulatorik yasa tarafından birer istisnaya dönüştürülerek hücre içinde kutsallaştırıldığı bir *hominis sacri*’ler [kutsal insanlar] kenti olarak da adlandırılabilirdi.

Tüm kent halkı riyazet içinde yaşamaya, dünyadan el etek çekmeye ve tefekküre dalmaya yazgılı gibidir.

CEZA

“Le Corbusier’nin kişisel kitaplığında, 1964 basımı bir İncil bulunmaktadır. Bu baskının özelliği, Papalığın suistimalleri sonunda simyacılardan çağlar boyunca ölüm-

148 New York’taki bir müzede Modulator’u sınavarak, tarihsel referansla paralellliğini keşfetmesi.

149

ABD’deki bir holding patronunu Modulator’u üretmeye ikna etmesi.

150 Modulator’un ölçülerinin felsefi anlamları üzerine açıklamalar.

151 Modulator’un araçsallığının çizim tekniğindeki yerine yönelik ikna çabası.

152 Modulator şeridinin ürün biçimini ve sektörel yerini araştırması.

Modulator’un seri üretimde yer edinmesi, Le Corbusier için, yaptığı teorik tartışma kadar önemli görünür. Modulator’un

cül şekilde sindirilmişliğine tepkiyle basılmış olmasıdır. ...1941 yılında Le Corbusier; Cezayir'e yaptığı bir uçak gezisinde, çöle sürülüp açlığa ve susuzluğa terk edilmiş simyacı bir İslâm kolonisinden bahseder. Kâfirler burada rahat bırakılmışsa da, aslında kısa sürede ölüp gidecekleri düşünülmüştür." ...M'zab referansı (Cezayir'deki sürgün kâfirler) göz önünde bulundurulduğunda Le Corbusier'nin, tıpkı kendisi gibi kâfirler için kentler tasarladığını düşünmek mümkündür..."¹⁸

Bununla da kalmaz, kent halkının yetişkinliğe tabi olmak gibi bir görevi daha yerine getirmesi beklenir. Simon Richards, -Richard Sennett'in eleştirisini dile getirerek-pürist kentin yetişkinler için olduğuna dikkat çeker.¹⁹

Yetişkinlik, bir başka yasaklayıcı istisna ya da dışlayarak işleme ilkesidir, çünkü Modüler kentte yetişkinin bilinçli seçimler yapacak tecrübeleri edinmesi mümkün değildir. En azından bu yetisi minimize edilmiştir.

Yetişkin kendini kapatır ve kimliğini güvenli bir zihinsel bariyerin ardında bulur. Buraya yalnızca bazı etkinlikler ve düşünceler sızabilir. Bunların dışına düşen her şey yararsız kabul edilerek dışarıda bırakılır ki bu da egemen şiddetin yasaklayıcı tahammülsüzlüğünün işaretidir.

Corbusier'nin *Ordimento*'yu [*Ordnung* ya da Düzen'i] zorlamayan uysallar kentinde, önceden belirlenmiş Modüler beklentiler bir bütün olarak Modüler'un biyo-politik alegorisine katkıda bulunur. Ama yetişkinlerin arzularını kırmak için, kent bir miktar tenzilat yapmak zorundadır.

BAHÇE KENT'E KARŞI SAFLIĞIN KAYBI

Le Corbusier kentindeki tüm faaliyetler, nihai amacı ve sonul hedefi kapanıp yalnız kalma olan büyük, tekil bir etkinliğe göre programlanmıştır. Işık altındaki kent içeriye,

tarihselliğini, tedavüle oluşu
perçinleyecektir sanki. Modüler'u pratik
hayata sokması, ölçeğin meşruiyetini
arttıran bir etken olacaktır. Bu nedenle
her fırsatı değerlendirir.

1941

1941 Modüler'u tarihsel bir düzeltme
olarak kılma çabası.

1944 Modüler'un herhangi bir sektörde
karşılık bulamayışı.

1945 Modüler'a ilişkin kurumsal yayın
hazırlığı yapmayı önermesi.

1946

1946 New York'ta Modüler'un Birleşmiş
Milletler binası tasarımı kullanımının
akademik sonuçları ve akademik

kişinin tinsel yaşamına yatırımı birincil amaç sayan kentsel düzenlemeler toplamı, sanki keşifler ve polisler birliğidir:

“Bahçe Kentler

Basit bir cümle yarının gereksinimini ifade etmeye yeter: Açık havada inşa etmeliyiz. Tasarım saf geometrik olmalıdır, tüm çoklu ve hassas saklı anlamlarıyla.

Bugünün kenti, ölmekte olan bir şeydir çünkü geometrik değildir. Açıkta inşa etmek, şu andaki rastgele düzenlemelerimizi, ki bugün tüm sahip olduğumuz bunlardır, bir örnek bir tasarım ile değiştirmek olacaktır. Bunu yapmadığımız takdirde hiç kurtuluş yoktur.

Gerçek bir geometrik tasarımın sonucu tekrardır.

Tekrarın sonucu bir standarttır, mükemmel biçimdir (yani standart tiplerin yaratılması). Geometrik bir tasarım demek, matematiğin rol aldığı tasarım demektir, ilk elden bir insani üretim yoktur ama tabanında geometri vardır. Mimarlığın en özündeki şey budur.”²⁰

Işığın yıkadığı yerde olmak, bir anlamda, yerden gelen kötücül, karanlık, içkin, olumsuz güçlere karşı göksel, aşkın, tanrısal iyiliklerin güvenli, tanımlanmış, hazırlanmış uzamında yer almaktır.

Işık, dünyadan uzaklaşmaya yardım eder. Yersel körlüğün (yer kabuğunun içi karanlıktır) yerine göksel körlük (ışığın yoğunluğu) önerilmektedir.

Işık, günışığından fazlasını vaat eder: Işıyan kentte uygarlığın, uyumun/oranın, saf geometrik biçimlerin, pürizmin ışıklarının parlayacağı vaadi vardır.

Işığın işlevi, Modulor’un dikenli yolları temizleyen, engelleri kaldıran işlevine ben-

çevrelerde oluşan, Modulor’a yönelik ilginin anlatılması.

157 Bu ilginin İngiltere’de sürmesi [CIAM].

158 Modulor’un anadamar mimarlık medyasında yer alması.

159 Benzer bir ideolojik pozisyonu paylaşıp akademisyen Ghysla’nın Modulor metni.

1.63

160 Modulor’un matematik felsefesine eklemenişi.

161 Atölye’de bu kuramsal temeller etrafında Modulor’un geniş ölçekli uygulamalarının yapılması.

162 Modulor’un son halini,

zer: Işık, toplumsalın yarattığı krizleri yok etmek için çağırılmış üstün/egemen güçtür. [Dolayısıyla] Işıyan kent her yerinde kanonun tekrarlandığı bir kent olacaktır.

Tasarımın 'saf geometrik' olması: Yalnızca düz, elemanter, platonik formlar anlamında değil, tanrısal bir saflıkta, 'kişinin kendi kendiyile evlenmesi'ne denk gelen en 'gizli' simyasal birleşme (füzyon) anlamına dek saf [*haplōs*] olması.

Her anlamıyla arındırılmış, kimyasal işlemlerden geçirilmişçesine steril bir ışıkla ve çileyle yıkanmış bir tasarımla kenti şekillendirmekten söz edilmektedir. Tıpkı mikroplardan arındırma ideolojisinin ve hijyen teknolojisinin birbirini ürettiği biyo-iktidadaki gibi, Le Corbusier'nin saf kenti de insani şeylerden arındırılmış insan çevresi hayalidir.

Tersi, yani saflığın kaybedilmesi, kent üzerindeki formalist denetimin gittikçe kırılmasıdır. Önlemlerin kısa sürede gücünü yitirdiği bir çevreye işaret eder. Kentin 'baş'sız beden haline gelen, organlaşmaları reddeden, iktidar aygıtlarının hükmünü sınırlı ve kısmi hale getiren, direngen dönüşümünü ifade eder. Saf-olmayan [=kent], düzenlemeleri püskürten ya da geçici hale getiren, iktidar tasarruflarını yalpalatan, yavaşlatan dıştır.

Kent, aynı zamanda güç ilişkilerinin merkezci biçimde kurgulanmasını olanaksız kılan bünyedir. Kent bildik, geleneksel, normatif, hiyerarşik yapıların çözündüğü; buna karşın sürekliliklerin dalgalanmalarına göre geçici şekillenmelere uğrayan, ağların akışlarıyla anlık olarak belirlip kaybolan, oto-katalitik süreçlerle beklenmedik olayların geliştiği bir içkinlik düzlemidir.

Kent öznelliklerin de tıpkı içindeki her şey gibi çözülmediği, her türlü aşkın konunun ergiyip çözündüğü ve yeniden biçimlendiği bir platodur. Artışın ve kendi kendini yöneten dinamiklerin çoğul, geçici egemenlik biçimine bürünen biçimsizleşmiş bir katmanlılık halidir.

uluslararası endüstri için uyarladığını
açıklaması.

1.63 Modulor'daki geometrik tartışmayı
yeniden ele alış.

1.64

1.64 Modulor'un sayısal, bedensel ve
geometrik yasalarını maddeler halinde
tekrar belirleyip kesinleştirmesi.

1.65

1.65 Modulorik ölçüleri bedeninin her
tүrlü duruşu için karşılık üretecek
biçimde şemalaştırması.

Artık eril beden yerinde sabittir, soru
konusu edilemez. Dolayısıyla bütün
duruşları için ölçüler saptanmasında da
bir sakınca görmeyecektir. Eril bedeninin

Kent, katmanları arasında olayların patlak verdiği, ötekileri bünyesine katarken her noktasında kendisi de başkalaşan, topolojik bir oluş halidir.

BUGÜNÜN KENTİ

Le Corbusier'nin "bugünün kenti ölmekte olan bir şeydir" ifadesi, kapatıp kuşatan denetim toplumuna yönelen bir eleştiriden çok, derin bir korkunun itirafı mı?

Ölümün nedeni, geometrinin yokluğu ya da Le Corbusier'nin tanımladığı şekliyle saf geometrinin dayatıldığı kentsel çevrelerin çözünmesi olgusudur. Tanırsal uyumun şirazesinden çıkmış kötücül bir 'dış'tır bu.

Bu ifade, kenti günahın, çirkinliğin yurdu gören ve onu mutlaka dizginlemek gerektiğini öne süren anlayışla akrabadır. Böyle bir kent düşüncesi, kendi kendine yeterli bir benlik fikrinden hareket eder. Kendine yeten benlik, dış dünyayı daha derinlikli bir maneviyat için araçsallaştırmakla yetinir, ona asla bağlanmaz.

İKİ TÜR BENLİK

Le Corbusier'nin ideal kentleri, belli bir birey türünü temel alır. Bu bireyin de gayet belirgin benlik özelliklerine sahip olduğunu varsayarak kenti tasarlar.

Simon Richards iki tür benlik kurgusundan söz eder.

İlkinde, yani kendi kendine yeterli benlik fikrinde kişi aşkın bir varlıktır; kontrol altına alınabilecek ya da mükemmelleştirilebilecek zihinsel ya da ruhsal bir yapıya sahiptir. Dış dünyada olan bitenin kendini etkilemesine izin vermemelidir.

Ötekiyle kendi olan ikinci türden benlik fikrinde kişi sosyal, kültürel ve dilsel süreçlerin

bu a priori niteliğini, Le Corbusier'nin 'uyum' kavramına yaklaşımla gerekçelendirmek mümkündür. Eril beden artık aşkın bir olgudur; öyle ki, bütün dünya artık o bedende çözülecektir. Bu anonim beden, Le Corbusier için bütün insanlığı temsil edecek denli geniş olsa gerek. Irksal, kültürel, bedensel, anatomik, genetik ve akla gelebilecek her türlü sürece bağlı farklılık (çünkü insan bedeni yaşarken değişmeye ve dönüşmeye devam eder) ideal eril bedence içerilmiştir; bu konuda bir tereddüde yer yoktur. Normatif bedene benzemeyenlerin, nasıl olup da onun tarafından belirlenmiş bir dünyada yaşayacakları sorusu, daha sorulmadan yanıtlanmış kabul edilir: "Nasıl yaşarlarsa yaşasınlar".

karmaşık alış verişiyle şekillenen akışkan bir varlıktır. Duyularının gelişkinliği, çevresinde olup bitenden sürekli etkilenmesini sağlar.²¹

Le Corbusier, kenti ilk benlik kurgusunun, yani kendine yeterli benliğin zuhur edeceği, pürüzlerden arınmış, kişiyi rahatsız etmeyecek derecede şiddetli, evcilleştirilmiş denetim mekânı olarak tanımlar.

Denetimin en üst seviyede gerçekleştirildiği bu polis çevresi, Le Corbusier'nin işyan kent'inden başka bir yer değildir.

Bu kent, gücün son biçiminin egemenliğinde olduğundan, değişmeden kalmak üzere inşa edilecektir. Bu nedenle, Le Corbusier için bu kentin 'öz'ünde geometri vardır. İnsana kaynaklık edebilecek biçimler başından reddedilir. Çünkü buna zaten ihtiyaç kalmayacaktır, bütün biçimlerin başından beri bilindiği savlanır.²²

"Le Corbusier'nin tartıştığı spiritüel nitelikler her zaman bütün ve sonsuzdur."²³

Örneğin insanın tutkusu insan var olduğundan beri sürekli vardı ve insanın doğumundan ölümüne kadar vardır, bir maksimumla minimum arasında sınırlanmıştır ve bize bu sınırlanış çağlar boyunca sürekli gibi görünür. Bu, insanın yaratımları arasında kalıcılığı ölçebileceğimiz bir ölçüdür."

İlahi matematik, potansiyelin önüne geçer ve 'ışığa boğarak' onu iptal eder. Bu, uzlaşmış konvansiyonun güvenli tayin ediciliği sayesinde mümkün olmuştur. Bir kez bu konvansiyon kurulduktan sonra, insanın hiçbir şey için kaynaklık etmesine gerek duyulmayacaktır.²⁴

"Sosyo politik olarak ...Le Corbusier'nin kentleri kişilerin toplanmasını çok zorlaştırıyordu; bu en denetimli haliyle ve önceden tanımlanmış bir şekilde gerçekleşiyordu... Rastlantısal karşılaşmalar özünde olanaksızdı. Sosyal ilişkinin kuralları dikkatle ortaya konmuştu ve spor etkinlikleri biçimine sokulmuştu.

Bölüm 3. Matematik

Matematiğin evrensel bilgi

içeriğini anlatması.

Matematiğin evrenselliği midir gerçekte
Modulor'u meşrulaştırması beklenen,
yoksa matematiğin belli bir amaçla
araçsallaştırılması mıdır? Matematiğin
evrensel oluşu, Modulor ile ortaya
konan bütün iddiaları evrimselleştirmeye
yeter mi? Sözgelimi Le Lionnais, El
Lissitzky gibi kişiler, çeşitli biçimlerde
bu türden itirazlarını daha Le Corbusier
hayattayken dillendirmişlerdir.

Kesinliğe yönelik aracı
geliştirmesinde kendi direncinin
gerekliliğini belirtmesi.

Eğlencenin evde yapılması makbuldü, Le Corbusier konser salonundansa gramofonu salık veriyordu. Politik katılım öngörülmemiştir, bu kentler bir kez kurulduğunda, artık pazarlık yapılmayacaktı.”

İŞİYAN KENT; KANONİK KENT

Le Corbusier'nin İşiyın Kent'i kanonik bir kenttir. Kanon fiziksel olarak yankıya, tekrara, ardışık dizilmiş aynılığın uyum yarattığı fikrine dayanır. Böylece çoğulluk yerine tekrarın ölçü doğurduğu fikri elde edilir. Kanon düzen ister, senkronizasyon gereklidir. Kentler de böyle senkronik tekrarlarla düzenlenmiş olmalıdır. Kanonlara bağlılık, üzerinde tartışılarak varılacak politik uzlaşmayı değil, diğer şeylerin yanı sıra politikaya da 'gerek bırakmayacak' bir mükemmelliğe ulaşmayı anlatır.²⁵

“İşiyın kent'in politik ideallerine ilham veren şey, Le Corbusier'nin Rotterdam'daki bir bütün fabrikasına gerçekleştirdiği ziyarettir. Öylesine mükemmel şekilde işletilmektedir ki, işçiler apolitik hale gelmişlerdir: 'Burada proletaryadan eser yok'. İyi organizasyon –iyi şehir– politikaya gereksinimi ve politik duyarlılığı ortadan kaldırır. Le Corbusier, ne çağdaş, ne ulusalcı, ne sosyalist, ne komünist olan ama sadece insani bir doktrin geliştirdiğini söyleyecektir.²⁶ İnsanlar ne politik, ne de sosyal hayvanlardır. Toplum, caddenin kaldırılmasıyla formalize edilmek istenir. Sosyalleşmeye sadece sınırlı parametreler dahilinde izin vardır, bu da tümüyle araçsal bir doğaya sahiptir. Ya beden sağlığıyla ya da üretimin ve dağıtım artıklarından kurtulmaya yöneliktir. Sosyal katılım, Le Corbusier'ye göre yönetim için gerektiği oranda kabul edilebilir.”

168 Rönesans'taki geometri felsefesine referans.

169 Matematik'in, görsel algılamayı inşa faaliyetine bağladığı.

Tıpkı notasyon yoluyla işitmenin ele geçirilip formalize edildiği gibi, Modüler ile görsellik alanı ele geçirilecekse, elbette bu bağlantıları kurma biçimi de son derece tipiktir: Le Corbusier'nin kendi mimarlığını öncelikle görsel bir üretim olarak tanımladığını ifade etmiş olmaktadır.

170 Bedenin de görsel algılanmasını geometrik içeriğe bağlaması.

Beden, tanımlanmış bir görsel alanın içinde, tanımsız bırakılması düşünülemeyecek denli önemli bir

BÜYÜK RUHLAR KANONU

Kanon, normun uygulanmasıdır; bunun sonucu da sansürdür. Kişiler, nihai amacı hücrelere kapanmak olan bir kentte yaşamaya razı olmakla kalmazlar, toplumu reddetmeye dayanan iptallerden de nasiplerini alırlar.²⁷

“Kentsel bağlamdan bütün pürüzlerin kaldırılması, hastalıkların, lükslerin ve izdihamın, aynı zamanda, kişinin sosyal yaşantısının, arkadaşılığın ve aşkın belirleyici nitelikte olduğunun reddidir. ...Kentleri, sıradan insanların politik olaylara girmesini yasakladığı ve devre dışı bıraktığı gibi, sosyal aktiviteyi de iptal eder. Gece kulüpleri, kafeteryalar, restoranlar, konser salonları ve tiyatrolar sadece zaman kaybına hizmet eder, mikrop değiş tokuşu ve sinir yıpratma. Le Corbusier, kentsel manzarasına bir kafeteryayı ya da restoranı dahil ettiğinde, onu kentin sınırlarına doğru kaydırma eğilimindedir. Odakta yer aldıklarında ise, onları kimsenin kullanmadığına emin olmalıdır, ortalıkta kimseler görünmez. LC, aynı zamanda, kentin sinir harabiyeti yaratan görsel kargaşasını biraz olsun ıslah etmeye gayret eder.²⁸ İzin verilen tek toplu etkinlik spordur. Bunun nedeni, sporun kurallarının önceden belirlenmiş olmasıdır. Çalışma saati daraltılmıştır, tüm yiyecek ve evsel işler bir kooperatif tarafından üstlenilir. ...İnsanların elinden, neredeyse hiçbir şeyleri kalmayısıya bütün aktivitelerini alır. Bunu, dış dünyaya olan bağımlılıklarını kırmak için yapar, özellikle sosyal ve politik konularda. ...Le Corbusier kentleri, topluma ve politikaya düzenleriyle son verirken, yeni bir ulusal ve bireysel bilincin oluşturulmasını sağlamak ister. Bu, epistemolojik bir girişimdir, önemsiz şeylere bir son verilip, daha önemli şeylere yoğunlaşmak istenir. ...Kentteki katılım, basit bir süreklilik sorununa indirgenir. Kişi, spora, bedeninin varlığını sürdürmek için katılır. Kişi malların ve servisin akışını sağlamak için kentteki kurumlara katılır. ...İşleyen Kent fikri, Sovyetler Birliği için önerdiği projeden sonra geliştirdiği bir tasarımıdır. 1930'ların bu kanonik kenti, büyük ölçüde sosyalleşmiş kentsel yaşam biçimlerine yönelik bir polemiktir. Le Corbusier, kentlerin apartmanlarının kapalı, kolektivizmden uzak, saklı, bağımsız

olgudur. Beden, doğanın ya da yataylığın alanına aittir: Geçicidir, kusurludur; ona mutlaka bir düzen getirmek gerekir. Le Corbusier'ye göre beden ufuk ve deniz kadar yatay olduğu içindir ki Modulor'un bedeni dikeydir. Nitekim, Modulor'u yatay bir biçimde soyutlayan bütün Modulor diyagramlarına şiddetle itiraz eder. Yataylık, Modulor'un baş düşmanı ilan edilmiştir.

Mimarlığın görsel-sürekliliği bir görüngü olarak müzikal görüngüyle ortaklığını iddia etmesi. Kuşkusuz Le Corbusier, beden bütünü öteki duyularının yanında, görmenin ve duymanın birinciliğinin farkındaydı.

ve kişisel olmasını, bütün kolektif baskılardan uzak olmasını ister (Moskova'ya Tepki). Büyük Ruhlara ev sahipliği eden bir kent hayali, sosyal olanın iptali ile eş anlamlıdır.”

APOLİTİK METROPOLİS

Işıdığı iddia edilen ama gerçekte panoptik rejimin -ve dolayısıyla- ışığın disipline edici kapaticılığının hüküm sürdüğü *Ville Radieuse*'de [*Işıyan Kentte*], hiyerarşilerle savaşmayı mümkün kılan asli ağ yapısı, yollar, caddeler ve sokaklar, boşuna ortadan kaldırılmamıştır: Hiyerarşilerin karşısında ağların yapılanamayacağı şekilde idealize edilen kentin, yaşayanlar için yıkıcı sonuçları olması kaçınılmazdır.²⁹

“Le Corbusier'nin kentinde hesaplanmamış sosyallikler için caddeler yoktur. Formal sosyalleşmeler içinse çok az yer vardır. Politika ise, apolitik uzmanlarca üstlenilmiştir. Ayrıca -muhtemeldir ki- yaygın kitlesel basın sansürlenmektedir. Çünkü basın, toplumu politik konularda yüksek tansiyonda tutmaya yaradığı ve psikolojik açıdan saldırgan ve yıkıcı olduğu düşünülür. Kentteki 'katılım', zaten mükemmel olan bir makinanın bakımına indirgenmiştir. Sosyalleşme ise spora indirgenmiştir. Şans, rastlantısallık yok edilmiştir. Her şey, insanların kendi dışındaki şeylere bağımlı olmamalarını sağlamak üzere geliştirilmiştir. Le Corbusier'nin politikadaki müttefikleri ve onların ideolojisi bu öncelikleri paylaşır. Her zaman, katılımcı bir etkinlik olan politikayı imha edeceğine savunanlara yakınlık duymuştur.”

FAŞİZME ARALANAN KAPI

Le Corbusier'nin bu tekleştirme ideallerinin faşizme kapı araladığı yönündeki eleştiriler tümüyle haksız değildir.³⁰

“Sonuçta Pétain rejimini öğrenmek için Vichy'ye gitti. Bundan bir şey çıkmadı,

Tatma, dokunma ve koku alma gibi
duyuların, Batı kültüründe ayrıcalıklı
bir yere sahip olduğunu savlamak
güçtür. Bunlardan aşağı duyular olarak
söz edilmesi çok daha yaygın bir
olgudur. Öyle ki, ötekilerden bahsetmek
gerektiğinde, yemeklerinden,
bedenlerinin biçiminden,
irrasyonelliklerinden, renklerinden
veya yığınsal/tanımsız oluşlarından,
kötü kokmalarından vs. söz edilmesi
garipsenmez.

174

172 Rönesans'taki geometri
felsefesinin biçimsel reddi.

173 Ses görüşünün nota yazımını
olanaklı kılan kalıbının gelişimi.

ama hep en kötü tarafını görenler için gerçek ortada. Bu kişiler, bir yirmi yıl kadar önce, Le Corbusier'nin daha aydınlanmış, Rus Devriminde sanatsal duyarlılığı olan Troçkist bir grup ve çevresi tarafından desteklenen Sovyetler Birliği'nde çalıştığını unutuyor. Stalin ve temizlik ekibi iktidara geldiğinde, Le Corbusier'nin Sovyetler Birliğinde bina yapma şansı kayboldu. Beş yıl sonra onun Roma Katolik Kilisesinin sanatsal açıdan aktif Fransız kolu olan Dominiken Tarikatıyla ilişkisinin meyvesini alacağını Corbu'nun düşmanları tahmin edemezdi. Gerçekte Le Corbusier en anlamlı çalışmalarından bazılarını gerçekleştirmesini bu tarikata borçludur: Ronchamp'taki şapel, Notre Dame de la Tourette'deki manastır kompleksi, Firmity'deki tamamlanmamış şapel. Politik olarak yine de Le Corbusier, gözlemcinin önyargılarına göre farklı önyargılara kolayca yol açabilen, kafa karıştırıcı, çelişkili bir resmi temsil eder. Bazılarına göre, aydınlanmış Marksistlerin onu destekleyip Stalinistlerin mahkûm etmesi takdire şayan bir radikalliğe işaret eder. Ötekilerine göre, Fernand Léger ve Picasso gibi birkaç yakın arkadaşının bağlı olduğu Fransız Komünist Partisine mesafeliliği, sadakatsizliğinin kanıtıydı. Yine, bazıları Vichy rejimiyle ilgilenmesinde faşist sempatiler görürken, ötekiler onun gruptan hızla çekilmesini vurguladı. Ve son olarak, bazılarına Le Corbusier'nin Dominiken mezhebi için yaptığı yapıtlar cüretkâr ve ilerlemeci görünmüş olabilir.”

BENLİĞİN TİRANLIĞI: BİLİNEBİLİR ŞEYLERİN PLATOSUNDA

“Ama dik duruyorum
Çünkü dik duruyorsan
Eyleme hazırsın.
Bilenebilir şeylerin
Platosunda

174 Müzikal armoninin evrensel olarak temellendirilmesi.

175 Müzikal uyumun tanrısallığına değini.

‘İfade Edilemeyen/Söze Dökülemeyen Mekân Deneyimi’nin [L’Espace Indicible] bir boyutunu da, ayrıcalıklı kılınmış iki duyunun (görme ve işitme) poésie/sanat tarafından fethedilmesi oluşturur. Görsel işitsel fenomenin bütünleştirilmesi ile ilgili öncü mekânsal deneylerden birini Le Corbusier’nin Philips Payyonu ile gerçekleştirmiş olması bu açıdan önem taşır.

176

176 İnsan-tanrı ikilemi içinden bir

Doğayla dayanışma içinde
Sözleşmeni yaparsın: dik açıdır bu
Denizin önünde dikey
Ayaklarının üzerinde dikilmiş.”³¹

Le Corbusier'nin *Dik Açının Şiiri* adlı kitabının A.3 başlıklı bölümünden aktardığım yukarıdaki şiir,³² dünyanın tümüyle bilinemeyeceği ön kabulüne dayanır. Kişi, dünyanın gerçek bilgisine erişemeyecekse, ne yapacaktır?

Geleneklere ve doğruluk derecesine aldırış etmeden, en geçerli bilgiye rıza gösterecektir. Dik Açı işte böyle bir bilinemezlik karşısında maddi dünyanın güvenli, tutarlı, kendi içinde sonuçlanmış, daha 'derin' iç yaşantıyı hazırlayan bilindik dışın bilgisidir.

Dünyayı düzene sokmaya yeten, çevreyi kişiye engel olmayacak kadar evcilleştirip disipline eden konvansiyondan zaten daha fazlası beklenmeyecektir. Le Corbusier'nin -Gilles Deleuze'un deyişiyle- 'yaşamıma ve ölümüne kayıtsız olan dışarısı'na söz geçirmeyi başaracak böyle bir disipline edici bilginin mekânı olan dünyadan 'bilin-bilir şeylerin platosu' olarak söz etmesi bundandır.

HENRİ POINCARÉ

Simon Richards, Le Corbusier'ye benlik konusunda ilham verenin, Henri Poincaré'nin düşünceleri olduğunu dile getirir:

“Henri Poincaré'nin epistemolojisi şöyledir: Geometrik uzay, algısal uzay gibi, üç boyutlu olmak zorunda değildir. Bunun anlamı, duyularımızla algıladığımızla zihnimizle algıladığımız birbirine uymayabileceğidir. Algısal uzay, üç boyutlu geometrik konvansiyonlarca yönetilir. Bu böyledir çünkü psikolojimiz, bedenimiz,

- 177 yaradılış göndermesi.
- 177 Kompozisyon ilkelerinin sınırlanma gereğini belirtmesi.
- 178 Bilgi üretimini olanaklı kılan şeyin, verilerin sınırlanmışlığı olduğunu tartışma.
- 179 Zamanın formalize edilmesinin işlevselliği.
- 180 insanı evrene bağlayan bilginin düzenleyici içeriğini vurgulaması.
- 181 Geliştirdiği ölçüm aracının aşamaları.
- 182 Geometri ve tuval sanatı aracılığıyla tanrısallığın/kutsalın inşa edilebildiği iddiası.

tinimiz, duyularımız ve denge duyumuz öylesine ayarlanmıştı ki biz mekânı üç boyutlu ve öklidçi olarak algılarız. Dünyanın gerçek nesnelere tepki olarak insanoğlu da etrafında bir üç boyutlu ızgara yaratmıştır. Bu otomatik tepki, bizim kişisel deneyimimizle de desteklenir, aynı zamanda atalarımız tarafından bize aktarılmıştır. Üç boyut paradigması bir şekilde genetik materyal haline gelmiştir. Uzayı bu şekilde deneyimlemeseydik, diyor Poincaré, kendi dünyamızı düzenleyemezdik. Bu nedenle hayatta kalmak için gerekliydi. Ama bedenimizin bize söylediğinin tersine, sıradan matematiğimizin bütün iç mantığını barındıran çok-boyutlu ve öklidçi olmayan geometrileri kavramak mümkündür. ...Kaçınılmaz olmanın yanı sıra, öklidçi geometri paradigması dünyaya yönelik pratik ve endüstriyel kararlar vermemizde daha kullanışlıdır. Konvansiyonel bilgi, en işe yararı olduğu için tercih edilir. ...Poincaré'nin tezine göre, çağı anlamak için bir tür işlevsel bilime ihtiyaç vardır, insan olarak var oluşun zorunlu bileşenlerinden biridir bu. ...İnşa edilmiş çevremizde inşa etme sürecinde bu bilimin nasıl kullanılacağını Modolor bize gösterecektir. Dik Açının Şiiri'nin B.2 adlı bölümünde, Modolor eksiksiz bir araç olarak sunulur: O halde Modolor, çevremizdeki şeylerle aramızdaki düzeni kurmamızı sağlar. Ama aynı zamanda yolumuzu temizleyerek, özgürlüğümüze özgürlük katar. Bu 'ev ödevi'nin başka şeyleri de mümkün hale getirdiği ima edilir. Modolor'da bunun ne olabileceği söylenmiştir: S. 181'de. "İçimizde bulunanın dışında hiçbir şey yoktur ve Modolor sadece ev ödevini yapar, fazlasını değil", der Le Corbusier. Bizi tehdit etmeyen ve engellemeyen pürüzsüz bir çevre, düzen içinde bulunan bir kentte, iç yaşamımızda özgür oluruz. ...Le Corbusier, Poincaré'nin dünyanın tümüyle bilinemeyeceği, dolayısıyla bilginin bir konvansiyon olduğu yönündeki teorisine yaslanır. Bu durumda 'konvansiyonel' olan, gerçek kesinliğin olmadığı yerde, tatmin edici bir konsensüs yerine geçen, bir dizi varsayımdan oluşur.

Le Corbusier'nin pürist resimleri, kent tasarımlarının ozalitleri gibidir. Bunlar da,

1.77

1.77 İnşa ediminde gözün, beden, ölçünün ve dünyanın evrensel biçimde bir araya getirildiği iddiası.

1.78 Bir yapının cephesinin görsel olarak kurulmasına ilişkin şematik ilkeler ve görsel mimari tasarımın nesnel olabileceğini iddia etmesi.

1.79

1.79 Şehirciliğe geçişle, şehirciliği mimarlığa bağlayan görsel kompozisyon felsefesinin mümkün olduğu iddiası.

1.80 Bir tasarımı örnek göstererek, sonsuz mekânsal genişlemenin standardize edilebileceğini iddia etmesi.

dünyaya, insan ilişkilerine düzen getirmeyi amaçlar. Tipik olarak, her pürist obje, birkaç bakış açısından betimlenmiştir. Çoğunlukla kendiliğinden, plan cephe ve profil şeklinde. Bazen bunlara ek olarak, kırk beş derecelik, aşağıya doğru bir bakış şeklinde betimlenir. Tüm düzenleme, rahat bir şekilde, hep merkeze konur ve çerçeveyi çok nadiren ihlal eder. Nesneler çoğunlukla kılı kırk yararak düzenlenmiş olsalar ve sık sık üst üste gelseler de, bunlar arasında bir akış ya da süreklilik bulunduğu inanmak zordur. Aura, mükemmel bir ahenk içindedir ve her nesne, sorunsuz şekilde kendi konturları içinde bütündür, kendi içinde tümüyle tanınır durumdadır.

Dördüncü boyut, özellikle de okültik bildirimlerinde, felsefi bircilik geleneğine bağlıdır. Evrenin ve bireyin birliği aranır, nesnenin özneye dönüşümü ve bağımsız kendilik bilincinin var olmadığı savunulur.”³³

Poincaré’ye göre dünya, uzaklaşılması gereken bir yerdir; böylece kişi dünyanın gerçek bilgisini araştırmaktan kurtulur.

Le Corbusier bu ilkeyi uygulamış, gündelik yaşamını ikiye bölmüş, günün bir bölümünü insanlardan uzak, kapalı; geri kalan zamanını atölyesinde geçirmiş, içle dışı keskin bir şekilde bölerek sahnelemiştir.³⁴

OZENFANT

Kentin içkinliği ve tasarlayan öznenin aşkınlık talepleri arasındaki çatışma, benlik kavramının ele alınışı özelinde kristalleşmiştir. Buna en çarpıcı örneklerden biri, Le Corbusier’in yakın dostu Ozenfant ile olan çatışmasında gözlenebilir.

Simon Richards, Ozenfant’ın gelenekselci kapanmaya şiddetle itiraz ettiğini dile getirir. Le Corbusier’ye itirazını şu sözlerle ifade eder:³⁵

“Sanatçı, bir insan olarak, kaçınılmaz ortak kaderi paylaşmalıdır. Hali hazırda,

187 Önceki iddianın Altın Oran gibi kompozisyon yasalarıyla bağlantısı.

188 Barınma biriminin dokunsal niteliğinin, Modulor’un araçsallaştırılmasıyla ispatlandığı.

189 Duyulara bağlı evrensel uyumu, ölçüler aracılığıyla uzlaştırdığı argümanı.

190 Tasarım faaliyetini, göz ile ruh arasındaki uyumun örneklenişi olarak tanımlaması.

191 Norm kurumunun [AFNOR] karşısına, Modulor’un evrensel-görsel tasarım felsefesini rakip gibi çıkarması.

1979

192 Bedenin görsel ufku algılayışını

bazıları bugünün koşullarının sosyal zayıflığından ve çirkinlikten tiksinenler, kendilerini kapattılar. Kendilerini izole ederek, sanatlarına hizmet edebileceklerini düşünüyorlar. Onların vaazlar verirken boş olduğunu ... görebiliyoruz. İşleri tümüyle yararsızdır, hiçbir şeyle ilişkisi yoktur.”

Ozenfant, Le Corbusier'nin ikiciliğine saldırmış, dünyayı madde ve ruh olarak ikiye ayırmanın, bizim kimi görüngüleri kavramadaki acizimizin işareti saymıştır. Richards, Ozenfant'ın Le Corbusier'den burada tümüyle ayrıldığını belirtir. Öte yandan Le Corbusier'nin dış dünyanın bilgisinin geleneksel olduğu düşüncesinden tedirginlik duymadığını Modulor'da gördüğümüzü ifade eder. Modulor'da dünya geçici olarak düşünülmüş ve düzenlenir, böylece bir sorun olmaktan çıkar.

BLAISE PASCAL

Le Corbusier'nin 'binebilir şeylerin platosu' olan dünyayı, dışarısını güvenli ve tehlikesiz hale getirme çabasının bir başka kaynağı da Blaise Pascal'dir. Le Corbusier'nin ünlü "Ev içinde yaşamak için bir makinedir" sloganı ile Blaise Pascal'ın insanı bir makine olarak tanımlaması arasında bir bağ bulunuyor olabilir. Simon Richards, Le Corbusier ve Pascal arasındaki bağlantının yeni yeni keşfedilmekte olduğuna dikkat çekti.

Richards, Blaise Pascal'ı üç noktada ele alır. İlki, Pascal'ın dış ve iç gerçeklik arasındaki ayrımı. İkinci Pascal için aklın, dış gerçekliğe biraz şekil vermek için lazım olduğu düşüncesi. Üçüncüsü de yalnızlık ve kendilik bilgisi üzerine yoğunlaşması.³⁶

"Pascal için 'makineyi hazırlamak' aklın öncelikli amacıdır. Makine insandır, akıl ise, kişinin kendisi dışında herhangi bir yerde güvenilir ve tatmin edici bir bilgi bulmasının olanaksızlığına kişiyi hazırlar. ...Elbette Pascal gerçek bilginin elde edilebilir olduğunu düşünüyordu, ancak sadece bazı şeylerin bilgisini ve bazı kanalları

betimlemesi.

193 Algnın manzara ölçeğine doğru genleşmiş 'uyumlayıcı' içeriği.

194 Görsel mesafeleri matematiksel ölçekle özdeşleştirmesi.

195

195 Perspektif yanlısamanın Fibonacci Dizisiyle özdeşliği iddiası.

Rakamsal bir dizinin adımlarını uzunluk cinsinden yorumlarken matematiği 'görselleştiren' Le Corbusier, müzikteki notasyonun mimari karşılığını rasyonel bir biçimde ürettiğini düşünmektedir.

Bu nedenle de, Fibonacci Dizisini perspektife sahip bir dizi gibi yorumlayabilmektedir.

kullanarak bu mümkündü. Bu, evrenin akıl ve zihin yoluyla elde edilecek bilgisini kapsamıyordu. Sadece paradoks ile ve kalben, tanrının bilgisi ve kendilik bilgisi elde edilebilir durumdaydı. ...Pascal, tüm insan ilişkilerini amaçsız sayar, kişilerarası bilginin ve aşkın bir olanaksızlık olduğunu düşünür. ...Kişinin sosyal temasları kendi içlerinde birer amaç değildir. Bunlar başıboş bırakılmamalıdır. Ancak akıl tarafından iyice organize edilirlerse, dini inancın temellerini oluşturabilirler. ...Pascal, bütünü sadece yarısını sağlar: Sadece makineyi hazırlar, kişiye anlamı ve bilgiyi verecek parametreleri kurgular. Kişi, diğer yarısını kendisi doldurmalıdır.³⁷

Le Corbusier kentini anlamak bakımından Pascal'ın akıllı bir makine olarak düşünmesi önem taşır, çünkü bu bilinebilir şeylerin platosunda, ışıkla yıkanmış, benliğin tiranca uyumuna göre düzenlenmiş ve gözden yitip giden panoptik kentler birer hazırlayıcı, yalnızca birer ortamdır. Daha önemli şeylerle uğraşmaya uygun bir çevreden ibaretler, tıpkı Modulor gibi.

Modulor da sadece bir araçtır, gerisini kişi halletmelidir. Çünkü Modulor “yalnızca ev ödevini yapıyor”, “koşuyu gerçekleştirecek olansa”, kendi kendine yeterliği baştan bilinen benlik, yani teleolojik / aşkın öznedir. *Module D'Or*, yalnızca ‘benliğin altınına’ varmak için yapılmış bir modüldür, gerisini halletmesi gereken, hücreindeki çileci bireydir. Tek yapılması gereken, yalnızlığın içinde o anlamı bulmaktır.

KURT SELİGMANN

Kurt Seligmann'ın 1948'de yayınlanıp 1956'da Fransızca'ya çevrilen eserinin Le Corbusier'nin kitaplığında altı çizili bir kopyasının bulunduğunu belirten Simon Richards'ın bu simya süreçleri hakkındaki açıklamaları, Le Corbusier'nin ‘altın modül’ünün sembolik boyutunu anlamayı kolaylaştırır:³⁸

“Seligmann'a göre simyacı tüm maddelerin kusurlu olduğunu, mükemmel

- 196 Tüm bu iddiaları ortaya koyan Le Corbusier'nin kendi erdemlerini onaylayışı.
- 197 İddiaların sahibinin sanatsal etkinliğinin, geçmişteki çeşitli uygarlıkların içeriğini doğruladığı iddiası.
- 198 Kişisel iddialılığı ve çağdaşlarıyla çatışmasını anlatması.
- 199 Modulor'un sonsuza uzanan sayısal değerlerini iki cins olarak listeleyişi.

olmadığını düşünüyordu. Madde, dört ana maddeden ya da tözden oluşuyordu: Toprak, hava, ateş ve su —ama yavaş da olsa, mükemmelliğe doğru gitme potansiyeli vardı. Bu dördüne de karışmış halde bulunan beşinci madde, tıpkı tanrının evreni yaratırken kullandığı güce benzemektedir. Simyacı bu süreci denetimi altına alıp hızlandıracağını varsayar. Bu beşinci maddeyi ya da özü, ya da *lapis philosophorum*'u ana maddeden damıtmaya başlar. *Prima Materia*'dan saf olmayan niteliklerini ayırır ve onu böylece temizler. Bu temizlik, ikinci bir adıma izin verir. Öz tekrardan özle birleşirse maddi mükemmellik aşamasına biraz daha yaklaşır. Bu birleşme ya da 'kimyasal evlilik', *Vas Hermetis* adı verilen bir fanusun içinde gerçekleşir. Bu işlem *Opus circulare* adı verilen yedi aşama tamamlanıncaya dek tekrar edilir. Bakırdan aşama aşama, altına ulaşılır. Tüm bu malzemeler, araçlar ve işlemler sembolik olarak anlatılır, özellikle de erkek dişi üzerine kurulu 'evlilik' bu anlatımda büyük bir önem taşır. Bu pratik, sağma bir karmaşıklıkla sahip ikonografik bir sisteme dönüşür. ...Simyacı, dini reddetmekle kalmaz, kendinin dışındaki her tür bilgi ve değer kaynağını da reddeder, özellikle bilimsel ve sosyal kaynakları. ...Bu tür bir bilgi, kullanışlı ve işlevseldi ama anlamlı değildi. Simyacı toplumu da reddeder, çünkü toplum her bireyi ortalama bir varlığa indirger. Sosyal bir birim olarak, kendi bireyselliğini yitirmiştir, büro istatistiklerinde sadece bir sayı durumuna indirgenmiştir.”³⁹

Yukarıda alıntılıdığım pasaj, Modulor'un teleolojik kaynaklarından birinin simya olduğuna işaret ediyor. Modulor'u kullanan Le Corbusier bir simyacıdır; benliğini, bilinebilir şeylerin platosunda varolmaya yetecek kadar dünya bilgisiyle donatarak Modulor aygıtını ya da 'altın modülü' gökyüzünden dünyaya indirmiştir...

MODULOR PANELLERİ: DAMIZLIK SOYLAR

Modulor şeridinin rakamlarını kullanarak elde edilebilecek, seri üretilmeye uygun

200 Seçtiği 113 cm. 'lik ölçüyü köken olarak belirtmesi.

Le Corbuiser'in bu rakam hakkındaki düşünceleri ve inançları yoğun olduğundan, bir yandan üç tane kareyi Altın Oran'a göre üst üste koyarken rastlantı eseri bulduğu bu rakamı, insan bedeninde göbek deliğinin yerden yüksekliğine denk gelen kutsal bir ölçü olarak kabul eder; ama bir yandan da, konu sayı mistisizminden açıldığında, sert bir karşı çıkışla, 'tabu'lara veryansın eder.

201 Modulor'un ölçülerini üç ilkeye indirgemesi.

202 113 ölçüsünden hareketle, alt ve üst sınırsızlığa giden iki ayrı diziyi şemalaştırması.

panel boyutlandırmalarının toplu halde görülebildiği şematik anlatım, Modülör'un kurmaya aday olduğu 'uyumlu' evrenin öjenik ifadelerini içermektedir. "Damızlık soylar öteden beri hiyerarşik yapılara dönüşme eğiliminde olmuştur."⁴⁰

Şemadan hemen önce Le Corbusier bütün Modülörük dikdörtgenleriyle 'iyiyi kolay, kötüyü zor' kılmakla övündüğü Modülör'un sunduğu yapıyı şu sözlerle anlatır:⁴¹

"Küçükten büyüğe, her ölçüden ilmikten oluşan defosuz bir kumaş, kusursuz homojenlikte bir doku.

Kırmızı ve mavi dizinin çizgisel değerlerinin her biri, kendi içlerinde kareden başlayıp sonunda basit bir düz çizgiyle özdeş hale gelene kadar sürekli uzayan dikdörtgenlere doğru gelişen bir çeşitlilik yüzeyi doğurabilirler."

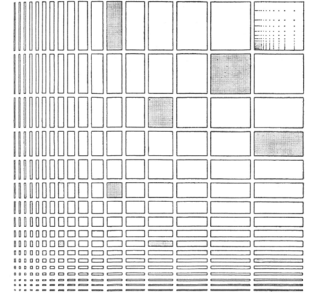
Şemada dikkati ilk çeken şey, yapının kesintisiz/boşluksuz bir dizi dörtgene dayanıyor olmasıdır. Şemanın unsurları şunlardır:

Bir merkez düşüncesi etrafında örgütlenmiş lineer bir kurgu (Dikdörtgenlerin mutlaklaştırıldığı aynılık eksenini).

Büyükten küçüğe ya da küçükten büyüğe düzenli ve fire vermeden artıp eksilen güven verici süreklilik (Yatay ve dikeyin artış ve eksilişle birlikte koşullandırıldığı basit yapı).

Merkezcil bir anlatının olmazsa olmaz bileşenleri olan başlangıç ve sonun kasten belirsiz bırakılması (Başlangıç ve sonların kendine özgü farklılık bilgisi üretip üretmediğiyle ilgilenilmesi gereği ortadan kalkar).

Merkezin ya da ortalamanın dengeli / kararlı / uyumlu; uçların ya da merkezden sapmaların dengesiz / kararsız / uyumsuz kabul edildiği zıtlıklar anlatısını kurgulamaya uygun şekillenmeler (Mutlak yatay ve mutlak dikeye yaklaşıtkça sünerek aşırı şekiller

89
Modülör panellerinin
"çeşitliliğini" gösteren
tablo. Le Corbusier, 1980:
1/89.

1.84

203 Modülör'u oluşturan sayısal değerlerin birbiriyle ilişkisini şemalaştırması.

204 Modülör sayısal değerlerinin yüzey üretimine olanak tanıyan niteliği.

205 Modülör serilerinin uzunluk, yüzey ve hacme doğru sonsuza uzanan niteliği.

206 Serilerin hacimsel birim ürettiği iddiasını temellendirmesi.

207 Hacimsel birimi ölçülerıyla tanımlaması.

Buraya kadarki bütün dolambaçlı yolun, insanın içine hapsedilebileceği en küçük hücrenin boyutlarının

alan dikdörtgenler).

Seçilen birimin kararlı ve istikrarlı yapısı (Kare).

Birimden türeyenlerin aynı birimi doğrulayacak biçimde yer almaları (Karenin yatay türevleri).

Toplam durumun tüm farklılıkları göz ardı etmeyi kolaylaştıran, birimsel şekli (kareyi) tekrarlayan kararlı bir görünüme sahip olması (Tüm kompozisyonun karesel bir alan olması).

Büyümenin öngörülmemiş farklılıklara yol açmayacak şekilde baştan denetim altına alınması (Merkez, köken gibi kartezyen unsurların varlığı).

Şandigar Adalet Sarayında Modulator'un homojenleştirici işlevinin 'dokusallığı'nı şöyle anlatır:⁴²

"Binanın genel kesitinde ofislerin ve mahkeme salonlarının güneşten korunmasında kullanılan Modulator her yerde dokusal birlik getirecek. ...Giriş yüzlerinin tasarımında, Modulator (dokusal) aritmetik olan çerçevelerce donanmış mekânlarda mavi ve kırmızı serilerini uygulayacak."

Le Corbusier'nin sözünü ettiği 'defosuz kumaş' ya da 'kusursuz homojenlikteki doku' çizgisel ve merkezci bir model oluşturarak gerçekte birçok şeyi gözden çıkarmayı olanaklı kılar. Böyle bir modelin ilk tehlikesi lineerliğin aldatıcı kolaylığıdır, çünkü:⁴³

"Lineer denklemler o kadar uysaldır ki, klasik matematikçiler bunları elde etmek için fiziği tehlikeye atmaya gönüllüdür. Dolayısıyla klasik teori, düz dalgalarla, düşük genlikte sarsıntılarla, sıcaklığı düşük bileşenlerle uğraşır. Lineer alışkanlık o kadar içe işlemiştir ki, 1940'lar ve 1950'lerde birçok biliminsanı ve mühendis bundan başka pek bir şey bilmiyordu... Lineerlik bir tuzaktır. Lineer denklemlerin davranışı tipiklikten uzaktır. Ama yalnızca lineer denklemlerin üzerinde düşünmeye değer

açıklanmasıyla son bulması, neresinden bakılırsa bakılsın, teorik açıdan açıktır ve gerçek bir hayal kırıklığıdır.

206 226 cm. ebatlı kareyi, yeni geometrik başlangıç olarak temellendirmesi.

iki Dünya Savaşı'nın ardından 'makinadaki hayalet'e yönelik inancın paramparça olduğu bir dünyada, insandan yola çıkarak yeni bir başlangıç yapmayı vaat eden Le Corbusier'nin, apayrı bir yoldan giderek yine teknokratik bir sonuca varmış olmasını kutlanacak bir gelişme saymak mümkün olmasa gerek.

209 Bu başlangıçtan, başka dik açılı çokgenler serisi üretebileceğini gösteren şemalar.

olduğuna karar verirsiniz, kendi kendini sansürleme işin içine girer. Ders kitaplarınız lineer analizin zaferleriyle dolar, başarısızlıkları o denli derinlere gömülür ki, mezar taşları silinip gider ve mezarların varlığı fark edilmez.”

DALGALANMA

Modulor’da düşlenen öyle bir uzaydır ki, burada evren modelleri üzerine düşünmeye gerek yoktur. Xy koordinat takımının biraz ötede burkuldukları, kıvrıldıkları, bir kara delikle karşılaştıkları gibi senaryoların üretilmesi gerekmez. Çünkü bunlar, Poincaré’nin zaten bilinemeyecek bir dünyanın içinde geçerli, en kullanışlı dünya bilgisiyle idare etmek gerektiği biçimindeki düşünüş tarafından başından terk edilmiş bilgilerdir. Modulor ölçüleriyle üretilmiş dikdörtgen paneller için de benzer sorular sormak gerekmez.⁴⁴

“İki bin yıl boyunca Batı’ya hakim olan bakış açısına göre, belli bir türü tanımlayan özelliklerin bütün zamanlarda mutlaka bir arada bulunmuş olması gerekiyordu, çünkü bunlar ebedi bir özün ifadeleriydi. Bugün, bu tür birikimlerle ilgili mutlak bir koşul olmadığını biliyoruz. Türler tarihsel inşalardır, tanımlayıcı özellikleri de, genetik ayıklama süreci olarak işleyen seçim baskıları yoluyla bir araya gelmiş tümüyle olumsal birikimlerdir. Hiç mi hiç mecazi olmayan bir anlamda, bedenlerimiz biyokütle akışı içindeki geçici pıhtılaşmalar oldukları kadar, genetik maddelerin akışı içinde de kısa ömürlü inşalardır. Richard Dawkins’in dediği gibi, bitkiler ve hayvanlar genlerin ya da kopyalayıcıların akışını barındırmak ve daimi kılmak için inşa edilmiş ‘hayatta kalma makineleri’dir yalnızca:

Kopyalayıcılar var olmaya başlamakla kalmadı, aynı zamanda kendilerine korumalar, varlıklarını sürdürmeyi sağlayacak taşıtlar da inşa etmeye başladılar. Hayatta kalan kopyalayıcılar, kendilerine içinde yaşayacakları hayatta dış dünyadan yalıtılmış olarak,

II Kareyi, çoğulluğun kaynağı olarak sabitleyişi.

Aslında metonimik bir ifadedir bu:

Kare çoğulluğun değil, olsa olsa tekilliliğin, homojenliğin, özdeşliğin kaynağı olabilir bütün bu sabitlemelerin ardından. Bir tür mekânsal hijyen

teknolojisi geliştirmiştir Le Corbusier yeniden: Bir zamanlar, Ozenfant ile

evsel olanı mümkün olan en az sayıda unsura indirgemek için yaptıkları

araştırmanın benzerini Modulor’la çok

daha geniş bir evrensellik taşıyacak

şekilde, geometrik anatomi açısından yinelemiştir farkında olmadan.

III Dikdörtgen dizilerin birbiriyle uyumunun görsel kanıtını üretmesi.

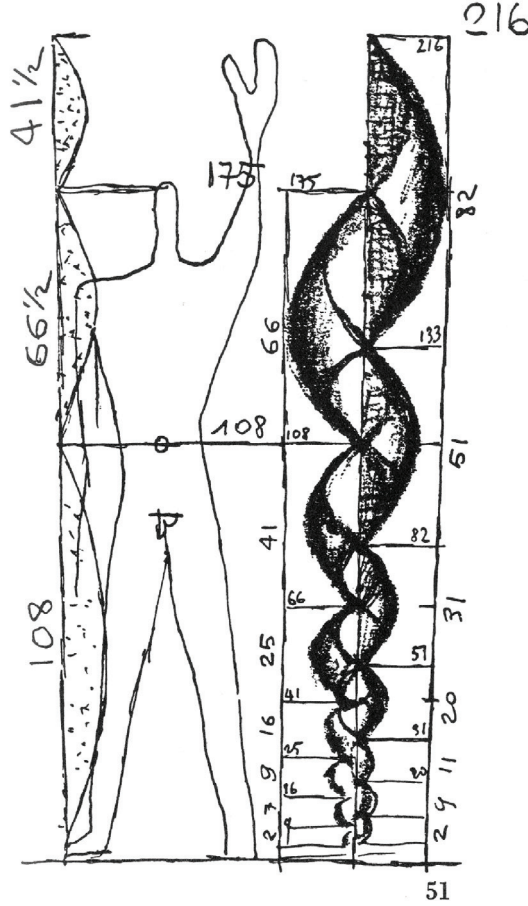
dış dünyayla dolaylı ve eziyetli yollardan iletişim kurarak, onu uzaktan kumandayla manipüle ederek büyük koloniler halinde kaynaşıp gitmektedirler.”

Örneğin, herhangi bir panelin etrafındakilerle beraber umulmadık bir biçimde ilişkiye geçerek, yeni bir geçici Modulatorik merkez örgütlemesi, bunun eksenler boyunca dizilmiş öteki panelleri yerinden oynatacak beklenmedik bir dalgalanmaya yol açarak başka panel olasılıkları üretmesi gibi sorunlar hiçbir zaman çıkmayacaktır. Çünkü paneller tıpkı bir kolu havada eril figürünün 113, 182, 226 cm.'lik ölçüleri gibi, oldukları yere sabitlenmişlerdir. Üzerinde uzlaşılabılır, statik üretimi zorlayacak alternatiflere gerek kalmamıştır.

BLAISE PASCAL (2)

Le Corbusier'nin bir başka felsefi kaynağına, Pascal'e dönülecek olursa, hak edilmiş düzeni bozmakla tehdit eden baştan çıkarıcı kaosla savaşarak kazanılmış zafer belgesinin saklanması gereği bir kez daha ortaya çıkar:⁴⁵

Modulor'un ilk bütünlük eskizi. Le Corbusier, 1980: 1/51.

Öylesine indirgenip iki boyutlu hale getirilmiş bir sitemdir ki Modulor, hata yapmadığı için büyük bir hatadır aslında. Ama bu durum Le Corbusier'yi şüphelendirmek şöyle dursun, yüreklendirir.

212 Sınırlara doğru çizgileşen çokgenleri dizileştirmesi.

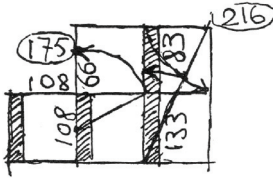
213 Rastlantıy Modulatorik çeşitlemelerle sınırlaması.

Böylesine kapalı bir geometrik dünyada rastlantı diye bir şeye yer açılması, kaosun yeniden Modulor'u tehdit etmesi ve

“İnsanın doğası nedir [:nasıldır]? Sonsuzla kıyaslandığında bir hiçtir, hiçe kıyasla bir bütündür, her şeyle hiçbir şey arasında bir orta noktadır, uçları anlamak konusunda sonsuzcasına uzak; şeylerin sınırları ve ilkeleri, ulaşılmaz bir gizemin altında saklanmıştı.

İçinden belirlediği hiçliği ve yutulmuş olduğu sonsuzluğu görmekten aynı şekilde aciz.

...“Devasa bir ortamın içinde yüzüyoruz, her zaman belirsizliğe sürükleniyoruz, bir oraya bir buraya savrulurak; ne zaman sıkıca sarılabileceğimiz ve bırakmayacağımız sabit bir noktaya ulaştığımızı sansak, yer değiştirerek bizi geride bırakıyor; onu takip ettiğimizde idrakimizi bertaraf ediyor, kayıp gidiyor, bizden ebediyen firar ediyor. Bu bizim doğal halimiz ve eğilimlerimize en zıt hal bu. Üzerine sonsuzluğa uzanacak bir kule yapmak için, ayağımızı basacağımız sağlam bir yer, nihai, ömürlü bir zemin bulmak için yanıp tutuşuyoruz, ama bütün temelimiz çatlıyor, yer cehennemin derinliklerine açılıyor.”

à bord du Cargo
A Vernon S. Hood
Le 6 janvier 1946
LK

Pascal aracılığıyla, Modulor panellerine ‘sımsıkı tutunmak’ ve onları bulunmuş sağlam bir zemin, şu bilinmez dünyada nadir hakikat kristalleri olarak saklamak endişesi ortaya çıkar. Pascal’ın geometrik tanımları tümüyle mecazidir, ama Le Corbusier için sembolik anlamlar içerir. Sonsuzluk, hiçlik, bütünlük, orta nokta, uçlar... ile anlatılan geometrik kozmogoni, Modulor’un ilk kitabının elli birinci sayfasındaki eskizle bağdaşır.

uyumu bozması anlamına gelecektir Le Corbusier için. Bu nedenle de rastlantısal hiçbir oluşumun ortaya çıkmasına izin vermez. Modulor’u, aritmetik bir çarpım tablosuna indirger. Bunu yaparak, en önemli iddiasını, evrenselliği dışarıda bırakmış olur.

214 Modulorik çokgenlerin tüm akli ihtiyaçları karşılayan niteliğini övmesi.

Modulor bence bir diktatörün kendi ordusu üzerindeki disiplin fantezileri için bile aşırıdır. Bir generali Modulor’u garnizonda tam kapasite ile kullanmaya ikna etmek kolay olmayacaktır. Çünkü bu derecede rijit bir sayısal sistem, operasyon esnekliği tanımadığı için ordu için bile tehlikeli olabilirdi.

DEFOSUZ KUMAŞ VE ALTERNATİF BİR DENEY

“Küçükten büyüğe, her ölçüden ilmiğe dönüşen defosuz bir kumaş, kusursuz homojenlikte bir doku.”⁴⁶

Modulor’la üretilmiş dikdörtgenel alanların kompozisyonundan elde etmeyi hedeflediği, böyle bir dokudur.

Le Corbusier’in yukarıdaki cümlesini rizom [köksap] bağlamında anlamak mümkün olabilir mi?

Elbette bu haliyle değil. Özel katlama biçimi olan birimlere (ilmek), katlanmalarındaki karmaşıklık derecelerinin artışına göre ölçüler verdiğimiz varsayalım. Birçok örgü türüne denk gelen ya da hiçbir tanımlı örgü türüne uymayan, sayısız ‘ilmek’ elde edilecektir.

Bunun yol açacağı farklılıklar, boyut ve biçim bakımından devasa olacaktır. Elde, adlarının ‘ilmek’ olması dışında hiçbir ortaklığı bulunmayan ve katlanma biçimlerinin karmaşıklığının artışı temelinde değerlendirilmek dışında kolayca kıyaslanamayacak birçok unsur bulunacaktır.

‘İlemek’ler toplamının, heterojen bir tablo oluşturacağını tahmin etmek zor değil. Tüm bu ilmeklerin bir kumaş, bir doku ya da benzer bir süreklilik oluşturmasını beklemek için bir ‘deney’ hayal edelim:

Tıpkı bir dilin tüm sözcüklerini, o dilin mantığını [dağıtarak] anlamak için ‘yere atar’ gibi, elde edilen bütün bu irili ufaklı, her şekil ve büyüklükteki ilmeği ‘yere atınca’, kimi ilmeklerin ötekilerle birleşme, kimilerinin başkalarına yapışma, kimilerinin tüm birleşme olasılıklarının dışında bulunma gibi davranışlar gösterdikleri varsayalım:

Böylece Modulorik kumaşın/dokunun ortaya çıkmaya başladığı ya da Modulorik davranışların gözlemlendiği mekân belirmeye başlar.

Nitekim, ikinci kitapta bunun iyice farkına varacaktır.

1.91

2.15 Modulorik çokgenlerin birbirine eklenmesini gösterdiği gruplanmış öğeler paneli, teorik iddiaların uygulanması.

1.92

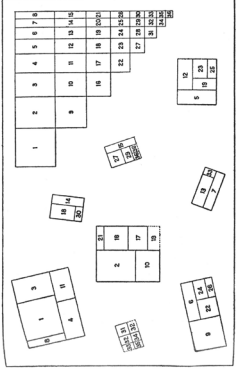
2.16 Ana Modulor ölçüleriyle, bir dizi yüzey alıştırmalarını anlatması.

1.93

2.17 Karelerin Altın Kesim’le bölünmesine dayalı Modulorik uygulamalar.

1.95

Modulorik dörtgenler ya da dörtgenel bölünme örnekleri. Le Corbusier, 1980: 1/91.

Buradaki ilişkiler çizilmiş, hiyerarşik yapıları kurmaya başlar. Çerçevelemiş bir çevrede, verili geometrik parçalar (Modulor panelleri), verili dikdörtgensel büyüklüğü oluşturacak şekilde umulmadık katışımlar [*combinatorics*] gerçekleştirir. Böylece aralarında 'uyumlu' (Fibonacci Dizisini temel alan) dörtgenler, birleşerek bir başka dörtgen oluşturabilir.

Ama Le Corbusier'nin yaptığı panel alıştırması işlemi -tersinden bakınca- verili bir dikdörtgenin farklı biçimlerde Modulorik olarak bölünmesinden ibaret.

Burada sorun, yine yatay düzlemde kalmakla ilgili. Çünkü statik, kararlı, verili bir dörtgensel büyüklüğe ulaşmak üzere bu işlemler yapılıyor. Elde edilen dörtgenin parçaları, baştaki statik paneller koleksiyonuna geri dönmekte, farkların silindiği tekil bir büyüklük içinde erimekte.

Deneyin başına, ilmeklerin yere saçıldığına birbiriyle nasıl ilişki geliştirdiklerini gözlemlene noktasına geri dönerek tekrar bakınca, durumu bir kumaş ya da dokuya kurban etmek yerine başka heterojen karışım modellerine mal etmek daha anlamlı olabilir. Söyleyebileceğimiz şey, karmaşık bir ilmekler/kıvrımlar yığınıyla karşı karşıya bulunduğumuzdur.

Bu yığınların hiçbiri, baştan verili Modulorik birlik fikrine ulaşmadığı gibi, kendi içinde kararlı biçimlenişlerden sıyrılarak, akışkan ve dalgalanan biçim taslakları görünümü kazanır. İlmeklerin arasındaki rastlantısal yapışmalardan sonra çıkabilecek hiyerarşik yapılar ömürsüz olacak ama yine de hiyerarşik yapının özelliklerini gösterecektir.

Bunlar büyük olasılıkla Le Corbusier'nin dile getirdiği homojenlik, kumaşa benzeme, pürüzsüzlük gibi niteliklerdir. Ancak bu durum hemen bozulacaktır.

Çünkü hiyerarşilerin ortaya çıkışı, dışarıda bırakılan unsurların kendi aralarında önceden örgütlenecek gerçekleştirecekleri ağları kaçınılmaz biçimde ortaya çıkaracaktır. Ağlar bu kez hiyerarşilerin kararlı hallerini gittikçe dengesizleştirerek yine

218 Standartlaştırılmış Modulorik çokgenleri yeniden türetmesiyle, karmaşıklık derecesini arttırması.

219 Verili kuramsal sınırların içinde kalarak mükemmelliğe ulaştığı iddiası.

Modulor'la ilgili deney, Le Corbusier kentlerinin bir alegorisine benziyor.

Modulor panellerini, tıpkı Işyan Kent gibi steril bir ortamda, neredeyse deney tüpü koşullarında sınıyor. Buradan da, gerçek hayata hiç temas etmeden başka bir hijyenik alana, seri üretimin yapacağı fabrikaya yönelik fikirler geliştiriyor. Kentlerini de insanların kirlütmesine kapalı bir tasarım sürecinin ürünü olarak ortaya koyuyor ve keskin ırkçı (Cezayir Planı, vb.) sonuçlara çekincesizce varabiliyordu.

eski kararsız hallere benzeyen ama daha farklı bir hale sokacak ve yeni dengesizlik içinde başka akışlar meydana gelerek yeni dalgalanmalar ve kararsız şekillenişler ortaya çıkaracaktır.

Ortaya çıkanın kumaşa hiç benzemeyeceğini ama heterojen bir süreklilik oluşturacağını düşünmek akla yatkın.

Kısacası, Le Corbusier'nin panelleri, öngörülenin tersine, üzerindeki hegemonik kurallar kaldırıldığı anda kendi başlarına davranmaya başlayacak ve önceden konmuş tüm iradi kararları ihlâl ederek uyumsuz, pürüzlü, ilk bakışta tanımlanamayacak, değişken bir hareketlilik uzamı oluşturacaktır.

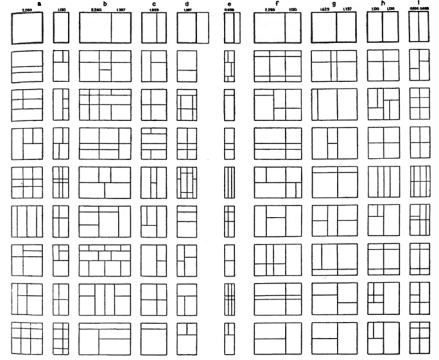
Bu olaylar platosunda yol almayı sağlayan şey rastlantıdır.

Uç bir ifadeyle, gerçek Modulorik davranışın, Modulor'u her an ihlâl etmek olacağı söylenebilir. Modulor panelleri, Modulor'u bir oksimorona dönüştürür. Yani Modulor'un, tahakküme varan düzenleyici yasaları ortadan kalkmadıkça gerçek potansiyeli görünmez.

Modulor'un 'düşünmeye başlaması' için gafil avlanması gerekir. Gilles Deleuze'un ifadesiyle, hareket filozofun arkasını döndüğü anda, gözden kaçacak şekilde gerçekleşir.

O halde, Le Corbusier'nin idealize ettiğinin tersine, yapıyı bozan heterojenleştirici her unsur bizzat kurucu bir pürüzdür. İlmeğin

Modulor panelleriyle sistematik deneyler:
Modulor'un öjeniğine doğru. Le Corbusier,
1980: 1/91.

95

Fig. 41

Le Corbusier kentindeki bir insanın, Modulor'un herhangi bir ölçüsünden kategorik olarak hiçbir farkı yoktur. İnsanları her an emre amade, kolayca yer değiştirtilen, tepki göstermeyen varlıklar olarak düşünür. Aynı itaati, Modulor panelleri de gösterir: Hiç seslerini çıkarmadan her denileni yaparlar. Söz konusu olan, uyumlu bir mimarlık değil de bir matematik pornosudur: Eril fail (mimar), dişil nesnesine (kent, insanlar, konut, Modulor panelleri, vs.) her şeyi yaptırır.

1.100

220 Panel alıştırmasının, gerçek malzemeyle endüstriyel üretim için model oluşturduğunu anlatması.

her biri birer pürüzdür ama toplam durum bu pürüzlerden hiçbirine benzemez.

Le Corbusier ayrıntılı konfigürasyon dökümleri yaptırmıştır. Olasılıkları tüketerek denetlemeye ve bunların nereye nasıl sabitleneceklerine karar vermeye çalışmış olması, yapılan panel alıştırmalarının deneysel niteliğini ortaya koymakta. Saptanan Modülerlik sabitler çerçevesinde, bunlar iki boyutlu, teorik ve boyutsuz alıştırmalardır.

Le Corbusier'ye göre Modülerlik 'çeşitlilik', verili bir dizi ölçü temelinde kurulmuş lineer çeşitliliştir. Bu yapıya katılan her unsurun, baştan saptanmış 'damızlık' ölçülere uymak gibi temel bir öjenik aksiyomunu yerine getirmesi beklenir.

Soyu bozucu, 'parazitik' rakamların –tanrıların zar oyununda yeri olmayan rakamların– olası bir salgından korkularak homojenize edilmiş, klonlanmış, genetik arıtılmanın ürünü olan Modülerlik sayılar plantasyonuna sokulmadığı görülmektedir.

Modüler için baştan saptanmış mavi ve kırmızı serilerin –bu seriler bile birbirinin kopyasıdır, yalnızca biri ötekinin niceliksel bakımdan iki katına denk gelir– tekrardan başka bir şey olmayan steril çeşitlilik manzarasının, Pascal ve Poincaré'nin uysallaştırıcı ve dondurucu öğütlerini tutarak, güvenli, rahatsız etmeyen, uzlaşmış ve ancak iş görece kadar akli olan öjenik bir bilgi rejimi kurmak için oluşturulduğu bir gerçektir.

Modüler sayesinde, üretilcek kentlerin biyo-politiğini kurmaya yarayacak, kim-senin itiraz etmeyi düşünmeyeceği, disipline edici / standartlaştırıcı / kapatıp kuşatıcı mekanizmanın doğrular rejimi, böylece üretilmiş olur.

SOYARITIMI

"Melezleme tekniklerinin mısırı 'genetik bakımdan disipline etmesi'nin çok önc-esinde, hayvan soyu hiyerarşilerinin önceki başarıları bazı biliminsanlarında seçici dölleme tekniklerini insanlara uygulama hayali yaratmıştı. 19. yüzyılın ikinci yarısında

- 221** Modülerlik panellerden türettiği hacimsel mekânların nitelikleri.
- 222** Elde ettiği kombinasyonların yeterliliğine yönelik vurgular.
- 223** Modüler'un türevler ve yüzeyler oyununu, zihinsel meşguliyet ve eğlence olarak tavsiye ettiği.
- 1'101**
- 224** Modüler'la oynayan bir kişinin deneyimini aktarması.
- 1'107**
- KISIM 2. Bölüm 4. Modüler'un Bugünkü Durumu.**
- 225** Küresel sinai üretimin uyumlandırılması hedefini hatırlatması.
- 226** Küresel üretimde rastlantısal

Francis Galton 'soyartımı' terimini geliştirdiğinde, yaygın bir hareket, disipline edici kurumları insanın genetik malzemelerini akışı üzerinde denetim sahibi kılma yönünde yaygın bir hareket vardı."⁴⁷

Le Corbusier açısından Modulor öjeniğini geliştirme sürecindeki çalışma, buna ortam sağlayan İkinci Dünya Savaşı koşullarında Fransa'nın önce ulusal bir kapanma yaşaması ve ardından gelen zaferle prestijini tamir etmesiyle beraber düşünülebilir:⁴⁸

"Eski sömürgeler, standartlaşmanın eski sömürgeci efendilerine sağladığı yararların aynılarını elde etmeye çalışırken, iki 'dilsel süpergücün' (Fransızca ve İngilizce) dilleri de ilk küresel süperstandart olabilmek için çekişiyordu. İkinci Dünya Savaşı öncesinde Fransızca tereddütsüz uluslar arası standarttı, dünya çapında birçok elitin dili haline gelmiş, dolayısıyla diplomatik ve kültürel iletişim için en saygın iletişim aracı olmuştu. 19. yüzyılın sonlarındaki bazı geri adımlar (1870-71'de Fransa'nın Prusya'ya yenilmesi gibi), Fransızcanın saygınlığını azalttıysa da, Fransa Birinci Dünya Savaşının ardından yine dünyanın kültürel merkezi haline geldi. Fransa uzun süredir devam etmekte olan dilsel başatlığından ötürü, 1890'larda kurulan *Alliance Française* hariç, kendi standartını tüm dünyaya yaymak için özel kurumlar oluşturma gereğini duymamıştı. Fakat Fransız ordularının Naziler tarafından dağıtılmasının, Fransa'nın birkaç yıl boyunca dış dünyadan yalıtılmasının ardından, Fransızca konuşanlar 1945'te farklı bir dilsel durumla karşı karşıya kaldılar: Bilim ve teknolojinin dili artık İngilizceydi ve dünya elitlerinin dili olarak Fransızcaya meydan okumaya başlamıştı. (Rusça ve Sovyetlerin nüfuz alanına çekilen Doğu Avrupalı elitler arasında Fransızcanın yerini alıyordu.)

Fransa'nın eski sömürgelerini yitirmesi (Lübnan ve Suriye'yi 1946'da, Hindic'in 1954'te, Tunus ve Fas'ı 1956'da, Cezayir'i 1962'de) dilinin küresel prestijine indirilmiş yeni bir darbeydi, ama İngilizce de dünyanın dört bir yanında benzer darbelerden mustarıptı."

seçimlerin tehlikesi.

19109

227 ACSORAL'ın 1944 tarihli

belgesini sunuş.

228 Standartlaştırmayı tanımlayış.

229 ACSORAL'ın standartların

yasalarını araştırmaya ayrılan bölümünü tanımlaması.

230 Ev odaklı standartlaştırılmış

üretim çevresini tanımlaması.

231 Evin işlevselliği ve hedef kitlesini

listelemesi.

232 Evin üretilmesinin teknik

araçları/tasarlama aşaması.

233 Evin içinde ve dışında

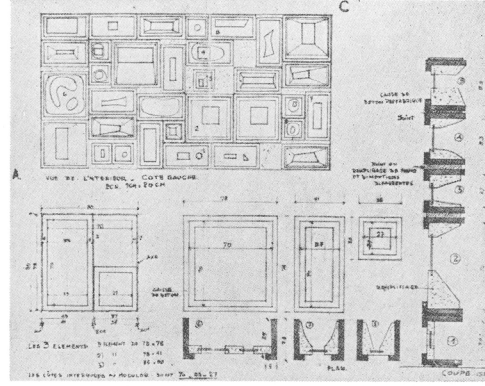
Yukarıdaki metin Modulor'un alegorik alt metni yerine geçebilir. Bu durumda Modulor'un Fransızcanın İngilizceyle küresel bilim mücadelesine katılmak isterken, -cephaneliğindeki metafiziğe fazlasıyla bulanmış mimarlık retorikliği nedeniyle- bu cephede çarpışma niyetleri bir türlü meşruiyet kazanamamış sadık bir ulusal müfreze olduğunu ama savaşını başka yerde verdiğini düşünmek mümkündür. İnandırıcılığını tahkim etmek için mevcut mimarlık kültüründen yararlanmayı tercih ettiği varsayılabilir. Sömürgelerin ardı ardına bağımsızlık kazanmasının Modulor'un korporatist evrensellik iddiasının politik bağlamını oluşturduğu düşünülebilir. Bu yanıyla, Modulor'un Fransız ve Anglo-Sakson kültürel egemenliğine halel getirmeden ve Helenik önceliklerine vurgu yapmakta beis görmeden kendi ulusalcı çerçevesini kurduğunu düşünmek de aynı biçimde mümkündür.

RONCHAMP

Ronchamp şapelinde, yapının asimetrik pencere boşlukları bir duvar kesitine göre kurgulanmıştır. Panel alıştırmalarının iki boyutluluğunun aksine, alabildiğine hacimsel bir tasarım söz konusudur bu masif duvar üzerinde.

Duvar derinliğinin ışığı işlemeyi mümkün kılan fazlalığı Modulorik oranlarla kurulmuş yüzeyle birleşir ve ortaya tapınağın dinsel atmosferinin kurucu unsurunu yaratan tasarım çıkar.

Işığın süzülerek dinselleştirildiği vitraylı pencerelere, Modulorik dokunun kurduğu ikinci bir filtre eklenmiştir. Böylece Modulor teolojik referanslara uygun bir sahne yaratır.

Marsilya'daki Unité de Habitation'un girişinde, Modulor panellerinden elde edilen cephe parçası tasarımı. Le Corbusier, 1980: 2/252.

91

tanımlanan uzantıları.

1.111

224 Kentselliği, evin dışı olarak servisleştirilmesi.

Gündelik yaşamın hazırlarını yatakhane

kenti modeline feda ederek, kamusal

yaşamı eksik bir biçimde tanımlıyor

Le Corbusier. Ev odaklı bir kentsellik,

uyumlanmış değil de uyuşturulmuş bir

toplum hayalinden başka bir şey değil.

Arap kentlerinin sokağı yok saymasına

hayranlığı boşuna değildir. Kamusalılık,

o sonsuz baş ağrısı, bir anda yok olup

gider bu sayede.

1.111

225 Evin üretimini mümkün kılacak

sınai donatıları sınıflayış.

Ronchamp'ta Modulor'un kısmen kullanılmış olması, etkisini azaltmak yerine artırır. Çünkü Corbusier için söz konusu Modulorik doku veya kumaş için gereken tüm diğer unsurlar (ışığın manevileştirilme biçimleri, *L'Espace Indicible* deneyimini mümkün kılan uyumluluk halleri, simya sembollerinin kullanıldığı çeşitli işlevsel tapınak parçaları, yapının topoğrafyanın sürekliliğinde düşünülmesi, tasarımın bütününde mevcut dışın baskısı altında büzülerek yoğunlaşan kurtarılmış iç yoğunluk kurgusu, vb.) Ronchamp Şapelinde bir araya getirilmiş durumdadır.

Modulor iki boyutlu bir yüzey kompozisyonundan 'derinlikli' bir nesne tasarımına böylece dönüşür: Kompozisyon, kutsal ışıkla yıkandığında.

İKİ ÖZEL MODULOR

Modulor'un kâğıt üstünde düşünüldüğü haliyle uygulanmasını güçleştiren durumlarda Le Corbusier kimi kere sistemden ödün vererek özel Modulorlar da kullanır:⁴⁹

“IV

Yeni Bir Ahşap Kaplamalı Panel

Bu yıl (1948) 1930 tarihli bir binaya, o dönemde yerel yasaların engellemesiyle, önerilmeli beton vergisinin cumbanın yüksekliğini 204 cm.'nin altında kalmasıyla sonuçlanan bir uygulama.

183–53–226'dan oluşan ayak-inç Modulor'u kullanılmadı bu durumda, bunun yerine, 165-204'e dayalı özel bir Modulor yapıldı.”

Seri üretime dayalı panel tasarımının ABD'de yaygınlaşmasına duyarsız kalmayan Le Corbusier, Modulor'un sektörün önemli ve belirleyici bir parçası haline gelmesine yönelik umutlarını canlı tutan mektuplar da alır:⁵⁰

236 Uygarlığın üretiminde mimar figürünün önemini vurgulayışı.

237 Uygar olmanın standart üretimle kaçınılmaz bağlantısını vurgulayışı.

238 Evi nihai kültürel bütünlük olarak tasarlayışı.

Tam bir toplum mühendisliği örneği. En muhafazakâr sağ partiler bile bugün bu kadar ev merkezli bir yaşamı önermeye cesaret edemezler. Hiç olmazsa, müritlerinin tutucu kalabilmeleri için toplumsallaşmaları gerekecektir çünkü: Tutuculuğu, yoksa kimden öğreneceklerdir, kendi kendilerine?

1.113

239 Bir söyleşi metnine yeniden yer veriş.

“...Wachsmann’ın panellerinin varlığı ve özellikle de ABD Louisville’deki Gunison prefabrike panellerinin varlığı, ki orada planlar lastik mühürle çiziliyor oluşu ve basitçe hazır üretilmiş elemanların referans numaralarını vererek, telefondan sınırsız sayıda farklı ev tipinin sipariş edilebiliyor oluşu, bunun bir ütopya olmadığını gösteriyor. Bir firma tarafından elde edilen pratik başarı, tüm bir endüstri tarafından, hatta eğer zorunlu bir standart uyarlanırsa, uluslar arası düzlemde bile tekrarlanabilir.

Sanıyorum henüz zamanı gelmedi, ama şurası kesin ki, sizin Modulor’unuzun, onu estetik bir reçeteden fazlası kılmaya yönelik bir istek olduğunda, bir geleceği var.”

CEPHE-MOBİLYA BİLEŞİĞİ

Panel alıştırılmalarıyla başlayan Modulor uygulamasının, kapalı bir hacmin geçirgen, çeşitli işlevlerle zenginleştirilmiş cephe/mobilya bileşimine dönüştürüldüğü geometrik kompozisyonlar da vardır, ki bunlar ileri düzeydeki Modulor kullanımına örnek teşkil eder.⁵¹

“Sonra yıllar içinde, kaplamalı panel ‘odanın dördüncü duvarı’ haline geldi. Artık tümüyle camdan değildi; bazı paneller opaktı; kitap rafları üzerine eklendi; karşısında masalar duruyor, yan duvarları tavanı ve zeminini stratejik noktalardan aydınlatmakta üstüne düşen rolü oynuyor.”

ŞANDIGAR GOBLENİ

Modulor sisteminin Şandigar’daki Adalet Sarayı’nın mahkeme salonlarına konan büyük goblen tasarımıyla kullanılmasına Modulor’un ikinci kitabında geniş bir bölüm ayrılması, tasarımcı/uygulamacı ayrımını sorunlaşmak için tartışılmaya değer. Le Corbusier, bu konuyla ilgili on maddelik bir yönerge hazırlamış ve kitapta buna yer

240 ABD’de prefabrike kentleşmenin yaygınlaşmasını vurgulayışı.

241 Akademizmze karşı insan ölçeğine değinmesi.

242 Evin/konutun felsefi yüceltimi. Konut tasarımındaki temel ölçütleri belirtmesi.

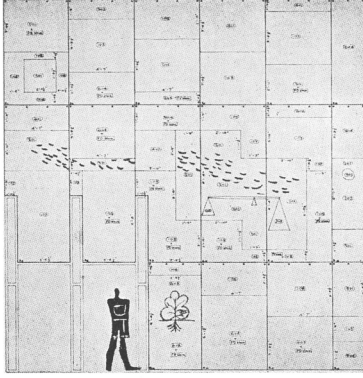
243 Rekonstrüksiyon fikrini ağır sanayile bağlantılı hale getirmesi.

244 Prefabrikasyon fikriyle ölçülendirmenin özdeş olduğunu iddia etmesi.

245 Ölçülendirmedeki uyumsuzluk iddiası.

246 Metrik sisteme reddiye.

1.83’e (6 ayak) göre revize

Şandigar gobleninden
detay. Le Corbusier, 1980:
2/271.

vermiştir.⁵²

Şandigar'daki binanın ana mahkeme salonu ve 8 küçük mahkeme salonunun duvarları için 576 metrekairelik bir duvar dokuması tasarımının uygulanması için hazırlanan yönergede şu talimatlar yer alır:

1. Her birinin hakiminin arkasındaki duvara asılması.
2. Her bir goblen, Modulor sayesinde çeşitli büyüklüklerde parçalanmış durumdadır.
3. Tümünün toplamı 576 metrekairedir.
4. Goblenler standart, özel, ve artan olmak üzere üç türdür. Her biri dört köşesinden metal elemanlarla duvarlara tutturulacak şekildedir.

5. Goblenler Hindistan'da köylerde köylülerce ve hapisanelerdeki mahkûmlar tarafından dokunacaktır. Her köye bir görev verilir. Köyün yöneticisi Le Corbusier'den iki nüsha 1/20 ölçekli plan alır. Köşesinden harflerle kodlu planın ikinci kopyası kesilip, onu yapacak işçilere örnek olarak dağıtılmalıdır. Ayrıca dokuma örnekleriyle eşleşen renk cetvelleri dağıtılır. Renklere ait ayrı bir kod sistemi de yapılmıştır. Uygulayıcılar bu renk direktiflerini de almışlardır.

6. Projede yetkililerin, sorumluların bir piramidi ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Her dokuma bütününde bir kod taşımaktadır.

7. Bu sistemin beş ay gibi kısa bir sürede hızlı üretim sağlayacağı öngörülmüştür. Bu başarının, Modulor'un da başarısı olacağı iddia edilmektedir.

8. Bazı düz renkli dokumalara karesel ya da dikdörtgensel dokular eklenmiştir.

edildiğinden, artık metrik sistemle
ing/ayak sistemini birlikte içeren bir
meleze dönüşmüş olan Modulor, Le
Corbusier'in bu türden manevralar
yapmasını kolaylaştırır.

247 Üretim sürecine ortak bir ölçek
gerektiği iddiası.

1.11.16

248 1946 tarihli bir belgenin yeniden
basılmış haline yer vermesi.

249 Modulor temelli toplu konut
üretim modelini geliştirmesi.

250 Mimarlığı, uzunluklardan yapısal
elemanlara dek tanımlayışı.

251 Toplu konut üretiminde,
'uyumlandırılmış ölçülerin'

9. Özel figürler 1/5 ölçeğinde ayrıca çizilip verilmiştir –güneş, bulut, şimşek, rüzgâr, eller, ayak, vs... Figürlerin rengi ve konturlarının kalınlığı bilgisi de iletilmiştir.

10. Eğrilerin işlenememesi nedeniyle basamaklı çizimler verilmiştir.⁵³

Şandigar gobleni, üretici güçlerle Le Corbusier arasındaki alış verişle ortaya çıkan özgün bir sanat eserine dönüşürken, disipline edici üretim pratikleri, tasarlayan özne/uygulayan işçi ayrımı Modüler bağlamında keskinleşir.

Le Corbusier, Hindistan'ın ulusal adalet sistemini temsil eden yapıya yerel unsurları, bireysel sembolizmini uygulatmak üzere dahil eder. Devletin adaletinin sahneleneceği dekorun 'uyumlu kumaş'ın imal edilmesi için girilen, sınırlı süreli üretim faaliyeti içinde Modüler ne gibi bir işlev yüklenir?

Corbusier'nin on maddelik talimatnamesi, dokuma işçilerine/zanaatçılara, ülkenin adalet sistemiyle muhatap gerçek kişilere tasarlanacak şey bırakmamaktadır. Yarattığı iş disiplinine karşın, dokumanın yerel bir içeriğe kapalı olması, Le Corbusier'nin 'öteki'nden gelebileceklerin yerini doldurarak dokumaları 'pürüzsüz'leştirmesi, 'dalgasız bir kumaş' haline getirmesi sorunludur.

Tasarımcı, yerel üzerindeki kültürel üstünlük iddiasıyla tahakküm kurar. Zanaatkarlar dokuma işini gerçekleştirmiş ve fikre 'uygulamacılar' olarak edilgenleştirilerek dahil edilmiştir.

BARINMA BLOĞU, UNITÉ DE HABITATION: BLOKLANMIŞ EVREN

Evin [*oikos*] birimsel yeterliğini merkezi hale getiren kent [*polis*], evi evren olarak düşünmenin yolunu açmakla, ikilikler üzerinde yükselir. Bu ikilikler, Le Corbusier'nin kurgusunun tüm unsurlarıyla bir olumsuzlamayı aşama aşama temellendirmesini sağlar.⁵⁴

kullanılmasının yarar sağladığı iddiası.

252 Barınma Bloğu'nu [Unité de

Habitation] geliştirmesine olanak

tanyan üretim basamaklarını

şemalaştırması.

1-118

253 Üretim sürecini sınırlı sayıda

ölçüyle, hızlandırıp verimli hale getirme

olanağı bulunduğuna ilişkin iddiasının

tekrarı.

Tersini düşünelim: Öyle bir yapı inşa

edeceğiz ki, neredeyse hiçbir ölçüsü

ötekini tutmuyor. Üstelik her hacmi

için başka bir yapısalılık öngörülmüş

olsun. Özgüllüğü belirleyen, pekâlâ bu

tür bir başkalık olabilir. Benzemezlik,

dolayısıyla mimari karakterin farklılığı

“...sistemcilik hem soyuttur hem de iletilemez yapıdadır. Bu soyutluğun ve kapalılığın kaynağında sistemci felsefenin her şeyi tek bir hamleyle yakalamak istemesi yatar. Bu tür bir felsefe, dünyayı bir anda ve tümüyle yakalamak için kendine özgü bir yöntem ve kavram üretme tarzına zaten kendiliğinden sahiptir: Sistemin soyut hareketine en uygun araç çıkarımdır. Filozof, sistemini kurmak için, diğer tüm kavramları kendinde barındırdığı varsayılan bir ilk kavramdan (Töz, Ben, İdea, İstenç, ...), gerçeğin tümünü olduğu kadar bütün olanaklı şeyleri de içeren kavramların kavramından yola çıkar; geri kalan şeyleri çıkarımlar yoluyla bu ilk kavramdan türetir. İşte bu yüzden onun sistemi iki bakımdan zayıftır: Hem çıkarımlara dayalı ilerleyişi soyuttur, çünkü somut gerçeğin olumlu eklemlemelerini değil varsayılan soyut bir ilk kavramın olumsuz karşıtlıklarla bölünmesini yansıtır; hem de ulaşmak istediği birliği zaten önceden varsayar, çünkü elde ettiği, bu dünyanın birliği değil en başta varsaydığı kavramın hipotetik birliğidir. ...Karşıtlıklara dayalı bir sistem, gerçeklikten değil varsayımlardan çıkarılan kavramlar üretecek, bu dünyayı değil olanaklı herhangi bir dünyayı betimleyecektir. Sunduğu bilgi en baştan diğer filozofların katkılarına kapalıdır. O, attığı ilk adımla zaten hedefine ulaşmıştır; tamamlandığında ise, başa dönmüş olur.”⁵⁵

Corbu'nün evi *kendi kendine yeten en küçük birim* diye temellendirmek istemesi, 'kendine yeterli ve mükemmelleştirilebilir birey' fikrine ve bu bireye konvansiyonel dünya bilgisince inşa edilmiş kapalı, sızdırmaz bir inziva mekânı sağlama sorununa ilk zorunlu yatırımıdır. Evrene yönelik bu entelektüel yatırımı olmasa, Le Corbusier'nin kenti düşünülemez. Bu sadece özne olarak tasarımcının bir tasarrufu değil, özel hayatın kent içinde eritilmesi biçimindeki siyasetin olmazsa olmazıdır.⁵⁶

“Barınma Bloğu'nun bir kaynağı var. Fikir ilk kez Le Corbusier 1907'de Floransa'nın dışındaki Ema manastırını yirmi yaşındayken ziyaret ettiğinde ortaya çıktı. Bireysel hayatla kolektif hayat arasındaki uyumdan çok etkilendi. Bu manastırda her iki yaşam biçimi birlikte var oluyor ve her ne kadar ikisi de uçlara itilse de, biri ötekini

değil midir 'Sözle İfade Edilemeyen Mekân' deneyimine yol açan? Le Corbusier, azla yetinmeyecektir: Marsilya'daki Barınma Bloğu'nu, onlarca farklı tipte plana sahip konutun bir bileşkesi haline getirmekle kalmaz, yapının cephelerinde alabildiğine pürüzlü ve görsel bir yüzey etkisi yaratacak şekilde brütalist de davranır. Alışılmadık bir kesit zenginliği hazırlar ve cepheleri polikromik bir görselliğe büründürür. Evrenselliği indirgeme yoluyla elde edeceğine en az inanan biri varsa, o da Le Corbusier'dir herhalde.

254 Dağıtım problemini ortaya koyuşu.

255 Malların dağıtımında çözümsüzlük bulunduğu iddiası.

yüceltiyor. Keşişler hücrelerinde yalnız yaşıyorlar. Onlara tiksindirici bir kapaktan yemeklerini verenleri bile onları görmezler. Yalnızlıkları dış temastan korunmuştur. Buna rağmen, kolektif yaşamları çok yoğunur: Bir topluluk oluşturlar. Le Corbusier şöyle yazmıştı: Şu andan itibaren, toplam olan –bireysel ve kolektif– benim için açık hale geldi, çözünmez bir toplamdır o.”

MUTFAK

“Ev kadınının zamanının büyük bölümünü geçirdiği bir yer vardır: Mutfak. New York’tan Paris’e on iki saatte uçan bir ‘Constellation’ uçağının kokpitine, küçücük bir mekânda pilot, teknisyen, kaptan, telgrafçı ve etrafında sayısız aygıt yerleştirilmiştir. Bunlar birbirine öylesine yakındır ki birbirine dokunurlar. ...Adamlar hareketsizdir. Bir kol, bir el uzatırlar ve uçak, tümüyle kontrollü bir şekilde, fırtınaları ve okyanusları aşar. ...Biz bir mutfakçı tıpkı bir pilotun aygıtlarıyla yaptığı gibi işleteceğiz –istenilen işlevler yiyeceklerin hazırlanması ve pişirilmesi, yıkanması ve saklanmasıdır. Bunların hepsi iki metreye iki metrelik bir karenin içinde gerçekleşebilir.”

Görüldüğü gibi, kadının mutfaktaki servis verici görevi en mekanik metaforla, kokpit ile eşleştirilmektedir. Le Corbusier’nin apartman dairelerindeki mutfakların asli değil de restorandakileri tamamlayıcı nitelikte olduğu söylenece de, yemek odasını mutfaka bağlayan servis penceresi, kadının yerinin neresi olduğunu çok iyi tarif eder.

Nesnellik görünümündeki bu şematizm⁵⁷ akılcı ve pratik nedenlere dayanır. Oysa bu inşa pratiği bütünüyle öteki cinsin, kadının kapatılmasına, toplumdan silinmesine, nesneleştirilip yok edilmesine dayanır. Erkeklerin de hücrelerinde yetkinleşmek üzere kapanmaya mahkûm edildikleri iddiası bu noktada yetersiz kalır çünkü kadının bir kez *Unité de Habitation*’da yaşamaya başladıktan sonra, binanın dışına çıkmayı istemeyeceği düşünülür: Bloкта ‘her ihtiyaç’ karşılanacaktır. Böylece erkekler işten

256 Marsilya’daki Barınma Bloğunun kooperatifinin çalışma prensibini anlatması.

1.120

257 Malların üreticiden tüketiciye aracıyla ulaştırılmasını mümkün kılacak standartlaştırılmış paketleme sisteminin işlevselliğini anlatması.

1.121

258 Malların Üçüncü Dünya ülkelerinden Birinci Dünya ülkelerine sağ salım varması için uygulanacak paketleme sisteminin, maliyetleri düşüreceğine ilişkin somut ekonomik modeli sergileyiş.

259 Fransız Demiryolları ölçülerinin Modüler’la benzerlikleri.

döndüklerinde kadınlarını nerede bulacaklarından emin olabilirler ve kadınlar, o 'yetkin eril benliklere' hizmet etme 'olanağını' kesintisiz biçimde yaşama 'şansı' bulabilirler.

Bütün bir kent, polis siyasetinin kaçınılmaz sonucu -ve toprağın üzerine çizilmiş bir alan- olarak, bölünmeye ve sınırlanmaya indirgenmiştir. Bu evrenin 'merkez'indeki birimde, apartman dairesinde en değişmez biçimde tasarlanmış yerlerden biri de servis mekânlarıdır. Kadının içinde nesneleştirildiği mutfak gibi mekânlar makinalaştırılır. Kapatılmanın merkezine konan kadının etrafında ise, bitmek bilmeyen bölümlenmişliklerin işlevselci coğrafyası, Le Corbusier kenti uzanır.

AYNANIN ÖTE YANI

Lewis Carroll'ın aynanın öbür yanını anlattığı eserinde *Alice*, şömineye tırmanıp üzerinde asılı duran aynaya baktığında, aynayla ilgili deneyimi üzerine düşündür. Odada ateş yanıyorsa, aynanın arkasındakiler de bir ateş ya da ateşe benzer bir şey yakarlar. *Alice* eline bir kitap alıp kaldırdığında, öte taraftakiler de gerçeğine tıpatıp benzeyen bir kitabı havaya kaldırır. Öte yandaki kitapların asıllarından tek farkı, üzerindeki harflerin tersinden yapılmış olmasıdır.⁵⁸ Ama *Alice* aynanın karşı tarafına geçtiğinde, buranın kopya olmadığını, aslının tıpatıp aynı olduğunu görecektir. Keşfedeceği tuhaflıklar, aynanın öte yanındaki nesnelerde değil, orada işleyen yasalardadır.

Le Corbusier, *Modulor*'un ikinci kitabının sonlarına doğru okuru şaşırtan bir fotoğrafa yer verir: Bu, *Unité*'nin apartman dairelerinden birinin üst katından, ışıklı salona ve balkona doğru çekilmiş bir resmin doksan derece çevrilmiş halidir. *Unité* yan da çevrilse *Modulor* tarafından 'tanrısal bir uyumla' geometrik biçimde tasarlandığı için görkemini yitirmez. Tıpkı *Alice*'in aynanın öteki tarafı gibi, gerçeklikten kopyalanmış yasalara tabiymiş gibi gözükür.

Le Corbusier burada artık tasarımın işlevi aştığı noktayı bulduğunu ifade eder. Benzer

1'122

260 Mevcut sistemin *Modulor*'la uyumlandırılması gerektiğini iddia etmesi.

1'123

261 Marsilya'daki Barınma Bloğu'nda geliştirdiği sosyal servis ağının yapısının, mevcut ticari yapıya karşıt biçimde ortaya konuşu.

262

Marsilya projesinin bulunduğu siyasal desteğin sürekliliğini anlattışı.

1'124

263 *Modulor*'dan, Barınma Bloğu'nun inşasını kolaylaştıran, iskelesiz inşaata olanak tanıyarak maliyeti düşüren düzenek olarak

şekilde, kentin baş aşağı geldiği çatı kurgusu bu kez apartman dairelerinin oranlarının oynadığı estetik oyununda somutlaşmaktadır: Le Corbusier'nin deyişiyle "uyum her yerde hüküm sürmektedir."⁵⁹

Kentin fiziksel bileşenleri baş aşağı da gelse, yan da dönse, *polis*'in biyosiyaset yasaları oldukları yerde, 'yerli yerinde', 'uyumla' durur.

Le Corbusier'nin barınma sorununu ortaya koyuşunda gerçek dünyadaki sorunlara benzeyen, hatta oradaki görünümlere tıpatıp uyan; ama yasalarına bakıldığında olumsuzlamalarla örülmüş bir kurgu vardır. Bu, Le Corbusier'nin konutla ilgili düşüncelerinin fantastik olduğu demek değildir. Barınma Bloğu'nun [*Unité de Habitation*] erilleştirilerek bölünmüş olması ve bu bölünmeyle dışarıda tutulan kadının (ve mekânının) sert biçimde tanımlanmış olması, siyasal alandaki cinsiyetçiliğin onaylanmasıdır.

The original invention of the *Unité d'Habitation* is shown in the first volume of "The Modulor", page 137, Fig. 50. It consists of two bays (glazed panels) constituting the two façades of an apartment, front and rear: a large bay and a small one. These two bays are the boundaries of a 'family container', a home: the apartment. The 1948 drawing was improved during construction. Here, at Nantes-Rezé, is the execution of the same theme. This module constitutes, in our age, a possible expression of the family cell, a new even in architecture bringing freedom from the servitude of Vitruvius (and Co.) (Fig. 114.)

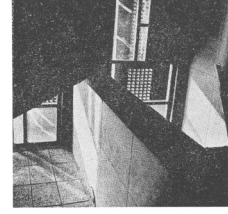

Fig. 110. The photograph has been turned by one-quarter horizontally in order to show that harmony exists between the various elements apart from any functional considerations.

find expression, on the façade, in cast concrete panels serving as upright or transoms. The drawing shows seven different Modulor panels, prefabricated and cast on the ground used in the three main facades – east

"Uyum her yerde":
Unité'den yapılmış
bir fotoğraf. Le Corbusier,
1980: 2/234.

TOPLUMSAL DÜZEN

Le Corbusier'nin pürist resimlerinin dünyasıyla Modülörük evrenin kesinliği karşılaştırılabilir. Le Corbusier, Modülör'da kentin evi merkezleştiren sosyo-biyolojik kurgusunu şöyle ele alır:⁶⁰

"NESNE

Evin ekipmanı, hakiki bir 'konut birimi'ni ortaya çıkaran bir konu.

(1) Barınak, tüm uygarlıkların köşe taşı.

(2) Makina çağı uygarlığının konutu:

- program (a) bekâr için

(b) evli çift için

(c) aile için

bahsetmesi.

1.125

264 Barış taleplerini dile getiriş.

265 Yaratıcı özne Le Corbusier'nin

bireysel uğraşlarının sıralanışı.

266 İkinci Makine Çağı'nın

temelleneceği yaşam biçimini

betimleyişi.

1.126

267 Endüstriyel ilerleme fikriyle

uyumlandırma olanağının paralelliği

iddiası.

268 Avrupamerkezci küresel

ekonomilerde, uyumlanmış ölçülerin

zorunlu olduğu iddiası.

(d) gezgin için (otel)

- işlevler;
- mobilyalar ve aletler;
- kompozisyon için unsurlar:

(1) plan

(2) kesit

(3) bölümlleme

(3) Evin bölümleri:

- binanın içinde:

- 'ortak servisler', ev hayatının teçhizatı (ev kadınının yükünü hafifletmek: yiyecek sağlamak, evsel yardım, yemeklerin hazırlanması).

- binanın dışında:

- yayanın trafikten ayrılması

- evin yakınlarında spor tesisleri.”

Her şeyden önce evin ne bir oyuncu, ne bir organ, ne de oluşumunu sürdüren bir canlı, ama bir nesne olduğu fikri gelmektedir.

Le Corbusier (büyük harfle) NESNE'yi, ÖZNE'nin karşısı olarak düşünür. Eril özne, uzamını -evini- tanımlı, kanonik, katı bir nesne içinde var edecektir. Bu nesne(ler) anahtarla kilit gibi olmalı, 'hakiki konut birimine' hizmet etmelidir.

Konuttan anlaşılması gereken: İnsanlığın her sorunu gibi barınmanın ezeli ve mutlak olduğu, her dönemin aynı soruna farklı çözümler getirdiği, çağdaş tasarımcının da -tanrıya rezil olmamak için- bu görevi bir kez daha yerine getirmekle sorumlu bulunduğu gibi, bir dizi tarihsel/ahlaki koşullanmaya dayanır.

Bu yüzden barınak tüm uygarlıkların köşe taşı olarak *a priori*'dir. Andre Wogen-

scky benzer şekilde “Modulor’u hesaplayabilmek için *a priori* insan ölçüleri”nden söz eder.⁶¹ Çağımızın konutuyrsa, bu dağınık hakikat üzerinde söz ve güç sahibidir. Bu güç, konutu dışarıdan içeriye doğru kıpırtısız kılacak bir dizi tasarruftan oluşur:

*Toplumun belirsizliği *program’a*,

*İçerilmiş bedenler yapacaklarının daha kesin biçimde tanımlandığı *işlevler’e*,

*programlanıp işlevselleştirilmiş bedenler kültürel kodlarla yüklenmiş yeni mobilya ve *aletler’e* indirgenir;

*tüm ayırılmanın ve homojenleşmenin hegemonik düzenleyicisi *kompozisyon*, mimarın emrindeki olağan araçlar olan plan, kesit gibi araçlarla gerçekleştirilir.

Program, bedenleri hetero-normatif toplumsal örgütlenme modelindeki konumlarına göre -cinsiyet bakımından- ayırır. Bekârlar (a), evli çiftler (b), aileler (c) ya da bunların dışında kalanlar (d) tanımlanır. Böylece toplum basitçe cinsel üretkenlik bakımından yeniden üretilir.

Tıpkı *Alice*’in aynasının karşı tarafındaki yanıltıcı ateş görünümü gibi, burada da kanıksanmış bekârlar, evliler, çocuklu aileler ya da yabancılar vardır. Ama nedense etrafta görülebilecek başka bir sürü şey buraya dahil olmamıştır.

Geçerli varlık, doğurgandır. Bekârlar potansiyel evli çiftlerdir, evli çiftler potansiyel ailelerdir. Potansiyel sözcüğü, itaat potansiyeli olarak anlaşılır. Gezginsin bu üretken gen havuzunun dışında ayrı bir işleyişle yetinmek üzere ayrılır ve otel kısmına yerleştirilir. Kalıcı toplum, üreyebilen toplumdur, gelip geçenler bu üreme işlevinden ayrı tutulur. Otel, *Unité* sistemine bir işletme girdisi olarak dahil edilmiştir.

Çocuk sahibi olmak ve olmamak, daire tiplerinin planını ve metrekaresini belirler. Hatta toplumun üyeleri, tanımlanmış cinsel üretkenlik dereceleri uyarınca hak edecekleri metrekareye göre birer girdiye dönüşür ve bedensel minimum ilkesi ya da

Le Corbusier’in dokunuşuna ihtiyaç olması, aygıtın görsel karakterinin bir başka ele verici yanını oluşturuyor. Nesnellik ve homojenlik üretsin diye yapılmış bir aygıtın, subjektiviteye ihtiyaç duyması görsel kompozisyon, uyum, denge ve sair kavramların kaçınılmaz biçimde kişisel olduklarının itirafı gibi.

275 Unité de Habitation’da

Modulor’un çeşitli düzeylerde denenmesi.

276 Modulor’la ilgili başka tasarım deneyleri. Çeşitli ölçülerdeki sınımları örnekleyiş.

uzamda yer kaplama normali böylece cinsiyetli hale gelir.

226 x 226 x 226 cm. ebadındaki birim hacim cinsiyetlidir. Bunun dolaysız sonuçlarından biri, çocuklu bir kadının eşiyle beraber belli türde bir evde yaşamaya özendirileceğidir. Evli olmayan ama çocuklu, boşanmış ve çocuklu, aynı cinsiyetten ve evli olmak gibi yatay durumlar; başka kültürel coğrafyaların büyük aile, poligami... gibi dikey durumlar farklı mekânsal talepleriyle sorunlaştırılmaz.

Unité, otuza yakın farklı daire tipini bu 'kültürel norm(aller)' üzerine kurarak çoğalmaya odaklanmış, sınıfsız, homojen, politikasız ama her büyüklükte evi talep edebilecek bir nüfus ile ilgilenir.⁶²

"1. Bireysel Yaşam: Bireysel yaşama saygı. Komşuların dış temasından korunmayı istemek. Barınağın içinde, her bireyin yalnızlığını ve kendini geliştirme olasılıklarını korumanın yollarını aramak. Aile yaşamını ve bireysel yaşamı uyumlu uzlaştıran mimari çözümler sunmak." ...2. Ailenin Korunması: Sosyal yaşam içinde aile yaşamına aynı önem, aynı saygı. Aile konutunu izole etmek. Komşularla tüm fazladan temasları yok etmek. Bu aşamada, sorun, karşıdaki komşuyu uzakta tutacak şekilde konutları mekânlaştırmak. Konstrüksiyonun yandaki ya da üstteki komşunun duyulmayacağı şekilde izole edilmesi. Sözcüğün soyut anlamında komşu aileleri uzaklaştırmak için iki koşul oluşturmak: Komşuları görmemek ve duymamak ve bu sebeple görülmediğini ve duyulmadığını bilmek."

Bloklanmış, niceliksel olarak ayrılmış ve niteliksel dönüşümleri ertelenmiş bir çekmece hayatı olan barınma evreninin 'şişe ve raf' mecaziyla mekânlaştırılıp kavramlaştırılması, her şeyin boşluksuz ve hareketsiz biçimde programlandığı, işlevselleştirildiği ve donatıldığı Modulorik makineyle olur.

Ama saf [*haplôs*] bir nesne olan -yaşamayan, ölü- bir yapı kurmak için gereken her şey henüz tanımlanmamıştır. Son olarak gerçek hayatta rastlanabilecek kadının

1'132

277 Unité de Habitation için planın

ve kesitin geliştirilmesinde kullanılan

ölçülerin, harflerle anlatılarak ikinci

kodlamanın ortaya konması.

278 Unité de Habitation'un cephe ve

güneş kırıcı panellerinin boyutlandırılışı.

1'134

279 Bir konutun plansal ölçülerinin

listelenmesi.

280 Yapının bir dairesinin kesitine

ilişkin detaylandırmalar.

1'137

281 Kat planı ve dairesinin kesiti.

1'138

-Alice'in kitapları gibi- aynadaki ters harfli görüntüsüyle karşılaşılır.

Gözden kaçmayacak bir şekilde, evin bölümleri sıralanırken, kadından söz edilir ama erkekten söz edilmez. Bununla da kalmaz; kadına bina içindeki bir unsur olarak yer verilirken, trafik ve spor gibi kamusal yerlerin erkeğin yaşantısına rezerve edilmiş bir dış, yeniden sahnelenir. Böylece, kurulmuş cinsiyetçi coğrafya, tüketim mekânlarından, kentsel boş zamandan ve kalabalığın gücünün geri getireceği sosyal dayanışmadan arınık halde, aynanın arkasında asılı kalmış olur.

Kadın kapalı, gelenekçi toplum modellerindeki gibi, Le Corbusier'de de evin içinde ev işlerini yapan, yemekleri hazırlayan ve çocuklarını büyüten bir üreme organı olmaya devam ederek, boşaltılmış eril dışarıyla bir yandan tehdit edilir.

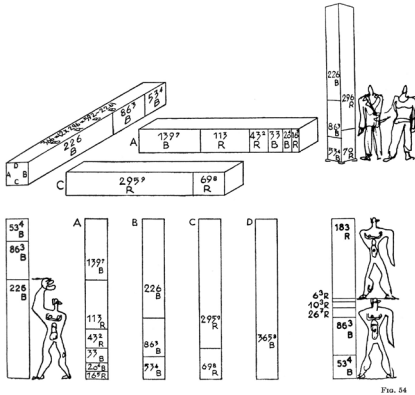
Erkek, boşaltılmış bu gerçeğin dışı sahip olmakla beraber, kendisi için tanımlanmış bina-dışı çevrelerle ödüllendirilmiştir. Bu ödül, erkeğin içi dışı korkusuna dayanır ve faydacılığın normu olan robotlaştırılmış iş rutinine pansuman olarak düşünülür.

Pansuman, tanımlı, kurallara tabi spor etkinlikleriyle fazla eril enerjilerin vücuttan atımını sağlar. Evdeki pekiştireç olan kadının işlevselleştirilmesiyle, faydalılaştırılmasıyla, erkeğin dışın tehdidi altındaki cinsiyetini, güvenli bir dişil işle dengeleyen evren kurulmuştur. Cinsiyetçi şematizm, erkeği kadın olmayan olarak tanımlamaya ve ayrıcalıklı halde tutmaya devam eder.

Le Corbusier'nin mutlak biçimde ölü bir nesne kurmak ve yaşayanlarını da böylece *habeas corpus*'lara [yaşayan ölülere] dönüştürmek için gerekenleri sıraladığı listenin öne sürdüğü tüm ikilikleri görmeye ve ayırtırmaya çalışarak, aynılaştırıcı güç talebinin boyutlarını bir kez daha gözler önüne sermek mümkün olabilir.

Genellikle içinden başka ayrımların çıkacağı şekilde üretilmiş nesne/özne, iç/dış, hakiki/sahte gibi soyut ikilikler sayılabilir. Erkek/kadın ayrımında olduğu gibi, birinin ötekini tanımladığı (erkek kadını), birinin ötekini değil olarak olumsuzlandığı (kadın

- 222 Bir ahşap dolabın boyutlarının listesi.
- 1'140
- 223 Unité de Habitation şantiyesinde yapılacak tören için tasarlanmış taş bloğun ölçü ve çizimleri.
- 224 Yapının açılışı için tasarladığı, Ölçülerin Pınarı [Stele of Measures] adlı dikilitişla ilgili yayından alıntı.
- 225 Dikilitişın zemini ve su unsurunun eklenmesi.
- 1'141
- 226 Dikilitişın çeşitli yüzeylerini betimleyen çizimler.
- 1'142
- 227 Unité de Habitation'un sağır

Ölçülerin Pınarı dikitinin çizimleri. Le Corbusier, 1980: 1/141, 1/143.

BARINMA BLOĞU, UNITÉ DE HABITATION: SAYISALLAŞMIŞ EVREN

Le Corbusier, Modulorik tasarımını taçlandıran anıtını, ‘Ölçülerin Pınarı’ adını verdiği dikiti Marsilya’daki *Unité de Habitation* binasının girişine yakın bir noktaya yerleştirir. Bu renkli, brüt beton dikit, tüm insanlığa evrensel bir ölçek armağan etme arzusunu ifade eder.

Modulor'un 'insan ölçeğine uyumlu evrensel bir ölçüm' olarak tanıtılıp uygulanması bir konut süperbloğuyla gerçekleştirilmiştir; o halde tüm insanlık bu evrensel aracı her an görebilmeli ve mucizesine tanık olmalıdır.

Benzer şekilde, yükselen sayısal Altın Oran sarmalını ve temsiliî beden figürünü içeren, Modulo'nun yerinde döküm betonarmeye uyarlanmış figüratif aplikasyonları (pozitif ve negatif kabartma uygulamaları), yapının zemine dokunduğu kottan yukarı doğru tekrar ederek, *Unité*'nin evrensel bildirisini ilan eder.

Modulor'un tam da kent kotuna konmuş olmasının anlamı nedir? Neden burada

üzümlü giriş duvarının üzerine işlenen, boyutlandırmayı anlatan figürlerin betimlenişi.

1.144

2009 Bu görsel düzenlemenin Unité de Habitation'un sirkülasyon sisteminin geometrik merkeziyle ilişkisinin metaforik anlatımı.

Binada yaşayanlar, bu boyutlandırılmaya saygı duymaya davet edilirler. Betona işlenmiş, tekrar eden insan figürü rölyefleri, geleceğe mesaj gibidir: Doğru bir hayatın yaşandığı doğru binanın önündesiniz. Unité, gerçek bir 'tanrısız tapınak'tır.

2024 Cephe parçasının kesinleşmiş çizimleri.

yaşayanlar yapıya girerken ya da oradan ayrılırken Modülör polisi tarafından sürekli uyarılmaktadır?

Modülör'un konuştuğu yerde bedene söz düşmemekte, aşkın varlık her şeyi tanımlamakta, insanların birbiriyle kurabileceği ilişkilerin mekânı olan zemini silip, sayıların hükümrânlığına terk etmektedir. Maddi olanın karşısına rakamların, oranların ve geometrinin tanrısal uyumunu temsil eden soyut bir ölçeğin konması, kent karşısında Modülör'un gücünün sergilenmesi gibi bir etki yaratmayı hedefler: Le Corbusier, tüm zemini boşaltanın Modülör olduğuna orada yaşayanları inandırmak, Modülör'un güçlü hayaletinin önüne geçerek, her şeyi sihirli bir biçimde dondurmaya başardığını kanıtlamak ister.

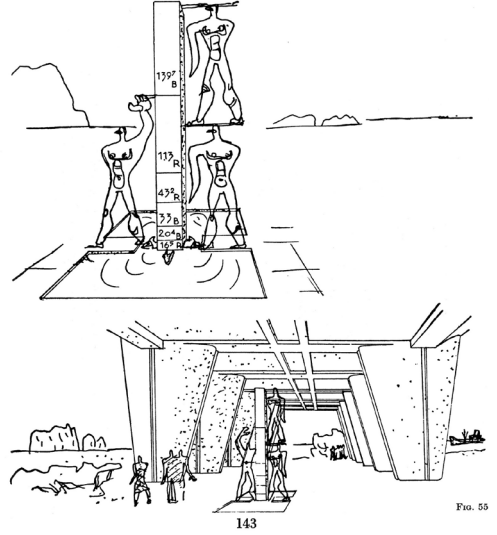

Fig. 55

Ölçülerin Pınarı'daki
gizimleri. Le Corbusier,
1980: 1/141, 1/143.

PILOTİS

Marsilya Bloğu'nda zemini boşaltıp kenti çatıda temsil etmek, *pilotis*'lerle çatı arasındaki bölümü konutların çekmeceleştirdiği özel hayata ayırmak, özelle kamusal arasındaki mekânsal sınırı genişletip sabitler:⁶³

“Ama tabanla tepe arasında ne olacaktı? Cephelerde ne açığa vurulacaktı? Binanın ayakta ve tepesinde topluluk; arada, mahremiyet–sosyal hayat tarafından çerçevelenen birey. Bireyin ne olduğu, bireysel kullanıcı tarafından mantıksal olarak belirlenmelidir. Hangi noktaya kadar bu yapılabilir? Teknoloji, bireysel aileye kendi etrafında özel küçük bir dünya yaratmaya izin veriyor? (Belki bazı bileşimsel analizler

- 1-145**
- 240** Unité de Habitation vaziyet planı.
- 1-146**
- 241** [Unité de Habitation'un] duvarındaki figürlerin sahne duvarı gibi işleyişini anlatması.
- 242** [Unité de Habitation'un] 8 x 13 m.'lik kompozisyonunun, insan ölçeğine uyumlu tasarım felsefesinin manifestosu olarak görülmesine bağlı temsiliyet tartışması.
- 243** Çatının tasarımını oluşturan bileşenleri listeleme.
- 244** [Unité de Habitation'daki] zengin sosyal hayatın varlığını kanıtlama isteğinin ifadeleri.

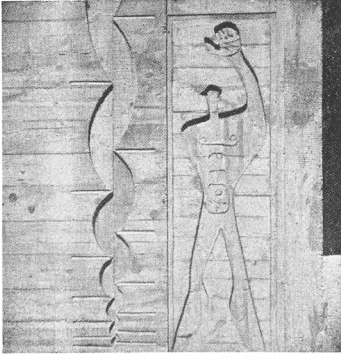

Fig. 128

Derin ve yüksek kabartma tekniğiyle Marsilya'daki *Unité*'nin giriş cephesine uygulanmış Modulor soyutlamaları. Le Corbusier, 1980: 2/248

248

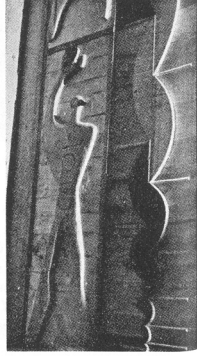

Fig. 127

kullanarak). Öte yandan, bina şayet yeterince büyükse, sadece ayak ve şapka değil, sakinlerinin bir noktaya yöneleceği bir merkez, bir kalbi de hak ediyor olabilir.”

Yapı, bütün bedenlerin yerini alan dev bir gövdedir. Ayakları ve şapkası olan bir cüsse, barındırdığı bütün gövdelerle hiç ilgisi olmasa da yaşamsal yeterliğe sahip bir cüsse gibidir. Sürekli mükemmelleştirilmek istenmesi bundandır. Yapının içinde yaşayan fanileri aşan, *Leviathan* gibi bir varlık olması, Modulor'un evi olması sağlanmıştır.

Rakamların her yerde olduğu vurgusu *Unité de Habitation*'a sinmiştir. Tanrıların mekândaki *a priori* varlığı bedenleri ikincilleştirir, değiller, olumsuzlar.

Cephelerin Modulorik sürekliliği, çıplak betonun yapıyı bir taştan yontulmuş gibi gösteren anıtsalci etkisi, *pilotis*'lerin yapıyı çok ayaklı bir dev gibi havada tutuyor olması, zeminden kovulan insan ilişkilerinin çatıda sahte bir kentsel manzara kuran programlanmışlığı, yapıda yaşayanların yalnızlıklarını bir adaya hapsedilmişlik noktasına getirir.

Zemindeki ıssızlığın karşıtı, çatıdaki güvenli kalabalıktır. Kent, dünyadan uzaklaşmanın mekânı olarak çelişkili bir tanım kazanır. Modulor'un zaferi budur: İnsanları dış dünyadan her anlamda 'kurtarmak', onları okyanustaki bir gemidelermişçesine dünyadan yalıtmayı denemek; dünyanın kurtulunacak bir yer olduğuna herkesi ikna etmek.

Unité'de yaşayanların çatıyı kullanmaları bir seçenek değil kuraldır, zeminin

Yapı zeminden yükseltilmiş, havada yüzen, dev bir gemiye benzer. Bu da kentsel zeminin iptali anlamına gelmektedir. *Unité*'de yaşayanlar, sokak diye bir olgudan bihaberdirler. Bütün sosyal hayat çatıya taşınmış veya tıklmıştır. Buradaki unsurların öncelikli varlık nedeni kamusal mekânı oluşturmamak değil de, mimarın yüksek plastisite taşıyan mimari nesneler üretme isteğini karşılamaktır.

245 Yapının coğrafyaya açılımını betimleyiş.

296 Yapının çatısında kullanılan ölçülerin harflerle kodlandığı yeni liste.

1.149

297 Yapının çatı perspektifi ve

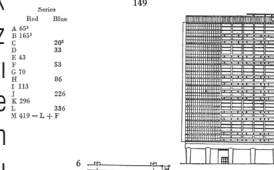
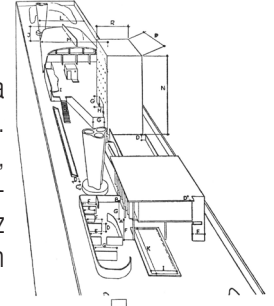
acımasızca boşaltılmış olması, bina sakinlerini sosyalleşmek için çatıya çıkmaya mecbur bırakmaktadır. *Unité*, kent yaşamını bu yanıyla başa aşağı çevirmiştir. Yapıdaki izole edilmişliğin karşı ağırlığını oluşturmak isteyecek bir bina sakini, kalabalıklara karışmak arzusunu yapının içine daha çok tıklılmakla, yani kent zemininden uzaklaşmakla tatmin etmeye zorlanır. Yukarıdan dünya daha sorunsuz ve baş edilir görünecektir, dünyayla kurulan somut ilişkiler bedensel temastan uzaklaşarak manzara ölçeğine doğru gider.

Bedenler Modüler kentinde bir yandan serbestçe dolaşıp bir yandan da özgürleştirici rastlantılarla karşılaşamazlar. Bunlardan birini yapmaya ikna olmak zorundadırlar: Ya tümüyle boşatılmış bir zeminde kaybolmuş gibi, yapayalnız dolaşacak ve kentin gözden yitişine aldırılmamaya alışacaklar, ya da çatıdan hayatı izleyeceklerdir. Zaten aşağıda izlenecek bir hayat da yoktur, bu nedenle kısa sürede çatıdan da sıkılarak kendi hücrelerine dönmek isteyeceklerdir. Bütün bunlardan sonra, Marsilya Bloğu'nun politikanın olmadığı dikey bir komün olarak kutlanması boşuna değildir.⁶⁴

“Le Corbusier Marsilya'daki Barınma Bloğunu politikasız dikey komün olarak kutladığında, bunu iyi bir nedenle yapıyordu. Le Corbusier'nin idealinde, ne politika ne de toplum bulunuyordu. Bu garip ideal yüzünden olsa gerek, işlerine karşı bunca tepkisel tavırlar geliyor.”

Yapının çatısındaki bina sakinleri, sokakta karşılaşmanın rastlantısal olmasını sağlayan farklılıktan yoksun bırakılır ve mekân tarafından güçlü biçimde koşullanır. Sokaktaki karşılaşmanın uzamsal koşullanmamışlığı, kentin benzemez yerlerine ait olmak ve benzemezliklerin çarpışmasından doğan rastlantıdır. Oysa *Unité*'nin çatısındakiler, işte, sokakta, başka başka yerlerden gelerek karşılaşan kimseler değil, yalnızca aynı yere kapatılmış bir cemaattendirler.

Unité'nin çatısında işlevle ölçünün ayrılmaz bir yapı ürettiği iddiası temellenir.

Unité'nin çatısındaki sosyal hayat donatıları ve cephedeki Modüler düzenleme. Le Corbusier, 1960: 1/149, 135.

- cephenin kısmi etüdü için kesin çizimler.
- 298** Yapı bloğunu ayakta tutan pilotis'leri kutsayan bir heykel tasarımı için, beton kalıplarına eklenecek bir tasarımın anlatımı.
- 1-151**
- 299** [Unité de Habitation'da] Modüler'un yapısal olmayan amaçla kullanılmasına örnek olarak, sanat objesi tasarımı.
- 300** [Unité de Habitation'da] Le Corbusier'nin kendisi hakkındaki önyargıları yıkmak için sanatsal bir ürünü yapıya ilave ettiği.
- Marsilya'daki Barınma Bloğu, yirmi yılı aşan inşa süreci, sayısı bine

Modulor rakamları, toplumsalın beklenmedik enerjisini dikkatle eriterek yeniden kalıba döker: Farklılık bir işleve, sonra da birkaç harfe indirgenir.

Toplum yaşamının yıkıma uğratıldığı bu çatıyı güvenlikten yoksun bırakan şeylerden biri de düşme korkusudur. Çatıyı boydan boya dolanan koşu pisti, bu korkuyu baş döndürücü biçimde deneyimleten araçlardan biridir. Le Corbusier'nin ziyaret ettiği ve çatısında araba kullandığı *Fiat* Fabrikasını hatırlatır. Böylece kişi, aşağı düşerek ölmek ya da çocuğunun aşağı düşmesiyle canından olmaması için her an tetikte olmalıdır. Bireylerin zeminden kopmuşluklarına bir de bu fiziksel güvensizlik eklenmiştir. Bu nedenle sözelimi çocuklar aşağıda, trafiğin bulunmadığı parklarda oynamak yerine, çatıda birilerinin gözetimi altında oynayabilir ve kreş hizmetinden yararlanırlar.

ÇATI

Marsilya Bloğu'nun çatı programında, işlevlerin tanımlanmasında kullanılan ölçüler, çatıdaki Modulorik kodlar, Le Corbusier tarafından şöyle listelenmiştir.⁶⁵

"A = 33 M(avi). S(eri)., döşeme kalınlığı;

B = 43 K(ırmızı). S(eri)., çatının dikine kalınlığı;

C = 86 M.S., havalandırmanın tabanı;

D = 113 K.S., kum havuzlarını bölen duvarların ve açık hava spor alanının destek duvarlarının yüksekliği;

E = 140 M.S., alçak duvarlar;

F = 183 K. S., çeşitli duvarlar;

G = 226 K.S., anneler odasının yüksekliği;

H = 296 K.S., bar;

yaklaşan çizimleri, yapıldığı tarihten beri Fransa'nın en çok ziyaret edilen mimarlık ürünlerinin başında gelmesi; Le Corbusier'nin kent, barınma, insan, doğa, uyum, poésie/sanat hakkındaki düşüncelerinin rafine edilmiş hali olmasıyla yirminci yüzyılın en önemli yapılarında biri, bir modernizm kültü durumundadır. Le Corbusier hakkındaki literatürün genişliği hesaba katıldığında, yapının ünü daha iyi anlaşılır. Bu yapıdan bahsetmeyen bir Le Corbusier eleştirisine rastlamak güçtür. Yirmiden fazla yarı-dublex daire tipine sahip oluşu, sıra dışı kesiti, içinde öngörülen toplumsal hayatın yapılandırılması, çatı terasının anıtsallığı, cephelerine hakim olan brüt betonun kullanılma tarzı, dairelerin bir

I = 336 M. S., çocukların su havuzunun genişliği;

J = 479 K.S.; spor salonunun yüksekliği;

K = 775 K.S., su havuzunun uzunluğu;

L = 1253 K.S., spor salonunun uzunluğu (kuzey);

M = 1549 K.S., spor salonunun uzunluğu (güney);

N = 1549 K.S. + 226 M.S. = 1775, tankların ve asansör motorlarının yer aldığı kulenin yüksekliği;

P = 775 K.S. + 53 M. S. = 828, kulenin genişliği;

R = 592 M.S. + 53 M. S. = 645, kulenin derinliği.”

Modulor ölçüleri, *Ölçülerin Pınarı* dikiti, girişi duvarındaki derin ve yüksek kabartmalar, giriş holünde kapının yanında yer alan Modulor vitrayı, yine giriş holü duvarlarından birindeki panel egzersizleri yorumu (dikdörtgensel bölüntülerden oluşan kompozisyon), -yapının sağır Kuzey cephesi haricinde- cephelerdeki dokuda tekrar eden ölçüler ve nihayet çatı terasına konmuş program parçalarının ölçülerinde kendini duyuran ‘uyum’ ile, Marsilya Bloğu’nun her yanına sinmiştir. Ayrıca, konutların tümü Moduloriktir; farklı daire tiplerinin hepsi Modulor ölçülerinden oluşur.

PIYANO

Sistem felsefelerinin daha ilk adımdan başlayarak hedefine ulaştığı, çünkü baştan itibaren aşkın bir ilk kavramdan işe başladığı eleştirisi burada yinelenenebilir.⁶⁶ Barınma Bloğu’nun tasarımını üretim süreçlerini hızlandıracak teknolojik gerekçelerle az sayıda ölçüye indirmek, dünyaya bol gelen bir kavramsal üretim yapmakla eş anlamlıdır. Bu nedenle Modulorik doku, varsayımsal bir toplum için olası birçok soyut düzenlemenden biri olmaktan öteye gitmez. Denilebilir ki, amaçlanan tam budur. Zaten Le

mega-strüktürün içine çekmece gibi yerleştiriliyor oluşu, bu yapıyı bugün de mimarlar için esin kaynağı haline getirmeye devam eder.

1.153

301 Yatak odası mobilyası için kesit boyutlandırma çalışması.

302 Atölyenin içinde yer almak üzere, Le Corbusier’in kişisel asgari mekânının örnek hücre tasarımı ve gerçekleştirilmesi deneyi.

Burası, 226 x 226 x 226 cm.

boyutlarında bir hücredir. Modulor’dan elde edilmiştir. Ofisinde çalışırken burayı kullanır.

Corbusier, topluma bol gelecek bir yapı türü, bir yeni yapılar kanonu geliştirmek için sistem araştırmalarına zaman ayırmaktadır. Wogensky'nin Modulor'u tanımlayan sözleri bu bağlamda okunabilir:⁶⁷

“Gerçekte Modulor, tıpkı bir piyanonun tellerini ayarlar gibi, ölçüleri birbirine uyarlamaya yardım eden bir araçtır. Ölçüler belirlemeye yardım etmekten ziyade, onları düzenler, birbirine göre rastgele ilişkiler içinde olmalarını önler, onları bir aile içinde bir araya getirir. Bu çocuksuz aile [single family] Modulor'la yapılan her kompozisyona garip bir birlik kazandırır. Görsel algımıza sıklıkla müzikten çok güdültü gibi gelen, etrafımızı saran tüm biçimlerin düzensizliğiyle, Modulor'u devreye sokmak matematiksel ve estetik bir düzen yaratmaktır.

Çünkü eşit orantılardan oluşan tekil bir seriyle tüm ölçüleri dengelemek, birlik ve uyumu teminat altına almak demektir. Marsilya Bloğu'nun apartman daireleri, sadece 15 farklı ölçü kullanılarak tasarlanmıştır, ve bunlar, doğa tarafından yaratılmış bir canlıda olduğu gibi, her yerde tekrar eder ve uyumlanmış şekilde bulunabilirler.”

BARINMA BLOĞU, UNITÉ DE HABITATION: TEKNOLOJİK EVREN

Unité de Habitation'ların ideolojik altlığını oluşturan Modulor, idealine ne kadar ulaştı?

Corbu'nün atölyesinde, çizim masalarına konan metal çubuklara kodlanarak tasarım pratiğine katılır, diğer yandan şantiyede *Oranlı İzgara* doğrudan kullanılır.

Sayısallaştıran ve bloklayan evrensel tasarım paradigması Modulor, şantiyede teknolojik bir araç niteliği taşıdı mı? Modulor'un devreye sokulmasının günün üretim koşulları içinde gerçek bir anlamı var mıydı, yoksa Le Corbusier kültüne mi hizmet etti?

Marsilya'daki Barınma Bloğu'na yakından bakıldığında, Modulor'dan çok, strüktürel

karmaşıklığının belirleyici olduğu hemen görülebilir.

Yapıdan alınacak bir boy kesiti, *pilotis*'ler üzerine oturan çifte betonarme kiriş sistemini, üç katta bir yapıyı boydan boya kat eden orta hol döşemelerini, bu döşemelerin genişliğini esas alan bir başka betonarme kolon kiriş sisteminin kurduğu kafeslemeyi gösterecektir.

Bu sistemin kolonları, ardışık olarak komşu apartman dairelerinin tesisat shaftını oluşturur. Tesisat shaftları, *pilotis*'lerin içinden geçerek zemine iner. *Pilotis*'lerin üzerine oturduğu sürekli betonarme temel sistemi, birbirinden ayrılan dört bloğu planda da sürekli hale getirir. Bu betonarme sistemin içine, çelik kolon ve kirişlemeye sahip apartman daireleri sonradan monte edilir.

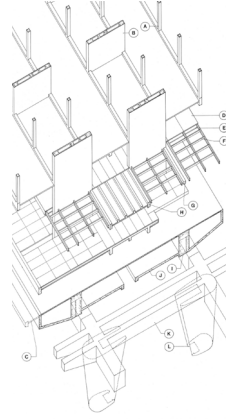
Unité'nin sistemi, kesitte L şeklinde birbirine ters bindirilen yarı-dubleks dairelerden oluşur. Binanın içinden her katta değil, iki katta bir koridor geçmesi böyle sağlanır. Koridorlardan dairelere açılan kapılardan üst kata çıkılır veya alt kata inilir. Planda toplam bir buçuk katlık alana sahip standart L kesitli daireler ortaya çıkar.

Galerisi Doğu'ya bakan bir daire, Batı'da tek katlık cepheye sahiptir. Dairenin iki katlık kısmı Batı'ya bakıyorsa, Doğu'da yüksekliği tek kata düşer.

Cepheden tek tek katlar değil, üç katlık birim görülür. Böylece yapı olduğundan az katlı gibi algılanır. *Pilotis*'lerin yerden yüksekliği iki kata yakındır. Cephedeki brüt beton elemanlar ve gözenekli balkon duvarları, yapının kesitteki girişik kurgusunu gizler.

Güney cephesine bakan daireler tek yönlüdür; yalnızca güneye bakarlar. Kuzey cephesi tümüyle sağırdır. Geriye kalan dairelerin hepsi Doğu-Batı ekseninde çeşitlenir. Bazen büyüklükleri nedeniyle tek cepheyle sınırlı kalırlar.

Bu kesit dokusu, asansörlerden ve merdivenlerden oluşan üç çekirdekle beslenir. *Pilotis*'lerden hemen sonra ve çatıdan önce, servis katları vardır. Dışarıda Kuzey

Unité'nin strüktürel karmaşıklığının etüdü. Ford, R. E., 2003: 27184.

Corbusier'nin sözünü iletmeye devam eder.

306 İkincil Modülerlik rakamları icat edişi.

307 Modüler gelişiminin görsel doğasını hatırlatma.

308 Rastlantısal ölçülendirmeye karşı Modüler'u kullanma gereğini hatırlatma.

309 Sanatla ilgilenen bir sanayiciyle işbirliğinde geliştirilen fabrika tasarımının görselleri.

310 Yapının hacimlerini betimleyiş.

311 Yapının inşai bileşenleri ve boyutlarını kodlama.

cephesinden tırmanan merdiven, iki katlık otel bölümüne ulaşır. Burası kooperatif ve başka sosyal programlara ayrılmıştır.

Kısacası, Marsilya'daki *Unité*'ye damgasını vuran şey, Le Corbusier onu Modulor'la yapılacak kentin bir bloğu gibi düşünmüş olmasına ve her yanını onun ifadeleriyle donatmış olmasına karşın, Modulorik doku değil, son derece teknolojik bir kesit sistemidir. Yapının Modulorik dokusu iktisadi bakımdan Fordist üretimle bağdaşır.⁶⁸

"Unité'nin L biçimli birimi, rafta ya da çölde, yeni bir endüstrileşmiş, seri üretilmiş nesne tipi olarak düşünülmüştü: Bölümleri bir fabrikada yapıp 'kuru' olarak monte etmekle, inşaat maliyetini % 20 ile 30 arasında azaltıyoruz, şayet seri üretim yöntemleri kullanılırsa bundan bile fazlasını ... Üstelik, Henry Ford kadar hızlı bir şekilde üretmememiz için hiçbir neden yok."

Unité'nin, en azından orijinal olarak tasarlandığı şekliyle, betondan bir monolit olması değil, sofistike bir *high-tech* montaj olması öngörülmüştür. Başlangıçta *Unité*'nin betonarme değil, çelik konstrüksiyonlu düşünüldüğü konusunda genel bir uzlaşma varsa da, bu konuda çok az grafik delil vardır. Gerek Le Corbusier'nin önceden uygulanan konut bloklarından *Clarté Ev*'nin, gerek İsviçre pavyonunun çelik olduğu gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, bu hiç şaşırtıcı değildir.⁶⁹

"Çelik birimler montaj hattından birçok Model T gibi çıkacak, şantiyeye getirilecek ve rafa temiz bir şekilde kaydırılacaktı."

Bu durum, Le Corbusier'nin saf matematik yoluyla kurmak istediği homojenleşmiş mekân kurgusunu bozucu niteliktedir. Sistem karmaşılaştıkça, Modulor'a tabi olma gereği anlamını kaybeder. Yapının kesiti, birçok konstrüksiyonun birleştirilmesiyle elde edilir ve bu durumda bütün çatkıların Modulorik olup olmadığını denetlemenin olanağı da ortadan kalkar.⁷⁰

"Marsilya Bloğu inşa edildiği haliyle, her türlü yapısal malzeme içerir –yerinde

19164

1912 Yerel sınırlamalara uyarlanmış, üçüncü türde Modulor'u uyguladığı tasarımı ortaya koyuşu.

19165

1913 Birleşmiş Milletler tasarımının gerçekleşmemesi üzerine, binanın tasarımını ve matematiğini övmekle kalmayıp, yapının detaylarındaki homojenliği ve birliği göklere çıkaran söylev.

19166

1914 Kentsel planlamada (Paris Voisin planı) kullandığı Modulor'un uygulanmayışı.

19167

1915 Işıyan Kent'e [Ville Radieuse]

döküm beton, prekast beton, çelik ve ahşap –birçok farklı biçimde. Platform ve yapının üzerine oturduğu pilotis’ler, yerinde döküm betondur. Ana blok, yerinde döküm beton döşemelerle, üç kat yüksekliğinde birimlerle bölünmüştür. Aradaki iki katlı strüktürlerin betonarme kiriş ve kolonları vardır ama ortadaki koridor dışında döşeme yoktur. Bu konut birimlerinin ‘şişe’yi alan ‘raf’larını oluşturur. Bu ‘şişe’ler tekil birimler olarak yerleştirilmemiş, çok sayıda çelik ve ahşap parçadan imal edilmiştir: Ana döşeme yapısı yuvarlanmış ve kesilmiş çelik kirişlerden yapılmıştır (bunlar Prouvé tarafından üretilmiş elemanlardır) ve geriye kalan duvarlar, döşemeler ve tavanlar fiber levha ahşaptan ve fiber çimentodan panellerdir.

‘Şişe’ birimini büyük ölçekli prefabrikasyon fikrinden azaltılmış birçok farklı elemana ayırmakla birlikte, Le Corbusier birimlerin bağımsızlığını, özellikle akustik bağımsızlığını korumak için çok şey yapmıştı. Çelik kirişler titreşimi kırmak için kurşundan yastıkların üzerine konmuştu ve duvar panelleri arasındaki boşluklara cam yününden ses izolasyonu malzemesi doldurulmuştu.”

Bu konuda en çarpıcı nokta, yapının baştan itibaren montaj kavramıyla bütünleştirilmesine dayanan ‘şişe ve raf’ metaforudur. Bina gövdesinin rafı, apartman dairelerinin de şişeyi oluşturacağı öngörüsü Modülerlik bir süreklilik yaratamaz. Çünkü baştan konmuş iki farklı ve uzlaşmaz yapı olarak şişe ve raf, daireler lehine zıt yapılar üretilmesini kaçınılmaz kılar.

Kendine yeterli ve kapalı benlik ilkesinin sürdürücüsü ‘şişe’, hem ses hem de ışık bakımından izole edilir. Bu durumda, iki daire arasında ses ve ısı geçişini asgariye düşürecek boşluklar bırakılması kaçınılmazdır. Bu boşlukların Modüler’a uymaları elbette beklenemez.⁷¹

“Marsilya’daki Barınma Bloğu’nun teşhir edilen yerinde döküm betonun popülerliğini tespit etmenin tarihsel önemi, inşaatıyla ilgili gerçeği gölgede bırakmakta çok etkili oldu. Gerçekte Le Corbusier’nin en endüstriyel yapılarından

gönderim.

III BM ve Voisin planı projelerinin görsel malzemesinin sıralanışı.

Her ölçekte sorunsuzca araçsallaştırılabilmesi, Modüler’ın belki en büyük kusuru. Kısacası, ne kadar iyi çalışırsa aslında o kadar bozuktur. Kötü bir politikacıya benzer: Her derde tek ve kesin bir deva vaat eder.

IV

Bölüm 6. Basit bir Alet.

VI Modüler’ın geleneksel ölçüm sistemlerine bağımlılığını reddiye.

VIII Modüler’u pasife karşı aktif biçimde ortaya koyuş.

IX Müşteri/mimar karşıtlığında

birdir ve yapının yalnızca % 50'si yerinde döküm betondur; geriye kalan parçalar fabrikasyon çelik, prekst beton ve ahşaptır. Benzer şekilde, Le Corbusier'nin *béton brut* (çıplak beton) adını verdiği şey, çok daha karmaşık ve becerikli bir fikrin yan etkisidir, sonuç ürünün görünümü ve gerçekliğinden çok daha fazla endüstriyeldi. Bunun başlangıcı 'şişe ve raf' fikriydi."

Bu görsel etkinin birçok eleştirmeni yanılttığı ortada. Yakın tarihli bir çalışma özellikle önemlidir: Günkut Akın'ın "İki Brütalizm"i, kapsamı ve iddiası ile yakın dönemde yazılmış en etkili Le Corbusier eleştirilerinden biri. Ama Akın bile, *Unité*'nin cephesinin çekimine kapılmış görünür.

Rafa konan şarap şişesinin yıllandıkça değerlendirildiği gibi, birey de apartman dairesine konacak, ötekilerden titizlikle ayrılacak ve mükemmel toplumu oluşturması beklenecektir. Bedenler, şişedeki şarap gibi beklemeye alınır. Öte yandan, Marsilya'daki deneyin, toplumsal ideolojisi bağlamında olmasa da, mimari anlamda tarihsel olarak 'başarısız' olduğu asla iddia edilemez, tam tersine.

ELEKTRONİK ŞİİR [*POEMÉ ÉLECTRONIQUE*]

Le Corbusier ve Yunan besteci, mimar ve inşaat mühendisi Iannis Xenakis'in ortak eserlerinden biri, 1958'deki *Expo Dünya Fuarı* için inşa edilen *Philips Pavyonu*'dur. Fuardan sonra yıkılan yapının modern mimarlık tarihindeki özel konumu, eğrisel sürekli biçim dilinin yanı sıra –belki bundan da fazla– içeride sesi birçok kaynaktan çıkarak dolaştırılması ve böylelikle mekânın ses görüngüsünden ayrılmazlığının gösterildiği erken örneklerden biri olmasıdır.

Le Corbusier'nin bu yapının içinde sergilenmek üzere oluşturduğu *Elektronik Şiir*'in ses çalışmasını besteci Edgar Varése gerçekleştirmiştir.

Modulor'u aktif güç olarak ifşa ediş.

320 Reddiyeyi mektup formunda manifestoya dönüştürmesi.

1.178

321 Modulor'u, tasarımcı-uygulayıcı ayrımını meşrulaştıran bir argüman olarak kullanması.

1.179

322 Modulorik ölçü birimlerinin görelî özgüllüğünü yeniden vurgulaması.

323 Modulor'a ilişkin kehanetini ortaya koyması.

1.180

324 John Dale ile polemik:

Medya teknolojileri ve fizikteki yeniliklerle (topolojik modellere dayalı morfogenez) beraber yapı hakkındaki eleştirel üretimler de artmış bulunmakta. Bu yeniden-keşfin örneklerinden birinde Elizabeth Sikiaridi, Le Corbusier'nin asıl ilgisinin yapının kabuğunda değil, içeride kuracağı şiirde, onun görsel ve akustik projeksiyonunda olduğunu dikkat çeker.⁷²

“Geçici bir yapı olan pavyon, Dünya Fuarı'nın kapanışından sonra yıkıldı ve bu eşsiz yaratıcı gayretin, geçmiş yüzyılın bu üç sanatsal kahramanının (Le Corbusier, Varése, Xenakis) ortak çalışmasının anıları da yavaşça yok oldu. Le Corbusier'nin asıl ilgi odağı pavyonun mimarisi değildi, binayı içerisinde yer alacak görsel ve akustik projeksiyonlara bir destek ('taşiyici') olarak görüyordu.”

Okur, *Sözlük* boyunca *Elektronik Şiir*'in görsellerinin kare kare çözülmesine dayanan bir metnin parçalarıyla karşılaşacak. *Elektronik Şiir*'le ilgili maddeleri, alt başlıklarda belirttim. Sözlük'ün katmanlarından birini *Elektronik Şiir*'in sinematografisi oluşturuyor.⁷³

Burada, *Philips Pavyonu* ve barındırdığı *Elektronik Şiir* [*Poème Électronique*] açısından ele alınacak olan nokta, mekân ve sesin bir arada düşünüldüğü melez deneysel tasarımın olumlanmasının yanı sıra, Le Corbusier'nin bu yeniliğe bir yanıyla katı biçimde direnen anakronik tarih ve kültür anlatısının karakteridir.

Le Corbusier, *Poème Électronique* için seçtiği görselleri *Musée l'Homme*, *Musée Pédagogique* ve *American Library* gibi merkezlerden temin etmiştir.⁷⁴

PHILIPS PAVYONU

Xenakis'in *Philips Pavyonu*'na getirdiği katkıların Modulator'u aştığı söylenebilir. Modulator'un dik açılı, dikkörtgensel, düz yüzeylerin seri üretilmesiyle sınırlı

Uyumlayıcı Modulator'un, kökenlendiği iki sistemi de (metre ve inç sistemlerini) unutturarak onların yerini alacağı iddiasını ortaya koyması.

1.181

325 Henry Miller'in simyaya dönüleceğine dair sözünü alıntılması.

326 Modulator'un iyicil ve olumlayıcı bir araçsallaştırma olduğu iddiası.

327 Modulator'un, kişinin içinde var olanı açığa çıkartan, içsel bir araç olduğu iddiası.

328 Modulatorik araçsallığın ruhsal niteliğine ilişkin iddiayı ortaya koyuşu.

1.182

329 Modulator'un bilim-dışı

115

mantığının ötesine geçen Xenakis, matematiği Le Corbusier'nin düşündüğünün çok ötesinde kavramlaştırmış ve biçimleştirmiştir. Nitekim Le Corbusier bunu teslim eder; Modulator'un ikinci kitabının sonlarında, Xenakis'e övgü olarak açıklamalarına ve bestecinin *Philips Pavyonu*'nu oluşturan kabuk strüktürün müzikal karşılığı olan *Metastasseis* adlı yapıtının notalarına yer verir:

"Xenakis'in metni aşağıda:

'Goethe, 'mimarlık donmuş müziktir' demişti. Bestecinin bakış açısından, ifade tersine çevrilip şöyle söylenebilir: 'müzik harekete geçmiş mimarlıktır'. Teorik düzeyde her iki ifade de doğru ve güzel olabilir, ama her iki sanatın da yakın yapısına gerçek şekilde giremiyorlar.

65 kişilik klasik orkestra için, 'Les Metastassis' adlı bestede Modulator, dolayısıyla mimarlığın rolü doğrudan ve temeldir. Modulator, müzikal gelişimin özünde bir uygulama olmuştur.

Şimdiye kadar notaların süresi ses görüngüsüne paralel bir görüngüydü. Müzisyenler onları klasik, mekanik okulunun fizikçileri gibi kullandılar ve hâlâ öyle kullanıyorlar. On dokuzuncu yüzyılda fizikte zaman, fiziksel yasaların doğasının dışında bir parametreydi. Tekdüze ve sürekliydi. Göreci mekanikçiler bu yaklaşık varsayımı yok ettiler ve madde ve enerjiye süreyi dahil ettiler.

Metastassis'te süre göreceli biçimde ele alındı.

Modulator'un en temel uygulaması, bu bağlantıda 12 tonlu ölçeğin 6 cebirsel ve akorlu aralıkları sıklık ilişkilerine göre süreler halinde yayılmıştır.

Akorlu dizilerin tekrarı, geometrik bir dizidir. Süreler de geometrik dizidir.

Dahası, süreler toplamsaldır. Bir süre bir diğerine eklenebilir ve toplamları böyle algılanır. Bundan dolayı, daha önce tanımlandığı şekilde toplanabilen süre

araçsallığını, ruhsallığını vurgulaması.

330 Kendi kendine, özel niteliklerini ve meraklarını övmesi.

331 Buluşunun ruhsal boyutlarıyla hissedilmesi karşısında, Le Corbusier'nin kendi varoluşsal durumunu betimlemesi.

332 Modulator üzerindeki özel çabalarının yoğunluğunu animsatma.

333 Modulator'un araçsallığını duygusal vurgularla savunma.

334 Bireysel özgürlük savunusu ve araçsallık tartışması.

1-184

335 Modulator'un araçsallığını, iç ve dış işlevler şeklinde ayrıştırması.

ölçeklerine sahip olmak doğal bir ihtiyaçtır.

Tüm diğer geometrik seriler arasında, yalnızca biri bu toplama özelliğine sahiptir. Bu, altın kesim dizisidir.

Bu, Modüler düşüncesinin zaman ve ses alanında dair yapısal bağlantıyı nasıl yarattığıdır.

Ama bu koşullama, Metastassis'in başlangıçtaki glissandi'deki yaylılarda değişen ve finalin glissandi ölçülerindeki oranların total sürelerinde, ses yoğunlukları alanındaki tanımlarda başka bir ifade bulmuştur.⁷⁵

Modüler'u süreler bağlamında sorunlaştıran ve kaldığı yerden ilerleten Xenakis olmuştur. Platoncu geleneğin donmuş ideal biçimler ve geometriler alanından gelen Modüler, Fibonacci Dizisini bedeni bir çerçeveye kapatan erilleşmiş denetimci akla dönüştürmekle kalmaz, Altın Oran gibi bir görüngüyü doğaya içkin bir tanrısalılık biçiminde aşkınlaştırır. Ama Xenakis'in yaklaşımı sayesinde kapatıcı, denetleyici, tekleştirici ve düzenleyici unsurlar soru konusu olmaya başlar.

Ne var ki *Philips Pavyonu*'nun planlanması ve nihai tasarımı yenilikçi olmakla beraber yapım tekniklerinin denetim paradigması içinde yer alır.

Bunun nedenlerinden biri, yapının öncü karakteridir. 1950'li yıllarda parabolit betonarme kabuk sistemler deneysel aşamada uygulama alanı bulmaya başlamıştır.

Bir başkası da, *Philips Pavyonu*'nda hiperbolik parabolit bir kabukla örtü oluşturmak, eğrisel planın üzerini çatı-duvar bileşimi tekil bir örtüyle geçmek birçok bakımdan işlevseldir. Çünkü içeride yaratılacak görsel işitsel gösteri mekânı için sürekli ve bu yüzden akustik bakımdan istenen denetlenmişliği sağlamak mümkün olur. Projesiyon yapılacak yüzeylerin eğrisel olması, izleyici üzerinde yabancılik etkisini daha da arttıracak, yansıtılan dıaer eğri yüzeylerde anamorfozlar haline gelecektir. Buna

İçle dışı uyumlandırmaya yönelik, aşkın işlevi tayin edişi.

Modüler'un kehanet olduğunu yinelemesi.

25-337 arasındaki maddelerde, ardı ardına simya, içsellik, ruhsallık, kehanet, öznellik, özgürlük, iç-dış ayrımı gibi kavramlardan söz edilişi, söylem açısından gayet bütünlüklü görünüyor.

1991

KISIM 3. Bölüm 7. Kesinleyici Kanıtlamalar ve Coda.

Bir dizi tarihsel ve coğrafi gönderme aracılığıyla, kanıtlayıcı üretimde bulunmak üzere, bulgularla düşünsel bir inşaat gerçekleştirme.

filmde ayrı bir katman oluşturan renk unsuru da eklenir. Böylece inşai koşullarla Le Corbusier'nin *Elektronik Şiir* fikri buluşur.

RULED SURFACES / DENETİMSSEL YÜZEYLER

Xenakis'in bu buluşmayı mümkün kılan yöntemi, kurallı yüzeyler ya da çizilmiş / denetimsel yüzeyler [*ruled surfaces*] olarak adlandırılabilir çizgisel yöntemidir. Bu yöntem için asıl olan, eğrilerin hesaplanabilir sınırlar içinde kalmasıdır. Basit çizgi ve eğri bileşimine dayalı eğri yüzeyler üreten yöntem, kıvrılmanın aşırıya gitmediği dalgalanan yüzeylerin tasarlanması için geliştirilmiş bir hesap yöntemidir.⁷⁶

"Geniş kıvrılmalı yüzeylere yoğunlaşmış olan Xenakis, doğal olarak eyer şeklindeki yüzeylere, özellikle de bu kategoriye giren kurallı ya da çizilmiş yüzeylere [*ruled surfaces*] yönelmişti. Laffaille ve alanın öteki öncülerinin çalışmaları aracılığıyla mimar hiperbolik parabolit veya konit gibi basit kurallı eğri yüzeylere aşinaydı. Konit, bir düz çizginin (bir oluşturunun) biri düz çizgi öteki rastgele bir eğri olan kesişmeyen iki çizgi boyunca uzanmaya bırakılmasıyla elde edilir, öyle ki verili bir düzleme paralel kalır. Hiperbolik parabolit (hipar) bir düz çizginin verili bir düzleme paralel kalarak ama bu kez iki paralel olmayan düz çizgi arasında kayar. Hiperbolik parabolit forma sahip bir kabuktaki statik kuvvetler dağılımı, bir dereceye kadar hesaplanabilir: Böyle bir kabuk güç ve denge bakımından önemli niteliklere sahiptir. Üstelik, düz çizgilerle oluşturulmuş bu yüzeyler kolayca düz ahşap kirişlerden ya da betondan yapılabilir. Bu çekici özellikler bu türden kabuk yapıların birçok ülkede artan şekilde kullanılmasına neden olmuştur, özellikle de çatı konstrüksiyonunda. Örneğin Felix Candela'nın tasarladığı Meksika Coyoacan'daki Notre Dame inziva kilisesi, hiperbolik parabolit formu bir betonarme çatıya sahiptir."

118

339 Paris yakınlarındaki 13. yüzyıla ait harabeyi ziyaret.

1.192

340 Buradan satın aldığı kartpostalın arkasına yazdığı 'kanıtlayıcı' ölçülerin dökümü [1]

1.193

341 Mısır'a ilişkin bir kitaptan alıntıladığı hiyeroglif kopyasından çıkardığı ölçülerin Modulor matematiğiyle benzerliklerini dile getirmesi. [2]

1.194

342 İstanbul'da Ayasofya'da Prof. James Wittemore'un arkeolojik kazılarına eşlik ederken, Modulor

IANNIS XENAKIS

Xenakis, Modülör'ü köklü biçimde dönüştürür.

Modülör totaliter gerçeğesinden ancak Xenakis'in müzikal çabasıyla sıyrılabilmiştir.

Buna karşın Modülörük olduğu söylenebilecek 'düz çizgi' Xenakis'te hâlâ varlığını sürdürür ve çizgisel yapılar⁷⁷ üretmekte, denetimin alanını çizmekte kullanılır.⁷⁸

"Xenakis, mühendislik işleri üzerinden bir tek çizginin uzaydaki hareketiyle oluşan yüzeyler, hiperbolik parabolitler ve konik formlarla çalışmaya alışkındı. İlginç olan, Xenakis'in sadece sürekli ve karmaşık yapısıyla hiperbolik parabolit form değil, Xenakis'in aynı yapıyı müzikte, mimarlıkta ve görsel düzenlemelerde kullanmış olmasıdır. Xenakis'e has özellik, bu formları farklı alanlarda kullanmış olması ve bir alandan diğerine, mühendislikten müziğe, müzikten mimarlığa aktarmış olmasıdır. *Philips Pavyonu* üzerinde çalışmaya başlamasından önce Xenakis, hiperbolik parabolit yapıları kendi bestesi olan *Metastaseis*'te (1953-54) her bir enstrümanın yükselen ve alçalan seslerini kayarak değişen müzikal tonları (glissandi) belirleyen kavisli ve tek çizgi hareketi ile oluşan düzlemler üreten düz çizgi grafikleri oluşturmak için kullanmıştı. ... *Philips Pavyonu*'nun kabuklarındaki ya da *Metastaseis* 'in kayarak değişen müzikal tonlarındaki hiperbolik parabolitler, aslında bir tek düz çizginin eğriler üzerinde kayması ile oluşan üç-boyutlu kavisli yüzeylerdir. Bunlar bir tek çizgi hareketiyle oluşmuş yüzeylerdir; düzenlenmiş ve kontrollü çifte eğimli karmaşık yüzeyler. Xenakis hiperbolik parabolitler hakkında şöyle yazmıştır: "Düz çizgi kişinin çok karmaşık formları son derece basit ve kontrol edilebilir elemanlar üzerinden hayal edebilmesine olanak tanır."⁷⁹ Mühendis Xenakis için serbest form diye bir şey yoktur, kavisli yüzeyler matematiksel/geometrik olarak tarif edilir ve yapısal davranışları tanımlar."

119

Robin Evans, Xenakis ile Le Corbusier'nin sonu ayrılıkla biten uzun işbirliğini ele

şeridiyle yaptığı ölçümlerden elde ettiği 'doğrulayıcı' verileri ifşa edişti. [3]

1.195

343 Kariye'de yaptığı ölçümlerin doğrulayıcı olduklarını iddia etmesi. [4]

1.196

344 İzmir seyahatinden sonra, yeniden İstanbul'da Topkapı Sarayı'nın kapısının önünde yaptığı ölçümleri kanıt olarak sunması. [5]

1.197

345 Osmanlı yerel ölçüm sistemini Modülör değerleriyle karşılaştırması.

[5]

1.198

346 Yunanistan'da Athos dağındaki

alırken iki tasarımcının Modulator, *Philips Pavyonu* ve *Ronchamp* bağlamında rakip konumlarını da gözler önüne serer.⁸⁰

“Xenakis, insan ölçeği ile ilgilenmiyordu. Modulator’u kullanmasının nedeni, daha önce de açıklandığı gibi, geometrik bir seri ile toplamsal bir serinin nadir bir bileşimi, bir dengesi niteliğindedir. ...Bu nedenle kendi Fibonacci Dizisini oluşturarak, *Metastassis*’in perküsyon ve yaylı bölümünü kurar. ...Jullian de la Fuente, Xenakis’i, büroda Le Corbusier’ye meydan okuyabilen tek kişi olarak hatırlar. Le Corbusier ve Xenakis, her ikisi de güçlü kişilikler olarak tanımlanabilir. Karşılıklı saygı olarak başlayan ilişki, bozularak karşılıklı düşmanlığa dönüşür. Sonunda Xenakis, Maissonier ve Tobito ile birlikte işten kovulur. Gönderilmeden önce Xenakis, 1958’de tasarlamış olduğu *Philips Pavyonu*’ndan aldığı destekle Le Corbusier’nin elini zorlar. Hiç kimse Le Corbusier’yi bu şekilde zorlamaya cesaret edememiştir. ... Xenakis, 1956 Ekim’inde haftalar boyunca çalışarak planı üçüncü boyuta aktarmaya çalışır. Bu inanılmaz derecede zorlu bir girişimdir; çözüm için de doğrulardan oluşan eğrisel yüzeyler kullanır. Pavyon için Xenakis’in geliştirdiği yüzeyler öylesine karmaşıktır ki, kendisi bile bunların statik hesaplamalarında zorlanır ve yardım talep eder. Vredeburch [Delft Teknik Üniversitesi Mekanik Profesörü] ve Duyster [Brüksel] katkıda bulunur. İki hafta içinde bir test modeli yapar ve hesaplamaları tamamlarlar. Ön gerilmeli ve 5 cm. kalınlığında bir betonarme kabuk kullanarak pavyonun inşa edilebileceğini hesaplarlar. ...*Metastassis*’te, orkestra için yazılmış 52 bölümlük yaylıları koordine etmek için Xenakis alışılmadık bir yöntemle başvurur: Bir grafik çizer. Yatay aks zamanı, düşey çizgi ise perdeleri belirtir. Her enstrümanın yükseliş ve düşüş sesleri, grafik üzerinde düz çizgi olarak haritalanmıştır. ...Bu yöntemle Xenakis tarafından ‘sesin doğrusal eğri yüzeyleri’ adı verilir. ...Birçok fırsatta Xenakis doğrusal eğri yüzeyleri Le Corbusier’nin esinlemediğini dile getirmiştir. Le Corbusier’yi teknik konulardaki aldırmaçlığı nedeniyle suçlar. İlhamı veren asıl kişi, mühendis Bernard Lafaille’dir. Xenakis, 1930’larda konimsi, hiperbolik ve

kalınlarda yaptığı sistematik ölçümlerin Modulatorik dökümü. [6]

1.199

347 Pompeii’den alınmış 1910 tarihli ölçülerin ilk Modulator’a ve son Modulator’a uyan kısımlarının ayrı ayrı listelenişi. [7]

348 Pompeii’de yaptığı plan krokiplerinin belgelerinin bu listelere eşlik edişi. [7]

349 Casa del Noce d’Argenta’dan aldığı ölçülerin listesi ve plan krokişini benzer şekilde kanıt olarak sunması. [7]

1.201

350 Pompeii’nin harabelerinde çeşitli yapılardan (tapınak, bodrum,

paraboloit kabukların nitelikleri üzerine yaptığı çalışmalar nedeniyle Lafaille'i öncü sayar. Xenakis'e göre Le Corbusier *Philips Pavyonu*'nun ilk çizimlerini gördüğünde öylesine etkilenir ki, hemen bu çizimlerin, kendi heykel düşüncesiyle aynı olduğunu göstermeye çalışır. Bu nokta özellikle önemlidir, çünkü Ronchamp'ın plansal olmayan tüm gövdesinin tasarımı, doğrusal eğri yüzeylerden oluşturulmuştur.”

ELEKTRONİK ŞİİR - JENERİK

Elektronik Şiir filmi Modulator ile ilişkisi bakımından etraflı biçimde incelenmemiştir. Bu incelemeyi detaylı biçimde yapabilmenin bir yolu, filmin karelerini yakalayarak dizektir. Filmden yakaladığım kareleri bölümlere göre sıraladım, kimi kere kültürel, kimi kere cinsel biçimde duyurulan evrenselci anlatıyı açık etmeye çalıştım.

Elektronik Şiir, 45 saniye kadar süren bir jenerikle başlar. Ekranda şu açıklama okunur:⁸¹

“Philips, mekâna yansıtılan ışık, renk, resim, konuşma ve müziğin bir sentezi aracılığıyla sınırsız olanaklara sahip yeni bir sanatı başlatan otomatik bir aygıt yarattı.

Le Corbusier, yardımcısı Yean Xenakis ve besteci Edgar Varése'in ürettiği “Elektronik Şiir” giderek mekanikleşen uygarlığımızın gelecekte nasıl yeni bir uyuma yöneldiğini göstermeyi amaçlıyor.

Senaryo aşağıdaki bölümlerden oluşuyor:

Yaradılış

Ruh ve Madde

Karanlıktan Şafağa

İnsan Yapımı Tanrılar

Zaman Uygarlığı Nasıl Biçimlendirir

hamamlar, çeşme havuzu, havuz) aldığı ölçülerin listeleri ve her listeye karşılık gelen kişisel krokileri sunması. [8]

1.202

351 Prof. James Wittemore ile,

Ayasofya'nın çeşitli ölçülerinin

paylaşılması konusundaki yazışmaların belgeleri.

1.206

352 Le Corbusier ofisi tarafından

inşa edilen İsviçre pavyonunda

tesadüfen ortaya konmuş Modulatorik

ölçülerle tasarlanan birimleri anlatması.

[9]

353 Aynı yapının duvarına uygulanan

resmin Modulatorik değerler dizisine

uygunluğu. [10]

Uyum
Tüm İnsanlığa”

YARATILIŞ (1)

Süre: 46 saniye. (45” - 1’.31”)

Karartılmış ekranda hiçbir görüntü belirmez. Varése’in bestesi işittir.

RUH VE MADDE (2) ERKEĞİN RÜŞTÜNÜ İSPATI

Süre: 103 saniye (1’.31” – 3’.14”)

Elektronik Şiir’in ilk bölümü, boğa ve matadorun karşılıklı mücadelesine dayalı bir dizi resimle açılmaktadır. Karanlık zeminde, üzerilerine düşen ışıkla belirginleşen, bir anlamda sahneye çıkan *a priori* varlıklar olarak Boğa ve Matador, madde ve ruhun karşıtlığını temsil eder. Boğa’nın Diyonissos’u temsil ettiğini, yani kendine yeterli benliğin başlıca mücadele alanı olan arzuların yerine geçtiğini de hatırlatabiliriz.

Buluştukları rekabet zemini, beden içindeki karşıt güçlerin simyadaki savaşına benzer. Matador ve boğa, hem erkektir, hem de farklı doğalara sahip varlıklardır. Matador savaşkan erkek öz, sonu cinayete biten bir gösterinin kahramanıdır. Matador boğaya (ya da dünyaya, olumsala, maddi olana, ötekiliklerin kaynağına, arzuya) bu kanlı törenle boyun eğdirir.

Öldürülen boğa, doğanın karanlık gücü, Diyonissos ise, matadorun kılıçlarla bu karanlık gücün bedenini delmesi, alabildiğine eril metaforlara dayalı cinsel bir alt metnin görselleşmesidir.

Matador, sonucu daha atılan ilk adımdan belli ‘mücadele’nin sonunda, rüştünü ispat etmiş kabul edilir.

354 İzmir’deki kargo gemilerinin ölçülerinin Modulor’a uygunluğu. [11]

355 Tren bagajlarının ölçülerinin krokisi. [12]

356 Parthenon tapınağında yaptığı ölçümlerin ilk Modulor’a göre [1,75 m.’lik insan boyuna göre geliştirilmiş ilk Modulor versiyonu] paralellikler taşıdığı iddiasını ortaya koyması.

357 Parthenon’un anıtsallığına övgülü yaklaşımlar.

358 Parthenon ile Fransız metrik sistemini ilişkilendirmesi.

359 Parthenon’un çağcıl anıtsallıkları

İki karşıt ve erkek varlığın mücadelesini Olimpos'tan izleyen eril tanrı Zeus, hikâyeyi bakişımli olarak sürdürür: Aşkın iktidar, öteki ve kahraman.

HER ŞEY BİTTİKTEN SONRA KADININ İCADI

Kadının ortaya çıkışı, her şey bittikten sonra gerçekleşmekte.

Kadın, bir savaştan sonra yaratılır; özler hiyerarşisi içinde erkeklerle aynı hizada değildir; bir yan üründür. Oldukça klişe bir ifadeyle, “Ve Tanrı kadını yarat”ır, ama bu yaratım eril bir filtreden geçmiştir.

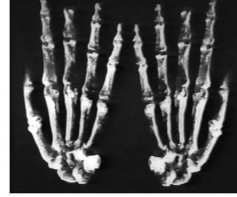
Burada kadın ruhunun erkeğinkinden sonra yaratıldığı yargısı, ikincilliği, ötekiliği açıkça ortaya koyar. Kadının yaratılması, çekici, sarışın bir genç kadının, siyah giysileri, uzun saçlarıyla uzandığı yerden doğrulması ve şaşkınlıkla izleyiciye bakmasıyla anlatılmıştır; böylece dişiliğin edilgin, irrasyonel ama baştan çıkarıcı yanına vurgu yapılır.

Kadının yaratılışı, görüldüğünü fark etmesiyle olur, böylece iki kez ötekileşir: Hem sonradan yaratılmış hem de erkeğin bakışına tabi olmakla. Yaratılan ilk kadın, dönemin Avrupa sinemasındaki ‘sex appeal’i olan kadın imgesinden başkası değildir; erkek de kadın da bu heteroseksüel başlangıç hikâyesinde alabildiğine Avrupalı (popüler) kültürel kodlarla tanımlanmışlardır: Adem kalabalıklar karşısında öldürme hünerini yerine getiren bir kahramanken, Havva bir ödüldür.

ERKEK AKIL 'IN DOĞUŞU

Burada tekrar baş dönerek, izleyiciye önce bir neandertal kafatası, ardından başka bir sembolik / totemik kafatası gösterilir.

Kafatasının arkasında ışığın yaratıcı gücü dolaştıkça, göz ve ağız deliklerinin aydınlandığı görünür. Onu bulgulayan ve izleyiciye bulgulatan hükümrân ışık, ona adeta dilini geri verir.

123

- aştığı söylenen niteliğini vurgulayışı. [13]
- 1.210**
- 360** Peru'daki kentsel planlama deneyiminin Modulor'a göre yapıldığına değinen bir mektuptan bahis. [14]
- 1.211**
- 361** Firavun 2. Ramses figürünün reproduksiyonunun boyutlarında Modulor'u keşfetmesi. [15]
- Bu 18 maddelik seri, 'seçici algı' denen duruma iyi bir örnek olsa gerek. Tarihselci bir seçmecilikle, her coğrafyaya ve her döneme bakarken, hipotezi doğrulamayan binlerce unsuru bir kenara itip yalnızca doğrulayan etkenlere bakmak, her teorik yaklaşımı

Aynı anda bir deniz kabuğu ortaya çıkar, yatay ve düşey olarak belirir. Evrimsel açıdan son derece 'geri' olan bu canlılardan geriye kalanlar, doğa tarafından verilen biçimin evrensel tekilliğini ima eder.

Bundan sonra, erkeğin Akıl olarak doğumuna bir kez daha tanık olunur. Kafatası 'ni-hai' biçimini alarak, aklın yuvalandığı aşkın kâseyi oluşturur ve karanlığın içinde ortaya çıkar. Dönemin zekâsını ya da medeni düzeyini temsil eden Avrupalı erkeklerin kafaları, karanlıkta asılı duran kafatasının üzerinde, dörtlü bir birlik oluşturacak şekilde, takım elbiseli ve gözlüklü olarak, sırayla belirir: Teknokrasinin ilanı.

TAHAKKÜMÜN NESNESİ

Tıpkı erkeğin sosyal ve kültürel olarak eskisinden de güçlü biçimde çizildiği gibi, kadın da daha edilgin biçimde tanımlanır: Afrikalı olduğu anlaşılan siyahi bir kadın, çıplak olarak ve yerel saç biçimi içinde belirir.

Bu kez ne giyiniktir, ne de önceden tanımlanan muktedir beylerle aynı coğrafyadandır. Nasıl ki Batı'dan arta kalan yerler ele geçirilmeye adaysa, bu yerel ve 'ilkel' kadın da köleliğin estetiğini barındırır.⁸² Sonraki karede bir yağlıboya tablodan alıntılanan, uzanmış yatan çıplak beyaz kadın figürü üzerinde bir erkek kafası belirir. Siyah zeminde yine küçük ve tekil, antik uygarlıkları temsilen çeşitli heykel başları ve masklar görünür.

İlkellik/uygarlık ikiliğini keskinleştiren yan yana getirmeler, geçmişte kalmış mitolojik devlerle aynı kategoride ele alınan maymunlardır. Çeşitli duruşlar sergiledikten sonra bir grup oluşturan maymunlar görüldükten hemen sonra Afrika totemleri ekranda çoğalır.

Böylece, muktedir Batı kültürünün erkek aklının karşısına küçümseyici şekilde 'öteki' 'ilkel'lerin 'maymunca' kültürleri yerleştirilir. Anlatımın kafatasından başlaması da yine ırksal bir üstünlük anlatısı kurgulamaktadır. Söz konusu 'ilkel' toplumları 'ele veren' masklar üzerinde durulmasının ardından, bu 'ilkel'lerin muhtemel (ya

bekleyen tuzaklardan biridir.

1.212

1.212 Paris'teki bir dükkanın

cephesinin Modulor'a göre bölünmüş tasarımı, eskizi ve ölçülerinin listesi.

[16]

1.213

1.213 Yaptığı resimlerden üçünün geometrik yapısının Düzenleyici Çizgiler'e uygunluğunu anlatması. [17]

Tracés Regulateurs ya da Düzenleyici Çizgiler, daha 1920'lerde, Bir Mimarlığa Doğru'da [Towards a New Architecture diye yanlış bir biçimde çevrilmiştir] bahsettiği bir olgu. Tarihi yapıların cephelerinin oranlarını ve geometrisini analiz ederken bulguladığı yatay,

da aşikâr) yırtıcılıklarını anlatmak için bir baykuş imgesi kullanılır ve bu görüntü, fotoğraf bindirme oyunlarıyla tekrarlanır: 'İkellik' Batılı olmayandır; aklın korkularının kaynağındaki ötekidir.

Elektronik Şiir, araştırmasını tamamlamak için, bir kuşun gözüne yaklaşır ve bir genç kadın, tavuklar ve yılanlar görünür. Kadının kötülük sembolleriyle olumsuzlanması, çizilen özler hiyerarşisi içinde kadının 'ilkel' yerini bir kez daha ima eder.

KARANLIKTAN ŞAFAĞA (3) ÖTEKİLERİN KÖTÜLÜĞÜ

Süre: 54 saniye (3'.16" – 4'.10")

Bu bölümün konusu ölümdür. İnsanlığın şiddeti kınanır. Ama şiddetin kültürel kökeni 'ilkel'lerin heykelcikleriyle simgelenir. Ölüm el iskeletinin tekrarıyla anlatılır. Yahudi Soykırımını açığa vuran toplama kamplarında yığılmış cesetlerin fotoğraflarına karşılık, savaşın yıkıcı bir oyun olduğu belirtilerek ahlaki bir mesaj verilir: Batının karanlık sayfaları ilkelere benzetilir, ilkelik kana susamışlıkta ve savaş araçlarını oyuncakmışçasına kullanmakta yatmaktadır.

Militarizm Corbusier tarafından önceki kitaplarında olduğunun tersine, estetize edilmek yerine hümanist biçimde küçümsenir. Yahudi Soykırımının şiddetin en aşikâr hali olması, Fransa'nın sömürgeci geçmişine dair anılara değil, suçlama refleksine iyi bir örnek oluşturur:

Bu insanlık mesajı, dine çağrıyla desteklenir. İsa, aziz ikonası, bebek İsa ve Meryem heykelleri barış için tanrısal çağrıdır. Şiddetin sonuçları olan yıkım ve ölüm, dinle tersine çevrilir. Buradaki ortodoks ahlaki mesaj, tanrının varlığının unutulduğu günahkâr ve Hristiyanlıktan uzaklaşmış bir çağda yaşandığıdır.

YÜKSEK VE DÜŞÜK DİNLER

Bu bölümün kendi içinde yükselişi anlatan bir şema çizdiği söylenebilir. Dinselliğin

düşey veya açılı çizgiler aracılığıyla, soyutlamalar yapar ve bunları, kendi modern mimarlığı için tasarımsal malzemeye dönüştürür. Düzenleyici Çizgiler gizlenmiş bir kutsiyeti bulguların ifadesine dönüştür.

1.215

364 Düzenleyici Çizgiler'in bu eserlerde bulgulanmasının zorluğu konusunda okurun uyarılması.

1.216

365 Kendi yaptığı yağlıboya çalışmanın tuvali üzerinde, Cezayir'de yapmayı tasarladığı gökdelen cephesinin varlığını keşfetmesi. [18]

1.219

'ilkel' biçimleri yıkıma, 'yüksek' biçimleri kurtuluşa götürecektir.

Bu din ister Budizm olsun, ister Hristiyanlık; hümanizme içkin durumdadır. Le Corbuiser, dini simgeler alanında yalnızca Hristiyanlığa yer vermemekle, inancın evrensel ve kurtarıcı olacağına ilişkin yargısını da dile getirmiş olur.

İNSAN YAPIMI TANRILAR (4) TAŞTAN TANRILAR

Süre: 29 saniye (4'.12" – 4'.41")

Bu kısa bölümde, estetik bir ötekilik için *Easter Adası*'nın dev boyutlu heykelleri adres gösterilir. Egzotik kültürlerin dini yapıları, örneğin bir *Aztek* tapınağı görünümü, bu kez ilkellik olgusunu bulandırır ve bazı ilkelerin evrensel de olabileceği kabul edilir.

Bunlar, Batılı aklın evrenselliği kendinde yeniden tesis etmek üzere yararlandığı 'kirlenmemiş' ilkel ve uzak kaynaklar, modernizmin esin rezervuarlarıdır. 'Hayranlıkla' incelenen ötekiliklerini muhafaza ederler. İmparatorluğun potansiyel ya da mevcut sömürgeleridirler.

ZAMAN UYGARLIĞI NASIL BİÇİMLENDİRİR? (5) ERİL BİLGİ REJİMİ: TEKİL ÜRETİCİYE KARŞI ÇOĞUL TÜKETİCİLER

Süre: 134 saniye (4'.41" – 6'.55")

Kitlesel yararı esas alan bilim adamının üretimini pratik alanda 'uygulayan' çoğaltıcılar, 'çağın gereklerini' yerine getiren aktörler tek tek tanımlanmaktadır: Astronom, asker, cerrah tekil kaynaklar, aynı üretici görüngünün farklı yüzleri / işlevsel parçaları olarak tanımlanırken, işçiler, genç nesil (erkek çocukları) ve yığınlar, meraklı ve beklenti içindeki halk olarak tanımlanır. Bu aktörler teknolojik şiddeti üreten, 'uyumu tehdit eden' güçler olarak eleştirilmektedir. Öte yandan atom bombası estetize edilmeye devam etmekte ve yeni çağın hakikati ortak belleğe yerleştirilmektedir. Modernliğin

366 Kahnweiler'den alınmış pasajlar.

367 Pürist resim üzerine polemik.

1.220

368 Sanat konusunda görüşleri.

369 Matematikle yalnızlık yaratma

iddiasını yeniden ortaya koyuşu.

370 Matematiğin aşkın varlığının

zarureti üzerine değiniler.

1.221

371 Matematiğin uyum getireceğine

ilişkin inancını yineleyişi. Cetvel-pergel

karşıtlığı polemliğini ortaya koyuşu. [19]

372 Paul Claudel'in eserinden alıntı.

373 Cetvel-pergel karşıtlığını

tartışması.

kitlesel sonuçları yaşanırken, hangi yaş grubundan, hangi meslektan olursa olsun kamusal mekânın doğal hak sahipleri erkekler olmaktadır.

AKLIN BİLİNÇDİŞİ: KADIN

'Evrensel Akıl' herkese toplumda bir yer gösterirken, kadına üreme ve erkeğin 'büyük sorunlarla' mücadelesini güvenli biçimde sürdürmesine mekân sağlamak görevini vermiştir.

Elektronik Şiir'in kısa sekanslarından biri bu başlığı taşır. Burada dikkati çeken başlıca şey bir eksiltme: 'Yaratılmış olan' kadına ne olmuştur ya da nereye gitmiştir? Zaman, uygarlık, çağdaşlık, modernlik, ilerleme gibi kavramların temsilleri estetize edilirken, 'yaratılmış olanların' tümünün işe koşulduğunu görmek gerekirdi.

'K'adının, sembolik anlatı içinde artık mücadele edilen nesnenin kendisi haline geldiği; kaosun yerini aldığı söylenebilir.

'K'adın, Erkek Aklın mücadele alanının bilinçdışıdır.

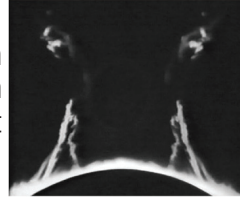
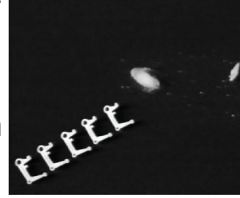
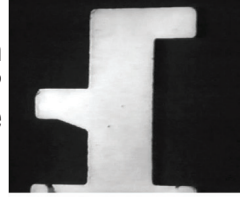
'K'adın, evrenselliğin kurucu estetik temsil alanının dışına düşmüştür. Karşıtlıkların savaş alanı, 'E'rkeğin etkinlik alanı olan uygarlık sahnesidir.

ZAMANIN MEKANİK TANRILARI

Bir savaş uçağı, bir roket, askeri bir radar, çelik konstrüksiyonlu bir kule, atom bombasının yükselen mantarı çağın yeni güçlerinin temsilleridir. İlerleme fikri, vicdan (Charles Chaplin'in üzgün yüzü) ya da güçsüzlük (çift süren bir çiftçi, at), masumiyet (film izleyen erkek çocuklar) gibi insani kaynaklarla karşıtlığa sokulmaktadır.

UYUMUN DÖNÜŞÜ

Deha (bilim adamının uğraşı), doğanın dirimselliği ve mekânın bileşimi olan bir felaketi takiben, siyah bir zemine geçilir.

127

Bu gerçekte eril ve dişil mimarlık tartışmasıdır. Tereddütsüz düz çizgiden yana olan Corbu, eril mimarlığın savunusunu yapar. Pergel, yani eğrisel çizginin ürettiği mimarlık, efemine, dişil, yatay ve zayıf bir mimarlığın aracı olabilir ancak. Bu nedenle de kusurlu, eksik, yanlış, hastalıklıdır.

1.222

374 Pergelin mimarlığa

uygunsuzluğunu tartıştığı metnin kopyası.

1.223

375 Modulor'cu keskinlikleri pergelde karşılaştırma. İlkini üstün olduğu iddiası.

Şüphesiz...

Mekaniğin doğa üzerinde hakiki egemenliği, uyumlu bir bileşim oluşturmaya çağırır.

OPTİK UYGARLIĞIN İKİLİĞİ

Zaman, uygarlığı gözetleyici optiğin gücüyle biçimlendirir.

Bölümün sonunda, göz karanlık evrene, aynı zamanda insanı yutabilecek büyük dış'a, tehlikelerin kaynağına, sonsuzluğa çevrilir.

Artık gözetleyen rejim sonsuz büyüklükte bir nesne bulmuştur kendine; ediminin bitimsiz gerekçesini güvenceye almıştır: Erkeğin gözetleme teknolojisinin nesnellğine karşılık, kadının evrensel öznelliğine.

UYUM (6) YENİ BİR TOPLUMUN YARATILMASI

Süre: 54 saniye (6'.57" – 7'.51")

Evrenin kaotik sonsuzluğu karşısında uyum nereden çıkacaktır? İnsandan.

İşe tekrar insandan, insanın yaratılmasından başlamak gerekecektir: Bireyin, toplumun yeniden yaratılması; yaşanacak kentlerin yeniden yaratılması. Le Corbusier'in Modulor'unun temsil ettiği sembolik hakikat, 'uyumun krallığı'nın tek kurtuluş olduğu iddiasını içerir.

Bir önceki sekansın sonunda peş peşe gösterilen kozmik imgeler, kadının temsili varlığını ya da yeniden hayal edilmesini mümkün kılmıştır. Evrene bakan göz – aklın bakışı – orada ötekini bularak yaşama geri dönmektedir. Bulunan, arzuyla ikam edilen hetero-normatif beyaz ahlak ve onun yeni toplumsallığıdır.

Arzuların üretken toplumsal yetiler biçiminde yeniden çerçevelenişi, parkta birbirine sarılmış genç çiftin öpüşmesinin sabırsız meyvesi, kundaktaki bebekle sonuçlanır.

1.224

376 Geometrik bilimleri iki ayrı klasmanda sınıflayış.

377 Geometrik ayrımı cinsiyet ayrımıyla eşitlemesi.

378 Dik açılı, düzenleyici olanla; eril olanla özdeşleştiğini betimleyiş.

Nitekim saklamıyor da.

1.225

379 Sanatın geleneksel biçimlerinin eril niteliğini hatırlatması.

380 Cetvelin pergelden önce gelmesi gerektiğine ilişkin kişisel yargısını yineleyiş.

Buradan anladığımız, o yüce deneyimin, o kutsal kendinden

Aynı resimlerden türetilmiş iki kafalı bebek, tüm filmin belki de en güçlü sembolik karesidir. İlk başta, kadından önce iki eril gücün, matadorla boğanın tanrıların gözü önünde gerçekleşen mücadelesine benzeyen bir yeniden doğuş anlatımıdır.

MUTANT YARATICI

Aynı bedendeki karşıtların savaşı, münzevi yaratıcının, Le Corbusier'nin örtük otoportresidir. Bu karenin ardından, Le Corbusier'nin *İşyan Kent* tasarımından bir kent silüeti eskizini görmek hiç de şaşırtıcı olmayacaktır.

Bu silüet tekrarlanmadan önce, araya Manhattan'ın kuşbakışı görünümü, bir gemi ve arka planda gökdelenler girer. Ama Manhattan, Le Corbusier'nin hayal ettiği *İşyan Kent*'in tersidir; uyumsuzluğun ve kaosun ta kendisidir.

Bir fikir olarak *İşyan Kent*, üzerinde yer aldığı kâğıdın beyazlığıyla bütünleşen aydınlık bir gelecek olarak sunulmaktadır. Bir sonraki karede, sahildeki Birleşmiş Milletler binasıyla beraber Manhattan görünür. Le Corbusier'nin bu yapıyla ilgili önerisinin kabul edilmemiş ve tasarımının uygulanmamış olduğu bilinmektedir. Bu kare New York'un izleyiciye şikayet edilmesi olarak da okunabilir. Manhattan'ın temsil ettiği çoğul ve yönetilemez farklılığın karşıtı olan uyumlu yeni merkez, nasıl yapılacak ve neye benzecektir?

Bu merakımız, Marsilya'daki *Barınma Bloğu*'nun [*Unité de Habitation*] çeşitli resimlerinin gösterilmesiyle giderilir: *Unité*'nin *pilotis* ayaklarıyla zeminden kopartılmışlığı, bir güverteyi andıran çatı terasından *gymnasium* ve havalandırma bacasının görünümü; cephedeki Modülerlik düzenleme, güneş kırıcıları gösteren detay fotoğrafı.

Ardından, yapının yeniden, uzaktan genel görünümü. Zemin tümüyle doğaya terk edilmiş, “uyum her yanda hüküm sürmektedir”: Kentteki tüm sorunlar ‘uyum’ sayesinde bertaraf edilmiştir. Corbusier bu bertaraf etmenin büyük bir silme operasyonu,

129

geçme halinin, o özel vecd anının, yani büyük bir mimarlık eseri karşısında hissettiğimiz Dile Getirilemeyen Mekân [L'Espace Indiscible] deneyiminin doğrudan doğruya cinsiyetçi olduğudur.

1.236

Bölüm 8. Dökümanlar ve Bilgilerin

Çokluğu: Sözü Kullanıcıya Bırakalım.

381 Maillard'a sorduğu geometri sorusunun dökümü.

382 Taton'un bu sorulara verdiği yanıtın belgeleri.

383 Dik Açının Yeri sorunuyla ilgili başka geometrik anlatımların belgesi.

384 Dik Açının Yeri sorunda, kuramsal yanlışlığın ihmal

birörnekleştirme olduğunu itiraf etmekten kaçınsa da, yaratılmak istenen bloklanmış yeni toplum düzeni aşikârdır.

Şandigar'daki mahkeme binasındaki 'uyum'un sadece yerel, ulusal ya da ABD'de yankısını bulamayan bir proje olmayıp, Üçüncü Dünya'daki sömürgelere yönelmiş bir ideoloji olduğu ifade edilmiş olur. ABD'de yankısını bulamaması, egemen iktidar ilişkilerinde yer edinmemesine neden olmaktadır.

MODULOR'UN SAHNEYE ÇIKIŞI VE MANHATTAN İLE HESAPLAŞMA

Modulor'un elli birinci sayfasındaki ünlü eskizi, burada ortaya çıkmaktadır. Kurtuluşun sembolü gibidir. BM tasarımı, ardından da BM tasarımının göğe doğru açılan bir ağaca benzeyen üçlü kompozisyonu görülür. Bu, Modulor'un kutlanmasıdır.

Yakından yığma kuru taş duvar dokusu, sonra Manhattan'dan görünüm, tekrar taş duvar dokusu, tekrar Manhattan, derzli taş duvar dokusu görünümü: Bu ikili tekrarlar, uyumun yerini türdeşliğin ve kapanmanın, gerilemenin aldığı iddiasıdır tabii ki.

Ardından iki kez görünen Şandigar vaziyet planı eskizi, yine uyumun hüküm süreceği, yanlışın karşısında doğrunun haklı çıkacağı tarihsel bir kehanetle noktalanır. Son görüntü, Manhattan'ın boşluksuz bir yapılar yığınına benzeyen fotoğrafıdır. Metropoliten çoğulluk kadar tekil emperyal bir gücün sembolü olan Manhattan, Corbusier'nin kapalılık iddiasıyla karşı karşıyadır. Manhattan'ın düzensizliği, denetlenemezliği, kamusalın ve politikanın gücünü olduğu kadar, doğanın, kadının ve kaosun ortak paydaları olan olumsuzluğu içerir. Corbu, evcilleştirilmiş *Unité* versiyonlarıyla bu denetlenemezliği ıslah etmenin yollarını aramıştır.

TÜM İNSANLIĞA (7) GELECEK VE BARIŞ DİLEĞİ

Süre: 46 saniye (7'.52" – 8'.38")

Elektronik Şiir, geleceğe yönelik hümanist bir çağrıyla sonuçlanır. Irklar arasındaki

edilebileceğini iddia etmesi.

Dik Açının Yeri'nin neden bunca hayati bir önem taşıdığını, neden kitap boyunca ısrarla yinlendiğini her okur gibi ben de anlamakta zorlandığımı itiraf ediyorum. Aslında açıklama basit: Cinsiyetçi argümanını sabitleyecek bir kanıt peşindedir. Bu kanıtla, erilliğini de kanıtlamış olacaktır. Dik Açının Yeri sorunu, sembolik bir iktidar meselesi haline gelir: Sanki dik açığı yerine koyunca, iktidarının bilimsel kanıtını ya da hegemonyasının tanrısal gerekçesini elde etmiş olacaktır. Le Corbusier'nin 'geometri bilimi' dediği şey budur.

Elisa Maillard'ın Modulor'u pergelle çizdiği diyagramın tıpkıbasımı.

eşitsizlik kadar, genel bir yoksulluk manzarasının ortadan kalkması için yürünecek yolun uzun olduğu, en dolaysız yoldan anlatılır.

Kentsel çevreyi bozan evsizlik, yoksulluk ve kaybolmuşluk sergilenir. Son karede bebeğiyle beraber görünen genç anne, özlenen eşit ve insanca koşulların sembolü olarak gösterilir. ■■■

■■■ Le Corbusier'nin bu modellemeyi 90 derece çevirip ayağa kaldırdığı ve erilleştirdiği yeniden üretim.

Pergelle ilgili bunca aşağılamadan sonra, ofisinde çalışan kadın mimarlardan birinin işini açıkça küçümseyen ve ona vandalca müdahalesini bir imza gibi takdim edişini, Modulor'un finalini böyle yapmasını, gerçek bir skandal saymaktan başka çare yok. Flora Samuel gibi, Le Corbusier'nin ne kadar feminist bir adam olduğunu anlatmaktan bıkmayan eleştirmenlerin bu konuda ne düşündüğünü duymak isterdim doğrusu. Veya Lahiji gibi apolojistlerin, Le Corbusier'nin Bataille'i okuduktan

NOTLAR

1. Agamben, G., (2001), Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 228, 229, 235, 236, 243.
2. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/33.
3. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 164.
4. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/30.
5. A. e., s. 1/31.
6. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 73.
7. A. e., s. 7.
8. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
9. A. e., s. 2/27.
10. A. e., s. 2/25.
11. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 163.
12. Le Corbusier, 1948: 66'den aktaran: Bridge, G., ve Watson, S., (Ed.) (2004) Blackwell City Reader, Blackwell Publishing, UK, s. 46-51.
13. Guedj, D., (1998), Metrenin İcadı, (Çev. Z. İlkelen), Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
14. Agamben, G., (2001), Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 120.
15. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/170-3.
16. (FLC. F 2-20-77 no'lu belge; ayrıca bkz. Le Corbusier, 1946, aynı adı taşıyan yayın.) Le Corbusier'nin Dik Açının Şiiri [Le Poème de l'angle droit] adlı şiir kitabından "D.3 fusion" başlıklı bölümden alınarak çevrilmiştir. Şiirin orijinali Fransızcadır: "Assir sur trop de causes médiate/assis à côté de nos vies/est les autres sont là/et partout sont les: "Non!"/Et toujours plus de contre/que de pour/N'accabler donc pas celui/qui vent prendre sa part des/risques de la vie. Laissez/fusionner les métaux/tolerez des alchimies qui/d'ailleurs vous laissent hors/de cause/C'est par la porte des/pupilles ouvertes que les regards/croisés ont pu conduire à/l'acte foudroyant de communion/.../Alors ne serons -nous pas/demeurés assis à

sonra bambaşka bir adam haline geldiği ve yatay olanla barışığı, Şandigar'daki Açık El anıtını bu duygularla yaptığı biçimindeki yaklaşımlar, eşit derecede sorunludur bana kalırsa.

1.234

1.234 Patentten vazgeçilmesi

ve Modulor'a inananlar grubunun kurulması gerektiği düşüncesini ortaya koyması.

İkinci cildi, bu 'tarikatin' belgesi gibi görmek mümkün.

côte de nos vies.”

17. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 109-110.
18. A. e., s. 170.
19. A. e., s. 190.
20. Bridge, G., ve Watson, S., (Der.), (2004), Blackwell City Reader, Blackwell Publishing, UK, s. 25.
21. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 5.
22. A. e., s. 12.
23. The City of Tomorrow, s. 45-6, 1924.
24. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 3.
25. A. e., s. 46.
26. The Radiant City, s. 10, 69.
27. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 4, 35, 96, 51.
28. The Radiant City, s. 71.
29. A. e., s. 189.
30. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 3.
31. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 147.
32. “Mais je me suis mis debout! / Puisque tu es droit / te voilà propre aus actes / droit sur le plateau terrestre / des choses saissables tu / contractes avec la nature un / pacte de solidarité: c’est l’angle droit / debout devant la mer vertical / te voilà sur tes jambes.” [La Poème de Angle Droit, A 3]
33. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 97, 98, 149, 95.
34. A. e., s. 2.
35. A. e., s. 118, 120.
36. A. e., s. 128.
37. A. e., s. 132, 130, 132, 133, 134.
38. The Mirror of Magic: A History of Magic in the Western World.
39. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New

Modülör 2

1955

Modülör’ün [1948] Devamı

2.4

Bir Hatırlatma

1955 Birinci kitabın doğurduğu yoğun

tartışma ve biriken yeni belgelerden

bahis.

1959 İkinci kitabın bu tartışmalara

yanıt olacağı düşüncesini dile

getirmesi.

2.15

Kısım 1. Sözü Kullanıcıya Bırakalım.

Bölüm 1. Başlangıçlar

1960 Modülör’ün, dışarıdan gelen

zihinsel ürünlerle geliştirilmesine yönelik katkıların varlığından söz etmesi.

391 Üç ana katkı: Modulor'un kesin çizimi, Modulor'un cebirsel açıklanışı ve bir matematikçinin geometri hakkındaki apolojisi.

392 Dünyanın çeşitli yerlerinde altı yıl boyunca yapılmış, Modulor'la ilgili deneysel çalışmaların varlığı.

393 Ofisinde yerleşik uygulama halini aldığı.

394 Modulor'la ilgili kuramsal boşlukların kapanmakta olduğu iddiası.

395 Modulor'un maddi bir araca dönüşmesi taleplerini dile getirişi.

- Haven, s. 143; 162.
40. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul, s. 214.
41. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/84.
42. A. e., s. 2/218.
43. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul, s. 348. Metis, İstanbul. içinde alıntı: Stewart, I. (1989), Does God Play Dice? The Mathematics of Chaos, s. 83, Basil Blackwell, Oxford, İngiltere.
44. Dawkins, R. (1990), The Selfish Gene, s. 19-20, New York: Oxford University Pres. Türkçesi: Dawkins, R., (2001) Gen Bencildir, çev: Asuman Ü. Müftüoğlu, Tübitak, Ankara, s. 148.
45. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 130. Alıntı: Pascal, Pensées, 1995, s. 61-63.
46. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/84.
47. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul, s. 221.
48. A. e., ss. 320-1.
49. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/163.
50. A. e., s. 2/42.
51. A. e. s. 2/184.
52. A. e., s. 2/267-278.
53. A. e., s. 2/ 267-78.
54. Olumsuzlama, her seferinde bir şeyin ne olmadığına, ayrıma dayanarak ilerleyen bir mantık şemasıdır. Sözgelimi bir özne tanımlanıyorsa, onun neden bir nesne olmadığı kanıtlanmalıdır. Böylece 'nesne = özne-olmayan' olarak tanımlanmakla kalmaz, aynı zamanda özne, nesneden fazla bir şey olarak derecelenmiş olur.
55. Gilles Deleuze, Bergsonculuk içinde Hakan Yücefer, "Deleuze'ün Bergsonculuğuna Giriş", s. 12-13, Otonom Yayıncılık, 2006, İstanbul.
56. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York.
57. Sbriglio, J., (2004), Le Corbusier: The Unité de Habitation in Marseille, Birkhauser Publishers, İsviçre, s. 80, içinde: Ulusal İnşaat Federasyonu Genel sekreterinin bir basın konferansından, Foundation Le Corbusier Paris, s. 115.
58. Carroll, L., (1994), Through the Looking Glass, Penguin Popular Classics, 21, Penguin

- Books, England, s. 21.
59. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/234.
60. A. e., s. 1/110.
61. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 123.
62. A. e., s. 119, 120.
63. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 8.
64. Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven, s. 191.
65. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/148.
66. Deleuze, G., (2006), Bergsonculuk (Çev. H. Yücefer), Otonom Yayıncılık, 2006, İstanbul, ss. 12-13.
67. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 125.
68. Le Corbusier, (1950), L'Unité d'Habitation de Marseille, Soillac, Mulhouse: Le Point, No XXXVIII, s. 33.
69. Ford, E. R., (2003), The Details of Modern Architecture, V. 2, from 1928 to 1988, MIT Press, Cambridge, s. 183.
70. A. e., s. 187.
71. A. e., s. 183.
72. Sikiaridi, E., (2006), "Iannis Xenakis'in Mimarlıkları", (İng. Çev. Y. Adam), Doxa, S. 1, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, ss. 78-79.
73. Bu metni oluşturan parçalar daha önce yayınlandı. (Bkz. Kaynakça) Metnin parçalarının yeri, alfabetik düzenden dolayı değişti.
74. Mondloch, K., (2004), "A Symphony of Sensations in the Spectator: Le Corbusier's Poeme Électronique and the Historicisation of the New Media Arts", Leonardo, V. 37, s. 59.
75. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/326, 328.
76. Gradstein, S., (Der.), Duinker, D. M., Beun, M., Hargreaves, C. M., Miltenburg, J. W., (1958-59), Philips Technical Review, V. 20, N. 1, s. 3. Metnin Xenakis'in raporundan kısaltılmış olarak yayınlanan versiyondan alındığı belirtilmektedir.
77. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç),

396 Ölçü tablosunu üretmesi.

2.16

397 Kullanıcıların, ölçüleri
zihinlerine kazıdıkları ve ezberden
üretim yapma alışkanlığı edinmeye
başladıkları.

398 Modulor'a karşı tartışmaların,
ezoterizm suçlamaları etrafında
şekillendiği.

399 Modulor'a, Modulor benzeri bir
karşı koyuşun mevcut bulunmadığı.

400 Modulor'un geleneksel
Rönesans ölçüm sistemlerine ve Mısır'a
bağlandığını hatırlatma.

401 Birinci kitabın yayınlanmasıyla
oluşan uluslararası ilginin varlığı ve

Metis Yayınları, İstanbul, s. 10. Manuel De Landa'nın evrimleşen, tarihsel olan ve aşkın bir öze denk gelmeyen tarih anlayışının tersi, neden sonuç ilişkisine dayalı özcü yaklaşımın sabit kategorileri kast edilmektedir.

78. Sikiaridi, E., (2006), "Iannis Xenakis'in Mimarlıkları", (İng. Çev. Y. Adam), Doxa, S. 1, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, s. 80.
79. Iannis Xenakis, arts/sciences aliages, Casterman, Tournai, 1979, s. 108.
80. Evans, R., (1995), The Projective Cast, Architecture and Its Three Geometries, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 296-301.
81. Philips Company Archives adına Meindert Vollenga'nın 9.11.2005 tarihli, elektronik postayla iletilmiş izni ile. Building SK-3, PO Box 218, 5600 MD Eindhoven, The Netherlands.
82. Çelik, Z., (1992), "Le Corbusier, Orientalism, Colonialism", Assemblage, N. 17, MIT Press, New York, ss. 58-77.

öteki dillerde yapılan basımlar.

402 Anadamar mimarlık medyasında Modulor'a özel yer verildiğinden bahis.

403 Modulor'un ilk bulunduğu zamanki heyecanın geride kaldığı.

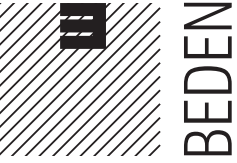
404 Süreç içinde Le Corbusier tarafından Modulor'la ilgili çeşitli hipotezlerin öne sürüldüğü.

Buraya kadarki bölüm, çarpıcı bir biçimde, Le Corbusier'nin medyadaki kişisel imajının ne kadar farkında olduğunu en iyi biçimde örneklemeekte.

Sadece kendi kitaplarını yazmakla kalmaz, yarattığı etkilerin sonuçlarını da yapıtına katar. Yalnızca bu kimlikle bile son derece devrimci bir kimliğe sahip bir mimar sayılabiliirdi. Öte

yandan, unutmayalım ki Le Corbusier, Jeanneret'nin mahlasıdır: Ardi ardına skandal kertesinde radikal söylemler üreten, bu söylemlerini ürüne dönüştüren, kapsamlı deneyler ve araştırmalarla her daim sözünü besleyen bir persona; saldırgan, dikey bir adam. Mimar, yaptığı her şeyle dünyada kendinden söz ettirmeyi başardığının bilincindedir ve bu durumu sahiplenmektedir. Hâlâ önemsenen bir mimarlık teorisini ve uygulamacı olduğunu üzerine basa basa anlatırken, o günün dünyasında aslolan şeyin gündemde kalmak olduğunu anlatmak ister.

2.17**405** Matematiğin tanrısal oyunuyla

TEPEGÖZ'ÜN BEDENİ: TEPEGÖZ'ÜN İCADI

Gözün yer üzerindeki hiyerarşik üstünlüğü, eril anlatıların iyi bilinen örneğidir. Erilinsan'ın bedensel dik duruşunun teminatı olan yeryüzü, görmek ve görüş alanına dahil olanları kontrol altında tutmak içindir. Görmek, görsel tahakkümün asli koşuludur. Michel Foucault, gözün başlangıçta av ve savaşa tabi olduğunu, sonradan intikam, saldırganın tasfiyesi, kurbandan kurtulma ve ötekinin caydırılması gibi başka tarihsel kimlikler kazandığını ifade eder.¹

Modulor'un koşulladığı biçimiyle bedensel dünya, dik duran erkek bedeninin zemin çizgisiyle çizilmiş ilişkisinin genişletilmesidir. Modulor yeni bir beden ontolojisi ne ikna olunacağını vaaz/t eder. Corbusier'nin çizerek simgeleştirdiği 'göz' ve 'ruh', dünyayı tasarlar. Yeryüzünde hüküm süren kör bir beden ve ona yön veren tekil bir gözün birlikteliğine dayalı bu yeni beden ontolojisinin nasıl görselleştirildiğine yakından bakmaya değer.

Modulor'un Erilinsanının Tepegöz olarak temsil edildiği çizimde,² 'evin efendisi' diye adlandırılan 'ruh', tıpkı ataerkil düzende erkeğin evin, yani kadının bedeninin mübadele değeri üzerinde söz sahibi oluşu gibi, aklileştirilmiş bir eril ilkedir. Yeryüzüne dik konumlanan bu kör ilke, yatay bir çizgi üzerinde temsil edilir ve bu edilgin uzam, erkeğin buradaki etkinliklerinde özgür oluşuyla zıttlaştırılır. Hetero-normatif ikilik anlatısı uyarınca dişi ilke, eril beden tasarırlarını beklemektedir. Böylece dişi-dünya, cinsiyetsizleştirilmiş yeni dünya imgesinde örtük biçimde yerini korur.

Tepegöz, tıpkı tanrının doğa içindeki sayısal mevcudiyeti gibi (Altın Oran anlatısı), bu yapışık ikiliyle sayısal bir aşkınlık ilişkisi içindedir. Eril ve dişi dünya-beden ikilisinin körlüğüne eklenmek yerine, onlara tanrısal doğruyu işaret eder ve onlar için yeni ilkeler icat eder.

Tepegözün tasarırları, tıpkı yerkürenin genişliği gibi sonsuzdur. Beden bu iki sonsuzluk arasında olası tüm biçimlerini alacaktır. Göz, sonsuz törenleri kuracak ve ruh da beden

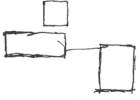

Fig. 28

In the case of a building, the rule will pertain to the scale of the content, which is man, i.e. to the human scale, the eye being the 'master of ceremonies' and the spirit the 'master of the house'.

Fig. 29

What does the master of ceremonies do, whose task it is to introduce true measures into the building? What can he, and what should he do? He will consider the elements, specifically of the eye, which may give the master of the house a variety of visual delights.

Modulor'un Erilinsanının Tepegöz olarak temsili. Le Corbusier, 1980: 1/76.

Modulor'un doğrudan ilişkide olduğu.

Modulor'un tanrısal edimin ortaya çıkışıyla eşitlendiği.

Kişisel tarihini tanrısal araştırmaya adanmışlığını hatırlatması.

Çeşitli tasarım alanlarında bu çabaları ürüne dönüştürdüğü.

Kendini merak temeline kişileştirmesi ve övmesi.

Bunu sık sık yapmak zorunda kalması gariip görünebilir. Bu işi yapacak en iyi kişinin yine kendisi olabileceğini düşünüyor olmalı. Başkalarının övgüleri yetersiz kaldığından değil; kendini övmenin işlevsel olduğunu düşünmesinden dolayı: 'Romantik dahi'lere özgü bir edebi biçem olsa

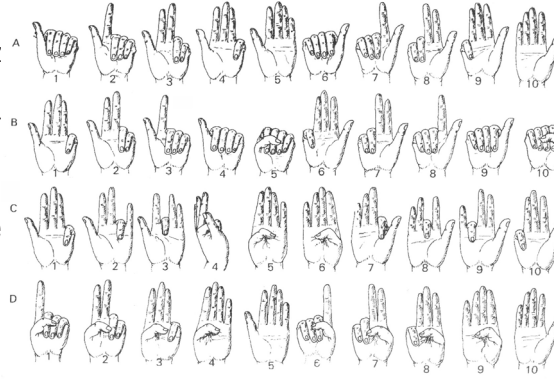
sahibi olarak bu törenlere katılacaktır.

Bu simgesel ilişkiler toplamının (yer, beden ve göz üçlüsü) karşısında 1.60 m. rakamı, yani maddi dünyanın standardı bulunur ve denklik böylece sağlanır. Denklik zamansal olarak vektörel bir yapıya sahiptir; göz de, beden de ileriye yönelmiştir.

Bu geride bırakmayı mümkün kılan şey nedir? İyice ayırıştırılmış, yalınlaştırılmış bir dünya bilgisi. Belirsizliği alt eden düzen sayesinde Modulor'un yeni beden bilgisi de her şeyi 'yerli yerine' koyar.

Görünümler, anlam, uzam, zaman, ses ve madde, bu düzenlenmiş dünyada tanımlı kavramlara dönüşür. Kompozisyon görselliğin düzenlenişidir. Harfler ve dilin sonsuzcasına cümleler üretebilirliği, anlamı düzenler. Uzam, matematik dilini oluşturan rakamlarla soyutlanır. Zaman, onu ölçmeye yarayan birimlerle aralıklara bölünür ve düzenlenir. Madde, minerallerin analiziyle, elementlerin periyodik tablosunda çerçevelenir. Notalara dökülen ses, müzikleşerek ses fenomenini düzenler.

Böylece her şey bilinir kılınır, belirsizliklerden sıyrılma iddiası güçlenir. Yeryüzü bilgisi, simyasal birleşme ya da "insanın kozmik düzenlerle evliliği" haline gelir.³ Corbusier için düzen hayatın en önemli anahtarıdır.

Temel parmak sayımının çeşitlemeleri. İfran, 1995: 135.

PARMAKLA SAYMA

Parmakla saymanın çeşitlemeleri,⁴ Corbusier'nin 'evrenselci' Modulor'una gayet 'evrensel' bir kontratak gibidir. "Beş parmağın beşinin de bir" olmadığı gibi, farklı kültür coğrafyalarında rakamları elle göstermenin birçok farklı biçimi vardır. Bunlardan herhangi birinin diğerinden daha evrensel ya da geçerli olduğunu kanıtlamak çok kolay değildir ve

gerek...

410 Modulor'a yönelik küresel geri beslemenin mevcudiyeti.

2-18

411 Sanat alanından bilim alanına geçişin mümkün olduğu iddiasını öne sürer.

2-19

412 Le Lionnais'nin yazdığı mektuptan alıntılar: Altın Oran'ın okültizme bağlandığı başka yazarların varlığı, Altın Oran'ın konvansiyonel araç olarak inanç temelinde öznelliği, Modulor'un sanatlar üzerinde bir tür diktatörlüğe dönüşme potansiyeline karşı Le Corbusier'nin uyarılması.

belki buna gerek de yoktur. Gelgelelim, Modulor'un Le Corbusier'si böyle düşünmez. Ona göre derisinin rengi, parmaklarının biçimi, ellerinin yaşı ve büyüklüğü birbirinden bunca farklı olan bir dünyadaki bu çeşitlilik, olsa olsa kaos yaratmaktadır. Kaldırılabilir elleri ortadan, diyecektir: İnsanlığın selameti için. Yeni bir çağ açalım: Tek bir elin çağı olsun bu çağ. Bu tek elle, bütün bu farklı eller bir olacaktır, diyecektir. Kalabalığın yerine uyumu koymak isteyecektir.

Peki nasıl? Dünyanın her yerinde, bana elinle üç yap dediğinizde, herkes başka bir üç yapmaya kalkar. Ne saçmalık ve ne israf... Artık Modulor'a uygun, uyumlu bir üç yapmanın vakti geldi de geçiyor. Nitekim Le Corbusier uzun uzun, bu uyumlu üçü yapmak için, Fransa'nın en zor zamanlarında ne kahramanca çabalar harcadığını da anlatır.

Ardından: Bu üçü yapabilmek için, standart bir el kurgulamak gerekiyordu elbette. *AFNOR* ya da standart kurumu, bir rakip olarak ortaya çıkmış, Le Corbusier'den önce üç yapmanın kurallarını belirlemeye çalışıyordu. Çabaları verimsiz, saçma ve sonuçsuzdu, bir tiranlığa yol açacaktı. Bunlar hep sapıyor, doğru ele ulaşamıyor, hatta hiçbir ele uymayan bir rakam ile oyalanıyorlardı; on parmakla on bir yapmakla uğraşıyorlardı. Ne budalalık...

Oysa doğru elin ne olduğu belliydi: Bu Batılı bir eldi. Bu el, belli bir kişinin geçmişinde bulunabilirdi ve o kişinin cinsiyeti de belliydi.

Artık, bu el, üçü yapabilecek yegâne eldi. Bu el, evet, Le Corbusier'nin elinden başkası değildi, ama hayır, bu el, en iyisi, bir İngiliz polisinin eliydi. Bu elin bir erkek eli olduğunu söylemeye dahi gerek yoktu, zaten bütün eller erkeği işaret etmekte, kadınların ellerini saklamaktaydı.

Zahmetli araştırmalar, inatçı patent memurlarıyla cebelleşmeler ve el camiasıyla didişmelerden sonra, yıllarca yapılan parmak egzersizlerinden, onlarca projede bu üçün sinanmasından sonra, üç yapan gerçek eli bulunduğunu ilan edecektir Le Corbusier.

Bu el üç yapmaya biçimsel olarak öylesine yatkındı ki, başka hiçbir el bu kadar doğal bir şekilde üç yapamazdı. O kadar ki, bu elle asırlardır Avrupa'da üç yapmıştı. Ama bunlar

413 Le Corbusier'nin, bireysel niteliklerini sıraladığı tepkisel yanıtı.

414 Tanrı-insan ikiliği üzerinden polemik.

415 insanın bedensel ve görsel tanımlanmışlığının anlatımı.

416 insanın diğer canlılardan ayrıldığı noktaların vurgulanışı.

417 Altın Oran'ın matematikçiye özgün gelmemesine yergiler.

418 Altın Oran'a övgüler.

419 İnşa faaliyetindeki aktif varlığın nitelikleri. Le Corbusier'nin kendi zanaatçı kimliğini anlatması.

420 Matematikçinin [Le Lionnais'nin] eleştirel pozisyonunu reddedişi.

şimdi bulunan uyumlu elin yaptığı için ancak taslakları olabilişti. Yine de bu üçlerin hakkını yememek lazımdı, bu üçler yapılmamış olsaydı, bizim esas üçümüzün hangi üç geleneğinin sürekliliğinde olduğu da havada kalırdı.

Bu el Okyanusun iki tarafındaki farklı beşleri, yedileri, dörtleri ortak bir üçte buluşturuyordu. Dahası, üç yapmak için üç parmağını dahi kullanmıyordu. Öyle bir uyumluydu ki, sadece iki parmağıyla üç yapıyor, hatta bu iki parmağı da tek bir parmaktan oluşuyordu.

El, diğer sayıların kalabalık etmesine de bir son verecekti yakın bir gelecekte. Bir parmağıyla yaptığı üç, birçok şeye yetecekti: Öyle bir 'bir' yapacaktı ki, diğer sekizler, yediler, dörtler ortadan kalkacak, unutulacaktı.

Hatta şimdiden birçok kişi, yalnızca bu elle yapılan bu biri yapmak istiyordu. Herkes öteki beşleri ve ikileri unutmayı istiyordu, ama ısrarla başka birler yapmaya çalışanlar bunu anlamak istemiyor, Modülör'ün bir'inin yükselişini görmezden geliyorlardı.

Gelecekte, artık kimsenin "1,2,3,..." diye sayması gerekmeyecekti. En iyi üçü bir parmakla yapan el, "1,1,1,..." diye sayacak ve bu da hepimize yetecekti.

Çoklar, birin çarpımlarına indirgenecek, tüm rakamları tek bir asal çarpana göre, bire göre tasnif edecekti. Kendisi, yani bir, tüm rakamların asal çarpanıydı ne de olsa; diğer rakamlar değişkendi. Bunlar, aynı nedenle, tanrıların oynadığı zar oyununda atılmamıştı.

Uzun lafın kısıası, üç yapan elin 'bir'i bundan sonraki asli ölçek olacaktı. Modülör, 'bir' yapıyordu.

Bu hikaye olsa olsa, bugün bize *Bikini Kasabası*'ndaki⁵ bir olay kadar inandırıcı görünse de, Le Corbusier buna benzer bir hikayeyi altı yüz sayfada kanıtlamaya çalışmıştır.

Bu son derece öğretici bir çatışma. Çünkü eleştiri bir matematikçiden; üstelik matematiği son derece yaratıcı bir biçimde yorumlayan ve Oulipo'ya öncülük eden bir kişiden geliyor. Le Corbusier'nin savunusunun ise pek de yaratıcı olduğu söylenemez: Öfkeye kapılarak gazaba gelir ve yağdırır. Öte yandan, aradan geçen neredeyse on yıldan sonra, Le Corbusier'nin ikinci kitapta yeni argümanlar geliştirmek için çaba harcamadığını, ilk kitabındaki leitmotifleri sıraladığını görüyoruz.

2.20

421 Modülör'ün kesin çiziminin üretilmesi üzerine, 1942 tarihli hipotezi hatırlatma. [1. kitaba gönderme, s. 37.]

422 Söz konusu çizimin Milan

BEDENİN ÜYELERİ

Le Corbusier Modulor'da, tek tek bakıldığında itiraz edilemeyecek gibi görünen saptamalar yapar. Koyduğu ayrımlar, mevcut kültürel kodlar içinde anlamlı görünen sınırlılıklara işaret eder görünür. Görsel mimarlık ilkeleri -birkaç temel saptama dışında- özel bilgi gerektirmediği gibi, keyfiyet de içerir.⁶

“Ve birçok çokyüzlü geometrik şeklin ve yıldız biçimli aks düzenlemesinin ortasında, kişinin boyuna göre değişen bir yükseklikte, yerden yukarıda konumlanmak üzere, erilinsanın gözlerinin başının ön kısmında yer aldığını, bunun da algılamının ve görsel duyunun belirleyici ilkesi olduğunu unuttular. Bunu unutmakla, erilinsanla çevresi arasındaki ilişkiyi yöneten asli unsurlardan birini de unutmaları mümkün oldu.

Erilinsan onu üyeleri aracılığıyla kaplar: Bacakları, gövdesi, kaldırılmış ya da yanlara açılmış olan kollarıyla. Hareketlerinin mafsallı olan göbek deliğinden bükülür. Garip bir şekilde basit mekanizma! Yine de, davranışlarımızın, mekânda yer kaplamamızın sahip olduğu tek düzenlemedir.”

Le Corbusier bilginin tarihselliğini ve kurulmuşluğunu bu bedensel indirgeme ile askıya alır. Bu sayede kolayca, görselliğin cinsel kodlanmışlığı ya da kültürel koşullanmışlığı (ve kompozisyon), dillerin melezlenme yoluyla asimilasyonu ya da başkalaşması (ve alfabe), çıkar ilişkilerinin tiyatrosu, güç ilişkilerinin performans dayalı mevcudiyeti (ve uzam), çizgisel olmayan modellemeler, kuantum fiziği (ve matematik), zamanın uzamı kuran ikiliği (ve zaman), madde akışlarının katmansallığı, maddenin plazma hali (ve elementler), sessiz bir müziğin olanaksızlığı (ve notasyon)... gibi sorunları düşünmeyi reddeder.

Dahası, bunların arasındaki ilişkileri, sözgelimi zaman-dil ilişkisi bağlamında, her dilin zamanları bölmek için aynı kalıpları kullanmadığı, bunların kültürel olarak çeşitlilik gösterdiği ya da belli bir kültürel homojenlik içinde, aynı dili konuşanlar arasında, zamanı bölmek bakımından merkezi bir dil kuramına direnç gösteren tutarsızlıklar da bulunabileceği gerçeğine kapalı kalır, kalmaya da mecburdur.

Trienali'ndeki gösterimi.

423 Aynı geometri geleneğinin diğer temsilcilerinin listesi.

424 Bir matematik profesörünün bu çizimden övgüyle söz edişi.

425 Bir Fransız mühendisin kitabı okuduktan sonra yolladığı, onaylayıcı düşüncelerini içeren mektubu.

2.22

426 Paris Ulusal Müzesi yöneticisinin övgü dolu sözü ve onaylayışı.

427 Psiko-Kimyasal Biyoloji Enstitüsü yöneticisinin yoğun övgülerinin tevazu nedeniyle kitaba almadığını bildirmesi.

TEPEGÖZÜN UYUMLANDIRDIĞI UZAM

Tepegözcü denetim paradigmasının bir dökümü sayılabilecek bir eskiz, -aşamalar halinde- eril beden/yer çizgisi ikilisinin genişletilmesini, bedenın bu genişletme sırasında yere yedirilmesini ve Tepegözün aşkınlaşan rolünü anlatır.⁷

“(A1) Gerçeğe biraz daha yakın bir görüntü konisini gösteriyor.

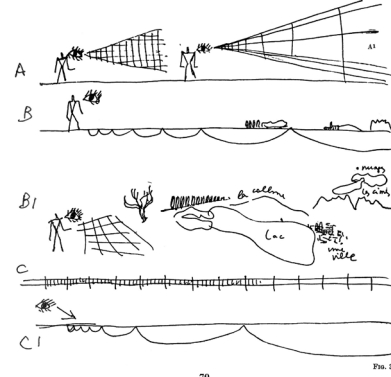
(B) Algının olasılıklarının değişken uyumlu ölçeğini ifade ediyor.

(B1) Bu önermeyi gösteriyor: bir yol, bir ağaç, bir koruluk, bir göl, bir tepe, ufuktaki zirveler, bulutlar ve saire.

(C) Basit bir aritmetik ölçeğin (toplama) bu algısal kapasiteyi karşılamayacağını gösteriyor.

(C1) Ama uyumlu bir ölçek, C1, yolu, ağacı, koruluğu, gölü, tepayı, ufuktaki zirveleri, bulutları algının ortak bir atayıcısına indirgeye-BİLİR.”

Göz merkezli ya da perspektif geleneğini yardıma çağıran Le Corbusier, bakışın tanıdık kartezyen mantığına atıfta bulunur.⁸ Bakışın kartezyen kafesle koşullu olduğunu gösteren ilk figürden itibaren (A), aşkınlaşan Tepegözün uzamı perspektifleştiren bakışına tanık oluyoruz. Yerdeki nesneler ancak bu görsel rejimin nesneleri olarak varlık ve anlam kazanır (B). Yeryüzünün nesneleri, demek ki, bu bakışın kuruculuğundan kurtulamayarak tabi kılınırlar. Kör beden, bakış sayesinde bir uzama ve onun nesnelere kavuşturulmuş olur. Tepegöz bedene üzerinde gezineceği dünyayı göstermektedir. Oldukça kıvrımlı bir dünyadır bu. Coğrafi ölçekte gittikçe çeşitlenen dünyanın formları bedenın önüne serilir; bulutlardan ve ağaçlardan, göllerden ve tepelerden oluşan yayılımın tanıdık karmaşıklığı belirir (B1). Gözden kökenlenen kartezyen ağ, çeşitlenmiş topografyayı yeniden kendine tabi kılar ya da öznelleştirir. Yere bir kafes daha sererek denetleyici edimini yineler. Dünya artık bir *plexus*'a dönüşerek sayısallaşmıştır (C). Bu, belirsizliği tümüyle silinmiş dünyadır. Tüm var oluş, bu eşit kanava üzerinde bir rakama denk gelmekten kaçmamaktadır.

79
Dürer'in perspektifçi estetik teorisinin yirminci yüzyıl kentçiliğine aktarılması. Le Corbusier, 1980: 1/79.

2.23 Aynı yöneticinin adı geçen aşırı övgülerine kitapta yer verilmesi ve ardından Le Corbusier'in bu sözleri kabullendiğini açıklaması.

Bu kadar kısa bir sürede bu kadar keskin bir dönüş yapması, kendisiyle müthiş bir biçimde çelişmesi, Le Corbusier okurlarının pek de yadırgamayacağı şeyler olabilir. Her yazar çam devirebilir; bunun daha ziyade, editöryel bir hata olduğunu düşünmek de mümkün.

429 Şahitlikler bölümünde tekrar edilecek olan mektubun yazarının, Pisagorcu matematik takıntısına sahip mimarın iddialarından söz etmesi.

Uyumlandırılan uzam, bedenın yer çizgisine yedirildiği, gittikçe küçülen bir mesafeler toplamına dönüşür. Oranlar, büyüyen adımlar, bu adımların başlangıcı olan orijin noktası ya da Tepegöz, ve bitimsizce, dümdüz uzanan yer çizgisi görünür (C1).

Le Corbusier bu süreci uyum sözcüğüyle açıklar. Uyumdan anlaşılması gereken, olumsuzluğun görselleştirici araçlara verdiği uysal tepkidir.

GÖRSELLEŞTİREN BİYO-POLİTİĞİN TASARIM HALİNE GELMESİ

Uyumlu mimarlık nesnesi nasıl yapılır?

Modulor'un estetik iddialarını toplu biçimde dile getirdiği bir şemada, Le Corbusier basitten karmaşığa doğru ya da gelişmişlik derecelerine göre kendi 'Ars Poetika'sını anlatır. Bu şemalarla ilgili tek tek açıklamalara yakından bakmakta fayda var.⁹

"1. Bir binanın cephesinin düzenleyici çizgileri. Göz bu cepheyi tıpkı bir an önce yaptığı gibi, bir resmi boyutları, ölçüleri, uzunluğu, eni ve açısıyla kavradığı şekilde kaydeder. Süreç burada mükemmel ve tam anlamıyla nesneldir.

2. Bir manzara içinde bir grup büyük binayı oluşturan, şehircilikle mimarlığı birleştiren bir kompozisyon. Kural ilk bakışta görünür değildir, göz tam cepheden hiçbir şey görmez, binalar biri diğeri ardında sıralar halinde yükselirler, ve zemin uzaklığa / mesafeye geri çekilir. Yine de kural az ya da çok entelektüelce olan öznel bir hisle kendisini hissettirir.

3. Bu dördüncü durumda ('bitimsiz genişleme' müzesi, standartlaştırılmış üç unsurdan yapılaşmıştır: bir standart dikme, bir standart giriş, gece ve gündüz aydınlanan standart bir tavan, her biri birbiriyle altın oranla ilişki içinde dururlar), ölçüler sisteminin kullanımı organik birlik hissini üretir.

4. Son olarak, Marsilya'daki Barınma Bloğu'nun iç mekânına ait bir unsuru akla getiren 4. şekilde, 'Modulor'un uyumlu ölçülerinin sistematik uygulaması, 'dokusal' olarak tarif

Le Corbusier'nin kişisel mekânında asılı duran Modulor ölçüleri listesinin tıpkıbasımı ve bundan mutlulukla söz edışı.

Aynı listenin atölye mekânındaki masalarda bulunan kopyasının tıpkıbasımı.

Modulor, Le Corbusier'nin gizli bilimi, sayısal simyası; ancak inananlarıyla paylaşabileceğı özel bir araç. Bir tür din bile sayılabilir. Modulor'un, yirminci yüzyılda yaşamış bir mimarın, mimarlığı aracılığıyla dünyaya yaydığı, belki de dünyadaki tek din. Üstelik de kurtuluşu, hiç başka vaatlerle kafa karıştırmadan, en maddi biçimde yapıların ölçülerine bağlayacak kadar mütevazı bir din.

edilebilecek bütünsel bir toplanma ifadesi yaratır. Tüm dış düzlemler, dışarıdaki tüm alanlar, zemin, tavan ve duvar yüzeyleri, binanın her yerindeki bölümlenimin belirleyici etkileri ölçülerin uyumluluğuyla yakından yönetildi ve tüm açılar, bu nedenle de tüm hisler birbiriyle uyumlu hale getirildi. Böyle bir tasarımı yapmış olmakla, içeriden dışarıya doğru ilerleyen, üç boyutta da tüm çeşitliliği, tüm farklı eğilimleri mükemmel uyumla birleştiren doğanın yapıtlarına kendinizi yakın hissediyorsunuz.”

ERKEK, KADIN, DOĞA, TANRI

Modulor'un ilk kitabındaki bir görsel, beden bağlamında çözümlenmeye / okunmaya değerdir.

Bu çizimde, dört farklı figür sergilenir: Erkek, Kadın, Doğa ve Tanrı.¹⁰

Dördünde de Erilinsan, koşullanmış görsel dünyanın yine baş aktörü ya da failidir.

İlk iki çizimde kör beden, dişi yer çizgisi ve Tepegözden oluşan aşkın varlığın kılavuzluğu sürmektedir. Her ikisinde de yatay ve düşey unsurlar henüz birleşerek uzamdan bağımsız mimarlık nesnelere ya da boşlukta bir başlarına asılı durabilen yüceltilmiş varlıklara dönüşmemiştir. Hâlâ cinsiyetle koşulludurlar.

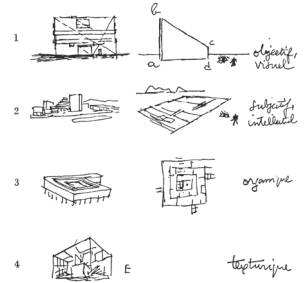
İlk şemadaki düzenleyici çizgiler, bir cephe düzenlemesini anlatır. Cephe düşey bir ilkedir. Düşey ilkenin daha önce erkek sembolizmine bağlandığını hatırlatır. Böylece şemaların yanına neden “nesnel” sözcüğünün yazıldığı da belirginleşir. Cephe, düşey, eril bir ilke olarak görseldir.

İkinci şema kentsel bir tasarımı ya da çoklu bir kitlesel düzenlemeler dizisini anlatır. Plansal bir tasarıma dayanır. Yataylık ve öznellik, bir önceki cinsiyet koşullamasının karşıtı dişil bir ilke olarak ima edilir.

Üçüncü ve dördüncü çizimlerde yatay ve düşey unsurlar yerini hacimselliğe bırakır, ufuk çizgisine de gerek kalmaz. Çünkü artık ‘organik’ ya da ‘dokusal’

Geometri-estetik paradigmasının Le Corbusier’in tasarım felsefesinde hiyerarşik biçimde içleştirilmesi. Le Corbusier, 1980: 1/77.

145

1. The regulating lines of the façade of a building. The eye registers this façade in the same way as, a moment ago, it perceived the painting by its format, dimension, length, width and angles. The process here is perfectly, strictly objective.

77

142 İngiltere’den bir grup mimarlık öğrencisinin yayınladıkları bir dergide yer alan, alaycı çizimin tıpkıbasımı.

143 Modulor’un çeşitli aşamaları arasındaki boşlukları dile getiren mekthaplara yer vereceğinden bahsedışı.

2.25

144 Orijin rakam 113 hakkındaki öneriler karşısında, Le Corbusier’in özne pozisyonunu hatırlatması.

145 Le Corbusier’in şair niteliği.

146 “Sözle ifade edilemeyen mekân” [L’Espace Indicible]

diye adlandırılabilen, merkeziliği ve içeriden dışarıya göre gelişmeyi anlatan, bağımsız varlıklar olarak mimarlık yapıtlarına dönüşmüşlerdir.

Üçüncü çizimde, merkezden dışa doğru sonsuzcasına büyüeyen, bir labirent gibi tasarlanan yapı tipi çizilmiştir. Yapı doğanın yeniden modellenmesidir. Organik bir üreme yasasına uyar gibi görünmekle beraber, standart unsurların etkili biçimde kopyalanmasına dayalı bir organizasyon ilkesini barındırır. Böylece, organik olan, doğaya değil, denetleyici yapı pratiğine aittir.

Dördüncü çizim, yeni bir sözcükle karşılaşır. Burada önceki üç çizimin kavramları birleştirilmekte ve yeni bir yapıya kavuşturulmaktadır. Tasarım teknikleri bakımından bir yenilik sayılamaz: Plan, cephe ve kitlesel düzenlemenin bir karışımı olan bir kompozisyon tekniğidir. Ancak 'ifade edilemeyen mekân' [*ineffable space*] deneyimini, Le Corbusier'nin estetik hazzı açıklayan kavramını temsil eder.

Ucu tanrısal yüceliğe bağlanan 'dokusal' [*texturique*] sözcüğü, tasarımcının yetkinliğinin bir doruğudur. Öte yandan 'dokusal' oluş, bir tür yatay uysallığı ve olumsuz tasarım özneyle boyun eğişinin de rahatlatıcı ifadesini içerir. Buna göre, aşkınlaştırıcı tasarlama teknikleri mekâna yedirildiğinde yüce mimarlık nesnesi de elde edilmiş olur.¹¹

"Sağlam Zeminde

İki yeni sözcük:

'Dokusal'

'Görsel Akustik'

Dokusal, yüzeyde ve derinlikte, yani hacimde boyutlandıran Modulor'un bir ürünüdür. Uygulamada bunu Modulor tablosunun serileri ile (ve gördük ki bu tablo çok basit ve gösterişsiz bir araçtır) otomatik olarak (şayet isterseniz körlemesine) yapar.

...Form alanında akustik bir görüngünün varlığını tanımak için tabu sözcüklerle konuşan biri değil, evrendeki şeylere duyarlı bir varlık, bir sanatçı olmak gerekir. Kulak

kavramına ilk kez yer verdiği belgeyi
yeniden kitaba koyması.

437 Canlılığın uzam ve vektör olduğu
iddiası.

Bu iddia, evrendeki varoluşu canlı
ve cansız diye ayırmaya itiraz eden
bir teoloğa, Teilhard'ın yazılarına
bağlanabilir. Le Corbusier, geç
keşfettiği öncüsünü okurken, kendi
hipotezleriyle karşılaşmış gibi etkilenir.
Teilhard için evrenin özü birdir,
evrendeki bütün tanecikler aslında aynı
türdendir. Bu nedenle de canlı ve cansız
arasındaki görünürdeki ayırım aslında
aldatıcıdır.

438 Doğanın düşeyliği varsayımı.

439 Doğadaki uyumun, ölçüm

oranları 'görebilir'. Görsel oranın müziğini duymak mümkündür. Bu şeyleri takdir edebilen sanatsal araç, inanıyorum ki, dengede, insan adlı hayvanın kendisidir: hisseder."

Le Corbusier, son derece çizgisel bir şemacılıkla erkek, kadın ve doğanın arasından geçerek tanrısal yüceliğe ulaşan mimari tasarımın yolunu anlatır. Dünyayı 'uyumlu' kılan bilgi, mimarlık pratiğine dönüşmüştür. Ama tuhaf bir şekilde 'dokusal'lık bir işlemekten ibaretmişçesine Modulator'a mal edilir, tıpkı kör bir bedenin ya da bir makinenin çalışmasına indirgenir. Descartes'in optiğinde, sopasıyla zemini gören kör adam benzer bir dolayımızlılıkla, akılla zemini görüyordu. Akılla görmek, gözle görmekten daha kesinlikliydi, çünkü göz yanılabılır ama akıl yanılmazdı. Modulator'un körlemesine çalışmasına karşılık, ruhun ya da sezginin çalışması, görsel ilişkileri 'duyan' öznelliklikle karşıtlaşır ve dengelenir. Böylece 'dokusal' çalışma, 'görsel akustik'le mümkün olur.

TEK ŞERİTLİLİK, ÇİFT ŞERİTLİLİK

Rudolf Wittkower'in olumlayıcı açıklamalarına Modulator'un ikinci kitabında geniş biçimde yer verilir. Wittkower'in eleştirel yaklaşımında birkaç nokta öne çıkar. Bunlara yakından bakıldığında, Modulator'un cinsiyetçi, evrenselci, konvansiyoncu yanlarını görmezden geldiği, Modulator'a içkin yapıları deşifre etmek yerine onları normalleştirdiği görülür.

Wittkower'in yorumu, "orantı sistemlerine karşı olan çağın sonuna gelindiği" öngörüsüyle başlar. Bu noktadan hareketle Wittkower Modulator'un bir erken örnek ve öncü bir yaklaşım olduğunu söyler. İrrasyonellikle sistemciliğin birbiriyle sorunsuzca harmanlanacağı öngörülen bu orantı sistemlerinin, yeni ve bütüncül bir dünya bilgisiyle çağa kurtuluş getireceği inancı böylece dile getirilmiş olur.¹²

"Mekân ve zamanın mutlak ölçülerinin dinamik zaman mekân ilişkileriyle yer değiştirmesinin sanatlar üzerinde ne gibi etkileri oldu ve olacak? Le Corbusier'nin Modulator'u ile erken bir cevap üretilmiştir. Tarihin ışığında, öklidçi olmayan dünyamızı gelenekle koordine etmeye yönelik etkileyici bir girişim olarak görünüyor. İlk olarak, ev-

yoluyla doğrulandığı varsayımı.

440 Sanatların mekâna bağlı oldukları varsayımı.

ilk kitabın başlarında benzer bir argüman kullanmıştır. (Bkz: s. 1/31)

441 Estetik duyumun mekânın fonksiyonu olduğu varsayımı.

442 Yapıtın çevresine yaydığı etkinin eğriliği.

2.26

443 Çevrenin, yapıtın varlığına tepki gösterdiği iddiası.

444 Bu durumun uyum meydana getirdiği.

Teilhard'in evrenin mikro yapısının türdeşliği üzerine söyledikleriyle paralel

renseller yerine çevresi içindeki erillinsan başlangıç noktası olarak almakla Le Corbusier mutlak olandan görece olan standartlara değişimi kabul etmiştir. Ancak bu seviyede, yeni bir sağlamlaştırmaya girer. Eski oran sistemlerini, temel geometrik ve sayısal kavramlarla uyumlu gelişmeler olduklarından, tek şeritli yollar olarak adlandırıyorum. Ama Le Corbusier'nin Modulor'u öyle değil. Unsurları aşırı derecede basittir: Kare, çift kare, uçlara doğru bölmeler ve oranlar. Bu unsurlar, geometri ve sayılardan oluşan bir sistemle harmanlanmıştır: Basit simetri prensibi altın orandan elde edilen irrasyonel sayılardan oluşan iki ayrı seriyle birleştirilmiştir. Kişi hakkında ne düşünürse düşünsün, eski sistemlerin çöküşünden bu yana uygarlığımızı yansıtan ilk tutarlı sentezdir. Aynı zamanda, kültürel geleneğimizin tutarlılığına tanıklık eder.

Ortaçağ'da kullanılan düzlem geometrisinin oranları gibi, Rönesans'ın aritmetik müzikal oranları gibi, Le Corbusier'nin irrasyonel büyüklükler sistemi de hâlâ Pisagorcü-Platoncu düşüncenin Batılı insanlığa kazandırdığı kavramlara bağlıdır."

Wittkower'in çekingen bir biçimde dile getirdiği, aslında kültüralist, Batı merkezci, normativist değerlerin, 1950'lerin yükselen muhafazakârlığıyla birleştirilerek yeniden meşrulaştırılması talebidir. Wittkower, bir yandan öklidyen olmayan geometrileri olumlarken bir yandan da Modulor'un gelenekçi uyum idealini övgüyle karşılar. Modulor'a 'yumuşak geçiş'e olanak verdiği için destek verir gibidir: Çünkü yeni paradigmanın bir kırılma yaratmasını istemez. Oysa çok açık ki, çizgisel olmayana geçişi, biraz çizgisel kalarak yapamazsınız. Wittkower'a göre tek şeritli yollar (veya tek boyutlu tasarımlar) olan eski dünyanın oran sistemleri, Modulor'la ikili, sarmallanan, kısacası üç boyutlu bir hal alarak evrimleşmiştir. Kısacası Wittkower, yeni sistemi yeterince karmaşık ve çağıcıl bulur.

Gerçekte durum bunun tersidir. Çünkü Modulor, gerçekte yalnızca biri ötekinin aritmetik olarak iki katına denk gelen tek bir sayı dizisine dayanır. İki dizinin sarmalanması, aslında 'aynı'nın kendini sarmalamasıdır. Modulor, Wittkower'in sözünü ettiği ve başka türlü söz zaten mümkün olmayan tek şeritli yollardan biridir.

Wittkower, oran sistemlerine yönelik belirgin bir inançsızlıktan da söz eder. Ancak Le

bir hipotez. Cansızlar da tıpkı canlılar gibi aynı yapıtaşından yapılmışsa, kuşkusuz etraflarını etkileyeceklerdir. Gökcisimlerinin her birinin birer ses yaydığı yolundaki simya öğretisi de benzer biçimde, mekânla nesne arasındaki ruhani etkileşimi temel alıyordu. Nesneler bizimle konuşuyorsa, mimarlık uyum üretmekte en güçlü kaynak olarak kullanılmalıdır elbette.

445 Bu uyumun matematikselliği.

446 Uyumun müzikal görüngüyle benzerliği.

447 Yapıtta mevcut dördüncü boyutun, zamansal özgürlüğe denk geldiği. Yapıtı ve öznesini aşan, aşkın uyumun belirişinde dördüncü boyutun varlığı.

Corbusier, anlaşılır nedenlerden ötürü bu bölümleri Modulor'a alıntılanamamıştır. Kitaba dahil edilmeyen "Modulor'unun eski sistemler gibi metafizik imalar içermediği" cümlesini, böylesi bir diriltileciliğin şarlatanlık olacağı uyarısı izler. Wittkower, Modulor'un veya benzeri oran sistemlerinin modern toplumda yarattığı endüstriyel enerjiyle orantılı olarak inandırıcı bulunabileceğini ifade eder. Wittkower'in endüstri, ekonomi, kitleler... ile açıkladığı yararlılık ya da işlevsellik, hiyerarşik toplumsal cinsiyet yapılarının hegemonik eril pratiklerinin dayandığı sosyal nüveyi akla getirmektedir.¹³

Bu dörtlü bir nüvedir ve militer ve sivil olmak üzere, bazı kurumsal güçlerin bileşiminden oluşur. Çağdaş kapitalist ülkelerde bu hegemonik eril nüve, (a) Askeri ve paramiliter güçleri, polis, cezaevleri; (b) Ağır sanayi ve ileri teknoloji endüstrisi; (c) Merkezi devlet kurumları ve (d) İşçi sınıfından oluşur. Modulor gibi bir aygıtın ekonomik pratikler üzerinde etkili olma şansının bir nedeni, eril normatif üretim düzenini uyuracak biçimde donatılmış olmasıdır.

Wittkower, biyolojik bir açıklama da yapar. Erilliğin üstünlüğünü normalleştiren anlatılara özgü bir ifadeyle, "insan türünün tüm düşünce tarihinin" biyolojik koşulunun simetrikliğinden söz eder. Bu iddiaya göre, simetrik bedenli üstün tür (insan), simetrik sanat yapıtlarını binlerce yıllık bir süreçte üretip durmuştur. Wittkower bir taraftan aşkınlığa inançsızlık ifadeleri içeren açıklamalarda bulunurken, bir yandan söylemlerine bu türden biyolojik köken anlatıları eklemeler.

BEDENSİZLEŞME: BİR GAMLIK KAPATILMA

Modulor'un mavi ve kırmızı serileri, birbiri üzerine sarılmış ikiz kordonlardır ve bir sarmal oluştururlar. Bu sayısal sarmalı açık rakamlarını alt alta yazınca, aygıtın insanı bedensiz bırakan kapatıcılığı daha görünür hale geliyor.

Sarmal, Modulor Adamı'nın hemen yanında yükselir. Sonsuzluğu temsil eder gibi görünse de, bedeni her rakamıyla yeniden çeşitli çerçevelere kapatan devasa bir ağaçtır.

- 448 İfade edilemez, dile getirilemez mekânın bu deneyimle özdeşleştirilmesi.
- 449 Le Corbusier'nin mekâna aidiyeti ve kendini dünyayla özdeşleştirmesi.
- 450 Coğrafi ölçeklerden coşkuyla bahis.
- 2.31
- Bölüm 3. Tanıklıklar. 1. Takdirler, Onaylamalar. 2. Tartışma. 3. Modulor'un Kılgsal Uygulamaları. 1. Takdirler.
- 451 J. Paulhan'ın Modulor'u formal öğretilerden uzaklaşmak için okuduğuna dair epigraf.
- 452 Mimar Papadaki'nin, savaş

Modulor'un bedeni çerçeveleyişinin ve çeşitli duruşlara yaratıcı biçimde indirgeyişinin diyagramlaştırılması. Le Corbusier, 1980: 1/66, 67.

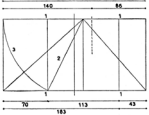

Fig. 31

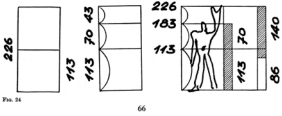

Fig. 32

150

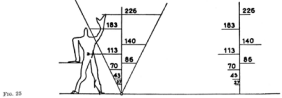

Fig. 33

They may be drawn as follows:

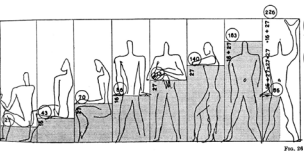

Fig. 34

Le Corbusier, geometrik ispat yoluyla kuşkucu okumaları bertaraf etmeye çalışır.¹⁴

Görsel ispat her şeyden daha etkilidir Le Corbusier'ye göre; ne de olsa, görmek bilmek demektir. Modulor geometrisinin herkesin anlayacağı kadar basit olması aynı nedendir. Kareler, yaylar, üçgenler yeterli olur.

113 cm.'lik sembolik başlangıç rakamına kırmızı ve mavi serinin diğer rakamlarını katar ve bedenleri çerçeveleyen aygıtın standartı elde edilir.

Le Corbusier'nin yardımcılarından Wogenscky, on beş ölçü ile tüm *Unité de Habitation* 'un inşa edilmesinin mümkün hale getirildiğini aktarır.¹⁵ Corbu'nün ünlü bedensel konumlar şemasında sekiz temel ölçü, bedenin tüm yaşamı boyunca kullandığı evrensel ölçek gibi sunulmuştur.¹⁶ Bunlar aşağıdaki gibidir:

- 1 = 27 cm.
- 2 = 43 cm.
- 3 = 70 cm.
- 4 = 86 cm.
- 5 = 113 cm.
- 6 = 140 cm.
- 7 = 183 cm.
- 8 = 226 cm.

Bu son derece akılda kalıcı ve işlevsel dizi, her ölçünün bir notaya denk geldiği bir gama benzer. Corbu, Modulor'un ilk kitabının başından itibaren, mimarlığın notasyonunu icat etme idealinden söz eder. Batı sanatında, bu idealin epeyce gerilere götürülebilecek bir geçmişi vardır. Sözgelimi Leonardo da Vinci, 1492'de şöyle der:¹⁷

"Gözle görülen nesnelere, tıpkı müzisyenin duyulur sesleri notaya dönüştürür gibi,

öncesinden beri Modulor'un olası pazarlanışı konusundaki en erken araştırmaları yaptığı.

453 'Mekânın

insanileştirilmesi' adlı Alfred

Neumann metnini anması.

2.32

454 Le Corbusier'nin Şandigar

kentinin planıyla Modulor'u aynı

fotoğraf karesinde elinde tutarkenki

görüntüsünün Modulor'un büyük

başarılarından biri olarak selamlanışı.

455 Paris'teki bir kitapçada

Modulor'un ilk basımı dolayısıyla,

ilk şeridin sergilenmiş olduğunu

anımsatması.

Le Corbusier, Modulor'u bir

dereceler veriyorum.”

Bu, ‘evrensel beste’ler yapabilen bir aygıttır kuşkusuz.

Bu sayede ölçüler bir derece daha teleolojik/aşkın hale gelmiş olur. Her ölçünün bir no-taya denk gelmesiyle, rakamlar arasında tam sayılara dayalı bir ‘uyum’ icat eder. Her metrik ölçünün bir sesle tanınacak kadar kesin biçimde kullanılması -Modulor sisteminin kendi kendini sarmalayan ikiz kırmızı ve mavi serilerinde olduğu gibi- totolojik bir durum yaratır. Ama bu dünyevi, alelade rakamların estetize edilip yüceltilmesinin henüz başlangıcıdır.

Rakamlar sadece evrensel besteler yapmakla kalmaz, bedenın her dert kaynağı duruşuna deva da üretir. Bu dertler, yaşama dair başlıca dertlerdir. Böylece ‘yaşama çare’ bulunur.

Ölçüler, dikey duruşlu bedene yerden çekilen hizalar ya da seviyelerdir. Her seviye bedenın bir işi, halidir; bu aynı zamanda bütün kentsel programların beden temelindeki voka-büleridir.

Her dilime, taranmış ve taranmamış alanlar, yani koyu ve açık lekeler açısından bakılabilir. Beden, sergilemesine izin verilen bir eylem doğrultusunda ölçümlenir.

Şemada sekiz farklı duruş içindeki Modulor adamı, gittikçe yükselen bir bantla ilişki içindedir. Bant en sonunda bütün bedeni içine alacak kadar yükselir ve beden ölçek tarafından içerilmiş olur.

Burada iki nokta önemli: Birincisi, bedenın oynadığı sahne, diğeri de içeren aygıtın bu jeste verdiği yanıt. Beden, içerilmeye gerekçe oluşturur. Belli bir biçimde durarak, güç çizgilerinin üzerinden geçmesine olanak tanır.

İkincisi, çekilen hiza ile, yerle hiza arasında kalan uzamın içerilmesidir. İçerilen uzam, Modulor’un uzam yutma kapasitesinin ifadesidir. Her hiza, aslında genellemelerdir. Sekiz genelleme ile bütün hayat kuşatılır. Bu aslında herkesin içinden ve üzerinden geçen, Poincaré’ci anlamda dünya bilgisidir: Yani dünyaya tümüyle bağlanmadan, uzamı yalnızca araçsallaştırarak varılan bir uzlaşmacı epistemolojidir.

mezura gibi hep yanında taşımıştır. Pantolonunda onun için ayrı bir cebi bile vardır. Her fırsatta, çıkarır ve ölçer. Mekânı deneyimlerken, bunu yoğunlaşmak için bir yöntem haline getirdiği düşünülebilir. Atölyesindeki mimarlardan birine yaptırdığı mezurayı kaybetmesi bile mucize kabilindendir. Gerçekten de bu sıradan nesneye kutsal anlamlar yüklemiştir. Kaybolan Modulor’un, Şandigar’da yeniden yeşereceğini hayal eder.

2.33

456 Ezoterik yayıncı hakkında çıkan iddiaların asılsızlığı.

457 1946 yılında ilk Modulor şeridinin kayboluşunu anlatması.

Modulor'da Le Corbusier'nin ihmal ettiği nokta, sözgelimi oturma yüksekliğini 43 cm. diye genellerken, kültürel olarak koşullanmış, dolayısıyla evrensel değil de olumsal bir kural koyduğunu unutuyor olmasıdır. En azından unuttur ama belki daha da vahimi, bunu bilerek yapmasıdır.

Otmaya dair sayısız durum olabilir ve bu durumlar kimi kere belli bir kültürel sınır içinde bir genellemeyle 43 cm.'ye denk geliyor da olabilir. Ne var ki, bu durumda bile, bu ölçünün antropometrik bir 'normal'den türediği söylenemez. 43 cm.'nin oturma eylemi için genel bir uygulama olduğu bir sosyal çevrede o ölçüyü sabit tutan iktidar ve emek yapılarının karşılıklı ilişkileri kadar, bu ilişkilerin çalkantılı yapısına katılan, 43 cm.'nin oturma yüksekliği olarak normalleşmesini mümkün kılan arzu yapıları da devrede olacaktır.

Üstelik, 43 cm. olarak sabitlenmiş görünen oturma yüksekliğinin sürekliliğindeki yapılar birbiriyle çelişiyor da olabilir. Modulorik hiza çekme, mimari pratiğin birincilliği üzerinden her yerde tekil, aşkın, tamamlanmış bir ölçeği uyum adına hükümler kılma talebidir. Hiza çekerek, tasarlanan bedeni de çevreyi de her durumda yeniden düşünme zahmetinden kurtulmak, böylece şaşmaz bir beden cetveli elde etmek mümkün olur.

Modulor asla tekilliği elden bırakmaz. Sadece norm belirleyişiyle değil, ilişkiselliği dışarıda bırakmasıyla da. Hiza çekilen, bir bedenin nezdinde bütün bedenlerdir. Modulor ölçüleriyle panel alıştırımlarıyla sayısız dikdörtgen kombinasyonu kurulmasına rağmen, bedenlerin aynısını çoğaltan ve onları birbiriyle konumlanış bakımından ilişki içinde gösteren tek bir şema bile yoktur. Bu da, hiyerarşiye sınıksız tutunmayı ve *kathexis*'ten¹⁸ sıyrılmayı mümkün kılar.

Modulor, önce bir motor pistonunun yaptığı gibi, bir hazne içindeki bedeni yavaş yavaş sıkıştırarak, sonra da bir anda yanmasını sağlayarak enerjisini kullanmakta ve 'evrensel beste'sini yapmaktadır.

Corbu, Vitruvius'un öğüdünü tutmuştur: Müzisyenlerle ve astronomlarla yarenlik ederek bir gamlık kapatılma sağlar.¹⁹

2.34

458 Modulor'un beş farklı basımının görüldüğü fotoğraftan bahis.

459 Kanada'lı mimarlık eğitimcisinin mektubundan alıntı. Modulor'un sadece 5. sınıf mimarlık öğrencilerinin kullandığı bir araç olduğu.

2.35

460 Le Corbusier ofisinin eski üyelerinden Serralta'nın İtalya'da stüdyo eğitmeni olarak Modulor'un kullanımını teşvik ettiğinin aktarımı.

461 İlk Modulor'u kesinleştirdiği gemi seyahatinde, gemideki yolculardan birinin bu deneyime şahitlik ettiğini belgeleme.

Beden bir belirsizlik olmaktan çıkarılır. Cetveldeki ölçülere bakmak ve belirsizlikten 'evrensel' biçimde kurtulmak mümkün olur. Kesinliğinden, her durumdaki işlerliğinden emin olunan yeni bir tasarım aracı yaratılır.

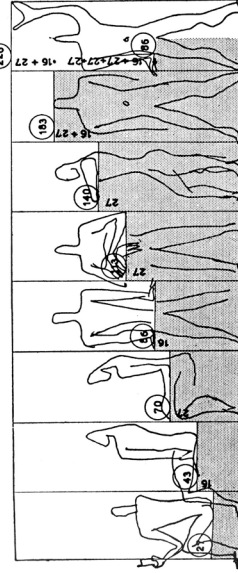
Bedenin belirsizlikten çıkarılması, bir yapı elemanına dönüştürülmesiyle/ araçsallaştırılmasıyla mümkün olur. Öyle ki artık birden sekize kadar numaralanmış evrensel ölçüler çoklukların, karmaşa yaratan benzemezliliklerin yerini alarak, saf bir aygıtsal hakikat yaratır. Artık bedene ait sabit bir ölçüyle herhangi bir yapı bileşeninin ölçüleri kategorik olarak aynıdır. Akıl bu doğruluk manzarasına eş mesafeden bakmaya devam eder.

Giderek, ölçülerin de önemini yitirdiği söylenebilir. 1 nolu ölçüye denk gelen o kadar çok durum hayal edilebilir ki (parktaki basamaklı seyirci yeri, balkondaki seki, odadaki niş, gibi), artık önemli olan, bu ölçüye bedenin uysalca katılması ve sayılamayacak kadar çok olan bütün bu çömelme biçimlerini çağrıştırmasıdır.

Çömelme 'sorun'una bir 'çözüm' bulunur. Çömelmeler sayısızdır, ama oturma birleşik, eriyik, tekildir.

Modulor'un saf evrensellik iddiası, bedenin bir gamlık temsiline o kadar bağlıdır ki, bunlar olmadan hiçbir evrensellik iddiasında bulunamaz.

Bu yüzden 3 masa başı işini, 4 mutfakta tezgâh başında ayakta yapılan işi, 5 iş-dışı zamanlarda rahatlamayı, 6 görsel temasın kısıtlandığı ilişkileri, 7 kritik yapı yüksekliğini ve 8 bir tavanın konut yüksekliğini belirtirken, Leonardo'dan neredeyse dört buçuk asır sonra, nesnelerin notalar gibi derecelenmesi -militer disiplini aratmayarak- sıradan gündelik hayata nüfuz eder.

153

BEDENSİZ ORGAN

Modulor, Organsız Beden'den ziyade, Bedensiz Organ'a yakındır:²⁰

- 2.37** Modulor'un Japonya'da yayınlanmadan önce dergilerde tartışıldığı.
- 4.63** Şehir Plancıları Birliği'nden gelen telgrafta, Modulor'un metale işlenmiş versiyonunun üretildiği ve Le Corbusier'ye ayrıca gönderilmiş olduğu.
- 4.64** Modulor'un resmediği yılbaşı kartının kopyası.
- 2.38**
- 4.65** Jean Prouvé'nin kızının ördüğü, Modulor'un kırmızı ve mavi serilerini içerecek şekilde tasarlanmış atkı.
- 4.66** Alüminyum yapı üreticisi Jean Prouvé'den ve babasının Art Nouveau

“Parçalanmış, ufulanmış bir beden meselesi değildir bu, bedenleri olmayan bir organ (Bedensiz Organ) değil. Organsız Beden bunun tam tersidir. Kaybedilmiş bir bütünlük ile ilişkisinde parçacıl organlar değildir söz konusu olan, ne de farklılaşabilir bir totaliteyle ilişkisinde farklılaşmamış olana bir dönüş vardır.”

Organik bütünlük analojisi, politik bir araç olarak muhafazakâr söylemlerin önemli bir argümanıdır. Le Corbusier için bu analojilerin yeni olmadığı söylenebilir. Daha 1920'lerdeki kitaplarında bu organize edilmişliğe, organikliğe ve organ idealine başvurduğu görülür:²¹

“Nüfus

İlk talebimiz sıkı, hızlı, canlı ve yoğun bir organ olacaktır: Bu, iyi organize edilmiş, merkezi bir kenttir. İkinci talebimiz, gevşek, esnek ve geniş olan bir başka organ olacaktır; bu, çevredeki Bahçe Kent'tir.

Bu iki organ arasında bu mutlak gereksinimin yasal kuruluşunu talep etmek zorundayız, büyümeye izin veren koruyucu bir bölge, arazilere ve ormanlara ayrılmış bir bölge, bir temiz hava deposu.

...Modern cadde kelimenin gerçek anlamıyla yeni türden bir organizmadır, havagazi, su ve elektrik boruları gibi karmaşık ve hassas organların yuvası olan bir çeşit uzatılmış işlik.”²²

Fourier'nin sosyal makinesi, bir yüzyıl sonra Modulor biçiminde geri dönmüş gibidir.²³ Charles Fourier'nin *Phalanstère* mimarlığı, 1830'larda ortaya koyduğu bir toplumsal düzen modelidir. *Phalanstère* insanları üç tutkuyla yaşar: Kabalacı tutku, kelebek tutkusu ve karmaşık tutku. Kabalacı tutku, merak etme yetisiyle tanımlanır. Kelebek tutkusu, bağlanım olmaksızın kişinin bir yerden diğerine özgürce uçmasıdır. Karmaşık tutku, yıkıcı iç güce sahip olmakla ilgili olan karmaşık tutkudur. Kök salamayan, göçebe *Phalanstère* sakinleri, demokratik görünümlü bir monarşik sistemin parçasıdır. Yaşayanlar her an değiştirilebilir parçalar, hiyerarşinin üretken yapısının birer dışlısidirler. Rotasyonda olan rahiplere benzerler. Bireyin ya da birimin durumu merkezi otorite karşısında kırılmalıdır; çünkü

hareketindeki yerinden övgüyle söz
edişi.

467 Ailenin Le Corbusier'ye
desteğinin varlığı.

468 Baş aşığı maymunlu Modulor'u
tasarlayan öğrencilerin övgü dolu
mektuplarından alıntı.

469 Karschbaumer isimli mimarın
Modulor benzeri sistemini açıklayışı.

2.41

470 Altın Oran'la ilgili bir dizi
konferans düzenleyen grubun etkinlik
programında Modulor'a yer verildiğinin
belgelenişi.

471 Le Corbusier'ye Maillard
diagramının matematikte doğru

merak sosyal olarak kapalılığa, kelebek hali bağlanmamaya ve iç karmaşa serseriliğe yol açar. Denebilir ki Corbu'nun makine haline gelmiş sosyal yapı ideali, Fourier'nin yeni dünya düşünün bir yüzyıl sonra yeniden canlanmış halidir. Modulor, pürüzsüz şekilde çalışıp *dokusal* [*texturique*] sonuçlar verir. Dokusallığın hacimsel karşılığı bir hücrenin boyutlarındadır. Sorun çıkarmayan apolitik bir komün, ideal dokusallığın karşılığıdır.

Tayin edilecek ideal bir insanla, makinesel komün de belirlenmiş olur. Kuşkusuz bütün olumsuzluğuyla, güvenilmez bir insan olamazdı. Normatif aklın ürünü olan, eril, beyaz, Avrupalı, ahlaklı bir insan sabit olarak alınmalıydı.

Modulor'un erilinsan'ının 'güvenilir'liği bazı nitelikler taşıması demektir. Hesaplılık, bunlardan biridir. Serüvene atılmayan, tutarlı olmaya özen gösteren, işi sağlama almak isteyen, macera ve tehlike yerine hesaplanabilir riskler üzerinde çalışan bir uzman göz önüne getirilebilir. Doğanın kendiliğinden, pürüzsüz bir biçimde işlediği varsayımının uzantısında, ideal insan da aynı şekilde çalışan sosyal dokunun kurucu birimidir, çünkü matematiksel bir dokuyu bireylerle değil uysallaştırılmış birimlerle kurmak gerekir. Modulorik dokunun korporatist²⁴ olduğu söylenebilir. Çünkü Modulor bir yandan tüm eğilimleri kendi üzerinde toplarken, bir yandan da farklılıkları evrenselci bir homojenlikle siler.

Bu dokunun betonla biçim bulması ideolojik çerçeveyi takip eder: Beylik deyişle, biçimin işlevi izlediği gibi, burada da materyal, ideolojiyi izler: Giderek sertleşen akışkan, homojen malzeme, kalıpların içinde donarak tek bir gövdeye dönüşür. En önemli uygulama sahasının *Unité de Habitation* olması, biçimin tekleştirici ya da homjenize edici ideolojiyi izlediğinin ironik bir örneği sayılabilir.

Uyumlu bünye düşlemi, toplumu bütünsel bir beden gibi gören tahayyül, toplumu oluşturan katmanları birbirine kararak hamura dönüştürmeyi ve bu sırada farklılıkları uyum içinde eritmeyi temel alır ve bu yanı sıra biyolojik bir soylulaştırmayı da gündeminde tutar. Modulor farklılıkları bir *plexus*'a dahil eder, her şeyi bedensizleştirir, Tepegöz'e göre yeniden biçimler.

Bu uyum ideolojisinin temel aldığı eril bedene sahip olmayanlara ne yapılacağı sorusu,

olmadığını bildiren mühendisin mektubundan bahis.

2.42

472 Hanning'in Modulor'un

metre-inç sisteminden çıkmasına bağlı yetersizliklerinden söz ettiği mektubundan pasajlar.

473 İlk Modulor kitabının 220-226.

sayfaları arasındaki kimi noktalarında bulunan hataları fark eden okurun düzeltme mektubu.

2.43

474 Modulor'un adını ilk öneren hukuk doktorunun sitemli hatırlatma mektubu.

Le Corbusier'nin kolay kolay yanıtlamayacağı karanlık bir sorudur: Kusurlu, engelli, farklı, çoğul cinsiyetli, öteki cinsiyetli, etnik farklılıklar taşıyan, kısacası yüceltilen Batılı erkek polis bedenine sahip olmayan 'aşağı yaratıklara' düşen, Le Corbusier'nin uyum, matematik, doğa ve kültür üzerine tekrar tekrar övgüler düzmesini dinlemektir herhalde... Açıkça yok sayılmaları, Modulatorik biyo-politiği daha da keskinleştirir.

Modulor kitleselleştirme ve çoğunluk için işlevsel hale getirme arzularının bir ürünü olmakla, popülist politikaların muadilidir. Kendi söylemini kalın çizgilerle yineler.

Michel Foucault'nun gövdeye dair sabitleyici yaklaşımların tasfiyesine verdiği emek, Modulor'un gövdeyi özcü bir biçimde ele alışının tam tersidir.²⁵

"Sürekli ufalanıp dağılan bir kütledir gövde. Yani soy analizi olarak soykütüğü, gövdeyle tarihin birbirlerine bitiştikleri yerde bulunur. Gövdenin nasıl iliklerine kadar tarihle dolu olduğunu ve tarihin, gövdeyi nasıl kemirdiğini göstermelidir.

...Şüphesiz, beden, yalnızca kendi fizyolojisinin yasalarına bağlı olduğuna ve tarihin etkisine maruz kalmadığına inanırız. Bu da bir hatadır: Beden, yaşam biçimlerinin değişimine tabidir; çalışmanın, aylıklığın, eğlentilerin ritmlerine bağlıdır; besinlerden ve değerlerden, yeme alışkanlıkları ve ahlaki yasalardan zehirlenir; dirençler geliştirir. 'Gerçek' tarih yazımı, tarihçininkinin tersine, hiçbir sabite dayanmaz: İnsandaki hiçbir şey —gövdesi bile— başka insanları da anlayabilmesini ve kendisini onlarda yeniden tanıyabilmesini sağlayacak kadar sabit değildir. Tarihe yönelmek ve onu bütünlüğü içinde kavrayabilmek üzere, insanın sırtını dayadığı her şey, tarihi sabırlı ve sürekli bir hareket olarak gösteren her şey, sistematik bir biçimde kırılmak zorundadır. Yeniden tanımların avutucu oyunu yıkılmak durumundadır. Bilmek, tarihsel alanda 'yeniden bulmak', özellikle de 'kendimizi yeniden bulmak' anlamını taşımaz."

Foucault merceğinden bakmayı sürdürdüğümüzde, çok önemli bir açık yakalarız: Modulor'un altı yüz sayfaya yaklaşan baş döndürücü çeşitlilikteki sayfalarında tek bir insan bedeni görünmez. Görünmemekle de kalmaz, insan bedeni ne tarihselliği, ne evrimselliği, ne coğrafi dağılımı, ne de ırkları bakımından gerçek bir tartışmaya konu olur. Kitapta,

2.44

475 Maisonnier-Serralta çiziminin ilkelerini hatırlatması ve çizimin yüksek estetik niteliklerini savunan övgüler.

2.45

476 Münih'li öğrencinin Modulor sistemi için önerdiği değişikliğin, estetik yetersizliğine rağmen doğruluğu ve grafiğin kopyası.

477 Duffau'nun Modulor'daki önemli hataya dikkat çekışı. Grafiğin pek çok hata içerdiğini ifade edişi ve düzeltilmiş haline yer verilmesi.

478 Duffau'nun, Dik Açının Yeri'ne ilişkin olanaksızlığı grafiklerle uzun uzun anlatışı.

beden indirgenemez bir varlık olduğu gerçeği bakımından da asla ele alınmaz. Savaş sonrasında felaketinde, her tarafta on binlerce sakat, yaralı, eksik beden varken, toplumsal yapı darımağın olmuştken, bu durumdan da asla söz edilmez. Bunu nasıl yorumlamak lazım?

Le Corbusier, yapıtlarının propagandasını sayfalar boyunca yaparken, bir kez olsun bir insan bedenine geçiciliği, sıradanlığı, gündelik görünümü içinde yer vermez. Baştan sona insan bedenini temel alan bir ölçeğin, insana kapılarını bu kadar sıkı sıkıya kapatmış olmasını nasıl açıklayacağız?

MARSİLYA LİMANI'NA KARŞI UNITÉ

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine birkaç ay kala, Marsilya limanının hemen yanında yer alan, *La Madraque* adı verilen alanda üç blok halinde yapılmak üzere tasarlanan *Unité de Habitation*, sonradan *Michelet Bulvarı*'ndaki bir başka alanda inşa edilir.²⁶

Marsilya'da yerleşik Afrikalı bir nüfusun mevcut olduğu bilinmektedir. Bu yerleşik nüfus, iki Dünya Savaşı arasında yeryaltıyla, suçla ve fahişelikle temsil edilmektedir.²⁷ Cinsel ticaret mekânlarının ırk üzerinden ötekileştirilmesi, ırksal farklılığın simgesi olarak *Vieux Port*'un ve Marsilya'nın inşasında temel bir unsur olmuştur.²⁸

Savaş sonrasında yeni kentini temsil edecek yeni barınma modelinin Marsilya limanı gibi, ırksal farklılığa dayalı bir sevkiyat mekânının yanı başında yer almasına karar verilmesi anlamlıdır. Anlaşılan *Unité de Habitation* ile, ırksal olarak aşağı olanlardan, iffetsizlerden ve kirlilik kaynağı olan alttakilerden arındırılmış bir kent hayal edilmektedir.

Modulor'un sosyal faydası, açıkça ifade edilmese de, anomali kaynağı bedenlere kantitatif ilkeler giydirme görevinin verilmesidir. Bütünlüğün dağıldığı modern dünyaya fallo-santrizmin tekrardan yamanması işi mimarlığa devredilir. Toplumun yeni sağaltıcısı mimarlık ve kent uzmanlığı olacaktır. Çoğunluk için çizilen ilkelere tehdit oluşturan

479 Le Corbusier'in yapılan bu hatanın mazur görülmesini isteyen savunusu.

480 Le Corbusier'in dönemin koşullarını öne süren savunusu.

Yine Dik Açının Yeri mevzuu...

2.48

481 Le Corbusier'in Modulor'un zorunluluğuna dair savunusu.

482 Serralta ve Maissonier'in yaptıkları tarihsel yeniden inşanın ifadesi.

483 Rönesans'ın matematik/geometri sorun alanını hatırlatma.

484 Geometrik ilgilerin (tarihsel) yanlışlığı polemliği.

'yozlaşmış' yaşam çevreleri, 'hastalıklı' toplumsal görünümünden tekrar eski 'sağlıklı' hallerine döndürülürken hastane modeli, hem yapı özellikleriyle, hem de yapının mümkün kıldığı gözetim teknikleriyle önemli bir deneyim alanıdır. Manuel De Landa, hastanenin biyo-politikanın örgütlenmesindeki rolüne dikkat çekmektedir.²⁹

"Belirmekte olan tıp mesleği hastaneler etrafında örgütlendi ve ilk kez metinlerden uzaklaşıp biyolojik bedenlere yoğunlaşabildi. Dahası, bu epistemolojik kopuş hastanelerin doğuşundan önce değil, onlarla birlikte gerçekleşti. Yeni hastaneler mekânın yeni ve farklı bir biçimde kullanılmasının somutlaşmış halleriydi, hastalıkların yakından izlenmesini ve nedenlerinin yalıtılmasını mümkün kılan bir kullanımdı bu. Okyanuslardaki ticaret yollarında ticari mallar, para, düşünceler ve mikroplar hep beraber aktığından, donanma hastaneleri salgına neden olan karmaşık etkenler bileşiminin çözülmesi için mükemmel bir ortam oluyordu:

Bir liman, özellikle de bir askeri liman –malların dolaşımıyla, gönüllü olarak ya da zorla katılan adamlarla, gemilere binen, gemilerden inen denizcilerle, hastalıklarla ve salgınlarla – firariliğin, kaçakçılığın, bulaşıcı hastalıkların yeri idi: Tehlikeli bileşimlerin bulunduğu bir kavşak, yasak dolaşımların toplanma noktasıydı. Donanma hastanesinin de tedavi etmesi gerekiyordu, ama bunu yapabilmek için bir süzgeç, tespit eden ve parçalara ayıran bir mekanizma haline gelmeliydi; yasadışılığın ve kötücüllüğün karmaşasını dağıtarak bütün bu hareketli, kaynaşan kitleye bir düzen getirmeliydi. Hastalıkların ve bulaşma süreçlerinin tıbben izlenmesi, başka bir dizi kontrolden ayrı görülemez: Firariler üzerindeki askeri denetim, mallar üzerindeki ticari denetim; ilaçlar, tayımlar, kayıplar, tedaviler, ölümler, simülasyonlar üzerindeki idari denetim. Dolayısıyla mekânın katı bir biçimde bölümlenmesi ve dağıtılması gereğinden de ayrı tutulamaz.

...Foucault, bu kurumsal değişimin gerisindeki kılavuz ilkeyi şu deyişle etkileyici bir biçimde tanımlamıştı: 'Cüzamlılara veba kurbanı muamelesi yapmak.' Avrupa'da cüzamdan mustarip insanlar, geleneksel olarak genelde ortaçağ kasabalarının surları dışına inşa edilmiş özel binalara kapatılırdı. On üçüncü yüzyıla gelindiğinde böyle on dokuz bin özel

485 İnsan algısı konusunda savunu.

2.50

486 İnsanın ölçüler icat eden hayvan olarak övülmesi.

487 Ölçülerin doğadan geldiği, ilahi oldukları iddiası.

488 Çeşitli tarihsel referanslar sıraladığı, kişisel gelişim anlatısı ve övgüsü.

489 Ondalık sistemin ortaya çıkışına bağlı modernlik anlatısı.

490 İnsanın çevresinden koptuğu ve bu kopmanın onarılmasının gereğine dair anlatı.

Bu kopmanın restore edilmesi, Le Corbusier'in her yerde sarf ettiği

bina vardı. Öte yandan vebanın vurduğu bir kasabanın halkı daha farklı bir işleme tabi tutulurdu; en azından daha on beşinci yüzyılda bile karantina düzenlemelerini oturtmuş olan Akdeniz ülkelerinde durum böyleydi. Vebalı kasabanın halkı toplumdan uzaklaştırılmak, gözlerden uzak bir yerde tecrit edilmek yerine evlerinde tutulur, özel sağlık müfettişlerince her gün titizlikle izlenir, vaziyetleri kayıtlara geçirilirdi.”

De Landa'nın maddi akışlar ve kentin çizici güçler (hijerarşiler) ile ona direnen güçler (ağlar) arasındaki bir kavşak olarak yorumladığı anlatımında Michel Foucault'ya yer vermesi bir rastlantı değildir. De Landa, temelde Deleuze'cü kavramlarla ilerlese de, Foucaultgil iktidar yorumuna yaslanır.

ELIZABETH GROSZ

Michel Foucault, panoptik gözetim modelinin günümüzde tedavi modeliyle yöneticilerin işi haline geldiğini, bireylerin toplumsal bir ortopediye göre kalibre edildiğini ifade eder.³⁰ Elizabeth Grosz, Foucaultgil bir yorumla, kentte iktidar mikrofiziğinin nasıl işlediğini ele almaktadır. Grosz, kentin ekonomi ve bilgi akışlarını, iktidar ağlarını, yerleştirme biçimlerini, yönetimi, politik organizasyonu; kişiler arası, ailesel ve aile dışı sosyal ilişkileri bir araya getirdiğini belirtir.³¹ Yarı kalıcı ama her an değişen inşa edilmiş bu ortamda, mekânın ve yerin estetik/ekonomik organizasyonu gerçekleşmektedir.

Elizabeth Grosz'a göre, beden artık eskiden olduğu gibi, birim olarak çerçevesizlenmemektedir. Modern kapatıcı/disipline edici model geride bırakılmıştır. Bunun yerine beden, kentte protezler, interaktiflik, mikro-normatiflik yoluyla yeniden yapılandırılmaktadır.

Grosz'a göre güç ilişkileri, hepsi de sorunlu olan ikilikler üzerinde yükselir ve bunların temelinde erkek/dişi ayrımı yatar. İç/dış, akıl/beden, benlik/öteki, deneyim/sosyal bağlam, özne/nesne gibi ayrımlar hep eril ideolojinin yan ürünleridir.³²

Beden ve çevresi, onun yorumunda, ayrılmaz değildir ve tümleşik bir ekosistem

- ‘uyum’ sözüyle doğrudan bağlantılı.
- 1491 Modülör'ün tarihsel başarısını öne sürmesi.
- 1492 Modülör'ün Mısır'ın yerel ölçüm sistemine eklemlediği iddiası.
- Yerel olanla diyaloga geçmesi
- tamamen yeni bir girişim. Yerel
- yatay olanı, edilgeni, ikincili, aşağı
- olanı temsil ediyordu öteden beri Le
- Corbusier için. Bağ kurma arayışı,
- değişen değer yargılarına işaret ediyor
- olabilir. Gelgelelim, anakronizmaya
- düşmektedir.
- 1493 Yerel ölçü sistemlerinin
- değişkenliğini örneklemesi.

oluşturmaz. Ekosistemin bu türden totaliter kurgusunu problemlili bulur. Ekosistemde beden ve çevresi, birbirinde hiper-gerçeklik olarak tekrarlanmaktadır. Bu öğelerin ayrılmazlığı ilkesiyle taban tabana zıttır.

Bağımsız gerçekliklerini birbirlerinin görüntüsünde tekrar tekrar yaratırken, -zaten hiçbir zaman tam olarak sahip olmadıkları- öz gerçeklerini yitirirler.

Kent bedeninin görüntüsünde bedenleşir, beden de kentin görüntüsünde kentleşir.

Bedenin üretimi bir simülasyon deneyimidir. Yani kent maddilliğin sosyal, cinsel ve söylemsel olarak üretildiği koşul ve ortamdır.

Grosz, bedeninin organik / biyolojik / doğal tamamlanmamışlığına vurgu yapar.

Beden kararsız ve şekilsizdir, koordine edilmemiş bir dizi potansiyelden oluşur. Bunlar her kültürde başka şekillerde uygulanan sosyal yönlendirme, düzenleme, uzun vadeli yönetim gibi pratiklerle; Foucault'nun 'iktidarın mikrofiziği' dediği şeyle yapılandırılır.

Beden bir insan bedenine dönüşür, bir ruha sahip olur. Bu üretilmiş bedeninin cinsel arzuları aracılığıyla sosyal olarak kodlanması sağlanır. Bu üretim ve gelişim birçok eğitim ve disiplin rejimiyle olur.

Özne için doğayla kurduğu ilişki, kendinden dışarı doğrudur; bu vektörel bağ, panoptik modele veya Tepegöz modeline uyar. Hümanist kent modelinde de, benzer şekilde, ilişki öznenin nesneye doğru kurulur. Bu benlik modeli, makinadaki hayalet veya geminin kaptanı örneğindeki gibi, Modulator'a karşılık gelir.³³

İkinci modelde, doğallaştırma / normalleştirme ön plana çıkar. Bedenle kent arasında paralellik vardır. Mevcut hiyerarşik yapılar bedensel birliğin doğal ve kaçınılmaz kurucusudur. Biyo-politika, varsayılan veya yansıtılan biçimleriyle, hiyerarşik yapıları bedeninin yapısallığı üzerinden normalize eder.

Grosz'a göre 'beden politikası' için kritik söylemsel özelliklerden biri, kavramın doğa ile kültür arasındaki temel bir karşıtlığa dayandığı iddiasıdır. Doğayla, ideal kültür biçimlerini

dikte etmektedir. Kültür doğanın mükemmelleştirilmesi olmaktadır. Beden politikası yapaydır, inşa edilmiştir; doğal bedenin önceliğiyle yer değiştirmiştir.

Kültür, doğanın buyurumlarıyla şekillenir ama doğanın sınırlarını dönüştürür. Bu durumda doğa, yine pasif ve dışı bir unsurdur ve eril üretici ilke olan kültür onun üzerinde iş görür.

Grosz, doğallaştırmaya ürettiği cevapla yorumunu sonuçlandırır. Foucaultgil bir cevaptır bu: Gerçekte bedenin sağlık, afiyet ve esenliğine denk, mükemmel bir doğal kent yoktur. Bedeni bağlamsallaştıran, gerçevesini de normalleştiren söyleme, bu radikal çıkışla karşı konabilir ancak. Bedenler kültürel olarak verili değillerse, kentler de ürettikleri bu bedenleri yabancılaştıramazlar.³⁴

Grosz'un yorumu, Fourier'nin otoriter yapının sürekliliğini garanti altına almak üzere icat ettiği *Phalanstère* örneğindeki bireysel kırılganlıklar gibi [üç tür tutku], bağlamin genetik materyalle birleştirilmeye çalışıldığı paralellik modellerinin sonunu ilan ettiği söylenebilecek, bugünün kentinin hiper-gerçekliğe eğilim göstermesi örneğiyle kapanır.

BEDENDE MEVZİLENEN *UNITÉR* İKTİDAR

Michel Foucault'ya göre on sekizinci yüzyıldan beri, bedende mevzilenen iktidar, jimnastik, askeri talim, kas geliştirme gibi eril; bedene övgü, çıplaklık gibi dişil pratiklerle, bireysel bedenin arzulanır olmasını hedeflemiştir.³⁵ Le Corbusier, bedenden başlayarak aşama aşama bir kentin nasıl yapılandırılacağını modelleyen bir şema çizer. Le Corbusier ile yıllarca beraber çalışmış André Wogenscky, mimarın toplum hakkındaki düşüncelerini şöyle dile getirir:³⁶

“Le Corbusier'ye göre toplum birbirine entegre olmuş birimlerden oluşan bir yapıydı. Mimari yapıların, toplumsal yapıyı yansıtmaları gerektiğine ve birbirine entegre olmuş uygun büyüklükteki birimler önermesi gerektiğine inanıyordu. Bu basitçe Işık Kent'in Barınma Blokları'nda oluşan şeydi.”

- 447 Maisonnier-Serralta'nın standart yapı malzemelerinden örülmüş duvarların Modulor'a uygunluğunun savunusu.
- 448 Modulor'un geçmişteki geleneksel sistemlere uygunluğu iddiası.
- 2.56
- 449 Maisonnier-Serralta çizimini başka çizimlerle kübit üzerinden savunması.
- 2.59-67
- 500 Hacimsel birimi ele alması.
- 501 Emekli maden mühendisi, Politeknik mezunu Crussard'ın mektubunun tam metni: Modulor'un

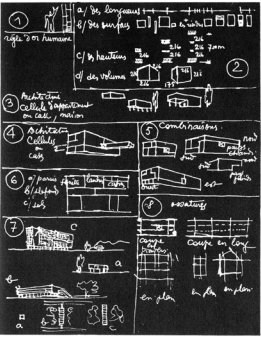
Le Corbusier, 2.26'lık standart hücre yüksekliğinden yola çıkan tümevarımcı bir şemada, bedensel birimi temel alır. Uzunluklara, yüzeylere, kesit yüksekliklerine, hacimlere ve nihayet kentsel ölçeğe dek şemayı genişletir. Örnek konut, *Maison Citrohan*'dır; kentsel ölçekteki birim olarak üçüncü boyutta istiflenir. Sistemin indirgeyici tutarlılığı, karmaşıklıkmaya rağmen sürer. Kentsel birim, iç içe çekmecelerden oluşan almaşık bir kesit elde etmekte kullanılır. Bu aynı zamanda Barınma Bloğu'nun kesitidir. Sistem evrimi-ni tamamlayarak hücreden kentsel süperbloğa çizgisel bir gelişimin nesnesi haline gelir.

Bentham'ın panoptik modelinden kısa süre sonraki dönemin Fransası'ndaki tüzükleri inceleyen Foucault, bu kurumların birbirinin tıpatıp aynı olduğunu fark eder. Corbusier'nin tümevarımcı kentsel şeması, homojenliğiyle benzer şekilde ürperticidir. Bu şemanın bir Barınma Bloğu'nu değil de, sözgelimi, daha erken döneme ait bir başka yapıyı, *Cité de Refuge* (1929-1933) tasarımı anlatıldığını da düşünmek mümkündür. Burada evsizler, yalnızlar ve mülksüzler için bir sığınak düşünülmüştür. Tıpkı *Unité*'deki gibi, hücresel düzen ve komünal düzen arasında aşırı bir karşıtlık kurgusu vardır: Alabildiğine yalnız bireyler ve alabildiğine ortaklaşa yaşama kurgusuna dahil edilmiş bireyler. Yine aynı şemanın, bekârlar için tasarlanmış bir yalnızlık ve inziva dünyası, bir manastır olduğunu düşünmek de mümkün.

Michel Foucault, on dokuzuncu yüzyılın başlarında Fransa'daki Panoptik ceza yasası metinlerinden birinde, imparatorun gözünden söz edildiğini ifade eder. Bu göz, devletin en uca verilerine nüfuz eder; göz başsavcılar, başsavcılar savcılar, savcılar da tüm toplumu denetleyecektir. Foucault, bu modelin Napoléon devletinde maddileştirildiğini ve tüm devletlere örnek olduğunu ifade eder. O kadar ki, bu döneme ait okul, yurt, fabrika, tımarhane... tüzüklerinden biri, başlığına bakılmaksızın incelendiğinde, ötekinden ayırt edilemez, çünkü iktidar modeli homojen bir şekilde tüm kurumlara uygulanmıştır. Foucault bunu on dokuzuncu yüzyıl burjuvazisinin proleteryaı kapatma idealinin meyvesi olarak yorumlar.³⁷

Descartes'tan beri organların organize edilmişliği, bilgi rejiminin meşrulaşmasıyla bir aradadır. Foucault'ya göre arzu ve içgüdülerin bilgiye doğru ilerlemekte olduğu

Modüler odaklı bir denetim paradigmasının ilkeleri. Le Corbusier, 1930: 1/117.

117

Fig. 40

geometrik ve sayısal kurgusu, ikili yapı benzetmesi.

502 Modüler'un gerektirdiği ikili çalışmanın ifadesi.

503 Asal sayının (1,6 = c'nin), örgünün (dizinin ardışık rakamları), örgünün (sayıların sonsuza dek ilerleyişi), örgü ve örgünün geçişiminin tanımlanması.

504 Kırmızı ve mavi serinin birbirleriyle ilişkileri.

505 Örgünün tersine çevrilişinin tanımlanışı, örgünün tersine çevrilmesi ve geçişim, her iki yönde yapının birleştirilmesi.

506 Modüler'un Dik Açının Yeri probleminin çözümü.

ya da bedenin bir hakikate doğru gittiği biçimindeki teleolojik yaklaşım, öznenin tahakkümcü ve muktedir benlik olarak garanti altına alınmasını felsefi olarak sağlamıştır.³⁸

Bedende mevzilenmek, bilgi rejimini ayakta tutan pratiklerin üreticileri için büyük önem taşır. Grosz'un bedenin sosyal olarak tamamlanması ile ilgili yorumu, bu mikro iktidar pratiklerini anlatır.³⁹

Le Corbusier açısından Modulor'un saf bir bilgi aygıtı, mekânı ekonomi temelinde estetize eden bir biyopolitika aygıtı olduğunu, Michel Foucault'nun aşağıdaki yorumu bir kez daha göstermektedir. Çünkü Le Corbusier için düzenli bir dünya, birimden başlayarak kentlerin kesintisiz biçimde var oluşuna kadar gerçek bir 'dokusal'lık idealidir.⁴⁰

"Bilginin mücadele etmek zorunda olduğu dünya, düzensiz, bağlantısız, biçimsiz, güzelliksiz, bilgelikten yoksun, uyumsuz bir dünyadır. Bilgi böyle bir dünyayla ilgilidir. Bilgide, herhangi bir hakla, bu dünyayı bilmeye kendisini yetkili kılacak hiçbir şey yoktur. Doğanın bilinmesi doğal değildir. Böylece içgüdüyle bilgi arasında bir süreklilik değil, bir mücadele, tahakküm, kölelik, ikame ilişkisi bulunur; aynı şekilde, bilgi ile bilginin bilmesi gereken şeyler arasında hiçbir doğal süreklilik ilişkisi olamaz. Bir şiddet, tahakküm, iktidar ve güç, ihlâl ilişkisinden başka bir şey olamaz. Bilgi, bilinecek şeylerin ihlali olabilir ancak."

Bedenler üzerindeki siyasi pratik, yani kişileri bir beden teknolojisi içinde tutmakla; aynı zamanda da davranış, tavır, alışkanlık ve mekânsal dağılımların belli bir biçimde dayatılmasıyla uygulanır.⁴¹

KAPATMA: HOSPITAL GÉNÉRAL

Michel Foucault, ortaçağ hapisanesinin bugünkü çağdaş hapisane sisteminin yaptığının tersine bedenleri geçici olarak kapattığını, bir fideye karşılığında kapatılmanın sona erdirilebildiğini anlatır.

507 Modulor'daki Dik Açının

Yeri'yle ilgili hata paylarının
karşılaştırılması.

508

509 Le Corbusier'nin Crussard'a

cevabi mektubu.

509 Rakamların tanrısallığına

değinişi.

510 Le Corbusier'nin kendi benliğini

şair-geometrice olarak tanımlayışı.

511 Mimarlık anlayışının lirik ifadesi.

Teşekkür hitabı.

Crussard'ın mektubu kitaptaki en

zekice belgelerden biridir. Modulor'u

müthiş bir titizlikle düzelden ve yeniden

temellendiren, son derece ayrıntılı

Bunun nedeni, hapishanenin kendi başına bir ceza olabileceği fikrinin ortaçağda mevcut olmamasıdır. Kapitalizmle beraber kitleler halinde bedenleri kapatma özel bir anlam kazanmıştır. 1656 yılında Paris'te açılan *Hospital Général*, toplumun 'zararlı' unsurlarının, ayırım gözetmeksizin tek bir tımarhaneye kapatılmasıdır. Bu, henüz incelenmemiş bir kapatma biçimidir. Foucault, on yedinci yüzyıla kadar, hükümdar tarafından gönderilen orduların mutlak katliamlar yaptıklarını, bununsa iktidar için ekonomik bir felaket olduğunu ifade eder. Bulunan hapishane çözümü, toplumun istenmeyen unsurlarını elemeye olanak tanıyordu ve yalnızca isyancı unsurları imha ederek ekonomik unsurları ayakta tutmayı mümkün kılmaktaydı.⁴²

Fransız devrimiyle birlikte kapatma özelleşmiş ve akıl hastaları tımarhaneye, gençler islahetine, suçlular hapishaneye yollanmıştır. Foucault, günümüzde de kapatmanın bilimsel kurum uzmanı görünümündeki polislerce yurt, koruyucu merkez gibi yapılarla sürdürüldüğünü ve bunların temel işlevinin marjinal var oluşları toplumun genelinden uzak tutmak olduğunu iddia eder.⁴³

Foucault, bir iktisadi sistem olarak kapatmayla tehdit etme mekanizmasının insan bedeninin yaşama yayılmasını şöyle dile getirmiştir.⁴⁴

"...bana öyle geliyor ki, insanı kreş veya okuldan alıp kışladan geçirerek, hapishane veya akıl hastanesiyle tehdit ederek, -'ya fabrikaya gidersin, ya da hapishaneye veya tımarhaneye düşersin!'- sonunda düşünler evine götüren bütün bu zorlamalar aynı iktidar sisteminden kaynaklanıyor."

İktisadi bir yapının tutarlı biçimde ve yağmalanma riski olmaksızın sürdürülmesi için icat edilmiş olan dışın güvenli şekilde boşaltılarak içleştirilmesi, uyumun kapatıcılığıyla özdeştir.

Dış dünyadaki yabancı ve tekinsiz şeyler, kirlilik kaynakları veya yayılma riski bulunan rakip içeriklerden kurtulmanın bir yoludur.

Dış dünyayı 'varsaymak', böyle bir özcü tartışmanın temel felsefi sorunlarından biri

ve uzun bir hesaba dayanır. Belge Le Corbusier'yi de çok şaşırtmış olmalı. Aşka gelip kendini kutsaması boşuna değil. Crussard'in dehası karşısında ezildiği bellidir.

2.64

512 ASCORAL'dan Jean Dayre'in

Modulor hakkındaki tavsiye mektubu:

Modulor'un logaritma ile büyük ve küçük ölçülerinde sadeleştirme, yüzey ve hacim uygulaması ve hesaplamaların sınırları gibi öneriler.

2.70

513 Dayre'in Megalanthrope, Almegan

gibi yeni terimler getiren logaritmik hesaplamaları.

514 Dayre modelinde büyüklüklerin

olabilir. Çünkü varlığından ve doğruluğundan kuşku duyulmayan bir 'iç' karşısında 'dış'ın durumu her zaman problemlidir.

İç'in yoğunluğu inancın gücüyle sabit olduğuna göre, dış her zaman ölçülebilir unsurlarla 'kanıtlanmak' zorundadır. Maddi dünya ve o maddi dünyayı düzenlenebilir ya da denetlenebilir kılan sayılar, iç karşısında anlamlı bir dışı mümkün kılan görüngülerdir.

SPEISER'E GÖRE DÜNYA

Uzam, sayısallığın dünyevi projeksiyonudur. Sayıların dünyası, ilahi olanın görüldüğü dünyadır. Bu sayılar düzenin, uyumun ve güzelliğin üretimini üstlenirler. Zaten aşkın bir görünüm olarak, başka türlü de mümkün değildir.

Doğa ve erilişin bu sayısallığın yansıtılması görevini üstlenir. Uzam, tam bir amaçlanmışlık içindedir ve doğanın ve eril bakışın koşullanmış ideolojik dünyasının çizilmesidir. Verili sayısal düzen uzamdır. Yansımayı ortaya çıkarmak ise, eril erelliğin bir görevidir, çünkü normu tanımlama, yeniden oluşturma ve geometri ve sayılarla yaratıcı bir kalıba dökme işi, sanatçılara verilmiştir ya da verilmelidir.

Le Corbusier, Modulor'da Andreas Speiser'in aşağıdaki sözlerine epigraf olarak yer verir. Corbusier, Speiser'in sözlerine, uzamı sayılarla ve eril hegemonik pratikler aracılığıyla denetim altında tutmak düşüncesine yakınlığı nedeniyle, özel bir yer ayırır:⁴⁵

"Dış dünyayı varsaymak için iki yolumuz var.

1. Sayılar. ...: Sempatî, düzen, uyum, güzellik, vs... kısaca, akla dair her şey.
2. Uzam. Bu bize uzantısı olan nesneleri verir.

Uzamsal dünyada, sayısal dünyanın görüntüleri yansıtılır, önce bizzat doğa tarafından, sonra da insanlar (erkekler) ve hepsinin üstünde sanatçılar tarafından. Denebilir ki dünyadaki ve tüm yaşamımız boyunca görevimiz, kesinlikle sayılardan gelen biçimlerin

'megan' cinsinden karşılıkları.

SIS Dayre modelinin önerdiği dört noktanın açılımları ve formülasyonları.

SIB Dayre'in Modulor'un gerçek bir buluş olduğuna dair onayları.

Dayre Modulor'u, pratik açmazlara ilişkin bir başka önemli katkı. O kadar ki, tamamen yeni ve daha özgün bir Modulor tasarımı yaptığını söylemek abartma olmaz.

2.74-6

SIN Giedion'ın mektubu: Alp manzarası, piramitler, kozmik yasa, Modulor, Altın Kesim, Gotik, Fibonacci, Modulor, statik mimarlık, Unité de Habitation, dinamik mimarlık, oranların kişiselliği, dehanın anlatımı,

bu yansıtmāsından ibarettir, ve siz, sanatçılar, bu ahlaki görevi en üst derecede yerine getirirsiniz. Geometriye ve sayılara başvurmak, mümkün olmakla kalmaz, yaşamımızın gerçek amacı bunu yapmaktır.”

ERİL BEDEN

Kadının Modulor'dan dışlanması çeşitli örnekleri mevcuttur. Kimi kere doğrudan görseller aracılığıyla, kimi kere de metne yedirilmiş cinsiyetçi yargılar yoluyla bu dışlama okurun karşısına çıkar.

İkinci kitaptaki bir örnek, Bernard Hoesli'nin Modulor diyagramını yeniden üreten grafiğinin bir süreli yayında dikey basılacak yerde yatay basılmış olmasına Le Corbusier'nin verdiği tepkili yanıtla belirginleşir. Le Corbusier, konuyu epeyce köpürterek şu satırlara yer verir:⁴⁶

“Yöneticisinin ya da editörünün Serralta-Maisonnier diyagramını bölümün başında yatay olarak çoğaltırken şeylerin doğasına karşı bir cürüm işlediğinin farkına varamamış olduğunu hayal ediyorum. Modulor ayakları üzerinde dik duran bir adamdan geldiği için, bir tepesi ve altı vardır, bir sağı ve solu değil (en azından sembolik işaretiinde).

Bu durum birkaç sözle bir açıklamayı gerektiriyor. Erilinsanın bir boyu vardır. Duyularının düzeni dikey bir doğaya sahiptir. Her şeyi, dikey konumunun avantajıyla yataylık da dahil olmak üzere, takdir eder. Bunun mimarlığın asli bir boyutu olduğunu anlamayan kimse, asla bir hacimler senfonisi ve erilinsan için bir mekân organize edemez. Belagati beyhude olacaktır.”

Le Corbusier, eril bir normun tesisinin gereğini üzerine basa basa vazederken, diyagramın yanlış basılmasıyla bir suç işlendiğini söylemekten geri durmaz. Çünkü bu hatayla söz konusu olan, dikey ve eril olanın yatay ve dişi olarak 'aşağılanması'dır.

symphony of volumes and space meant for men. His eloquence will be in vain. Further on Bernard Hoesli publishes a harmonious spiral different from that which I drew on board the cargo boat *Ferret S. Hoof* during a storm in December 1945—January 1946, on the way to New York, and which produces inevitably a sensation of balanced, concise, true, organic, and coherent life (cf. 'The Modulor', page 51). Hoesli's two spirals, red and blue, are regulated by the same

Fig. 25

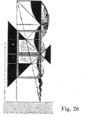

Fig. 26

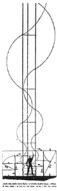

Fig. 27

80

Modulor'un ters basılmasına itirazda cinsiyetçi imalar. Le Corbusier, 1980: 2 / 80.

Modulor'un Politeknik'teki itibarı, Mies Van Der Rohe değinileri.

2.716

518 Le Corbusier'ye yönelik övgü ve mimarın geleceğe kalıyor olduğunun ifade edilmesi.

519 Andreas Speiser'in mektubu:

Dış dünyayı anlamamanın iki yolunun bulunduğu iddiası.

520 Modulor'un 13. havari etkisi, sayısal gizemlerin anlatımı.

521 Modulor'un araçsallaşmasının apolojisi; kozmik büyüklüklerle Altın Oran ilişkisinin zayıflığından bahis.

2.718

522 Speiser'in mektubunun

Le Corbusier'nin kendi cinsiyetçi varsayımının kurbanı haline geldiğini iddia etmesi gerçekten de şaşırtıcı. Çünkü söz konusu olan yalnızca basit bir basım hatası. Ama bu hata, mimarın cinsiyetçi görüşünü ifade edebilmesini sağlamıştır.

Bu görüşte şeylerin doğası, *a priori* erkek olmaktadır. Evrenselci sav, şeyleri değişmez bir doğaya ait kılmakla kalmaz, insan bedeninin belli bir duruşunu tekleştirip geriye kalan bütün jestleri önemsizleştirir. Bedenin potansiyellerini birkaç veriye hapseder. Gerçekte cinsiyetçi sav, bir tür normale, arzulardan arındırılmış boş bir bedene, güvenilir bir kontura tekabül eder. Erilleştirmenin işlevi, karıştını kovarak bedeni cinselliksiz bırakmaktır.

Jean Baudrillard, *Kusursuz Cinayet*'in "Kadınsız Dünya" başlıklı bölümünde, Virgilio Martini isimli bir İtalyan yazarın *Kadınsız Dünya* ("Il Mondo Senza Donne", 1935) adlı kitabından söz eder. Kitap kadınları ortadan kaldıran bir virüsün yayılmasını anlatır. İtalya'da yirmi sene kadar yayınlanamayan kitap, yayımlandıktan sonra, 1953 yılında müstehcen olduğu gerekçesiyle toplatılmıştır. Oysa Baudrillard'ın da vurguladığı gibi, "kadınların yok olduğu bir dünya kadar pornografiden uzak bir şey yoktur." Söz konusu olan, kadınlığın yok edilmesi adı altında gerçekleştirilen, ötekinin geri dönmemesine ortadan kaldırılması biçimindeki kıyımdır.⁴⁷

MAILLARD DİYAGRAMI YA DA CİNSİYETÇİ TASHİH

Modulor'da ilk kitabın son sayfalarında kadın temsiline erilleştirilerek 'normal' hale sokulmasına dair ikonografik bir örnek vardır.

Elisa Maillard'ın diyagramını sola, 'düzeltilmiş' halini de sağa yerleştiren Le Corbusier, büyük bir yanılgıyı düzeltircesine titiz davranır.⁴⁸ Reddettiği ve eksik bulduğu soldaki diyagram, içine eril bir figürün -ya da ne istersek onun çizebileceği- çoğul bir olasılıklar uzamıdır. Elisa Maillard'ın diyagramı, Batı sanat tarihinin belli başlı sanatsal yaratılarının Altın Oran ve armonik düzenleme temelindeki geometrik analizine bağlı akıma dahildir. Le Corbusier benzer bir tavrı, 1955 yılında yayınladığı *Ronchamp* diyagramlarında da

çevirisiyle ilgili anlamsal problemlere
değinen mektup.

2.74

523 Speiser'in mektubunun bir
paragrafının Almanca orijinali.

524 Le Corbusier'nin yüksek düzeyde
bir tartışmaya girilmiş olduğuna dair
memnuniyet ifadesi.

525 Bernard Hoesli'nin Modulor
hakkında yazdığı makaleye referans.

526 Modulor'un bir dergide yatay
basılmış olmasına yoğun felsefi itiraz.

İtirazın nedenini anlamak zor değil:

Le Corbusier için 'yatay' olmak,
kaldıramayacağı bir hakarettir. O Dik
Açı'nın şairidir: Olumsuz alt etmek için

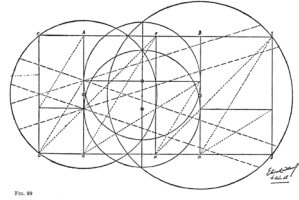

Fig. 98

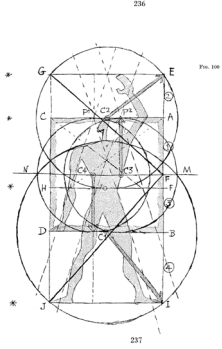

Fig. 100

Fig. 100

And 1 wrote:

Modulor diyagramı üzerinde
cinsiyetçi tashih. Le Corbusier, 1980:
1/236-7.

dünyaya gelmiştir.

2.80

527 insanın dikey bir kurgu olduğu

iddiası.

2.81

528 Tersini yapanın insanı asla

anlayamayacağı iddiası.

insanın dikey bir kurgu olduğu iddiasını

maddileştirmek yerine, bunu mecazi

anlamıyla sınırlı tutmayı sürdürseydi

çok daha anlaşılır olabilirdi Le

Corbusier. Dikeylik tamamen mecazi

bir ifade olduğu halde, Corbu'nun bunu

fiziki anlamına indirgeyip, kendini kendi

kavramına hapsedmesi, yadırgatıcıdır.

529 Hoesli'nin tamamen farklı bir

yinelemiştir: Kadınsal organizasyon üzerine eril bir yorum yapıştırmıştır. Yatay animaya karşı fallik bir işa, *Ronchamp*'ın kapısında görünür.⁴⁹

Maillard, 1943 yılında, *Cluny Müzesi*'nde genç bir küratör ve sanat tarihçisi olarak, Le Corbusier ile tanıştırılmış ve Modulor projesine dahil olmuştur. Maillard, motivasyonunu uygarlıkçı yüceltimden alan Altın Orancılığın savunucularındandır. Altın Oran, Parthenon, Boticelli, Dürer üzerine matematiksel analizler yayınlamıştır.⁵⁰

Modulor'daki analizinde geometrik şekillerin hiyerarşisi mevcutsa da, istifleniş, birincil ve ikincil çizgiler (kesik ve sürekli çizgiler), çokmerkezli, heterojen bir toplam oluşturur. Çokkatmanlı bir çizim olan diyagramda bir ilişkiler ağından, haritasallıktan ya da gökadalara benzer bir düzenlemeden söz etmek kolay görünme de, basit geometrik şekillerle çizilmiş kalabalıklığıyla temsiliyeti bulandırır.

Diyagramın yataylığı, pasifliğe, dişiliğe ya da ölüme bağlanamaz. İndirgenemez sürekliliklere sahip şema, aşkın semboller içermediğinden Le Corbusier'ye sönük görünmüş olmalıdır. Bunun hemen yanına, hiyerarşik vurguları güçlü, geleneksel çağrışım alanında gezintiye çıkan, nesne ve artefakt olmaya aday bir şema üreterek, önceki çizimi 'tadil' eder.

Faydacı bir betimlemeye uygun olarak, dikey ve çizgisel, eril ve savaştan, genişlemeci bir tekrar sistemi oluşturan unsurlar, doksan derecelik bir çevirme işlemiyle elde edilmiştir. Geometrik belirsizlik, sembolik dikeylik yoluyla belirginleştirildiğinde, geleneksel yüceltici biçim analizinden, hegemonik bir erillik temsili için yararlanılır. Baskın, başka türlü anlaşılmaya kapalı, egemen eril kodları tekrar eden yeni şema, kadının ikincilliği ve temsil sisteminden dışlanması hükmünü içermektedir.

Le Corbusier'nin müdahale ettiği çizimde daha az sayıda kesik çizgi [*linee occulte*], buna mukabil daha okunaklı bir Vitruvius etkisiyle, daha fazla sürekli çizgi [*linea evidente*] kendini hissettirir.

Kesik çizgiler mimari temsil düzleminde ya yok hükmündedir ya da ikincil unsurları

dişiliğin bir alegorisi olarak anlatır. Net ve kesin bir kapalı geometrik biçimin betimlenmesi ne kadar eril ve fallikse, kesik çizgi de bir o kadar örgü/dikiş/ikincillik imalarıyla dişileştirilmiştir.

Eril/dişi karşıtlığına indirgendiğinde, Modülör'a ödipal anlamlar yüklenebilmektedir. Geometrik düzenlemenin Vitruviusçu bir eril figürü rahim içinde tutması örnek olabilir. Placentasının içindeki cenin mecazı, karşıtlığa dayalı hetero-normatif kodlamaya örnektir. Akışların beden estampajına teslim edilmesi, fallo-normatif ya da tipolojik bir tasavvuru açık etmektedir. Beden (eril figür) ve ruh (geometrik kompozisyon) karşıtlığının okunaklılaştırılması, Modülör'u kendi cinsiyetçi pratiğinin üzerine kapatan temsillerdir.

Modülör'la beraber, artık tek tek analiz edilmesi gereken; diğer bir deyişle, düzenleyici çizgileri açığa çıkarılması gereken nesnelere ihtiyaç kalmaz. Maillard'ın araştırmaları böylece Modülör erkeğinin çizimiyle bir sonuca vardırırlar. Artık yalnızca belli bir beden; tüm bedenlerin ve tüm kültürel üretimlerin başına geçecek bir neo Vitruvius bulunmuş ve sistemin merkezine yerleştirilmiştir.

Kadının ya da 'normun sapmış karşıtlığı olarak öteki'nin ikincilliğinin faydacı biçimde betimlendiği bir pasaj, anlatının görsel yanını tamamlamaktadır:⁵¹

“...Mimarın çağrısı kadınlara evle ilgili tüm konularda açıktır. Mimarlık artık beklenen etkinlik için doğru sözcük değildir. Çağrı genişletilmelidir. Kendini ona adayanlar her zaman gerçeklerle yüzleşmek zorundadırlar: Atölye, fabrika, şantiye. Bu alanda yeterli bilgi elde edenler bir 'konut diploması' ile ödüllendirilebilirler ve konut yapmak ve donatmak konusunda yetkilendirilebilirler.

Bugün verilen diploma bu potansiyel enerjinin önünde bir engel durumundadır. Resmi bir diploma elde etmek için gereken zihin yapısı, insanlara bir yaşam boyu konut için hizmete adanmış olanla bir değildir. Le Point, Kasım 1948.”

sarmal çizmesine itiraz.

2.82

530 Cardot isimli mühendisin

mektubunun metni: Modülör'un

farklı kültürel coğrafyalara ait sanat

nesnelerinde mevcut bulunduğu iddiası.

531 Bayeux gobleninin bulunduğu

kitabın raftan düşerek önünde açılması

hurafesini aktarması.

2.83

532 Le Corbusier'nin metafiziğe

mesafeliği ve profesyonel uğraşısını

anımsatışı.

533 Henri Guettard'ın mektubu:

Anglo-Sakson ölçüm sisteminin

yerelliği. Modülör'un ölçülerinin

'FEMİNİST' CORBU

*Architect and Feminist*⁵² kitabının yazarı Flora Samuel'in annesi Charlotte Perriand, Le Corbusier'nin ofisinde çalışmış mimarlarından biridir. Samuel, kitabıyla modernizmin kült figürlerinden Le Corbusier'nin cinsiyetçi diye damgalanmasının önüne geçmeyi umut etmekte.⁵³ Kitabın 'Kadın Tasarımcılar' bölümünde Samuel Le Corbusier'nin Modulor'undan bir alıntı yapar. Le Corbusier bu pasajda, çağrının tüm kadınlara yönelik olduğunu, kendini konut sorununa adanların meseleyi atölye, fabrika ve şantiye dahilinde görmesi gerektiğini, bu alanda yeterli donanımına erişenlerin konut diploması alması gerektiğini, bu kimselerin ev inşa etmek ve donatmak konusunda yetkilendirilmesinin doğru olacağını belirtir. O gün verilen diplomanın potansiyel enerjilerin önünde bir bariyer olduğunu, kurumsal bir diploma almak için gereken aklın, evlerinde kocalarına bir ömür boyu hizmet etmeye kendilerini adanlarıncıyla aynı olmadığına dikkat çeker.

Ama ilk dört cümlesi atılmış bir alıntıdır bu:⁵⁴

"Ülkenin ekonomisi bundan böyle Marsilya'da kurulan 'laboratuvar'dan yarar sağlayabilir.

Marsilya'daki *Unité* ev kadını evsel angaryadan kurtarmak ve onun çocuk yetiştirmesini kolaylaştırmak için 26 umumi servisin yaratılmasını mümkün kıldı. Kadınlar bu görevin yerine getirilmesinde görevlidir. Bunun için doğru programı oluşturabilir ama aynı zamanda onu uygulamaya dökebilirler."

Unité 'yi bir tür kuluçka makinesi -ne de olsa "ev içinde yaşamak için bir makinedir"- gibi düşündüğünü gösteren bu alıntıda, kadınların cinselliğini araçsallaştırır ve onlara bir görev verir. Bu görev tanımında, laboratuvarın öjenik projenin mekânı olduğu iması da vardır.

Kadın geleneksel annelik göreviyle bedenine kapatılırken ve bu konuda uzmanlaşmaya teşvik edilirken, daha yaşanası bir çevreye dönüştürülmüş evinde özgürleştirilir.

Yalnız, uzmanlığı evin içiyle ilgilidir; kent mekânını tasarlayacak kadar ileri gitmesi ve

rastlantısallığı, Modulor'un sayıltılarına mesafeli duran cümleler.

534 Josef Peller adlı mimarın uzun ve şekiller içeren mektubundan, Le Corbusier'nin onaylamadığı türden oluşları nedeniyle, kısaca bahis.

535 Alfred Neumann'ın Altın Oran'ı onaylayışıyla ilgili olumlama ifadeleri.

Son iki sayfayı okuyanın kafasının karışmaması mümkün değil. Çünkü taban tabana zıt önermeler ardı ardına sıralanıyor. Muhafiflerle yandaşları birbirine katan mantığı anlamak zor görünüyor.

536 Batı tarihinin önemli yapılarının ölçülerinden örnekler.

erkeğin egemenlik alanını ihlâl etmesi elbette önerilmez: *Unité*'nin toplum mühendisliği, mevcut rejimi daha verimli hale getirir, onu çatlatması beklenmez. Aynı nedenle kadınlar tapınakları ya da işyerlerini, kentleri ya da parkları tasarlamayacaklardır. Diğer 'ötekiler'se, unutulmaya rıza göstereceklerdir.

JUDO

Modulor beden dinamiğini ölçemez; biyometrik bir ölçek olmaktan uzaktır. Statik kompozisyonlar yapmak için imal edilmiştir; bu nedenle toplumu da, insanı da anlayamaz. Toplumlara ve insanlar devamlı değişir. Ama Le Corbusier bedeni poz verirken hayal eder; bir edimi süreçleri çerçevesinde ele almaktan kaçınır. Oysa Modulor'un en geniş anlamıyla görsel ve sinematografik bir araç olduğunu düşünmek istiyoruz. Gelgelelim Modulor, fotoğrafın ilk döneminden bile geride bir görselliğe sahiptir. Bu haliyle gerçek anlamda acınası bir haldedir.

Beatriz Colomina, Le Corbusier'nin mimarlığının sinematografik nitelikler taşıdığına dair ustalıklı metinler kaleme almıştır. Colomina, *Villa Savoye*'a bakmak yerine Modulor'a baksaydı, hem de Modulor'un *Savoye*'dan neredeyse çeyrek asır sonra ortaya çıktığını hesaba katsaydı, hayrete kapılabilirdi. Gerçekten de, fotoğrafının on dokuzuncu yüzyıldaki ilk bilimsel kullanımlarında bile, canlıları devinimleri içinde yakalama ve bu devinimlerin mekaniğini çözümleme isteği had safhadadır. Görsel teknolojilerin daha o günlerden beri haykırdığı hakikat, bedenin ölçüye gelmez olduğu, daha da fazlası: Dünyanın ölçüye vurulamayacak denli karmaşık ve çok katmanlı olduğudur.

Ama Modulor bu gerçeğe tümüyle sağır kaldı. Yirminci yüzyılın ortasında, artık neredeyse demode olmuş bu fotoğrafı tekniğinden çok daha geri, anakronistik bir görsellik üretti. Çünkü devinimi anlamakla hiç ilgilenmedi. Tek istediği, konumlanmalardır. Neredeyse Vitruvius'a dönmeyi ister. Hatta belki tam bunu ister.

Le Corbusier'yi bir Altın Orancı estet değil de bir kadavracı, bir anatomici ve antro-

537 Neumann'ın geometrik birimle antropometrik birimi birleştirme önerisi.

538 Metrik sistemle ilgili doğrulamalar; 'kübit' sistemiyle ilgili tarihsel referanslar. Zaman ve uzam ölçümü birimleriyle ilgili referanslar; güncel modüler birimlerle ilgili bilgi; senteze dayalı 'metrik altın oran' önerisi.

539 Le Corbusier'nin bu sentezi reddedişi.

2.89

540 Wendell Brazeau'nun mektubu: Modulor'un bir başka ölçüm sistemiyle benzerliği.

541 Le Corbusier'nin, Brazeau'nun matematik takıntısını paylaştığı.

pometrici olarak hayal etmeyi deneyebiliriz: Öyle olsaydı, beden kinetiği ve kitlelerin algoritmaları üzerine düşünme fırsatı yakalayabilirdi. Şandigar'daki Açık El anıtının hem bir karga hem de bir el olduğuna dair şairane metinler yazanlar var.⁵⁵ Acaba Corbu, bir karganın nasıl uçuşa geçtiğini enine boyuna inceleyerek bir tasarım yapmayı denemiş midir?

Kısacası, mimarlık için *Tatami* yerine, *Judo* çalışsa daha hayırlı olabilirmiş: Mezura yerine, Yoga kartları. Bedeni ölçülere bağlamak yerine, ölçüsüzlüğe, ölçülemezliğe, yoğunluğa bağlayan bir Modulor, bugünün dünyasına çok daha uygun olabilirdi. Üstelik Le Corbusier'nin asla Modulorik bir şekilde yaşamadığı, oldukça kuraldışı bir yaratıcı kişiliğe sahip olduğu biliniyor.

Modulor böylece hem çok daha mütevazı, hem çok daha iddialı olabilirdi. Oysa tam tersidir: Hem aşırı derecede kibirli, hem de iddiasını aynı oradan inandırıcı hale getirmekten aciz.

İlk kitapta, bedeni çeşitli kotlardaki duruşları ile ölçen ünlü diyagram, pasif bir eylemsellik alanını tarifler. Tüm aktif ve sınır-aşan etkinlikler, bu pasifliğin evrenselliğince soğurulmuştur sanki. Bedeni otururken, yemek yerken, bir yere yaslanırken, yürürken veya kolları yukarıya uzanırken gösteren diyagramlar, bir *linea evidente* tanıımıdır, yani sürekli çizgi ile soyutlamayı temel alır. Sürekli çizginin, kesik çizgiye karşı üstünlüğü, bu seçimin eril karakterini açığa vuruyor.

Bu pasifliğin ölçeğini geliştirmek sistemik bir girişimdir, çünkü çalışma hayatının yüzde kaçının oturarak, ne kadarının masa başında, ayakta, duvarla ilişki içinde veya görme-görülme bakımından tanımlandığını yeniden sistemleştirmek dışında hiçbir şey yapmaz: Açıkça buz gibi bir teknokratik şirket araştırması havasındadır.

Le Corbusier, ölçünün ölü siyasetini Modulor haline getirir: Kültürel yargılarını doğrulayacak, organize, uyumlu bir geometrizm.

542 Rabelais'den alıntı.

2.90

543 Neroman'ın karikatürü.

544 Boethy'nin mektubu: Altın

Oran'la ilgili varsayımlar.

545 Le Corbusier'nin onaylayıcı

bildirimi.

2.94

546 Elektrik mühendisi Liegois'nin

mektubu: Birçok Modulor'un

mümkünlüğü, hangi ölçünün esas

alınacağı sorusu, başka kanonlar

tanımlamanın zorunluluğu, çoğulluğun

evrenselliğin koşulu olduğu.

2.95

KAMA SUTRA

Bedensel arzuların cinsel yoğunluğunu arttırmaya dayalı Modulatorik bir *Kama Sutra* önermeye kalkıştığımızda Le Corbusier'nin şu sözlerle isyan ederek sözümüzü keseceği hayal edilebilir:

“Modulor'un ölçüleri rakamlar değil, değerlerdir.”⁵⁶

Modulatorik bir *Kama Sutra* fikrinin, Le Corbusier için olmasa da, Woody Allen için esin verici olacağı bellidir. Ama Modulor ilişkisi değil egemenlik kurmaya yönelik olduğundan, söz konusu 'değer'lerin bedensel değil ruhsal olduklarını, maddi değil matematiksel olduklarını, 'a' değil 'b' olduklarını ve 'c' olmadıklarını söyleyerek hemen dünyevi alandan uzaklaşacak ve arzunun hiçbir dokunuşundan söz edilemeyecek güvenli irtifaya erişmeden rahat etmeyecektir.

GÖMLEK

Corbu'yu, Quatremeré de Quincy benzeri bir açıdan, “bedenlere tam uyacak binalar” tasarlarırken hayal edebiliyoruz da,⁵⁷ gündelik hayata gönül indiren ve yüce olmayan şeylerle de hemhal olabilen “gereksiz işlerin” peşindeki bir mimar olarak düşünemiyoruz. Sözgelimi, gündelik kullanıma uygun bir Modulor sandalyesi veya bir Modulor gömleği yapar mıydı?

Modulor, yeri değiştirilmeyecek nesneler için işe koşulmuştur hep. Sözgelimi haute-couture veya gastronomi için Modulor hiç devreye girmez.

Oysa madem ki uyum yaratıyor, Modulatorik yiyeceklerle kendimize tanrısal bir ziyafet çekmeyi isteyebiliriz... Modulatorik ölçülerde kesilmiş ve servis edilmiş yiyecekler, uyumlu bir diyet yapmaya yaramaz mıydı? Haute-couture fena halde anarşiktir. Çünkü bedene özeldir. İstense de Modulatorik bir haute-couture kostüm yapılamazdı: Tam bir oksimoron olurdu bu.

- 547** Le Corbusier'nin çoklukları temkinli ve buyurgan bir tonla kabul edişi.
- 548** Bu son diyalog, Liegeois'nın, Le Corbusier'ye hitaben, “sen kendi Modulor'unu yaptın, bırak artık herkes kendi Modulor'unu kendi yapсын; üstünlük iddiasından vazgeç; esas evrensellik herkesin kendi Modulor'unu yapabilmesidir; bu senin buluşunu küçültmez, tam tersine...” mealindeki itirazına yönelik tepkiyle şekilleniyor.
- 549** Okullar için çocuk Modulor'u önerisinden bahis.
- 549** Michel Bataille'in talebi.
- 550** Modulor öncesi ölçü sınırlarını kırma girişimlerinin, Le Corbusier'deki

Vals veya tango gibi, belli yasalara tabi bir Modulorik dans da fena olmazdı doğrusu. Böylesi bir dansın da terapi niyetine günde birkaç kez tekrar edilmesi, *Unité* sakinlerine önerilemez miydi yani? Böylece kent halkı askeri talim yerine bu dansı yaparak kurtlarını dökerdi.

Çiçekler Modulor'a göre yetiştirilse, daha uyumlu kokmayacaklar mı?

Ya ağaçlar? Modulor'a göre kesilseler, şöminede daha bir uyumla alevler saçmazlar mı?

İnsanlar, Modulor'a uygun derinlikteki havuzlarda yüzerek, romatizmalarından kurtulmazlar mı?

Modulorik bir sanatoryuma yatırılan kişi, kısa sürede şifa bulmaz mı?

Hapishanelerin tümünü Modulor'a göre inşa ediverin bir: Bakın suçlular nasıl o saat ıslah oluveriyor.

Okulları da atlamayalım: Haylazlar, Modulorik sınıflarda eğitim görünce, görün bakın nasıl yıldızlı karneler getirecek.

Bombaları, silahları, mermileri yekten Modulor'laştıran: Bakın bakalım bir insan evladı ötekini öldürebilecek mi bir daha?

Yarıdan tezi yok, matbaalar Modulorik bassınlar bütün gazeteleri: Dünyaya uyumun haberleri yayılsın.

Modulor'a göre örsün bütün anneler kazakları: Hiçbir kışta hiçbir çocuğun soğuktan sümüşü akmasın.

Aşevlerinin kazanlarını Modulor'a göre yaptırın, Belediyeler: Fakir fukaraya bereket dağılsın.

Paralar da bundan gayrı Modulor'a göre basılsın: Uyumla, iyi şeyler için harcansın.

Kubur deliğini Modulor ayarlasın: Bey'fendiler, ham'fendiler uyumla rahatlasın.

kişisel anıları.

2.97-9

SSI Mekanik mühendisi Martinot

Lagarde'in Renard serisini önermesi.

SSI Renard serisinin rakamsal

açılımları; seriyeye göre yeni Modulorik değerlerin dökümü.

SSI Le Corbusier'nin, mevcut

Modulor'un yeterliği ve kesinliği

gerekeçesiyle bu varsayımı reddedişi.

Liegeois'nın tepkisini haklı gösteren

bir reddiye. Söz konusu mektupları

icazet açısından değil de Modulor'un

popülerliği açısından değerlendirse,

'yeterlilik' ve 'kesinlik' gibi

kavramların 'dile getirilemeyen mekân

deneyimi' açısından kolay kolay öne

Yüzücüler, kulaçlarını Modulator'a göre atsin.

BERNARD CACHE

Modulator'un sabit bedeninin aksine, Bernard Cache'in beden kavramı, Gilles Deleuze'un düşüncelerinin katkısıyla kavramsallaştırılmıştır.⁵⁸ Bu beden, Le Corbusier'nin mimarlığını adadığı, ayakları üzerinde gururla dünyaya diklenen fallik beden, *Dik Açının Şiiri*'nin kahramanının bedenine benzemezliğiyle öne çıkar.

Cache için dik duruş ya da tonus hali, beden evrimsel basamaklarından yalnızca biridir. Cache'a göre insan bedeni gelecekte taşıyıcı iç iskeletini yitirerek mekânda açılan, yüzen bir deriye dönüşecektir. Cache bu fikri, Michel Serres'in dış kabuklu canlıların evrimleştiği iç iskeletli yapılara dönüştükleri düşüncesinden alır.

Sırasıyla iskeletten, sonra etten ve son olarak da deriden kurtulmak: Cache'in epidermik devrimini özetler.

Omurga yerçekimine direncin zaferiyse, bir sonraki aşamada bu vektörel ilişki tüm uzama yayılarak bir kıvrıma dönüşecektir.⁵⁹

CALCULUS

Metrik dünya prezisyonun dünyasıysa, metrik olmayan dünya yoğunlukların dünyasıdır. Manuel de Landa, Spinozacı yavaşlıklara ve kaçışmalara bağlanan bu kavrama dikkat çekmektedir.⁶⁰ Burada, nesnelerin bazen şu, bazen de bu olarak belirmeleri, birleşip ayrışmaları, sınırlarını yitirmeleri mümkündür. İçkinlik dışsal eşiklerin hazırlayıcısıdır. Aşkınlığa giden yolları iptal ederek gücüllüklerle işler: Kesinlemelerin kısır yasal düzenlenişleri yerine, bitmek bilmez sınır bozumlarının üretimi söz konusudur.

Calculus açısından sonul hedef, kesinliktir. Bir kez ulaşıldıktan sonra dünya o kesinliğin

sürülemeyeceğini de kabul edecektir.

Dayre ya da Renard açısından
durumun değişmeyeceğini, icazet
beklemediklerini söylemeye gerek yok.

2.99-100

554 Labhardt'in, uzay ölçülerıyla
ilgili Modulatorik hesaplamaları.

Modulator'un anlamını iyice yitirdiği bir
alana girilmiş oluyor tabii... Saçmalığın
daniskasına doğru 'uçuşa' geçiliyor.

2.101-4

555 Rothier'nin mektubu: Üç ayrı ara
ölçüye göre Modulatorik türevler önerisi
ve ölçülerin listesi.

556 Le Corbusier'nin, mekutupların
yüksek estetiğe ilişkin ortak bilinci

içinde sonsuza kadar dengede kalabilecektir. Modulor da ulaşılmış kesinliklerin rejimini kurmak ister. Gücün notalarına 'doğru' basarak evrensel uyumu arar.

ALPHAVILLE

Jean-Luc Godard'ın, Le Corbusier'nin öldüğü yıl tamamladığı filmi *Alphaville: Lemmy Caution'un Tuhaf Hikâyesi* [1965] bir kentte -*Alphaville*'de- geçer. Film, biyopolitiğin (ve thanato-politiğin), güç aygıtının sınır-çizici mutlaklaştırılmasını ve bunun sonuçlarını anlatır. Akışların vektörelleştirildiği, bütün potansiyellerin güç çizgilerince bloke edildiği metrik bir dünyadır Alphaville.⁶¹

Talimatlar kenti *Alphaville*'de totalitarizm, geometrik ve sayısal kılıklara bürünür ve kent egemenin kırık, mekanik sesiyle konuşur. *Alphaville*'deki sesin, Modulor'un babası olarak tanımlanması hiç de şaşırtıcı olmazdı.

ORGANSIZ BEDEN

– Ne demek istiyorsunuz Mösyö Artaud?

– Demek istiyorum ki bu maymunla kesin olarak işi bitirmenin yolunu buldum, ve artık kimse tanıya inanmıyorsa da herkes gitgide insana inanmakta.

Oysa şimdi insanı sikip atmaya karar vermek gerek.

–Nasıl yani?

Nasıl yani?

Hangi yönden alırsak alalım siz delisiniz, bağlanacak deli.

–Onu bir kez daha –ama sonuncu kez– otopsi masasına yatırıp, anatomisini yeniden yaparak.

Anatomisini yeniden yaparak diyorum.

yansıttığı sonucuna vardığını dile getirmesi.

557 Mühendislik mantığı üzerine değiniler.

558 Zanaat hakkında düşünceler.

559 Modulor'a eşlik eden, bu düşünceleri paylaştan araştırmaların bilimsel olduğu; ancak bu tür bir bilimin geçmişte kaldığı ve okültik olduğu vurgusu.

560 Rakamlı ölçünün birbirinden bağımsız olduğu.

561 Rakamsal varsayımların anlamlı olmadığı iddiası.

562 Ölçülerin inşai gerçekliğin parçası olduğu iddiası.

İnsan hastadır çünkü yanlış kurulmuştur.

Onu soymaya karar vermek gerekir, onu ölesiye kaşındıran şu hayvancağızı kaşımak için,

tanrıyı,

ve tanrıyla beraber

onun organlarını.

Çünkü bağlayın beni, isterseniz,

ama bir organdan daha yarsız bir şey yoktur.

Ona organsız bir vücut yaptığınızda,

onu bütün otomatizmlerinden kurtarmış

ve gerçek özgürlüğüne kavuşturmuş olacaksınız.”

Bu sözler,⁶² Antonin Artaud'nun 28 Kasım 1947 tarihinde organların organize edilmişliğine karşı geliştirdiği kökten itirazı dile getiriyor. *Tanrı Yargısının İşini Bitirmek İçin* adlı şiir kitabının bu bölümü, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin ortak yapıtlarından birine de esin vermiştir.⁶³

Hegemonik iktidar ilişkilerinin tesisinde tanrının erilinsanla ikamesinin temel bir rol oynaması, doğanın tanrısallıkla yansımali ilişkisi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında faydacılığın kitlesel boyutlarda yeniden inşası, Artaud'yu insan bedenini köklü bir biçimde sorgulamaya itmiştir.

Artaud, tanrı-insan ilişkisinin doğa dolayımıyla sabitlenmesinin önüne geçmenin tek yolunun, bedeni yeniden kurgulamaktan geçtiğini öne sürer. Organlardan kurtulmuş bir beden fikri, Le Corbusier'nin revivalizminin ve konvansiyonculuğunun hem öteki kutbu, hem de Modulor'la neredeyse eşzamanlı bir öneri olarak, yakından incelenmeyi hak eder.

Bin Plato'da Deleuze ve Guattari, Artaud'nun organsız beden kavramını şu soruyla genişletirler: “Neden kafanızın üzerinde yürümüyor, sinüslerinle şarkı söylemiyor,

5.3.3 Rakamları değiştirme önerilerine felsefi itirazını dile getirmesi.

Ölçüler kutsal, rakamlar dünyevi olduğundan mı? Yine okura tuhaf gelebilecek bir tartışma söz konusu. Rakamlar, Modulor'da Le Corbusier'nin iddia ettiği gibi, gerçekten de ikinci derecede önemlidir, çünkü bir dizi geometrik tertibatın sonucu olarak ortaya çıkarlar. Sözelimi 113 cm. ölçüsü kutsiyetini rakamlardan değil de, Altın Oran, Fibonacci dizisi ve dik açılı geometri gibi unsurların ‘bilimsel’ sonucu olmasından almaktadır. Tartışmasız bir hakikati belirtir Corbu için.

derinizle görmüyor, karnınızla nefes almıyorsunuz?” Ardından:⁶⁴

“...basit şey, Entite, Varlık, tüm Beden, seyahat, Anoreksi, deriyle görme, yoga, kışna, sevgi, deney. Psikanalizin: ‘Dur, kendini yeniden bul’ dediği yerde, biz onun yerine: ‘Daha devam edelim, daha öteye geçelim, Organsız Beden’imizi bulmadık henüz, kendi benliğimizden verimli şekilde boşanmadık, boş çıkmadık, azat olmadık.’ ”

‘Organsız Beden’i bulmak nedir? Benlikten kurtulmak, beden [*corpus*] ile toplum [*socius*] arasındaki egemenlik mücadelesinin temel sorununa dönüşür.

Organsız Beden azaltıcı, indirgeyici, tekleştirici bir arınma görünümündedir. Bedeni organlardan ibaret kabul eden montajcı fikrin, bedendeki tikelliği unutturan faydacılığa panzehir olarak sunulan Organsız Beden kavramı, her şey alındığında geriye kalandır.⁶⁵

Organların organizmaya dönüşmesi, düzenlenmişlik, tanrısal yerli yerindelik, özneye sebep olmaları bakımından sorunlaştırılır. Organsız Beden, kurulmuş ilişkilerin reddi ve tanrı tarafından çalınan bedenin feryadıdır.

Organsız Beden, yargılanma (din), dışlanma (cemaat), lanetlenme (devlet), düzeltilme (tıp), kapatılma (tımarhane) gibi birçok ihtimalin göze alınmasına karşılık, köklü bir mutasyonun talep edilmesidir.⁶⁶

Organsızlaşmak, yoğunluklara yerleşmekle mümkün olmaktadır. Deleuze ve Guattari, çeşitli Organsız Beden örnekleri sıralar: Hapçının soğuma dalgalarından oluşan Organsız Beden’i, mazohistin üzerindeki acı dalgalarının yoğunlaşmasıyla oluşturduğu organsızlaşma programı, şizofrenin bir kodu asla yinelemeyen, her seferinde başka biçimde işleyen Organsız Beden’i, sosyal ilişkilerini tutkusunun yoğunluğu ile tehlikeye atan aşığın Organsız Beden’i. Öte yandan, paranın enflasyon biçiminde bir Organsız Beden’i olduğu gibi devletin, ordunun, fabrikanın, partinin de Organsız Bedenleri vardır.⁶⁷

“Katmanlar kendi Organsız Bedenlerini yumurtlarlar, totaliter ve faşist Organsız Bedenler, süreklilik düzleminin korkunç karikatürleri. ...Katman üzerinde üreyen, gelişmeye başlamış kanserli Organsız Bedenleri de dikkate almak zorundayız.”

3. Modulor'un Uygulanması

564 Andre Sive adlı mimarın

mektubu: Ölçü sisteminin çizim

yaparkenki yararlarının sıralanması.

565 Marcel Roux'un mektubu:

Modulor'un kullanımını onaylayışı ve

yaptığı tasarımdan örnek.

566 Van de Meeren'in mektubu:

Modulor'un kullanıldığı konut tasarımı ve belgesi.

567

Riboulet, Thurnauer, Veret'nin

öğrenci yurdu tasarımları.

568 Candilis'in Casablanca'daki

yapısında Modulor'u kullandığı, ölçünün Afrika iklimine uygun olduğu iddiası.

Kişinin kendi bilincini alt etmesi kolay iş değildir. Çünkü özne kendi tözüne sahip çıkar ve kazançlarını tehlikesizce sürdürerek yaşamak ister. Varlığının bittiği sınırı, henüz ulaşmadığı mesafeyi, ne kadar öteye gitmeye hakkı olduğunu bilir.⁶⁸ Bu nedenle zaten organlarla çatışma yoktur.

Özne, tarihsel anlatı içinde bazı özel koşulların kırılğan bir toplamı olarak ya genetik senaryonun ya da çevrenin bir çıktısı olarak betimlenmektedir. Oysa dışsal etkilerin yok edemediği arzu, Organsız Bedendir. Sözelimi, tek tek bireyleri ne kadar öldürülürse öldürülsün, asla baş edilemeyen bir çekirge sürüsü, çeşitli yoğunlukları olan bir platodur. Salgının ilerleyişi, yangının Organsız Bedeni ve Elias Canetti'nin tanımladığı başka kitlelilikler de Organsız Beden'e örnektir.⁶⁹ Ateş, deniz, yağmur, rüzgâr, yığın, kitle simgelerine örnektir. Bedene ve ruha, özne ve anlamın yapışmasıyla gerçekleşen kuşatılmayı ortadan kaldırmak, bir Organsız Beden deneyimidir.⁷⁰

“Aslında, organizmayı sökmek, anlam ve öznelik adını taşıyan iki katmanı ortadan kaldırmaktan daha zor değildir. Anlam ruha yapışır, tıpkı öznenin bedene yapıştığı gibi, ve her ikisinden de kurtulmak kolay değildir. Kendimizi, bizi baskın gerçeğe çivileyen, bize güven veren öznelik noktalarında asılı kalmaktan nasıl kurtarabiliriz? Bilinçten, onu bir keşfe dönüştürmek için özneyi söküp atmak; bilinçdışından, onu hakiki bir üretim haline getirmek için anlamı ve yorumu söküp atmak...”

gerekir. Deleuze ve Guattari, Organsız Bedene ulaşmak isteyenlere şunları tavsiye ederler:⁷¹

“...kendini bir katmanın üzerine yerleştir, sunduğu olanakları dene, üzerinde avantajlı bir konum ara; potansiyel katmansızlaştırma hareketleri, olası kaçış çizgileri bul, onları deneyimle, orada burada akış rastlantıları üret, halka halka yoğunluk süreklilikleri dene, her zaman yeni bir parça toprağa sahip olmaya bak. Katmanla, tabakayla, kılı kırk yaran bir ilişkinin sonunda, kişi, kaçış çizgilerini serbest bırakır. ...Sosyal bir yapılanmanın içindeyiz; önce olduğumuz yerde, bizim için ve bizde nasıl katmanlandığını gör, sonra katmandan daha derindeki, bizim içinde tutulduğumuz toplanmaya geç, montajı dikkatle

569 Le Corbusier'in, Modulor'un kesinleştirmelerde işe yaradığına dair güçlü onay tonu.

570 A. Williams'in Modulor ile iki hastane çizdiği.

571 Jean Prouvé'nin tasarımlarından örnekler.

572 Mimar Oge'nin tanıklığı, Jean Prouvé'nin tasarımında Modulor'un rolü.

573 Karayipler'de, Kolombiya'da Modulorik konut üretimlerine örnekler.

574 Unité de Habitation'dan bahis.

575 Prefabrike konut tasarımında Modulor'un kullanılmasının yararları

eğ, süreklilik düzlemine geçmesini sağla.”

Organsız Beden'leri bir arada tutan içkinlik düzlemi ya da süreklilik alanı, dışsal etkilerle parçalanamayan bir platoda vücut bulur. Bu bir anlamda, Organsız Beden'lerin totalite-sidir.⁷²

“...İçkinlik düzlemini yaratmak için büyük bir Soyut Makine gerekmiyor mu? Gregory Bateson, plato terimini kullanıyor. Plato sürekli yoğunluk bölgeleridir, öyle ki, hiçbir dışsal yok edicinin onları kesintiye uğratmasına izin vermezler. Bir plato, bir içkinlik parçasıdır. Her Organsız Beden, platolardan yapılmıştır. Her Organsız Beden, içkinlik düzleminde yer alan öteki platolarla iletişim halindeki bir platodur.”

Bedenin otomatizmi, kafesin telleri, yalnızca fizyolojik unsurlar değildir. Tıpkı Organsız Beden'ler gibi bölünemez ve süreklilik düzlemine yayılmış, yoğunluklar ve seyrelmelerle işleyen, birbirinden habersiz ama yine de aynı dilde konuşan birçok toplumsal pratik vardır. Bunlar, iktidarın mikrofiziğine dahil cinsiyetçi pratiklerdir.

Modulor bir biyo-iktidar aracıysa, bunu mümkün kılan tek şey, organların organize edilmişliğidir; ancak bu hiyerarşik yapıya yaslanan bir mimarlık önerebilmektedir. Organsız Beden, Modulor'a panzehir midir? Organsız Beden, biyopolitikanın ifşa edilmesi ise, sorunun cevabı evettir. ■■■

NOTLAR

1. Foucault, M., (1994a), Cinselliğin Tarihi 3, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul, s. 137.
2. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/76.
3. A. e., s. 1/75.
4. İfrah, G., (1995), Bir Gölgenin Peşinde, Rakamların Evrensel Tarihi, C. 1, (Çeviren: K. Dinçer), Tübitak Yayınları, Ankara, s. 135.
5. Ünlü çizgi dizi Spongebob-Squarepants'in geçtiği kasaba.
6. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/49.
7. A. e., s. 1/80.
8. A. e., s. 1/79. Albrecht Dürer'in perspektifçi estetik teorisinin yirminci yüzyıl kentçiliğine

üzerine.

576 Jose-Lois Sert'in ve Paul Lester'in Venezuela, Peru ve Kolombiya'daki Modulorik tasarımlarından başarıyla söz edilebilir.

577 Wogensky'nin kişisel konutunda Modulor'u kullanması.

578 Wogensky'nin tasarımının çizimleri.

579 Tasarımın Le Corbusier tarafından doküman olarak anlatılması.

580 Tasarımın plan-kesit görünüşünün Modulorik bir uygulama oluşu.

581 Şandigar'da Pierre Jeanneret'in

- aktarılması.
9. A. e., s. 1/77-78.
 10. A. e., s. 1/77. Geometri-estetik paradigmasının Le Corbusier'nin tasarım felsefesinde hiyerarşik biçimde içleştirilmesi.
 11. A. e., s. 2/148.
 12. A. e., s. 2/191-192.
 13. Connell, R. W., (1998), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (Çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 153.
 14. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/66.
 15. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 125.
 16. Modulor'un bedeni çerçeveleyişinin ve çeşitli duruşlara yararcı biçimde indirgeyişinin diyagramlaştırılması. A. e., s. 1/66, 67.
 17. Evans, R., (1995), The Projective Cast, Architecture and Its Three Geometries, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, s. 252.
 18. Connell, R.W., (1998), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar. Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (İng. Çev. C: Soydemir), Ayrıntı Yayınları, ss. 156-161, İstanbul. Toplumsal cinsiyet içinde iktidar ilişkilerini tanımlamak için emek ve işbölümü sözcüklerinin tanımlamakta yetersiz kaldıkları, üçüncü bir güç ilişkisi biçimini dile getiren 'kathexis', bedenlerin arzularını anlatır. Birbirini arzulayan bedenler, çekim ve tahrik ilişkileri geliştirerek cezbeye dayalı başka bir güç ilişkisini yapılandırır.
 19. Evans, R., (1995), The Projective Cast, Architecture and Its Three Geometries, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, s. 246.
 20. Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004b), "28 November 1947: How Do You Make Yourself A Body Without Organs?", A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia, (Trans. B. Massumi), V. 2, Continuum, The Athlone Press, Great Britain, s. 183.
 21. Bridge, G., ve Watson, S., (Ed.) (2004) Blackwell City Reader, Blackwell Publishing, UK, s. 20-29.
 22. Le Corbusier, (1971), The City of Tomorrow and its Planning, Architectural Press, London.
 23. Serenyi, P. (1967), "Le Corbusier, Fourier and the Monastery of Ema", The Art Bulletin, Vol. 49, n. 4, December 1967, s. 277-286.
 24. Korporatizm, ortaklaşacı, birlikçi, anonimci politik ideolojinin karşılığı olarak düşünülebilir. Birbirine hiç benzemeyen ve her biri ötekiyle çatışan varlıkların veya sosyal eğilimlerin, üst bir söylemle bir arada tutulmasını şart koşan hegemonik birleştiricilik anlamında kullanılmaktadır. Bu sözcüğün Türkiye'de 1980 sonrası siyasetindeki örneklenişi için Murat Belge'nin "Dokuz yılın Birikimi" başlıklı makalesine başvurulabilir. Birikim dergisi, Mayıs 1989, sayı: 1, ss. 5-19.
 25. Foucault, M., (1994a), Cinselliğin Tarihi 3, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul, s. 136, 142.
 26. Serenyi, P., (1967), "Le Corbusier, Fourier and the Monastery of Ema", The Art Bulletin, V. 49, N. 4, December, s. 285.
 27. Fletcher, Y. S. (1999), "Unsettling Settlers, Colonial Migrants and Racilaized Sexuality in Interwar

yaptırım gücüne sahip Modulor

çizelgesinin şantiye talimatnamesi olduğu.

552 Stamo Papadaki'nin Modulorik hacim sistemi cetveli.

553 P. Jeanneret'nin Modulor ölçülerini birer harfle karşılayan sadeleştirilmesi.

554 P. Jeanneret'nin bu 11 harflik listeyi nasıl oluşturduğunu aktarması.

2.127

Bölüm 3. Ayrılmalar.

555 AFNOR'un kuruluşuna Le Corbusier'nin davet edilmemiş olması.

556 ASCORAL'ın alternatif kurumsallığı.

Marseilles", Gender, Sexuality and Colonial Modernities, Burton, A. (Der.), Routledge.

28. Burton, Antoinette (Editor), (1999), Gender Sexuality and Colonial Modernities, 89, Routledge, USA, <http://site.ebrary.com/lib/yildiz/Doc?id=10095130&pg=106>, s. 89.
29. De Landa, M., (2006), Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul, s. 207.
30. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul, s. 130.
31. Grosz, E. (2004), "Bodies-Cities", The Blackwell City Reader, Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 297-303.
32. A. g. y., ss. 297-303.
33. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/51.
34. Bridge, G., ve Watson, S., (Ed.) (2004) Blackwell City Reader, Blackwell Publishing, UK, s. 303.
35. Foucault, M., (1994a), Cinselliğin Tarihi 3, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul, s. 24.
36. Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York, s. 122.
37. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul, s. 135, 137, 138.
38. A. e., s. 173.
39. Grosz, E., (2004), "Bodies-Cities", The Blackwell City Reader, Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 297-303.
40. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul, s. 172.
41. A. e., s. 130.
42. A. e., s. 104, 5.
43. Foucault, M., (2000c), Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul, s. 106, 107.
44. A. e., s. 126, 127.
45. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/206.
46. A. e., s. 2 / 79, 80. Modulor'un ters basılmasına itirazda cinsiyetçi imalar.
47. Baudrillard, J., (1998), Kusursuz Cinayet, (Çev. Fr. N. Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
48. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/236-7. Modulor diyagramı üzerinde cinsiyetçi tashih.
49. Evans, R., (1995), The Projective Cast, Architecture and Its Three Geometries, MIT Press, Cambridge, Massachusetts, s. 291.
50. Loach, J., (1998), "Le Corbusier and the Creative Use of Mathematics", BJHS, V. 31, s. 206.
51. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/162.

587 1920'lerde L'Esprit Nouveau'da

kendi imzasıyla yayınlanan ve toplu

konut sorununu 'içinde yaşanacak

makine' sistemiyle ele alan makalesini

anımsatması.

588 Anıtsalci analogilerle, endüstriyel

üretimin uyumlanması gerektiği

söylemi.

589 Ulusal Ekonomik Divan'dan

gelen 1948 tarihli mektuba cevaben

Le Corbusier'nin Modulor'u sunan

yanıtı. Konseyin mektubunun verilerini

paylaşan anonim dokümana karşı Le

Corbusier'nin kişisel yanıtı.

2.129

590 Altı ay sonra Le Corbusier'nin

kuruma yazdığı mektubun metni.

52. Wiley-Academy Press, 2004, İngiltere.
53. A. e., s. 1.
54. Le Corbusier, (1980), *The Modulor 1&2*, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/162.
55. Lahiji, N., (1996), "The Gift of the Open Hand: Le Corbusier Reading George Bataille's *La Part Maudite*", *Journal of Architecture*, S. 50/1, Eylül, ss. 50-67.
56. Le Corbusier, (1980), *The Modulor 1&2*, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/178.
57. Hosey, L., (2001), "Hidden Lines: Gender, Race and the Body in the Graphic Standarts", *Journal of Architectural Education*, V. 55/2, ss. 102.
58. Cache, B., (2001), *Earth Moves. The Furnishing of Territories*, (Trans: A. Boyman) *Speaks*, M. (Ed.), *Writing Architecture Series*, MIT Press, Massachusetts, s. 83.
59. Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), (2005), "Introduction", *Deleuze and Space*, *Deleuze Connections*, Edinburgh University Press, UK, s. 70.
60. A. g. y., s. 84.
61. Baysan, I., (2005), "Alphaville: Lemmy Cauton'un Tuhaf Hikâyesi, Jean-Luc Godard, 1965" *Doxa* 2, Mayıs, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, ss. 92-99.
62. Artaud, A., (1999), *Tanrı Yargısının İşin Bitirmek İçin*, (Fr. Çev.: A. Soysal), Nisan Yayınları, İstanbul, ss. 46-48.
63. Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004b), "28 November 1947: How Do You Make Yourself A Body Without Organs?", *A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia*, (Trans. B. Massumi), V. 2, *Continuum*, The Athlone Press, Great Britain, ss. 165-184.
64. A. e., ss. 165-184.
65. A. e., ss. 165-184.
66. A. e., s. 169.
67. A. e., ss. 180-181.
68. A. e., s. 177.
69. Canetti, E., (2003), "Kitle Simgeleri", *Kitle ve İktidar*, (Çev. İng. G. Aygen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss. 77-97.
70. Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004b), "28 November 1947: How Do You Make Yourself A Body Without Organs?", *A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia*, (Trans. B. Massumi), V. 2, *Continuum*, The Athlone Press, Great Britain, s. 177.
71. A. e., s. 178.
72. A. e., ss. 174-175.

591 'Sokaktaki Adam'a dair verilere karşılık verişi.

592 Le Corbusier'nin ani bir kararla Modulor'u sinaması: Başlangıcından sonuna, Modulor'un tüm dünyadaki uygulamalarını, evrensellik iddiası biçiminde anımsatması.

593 Modulor kitabını ortaya koymasına, matematikçilerin icazet verdiği söylemesi.

594 Le Corbusier'nin kitabın görsellerini ve metinlerini sunmak için talepte bulunuşu.

2.130

595 Dünya Kongresi'nde sunum ayardama talebi. Paftaları görmek için Rue de Sevrés'deki atölyesine davet

4

KAFES

YAZMAK

Yazma edimiyle haritalama edimi aynı şeydir. Yazarken geleneksel, alışılmış bilgi üretme biçimlerinin dışına çıkmaya cesaret eden yazan özne, verili dünyanın dışına çıkar:¹

“Yaz, rizom oluştur, yersizleştirmeyeyle arazini büyüt, tüm süreklilik düzlemini kaplayacak şekilde kaçış çizgilerini soyut bir makina olarak genişlet.”²

Yazı bir mücadele alanıdır, özgür kalabilmek için ele geçmemek gerekir.³

“Yazmak mücadele etmek ve direnmektir, yazmak oluşturmaktır; yazmak bir harita çizmektir: ‘Ben bir haritacıyım.’ ”

MOLAR YAPILAR

Modulor, Corbusier’nin düşündüğü bütüncüllükten çıkartılarak yeniden tarihselleştirilirse, Gilles Deleuze ve Felix Guattari’nin ‘molar’ adını verdikleri katılaştırılmış, çerçevesi somut biçimde çizilmiş ve sabitlenmiş aynılık kategorilerinin genel adı olarak düşünülebilir.

Deleuze ve Guattari’nin *Anti Oedipus* adlı yapıtlarındaki bir kavram çiftini ele alan Tamsin Lorraine, ‘moleküler’ ve ‘molar’ üzerinde durur: *Moleküler*, arzu makinalarına denk gelirken; *molar*, *moleküler* bileşenleri sabitleyip kararlı hale getiren, yapısallaştıran unsurlardır.⁴ Steril biçimlenmeler olarak *molar* düşünceler, kararlı toplumsal kodlardır.⁵ Kişinin yaratıcı gücünü elinde tutması, ancak bu *molar* yapıları terk etmesiyle mümkün olabilir.⁶

MOLAR VE MOLEKÜLER KATMANLAR ARASINDA YAZMAK

Katmanların arasında gezmeden, yazılamaz.

Katmanlar “şeylerden ve sözcüklerden, görmekten ve konuşmaktan, görünür ve dile getirilebilir olandan, görünürlük bantları ve okunurluk alanlarından, içeriklerden ve

edişi.

546 Bu talebinin reddedilmesi.

2.131

547 Kerisel’in, Fibonacci Dizisi’nin
sonsuz olanaklar içerdiği ve Modulor’un
geçersiz olduğu şeklindeki eleştirisine,
cevabi ret mektubunun metni.

2.132

548 Kerisel’in mektubundaki
eleştirinin içerdiği apolojik itiraftan söz
edişi.

549 ISO tarafından yayınlanan basın
bildirisinin metni: Fransa’dan New
York’a giden komitedeki isimlerin
listelenişi. Bu listeleme, seçilen
kişilerin ehliyetinin sorgulanmasını ima

dışavurumlardan"⁷ oluşan tortul yataklardır.

Molar yapılar bu katmanlarda, bu tortul yataklarda oluşurlar. *Molar* yapıların steril formasyonlar oldukları da söylenebilir. Birimsel veya tekil görünebilirler ama içleri oldukça karmaşıktır. Dilin kiplerinde ve çekimlerinde bile bu *molar* yapıların kurduğu iktidar görülebilir. Geniş zaman, ertelenen bir emir değilse, sınırsız bir zaman boyunca geçerli bir emre denk gelebilir. Geçmiş zaman, ya tanıklığa ya da şaibeli bir öznelliğe dayanır. Emir kipi, eril aklın dolaysız ve tanrısal halidir. Gereklik hali, öznenin keyfi emirlerini konu alır. Gelecek, emrin bir biçimidir. Olasılık hali, olabilirlik, iktidarın şüpheli bir ikincilleştirme için kullanıldığı bir kip görünümü taşır. Geriye kalan master halleri, son zamanlarda akademik başlıklara çeviri kokusuyla taşınmaları dışında, kırık dökük bir hale denk gelir.

Edebiyat, bu *molar* halleri çözecek bir mücadele alanıdır: Dilin kendi kendini yazma haline karşı yazarın bireysel direnişi. Dil aygıtı ve müzik aygıtının benzerliği: Her ikisi de klavye aracılığıyla ideal sesi çıkarırlar. Birbiri ardına dizilen cümleler, mevcut katmanlaşmaya katılır ve dilin içine sorunsuzca yerleşir. Yeni bir dil yaratmak sorunu burada kendini gösterir: Kimsenin bilmediği kavramlarla konuşmaya başladığınızda bile, gelecekte katmanlaşacak tortul yataklar yaratmaktan başka bir şey yapmazsınız gerçekte.

Deleuze ve Guattari, *molar* yapıları çözerek *moleküler* yapıları yeniden serbest bırakmak için bazı stratejiler önerirler: Kimliği bulandırmak (özneelliğe karşı), şizoanaliz (psikanalize karşı), katmansızlaştırma (geleneksel olana karşı), algı dışına çıkmak [*becoming imperceptible*] (eril bakışa karşı). Strateji yalındır ama uygulamanın kolay olacağını söyleyemeyiz. Benlik, cinsiyet, ırk, milliyet, aile, gündelik tıbbi pratikler, toplum mühendisliği, kültürel emperyalizm, baskı yapıları, hiyerarşiler, biyopolitik pratikler, ekonomik yapı, bilgi rejimi gibi birçok unsur, beden üzerinde atmosferik basınç gibi basınç uygulamaktadır. Bedene bu basıncı yeniden hissettirmeye çalışmak, kolay başarılar bir iş değildir çünkü bütün bunlar içselleştirilmiştir, benliğin organik yapısına karışmış, benlik haline gelmiştir. Düşünme, Deleuze ve Guattari'ye göre, bütün bu yapıları kat edebilir ve katmanlaşmamış olana erişmeyi sağlayabilir.⁸

etmektedir.

2.133

600 Bir dergiyne [1953 yılında çıkımaa başlayan Prefabrication adlı dergi] Le Corbusier'nin yazdığı Modulor notu.

601 Le Corbusier'ye Kraliyet Mimarlık Altın Madalyası'nı aldığı gün, bir öğrenci tarafından The Modular Society adına verilen, Modulor'a iki sayfa yer verildiği yayın.

2.135

602 10 cm. 'lik modül önerisini ele alan aynı dergiyne, Le Corbusier'nin maddeler halinde ve derginin görsel kupürlerini kanıt gibi koyan şikayet dolu yanıtı. Modular Society yerine,

“Görmek düşündürmektir, konuşmak düşündürmektir ama düşündürmek bu ikisinin arasında oluşur.”

Düşünme, çelişkili bir şekilde, düşünmeye engel olabilecek dil ve imajlar arasında oluşur. *Moleküllere* erişmek, *molar* yapıların arasında olmayı kaçınılmaz kılar. Yeniden *molar* yapılara, yani denetime, tekleştirmelere, hiyerarşilere, cinsiyetçi ve ırkçı pratiklere saplanmadan kaçış gizgilerini bulabilmek gerekir. Organsız Beden, *molarlık* ve *molekülerlik* bağlamında anılmaya değer bir kavramdır.⁹

“Organsız bir beden inşa etmek, moleküler unsurları sabit kalıplardan kurtarmak, serbest bırakmak, organize edilmiş kesintilerden kurtarmak ve akışa bırakmak, böylece bir süreklilik düzlemi yaratmaktır. Bu düzlem, organizasyon düzlemiyle karşıtlık içindedir. Organizasyon düzlemi, onu oluşturan yapılardan ya da biçimlenişlerden fazlasıdır, organize düzlem aşkındır. ...Yaşamın tümü kesintisiz bir teklikler akışıdır. Birçok biçimde organize olurlar ve başka türlü olmaları mümkünken böyle olmuşlardır. ... Benlik ve dünya (ötekileri de içeren dünya) içinde hiçbir kimliğin sabit kalamadığı bir ortaklaşalık/karşılıklık oluşturur. Algı-dışı oluş, yalnızca bedenın algılanabilir sınırlarını terk etmeyi değil, kişinin kendini, ötekileri ve dünyasını anlamasının geleneksel yollarını terk etmesini de gerektirir, algı-dışı karşılaşmalara cevap verebilmesi için. ...Kişi böylece dünyayı, herkesi ve her şeyi bir oluşa dönüştürür, dünyayı dışlayıp, benliğin tanımlı bir organizasyonunu yapmayı değil. Böylece molar kalıpları aşar ve moleküler akışların sızmasına izin verir.”

Modulor, mimarlık için yeniden kavramlaştırılacaksa şayet, bu kez yapılacak olan, onu *molar* yapıların bir karşılığı gibi düşündürmektir. Kısacası, Modulor'da yatan ironiyi ortaya koymak gerek: Mimarlıkta üretken olmayan, durdurup aynılaştıran bütün öznel mekanizmalarını *molar* diye nitelemek gerek. Modulor, bu *molar* yapıların hammadmesine dönüşür. Modulor, *molar* mimari yapıların en tanıdık formlarından biridir. Modulor'un dışını aramak; onun formalizminden uzaklaşmak, onun evrenselci olgunluğunu değil de olgunluğa ulaşmamayı hedeflemek gerek gibi görünür. Dünyayı kalıba sokma

Modulor'a çok benzeyen bu adın değiştirilmesi gerektiği üzerine not.

603 AFNOR'un 10 cm.'lik standardı

kabul ettiğini ilan eden belgeye Le Corbusier'in öfkeli yanıtı.

Corbusier, ondalık standardın kabulünü bir tür yenilgi gibi görüyor olsa gerek.

Modulor'un, rakamları değil de ölçüleri esas alan irrasyonel basamaklarının kabul edilmesini elbette yeğleyecekti.

Oysa, ondalık sayma sistemi, salt nümerik nedenlerle değil, kültürel ve yerel nedenlerle de evrenselliğini kanıtlamıştır.

604 AFNOR'un yanlış ve hastalıklı işlerin yapıldığı kurum olarak ithamı.

2.136

arzusundan kaçınmak; kafesi özlemek değil de kafesin kırılmasını istemek: Kaçış çizgilerini, güç çizgilerini dikkatle izleyerek bulmak. Dikte edici, evrenselleştirici, cinsiyetçi, aşkını, vb. yapılar karşısında sorulabilecek soru şu olmalı: “Bunun Modülör’ü nedir?”

ERKİL KAFES

Modülörük standartın yüce değerlerden çıktığı yolundaki Batı-merkezci iddia, kurulduğu hızla dağılır. Çünkü bu açıkça eril bir tasavvurdur:¹⁰

“...[erilinsanı barındırsın diye] ...erilinsan için ...inşa etmek. Metre Adam’ın mimarlığı.”¹¹

Yukarıdaki ifade, Akdeniz mimarlığını erkek, Kuzey mimarlığını dişi olarak niteleyen mimarın ürettiği bir yargı. Aşağıdaki yargı, ilkinin daha dolaylı bir biçimde dile getirilmiş hali:¹²

“...kendi devinimlerinin ölçeğine uygun bir evren yaratan erilinsan.”

Her iki yargı da güvenilmezliğini kanıtlamış eril bir deha tekelinin iddialarını içeriyor. Batılı hakim felsefi geleneklerde, aklın cinsiyeti bellidir. Her iki ifade de, bu apaçık cinsiyetçi tahayyülün etrafında şekillenmiştir. Doğayı değiştirme kapasitesine sahip bir akıl varsa o kuşkusuz eril bir akıldır. Bu eril aklın taşıyıcıları, mimarlığı üretmeye muktedirlerdir.

Descartes’ın kartezyen düşüncesi, kartezyen egoyu saf bir zihinsellik, diğer bir deyişle maddeden arınmışlık haline getirmekle, ‘kadınsı’lığı tanımlamıştır.¹³ Beden-zihin ayrımı, ideanın cinsiyetsizliğinde, gerçekte erilleştirmenin aşkınlıkla özdeşliğinde gizlidir. Descartes’ın yöntemi (‘akıl yolu birdir’), kadını akıl bakımından kusurlu ilan etmekle kalmayıp, erkeğin hizmetindeki bir tamamlayıcı olarak da görevlendirir.¹⁴

Genevieve Lloyd, Spinoza’nın Descartes’tan ayrıldığı noktaya vurgu yapar. Beden ideası olarak zihin, ne cinsiyetli ne de cinsiyetsizse de, bedenler cinsiyetli olmaktan kurtulamazlar.

605 Unité’nin inşa edilmiş olmasını tanık göstermesi. Kitabın sonraki bölümünde, ‘hayal gücü için yolu açacağı’nın duyurulması.

606

Kısım 2. Bölüm 4. 1-Tabulardan Uzakta.

606 Dokuzuncu Milan Trienali’nin ‘İlahi Oran’ konusunun yüceltimi.

607 Le Corbusier’nin konferansa katılımı.

608 Rudolph Wittkower’in Pisagorcü-Platoncu Avrupa oran felsefesindeki merkezi önemine dair değişisi.

O halde, zihnin de cinsiyetçe belirlenmiş olması gerekir. Dolayısıyla, ruhun bir cinsiyete sahip olduğu kabul edilir.¹⁵

ERİL AKIL, AKLIN ERİLLİĞİ

Corbusier, Pisagorcuyu karşıtlıkları kullanarak, maddenin aklın gücüne tabi oluşuna, bu yolla eril bilgi rejimine kapılarını ardına dek açar.¹⁶

“Pisagorculara göre dünya, iyi oldukları düşünülen belirlenmiş formlarla ilişkilendirilen ilkeler ile, formdan yoksunlukla –sınırlanmamış karışık veya düzensiz olanla– ilişkilendirilen ve kötü veya değersiz olduğu düşünülen diğer ilkelerin bir karışımıdır. Tabloda bu türden on karşıtlık sıralanır: sınırlı/sınırsız, tek/çift, bir/çok, sağ/sol, eril/dişil, durağan/hareketli, düz/eğri, aydınlık/karanlık, iyi/kötü, kare/dikdörtgen.”

Teleolojik eril ilke, biçim vericidir; buna karşılık kadın bu biçimin koruyucusu, besleyici, bakıcısıdır. Baba şekli verendir; anne *a priori* olarak onun verdiği biçime de, biçim verme işlevine de tabidir.¹⁷

Genevieve Lloyd, Platon'un *Timaeus*'a aldığı bir mitolojiye göre kadınlığın ruhsal inşası, bedensel inşasını da belirlemiştir. Kadın ruhu açıkça erkek ruhundan aşağıdır.¹⁸

“Kadınların ruhları, Akıl'dan yoksun erkeklerin günahkâr ruhlarından doğar; bu nedenle de ruha rasyonel olmayan öğelerin karışması, kadınlarda daha sık görülen bir durumdur.”

ZAMANIN ERİL DOĞUŞU

Francis Bacon, “devingen olan şeylerin devingen olmayan bir bilimi”nde, bilgi/doğa ikiliği aracılığıyla bir tahakküm ilişkisi geliştirir. Maddi ve kadınsı doğa, bilinebilirliği ölçüsünde anlamlıdır. Bilim, iffetli ve yasal bir evlilikten doğacak çocuktur: Bunun için zihin doğa ile evlendirilir. Bu sayede tahakküm normatifleşecektir. Bacon şöyle der:¹⁹

2.142

609 Kongrede Giedion'ın yaptığı konuşmadan cümleler.

2.143

610 Matila Ghyka'nın yaptığı konuşmadan kısa notlar; Ghyka'nın sözlerinin bazı tabular içerdiği için eleştirilmesi.

2.144

611 Hans Keiser'in ses konusundaki kuramsal yaklaşımına övgü.

612

Bireyin anonimlik tarafından yutulduğu söylemi.

Birey anonimlik tarafından neden yutulmuştur? Bu, o günün kentine yönelik derin bir kaygının da ifadesi.

“Sevgili oğlum, amacım, seni iffetli, kutsal ve meşru bir evlilik bağıyla şeylerin kendisiyle birleştirmektir. Ve sen bu birleşmeyle, sıradan evliliklerin her türlü dilek ve hayır duasını aşan bir yüceliği yakalayacaksın; yani, insan soyunu, bütün cinlerden, canavarlardan ve tiranlardan daha çok yıkıma uğratan ölçüsüz çaresizlik ve yoksulluğun üstesinden gelecek olan kutlu Kahramanlar ya da Üstüninsanlar ırkı sana barış, mutluluk, refah ve güven getirecek.”²⁰ The Masculine Birth of Time, [Zamanın Eril Doğuşu, 1653].

Bacon’ın maddeciliği, uysal, hamur gibi yoğurulabilir bir dünya üzerindeki tahakkümün tanımlanmasıdır.²¹ ‘Plastik madde’ kavramı, yirminci yüzyıl sanatını anlamak için önemli argümanlardan biri. Batı sanatına damgasını vuran sanatsal etkinliğin adının dilimize plastik sanatlar diye çevrilmesini de aynı cinsiyetçi mercekten görmek mümkün. Eril kültürel normativizm, tahakküm idealini sanat aracılığıyla söylemleştirir. Bilgelik ölümsüzlükle eşlenirken, cehalet ve fanilik dışıleştirilir, maddi ve olumsal olana gark olur. Erkek, kadına çocuk yaptırır; ruh yüceliğine sahip erkek bundan fazlasını yapabilir: “Bilgelik ve erdem gibi, ruhun gebe kalıp doğurmasına daha uygun şeyler yaratırlar.”²²

Thomas Aquinas’a göre eril unsurun sapkın halleri (nemlenmesi, sapması, vs.) dişinin oluşumuna yol açar.²³

Barınma Bloğu’nda hüküm süren mükemmel derecede sakın hücre hayatı, Rousseau’nun kamusal ve özel alanla ilgili koyduğu ayrımla benzerlikler gösterir. Rousseau’nun kent hayatı modelinde erkekler yurttaş, kadınlarsa özel hayatın nesnesi ve öznesidir; erkeklerce korunurlar ve özel hayatı koruma görevini üstlenirler. Le Corbusier’nin *Unité*’leri *pilotis*’ler üzerinde yükselterek kent zemininden her anlamda koparması, yatay, dişi, kirli doğadan kurtarılmış bir toplumsallığa atıfta bulunur. Beden, fani olmakla malüldür; zıddı olan saygın ve aşkın bir mimarlıkla donatılmalıdır. Eski kentin duyusalılığı estetik kompozisyonla giderilir, barınma karanlık yataylığa karşı birleştirilir: *Unité de Habitation* [Barınma Bloğu].

‘Erdemli tutkuların alanı’ diye tanımlanan kadının özel hayatına karşılık, çürümüş toplumsal hayatta kavga veren erkek yurttaş modeli. Kadının şefkatli bir sığınak sağlama işleviyle sınırlanmış dünyası, kamusal erkeklerin denetimi altında bırakır. Tutkular monogamik er-

Corbu, kent yaşamının çeşitliliği karşısında uyumu, benzerliği ve denetlenmişliği aradığı; kentlerinde yaşayacaklara, eve kapanmayı öngörmüş; sokağı ortadan kaldırmış ve politikayla toplumun ilgisini kesmeyi hedeflemişti. Bu nedenle birey, mutlaka hücresinde kendi kendini koruma altına alması gereken; özel, kollanmaya muhtaç bir figür olarak düşünülür.

2.145

613 Anti-kişiselliğe karşı, bireyliğin yüceltimi söylemi.

614 İnsana sığınak sunan Keiser’e apoloji.

615 Le Lionnais’in mektubunun alıntılanması: Altın Oran’ın önemsiz

demlerle çizildiği sürece, bu özel/kamusal ayrımının sürmemesi için bir neden kalmaz.²⁴

Özel/kamusal alan ayrımı, hiyerarşi ve ağ ayrımıyla bağlantılıdır: Hegemonik eril iktidar mekanizmasında hiyerarşik pozisyonlar erkeklere aitken, ilişkilerin kopmadan sürmesini sağlamak görevi kadınlara verilir.

ERİL TOPLUM SÖZLEŞMESİ

Lloyd'a göre, Hegel ile birlikte, Rousseau'cu özelleştirme daha da kesinlik kazanacaktır. Kocaların karılarına göre, evrensel için çalışmak gibi fazladan bir işleri daha olduğu, toplumsal dokuya nüfuz etmiş bir normdur.

Toplum düzeninin dışına düşmekle kalmayıp, tümünden edilginleştirilen kadın, en büyük düşman olarak tanımlanmaktadır.²⁵

Kamusalın sahipliği göreviyle donatılmış eril akıl, bedenini aşmak zorunluluğuyla da tanımlanmıştır. Kadının, özele kapatılmakla böyle bir şansa kavuşması baştan iptal edilir.

Erkeğin kadına özgü görülen aşağı tensellikten kurtulma ihtiyacı, aklın icadını ve karşıt olarak da bedendeki tutkulara yönelik tüm terbiye edici faaliyetleri içerir. Sartre'cı aşma, değerler yaratmayı, yani kültürel öncelik taşıyan bir özneliği ima ederken, yaşamı aşmış olmakla kahramanca övmektedir.

İKİNCİ CİNS

Simone de Beauvoir'nın, Modulator'la aynı yıllarda yayınlanan ve feminist yazının temel yapıtlarından olan *İkinci Cins* adlı eseri, tahakküme dayalı kadınlık alanının yaratılmasını sorunlaştırır.²⁶

Beauvoir'nın aşılamaayan toplumsal cinsiyet çerçevesinden kastı, üreme biyolojisine

olduğu; geleniğin uyarlanışının her zaman seçim ve düzen yoluyla sonuç vereceği.

Le Corbusier'nin eleştiriyi
yanıtı: Altın Oran'ın banal bulunmasına öfke; banallığın yeniden keşfedilmesi gerektiği, insanın bedenindeki oranlarla belirlendiği, yapı etkinliğinin bu belirlenmişliği izlediği, Altın Oran'ın buna uymakta olduğu iddiaları. İnsanın hayal gücünün boyutlandırmayı her zaman aştığı.

Paradigma çatışmasının çıplak gözle
görülebildiği yerlerden biri, Le Lionnais ile giriştiği beyhude polemiktir. Le Lionnais felsefi pozisyonu itibarıyla, meseleye Le Corbusier'ye göre 'yatay'

kapatılan kadının hayvansal bir varlık statüsünde tutulurken, erkeğin hayvansalın tersi, yani kültür 'değer'lerini üretmekle yetkili olmasıdır.

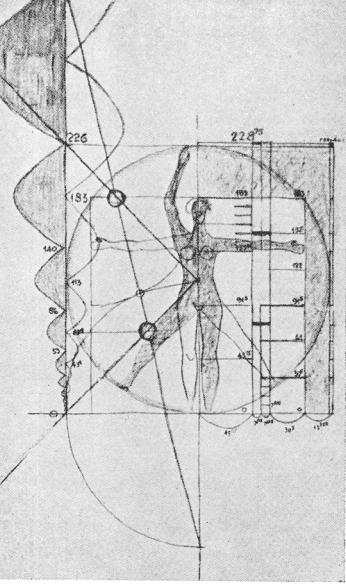
Buna karşın Genevieve Lloyd daha temkinli bir biçimde, erkek aklın eleştirisine bir giriş yapar ve yeni bir normatifliğin sakıncalarını göz önünde bulundurur. Çünkü eril aklın kadını iptal ettiği yönündeki iddianın çizgisel bir süreklilik taşıdığını söylemek de sakıncalar yaratabilecektir.²⁷

"Akıl'ın erkekliğinin kökenlerini daha derinlerde aramak gerekir. Sahip olduğumuz erkeklik ve kadınlık idealleri ve kavramları hakimiyete dayanan –üstünlük ve aşağılık, 'norm' ve 'farklılık', 'olumlu' ve 'olumsuz' ve 'özel olan' ve 'tamamlayıcı olan'– yapılar içerisinde oluşturulmuşlardır. ...Soyut düşünce veya ahlaki bilincin başat ve 'ileri' olduğu varsayılan biçimlerinden büyük ölçüde dışlanmış olmak, bu biçimlerin eksiklikleri ve sefaletleri ortaya çıktığında, bir güç kaynağı olarak görülebilir. ...Ve bu tür bir 'azınlık bilinci'nin erdemi, bu bilinci bir rakip norm olarak sunmaktan kaçınmaya bağlıdır."

Kısacası Lloyd, kleptokratik bir feminizmin sakıncalarına dikkat çekiyor. Tasfiye ettiği erilliğin yerine geçecek bir feminizmin, erilliğin arızalarını devralma tehlikesini ima ediyor. Lloyd da, Kristeva gibi, üçüncü kuşak feministlere özgü bir tavırla, kadınlık dininden uzak durarak tekil bireylerin farklılığına dayalı bir feminizmi temel alıyor.

Modulor, mimarlığı eril kıstaslarla, erillere uygun bir şekilde ve erillerce inşa etme edimidir; aklın erilliğini kendiliğinden bir sonuç olarak benimsemektedir ve mimarlığı bu normallik çerçevesinde tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet, evrensellik iddiasını araçsallaştırarak, eril erki kafes olarak şekillendirir ve ötekileri içerecek bir aygıt haline getirir. Ne var ki, bu kafesin bir dışı yoktur; bu nedenle de, kafesi inşa edenler de içinde kalmaktan kurtulamaz.

bir yerden bakar. Le Corbusier ise uzlaşmaz bir dikey felsefeyi her fırsatta dillendirir. Le Corbusier Altın Oran, Fibonnaci Dizisi, Uyum gibi kavramları, -Modulor söz konusu olduğunda- son derece sarp, yüksek, erişilmez bulduğu ve herkesin de bu konumlamaya hak vereceğini düşündüğü için tutunur. Onları dünyevi içkinlik içinde 'harcatmak' istemediği için de, aksini iddia eden herkesle çatışır. Şair ve dahi olarak görevinin, bedenle mimarlık arasında, diğer bir deyişle biyolojik kabukla mekanik kabuk arasında birlik kurmak olduğuna inanır.

Modulor'u kadın bedeni üzerinden örnekleyen ve Le Corbusier'in tepkisini çeken diyagram. Le Corbusier, 1980: 2/53.

‘...BRRRH!’²⁸

“Burada Serralta ve Maisonnier tarafından hazırlanan çizim var: 1.83 m. boyundaki ‘Modulor Adamı’nın karesini alın (ama Serralta’nın hanımlara karşı bir zayıf noktası olduğu için, adamı 1.83 boyunda bir kadın: Brrrrh!).”²⁹

Corbusier’in sözünü ettiği çizimde, tek fark ortalamanın biraz üzerindeki bir kadının ölçü alınması. Mimar burada şakayla karışık ürküntüsünü dile getiriyor; ortalamayı iki defa zorlayan bir model önerilmesinden dolayı: Hem kadın, hem de uzun boylu. Uzun boylu olmak erkekler söz konusu olduğunda güç, iktidar, liderlik becerisi gibi olumlu kodlarla normalleştirilirken, kadın söz konusu olduğunda kabul edilemez bir anomaliyle eşanlamlı hale getirilebiliyor.

Ünlem Corbu’yü ele veriyor. Gerçekte bu *brrrh*, bir sarkastik titremedir ve içinde toplumsal cinsiyet normları (eşcinselliğin siyasal alandan uzaklaştırılması, kadınlığın ötekilik olarak inşası, erilliğin kurumsallaşması, hermafroditizmin tıbbi pratiklerle toplumun genlerinden kazınması) saklıdır.

TOPLUMSAL CİNSİYET KAFESİ

Simone de Beauvoir’ın *İkinci Cins* kitabı, eril antropometrinin yörüngesinde kalarak, 1970’lerden önce feminizmde varolan ve Hristiyan yaratılış mitolojisine (Tanrı Havva’yı Adem’in kaburga kemiğinden yarattı) sadık kalan anlayışı sürdürür.

Eril mimarın aynası *Architectural Graphic Standards*, kadınla erkeği eşit koşullarda görselleştirene kadar, 1970’lere gelinmiştir. Bu döneme dek, ‘öteki’ bedeni istatistik haline getirecek verileri toplamaya dahi tenezzül eden olmamıştır.

1970’lerde feminizmin ikinci dalgası çıkagelir. Mimari grafiklerde, sürekli çizgi önde olanı, kesik çizgi bir şeyin arkasında kalanı anlatır. 70’lere kadar kadının toplumsal temsili, *linea occulta* gibidir: Kesik kesik ve arka plandadır. Eril standart siyasası somut, birincil,

BY ‘Dokusal’ [Texturique] ve Görsel Akustik [Visual Acoustics] gibi yoğunluk kavramlarını tanıtması.

Her ikisi de Modulor sayesinde ortaya çıkmış kavramlardır. Dokusalık, Modulor ölçülerine göre yapılmış her mimari tasarımın verdiği üç boyutlu görsel etkiyi ifade etmek için icat ettiği bir terim. Görsel Akustik de, tıpkı L’Espace Indicible gibi bir kavram. Mimari bir eser karşısındaki yücelik duygusunu ifade ediyor. Görsel Akustik, duyuların çaprazlanmasını veya melezlenmesini ima ediş bakımından ilginç bir kavramdır. Gözle işitmek, kulakla görmek, burunla dokunmak gibi çeşitlemelerini yapabileceğimiz, duyuların yaratıcı biçimde kullanımını

egemen ve görünür olan üzerinde uzlaştıkça, kadın görünmez, ikincil, tabi ve zahiri olmaya devam eder. Öte yandan kadın bedeni ikonlaştırılmaya, akıl dışı bir biçime sahip olmaya (erkeğin aklını başından alacak derecede çekici varlığıyla) devam eder.

Kadın bedeni, modernitenin irrasyonelleştirme tekniklerini test ettiği bir alan olmuştur: Bedenini parçalara ayırır ve bu parçaları abartmaya başlar. Parçaları cinselleştirme ya da cinselliği belli parçalara yükleme, kozmetikten reklamcılığa, tıbbı kadar genişlemiştir.

Peki Modülör bu mevcut cinsiyet rejimiyle nasıl bir bağ kurar? Modülör her şeyden önce eril bir inşaattır ve bu rejimin nimetlerinden sonuna kadar yararlanmayı hedefler. Önce toplumsal eylemlerde, ardından sosyal bilimlerde ortaya çıkan özgürlük taleplerini 50'lerde öngöremeyen birçokları gibi, Le Corbusier de hayatı hedef alır, ilahi ve ekonomik gerekçelerle bezediği teorisini korporatist, ulusalcı, cinsiyetçi ve ırkçı malzemelerle fırına sürer. Pişirdiği, yasaklayıcı, denetleyici beyaz Batı uygarlıkçılığının tadlarına sahip bir nüvedir.³⁰

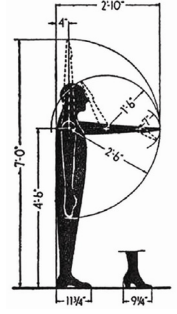
“Çağdaş kapitalist ülkelerde, bu nüvenin dört tanıtık bileşeni vardır: (a) Kurumsallaşmış şiddetin hiyerarşileri ve işgüçleri (askeri ve paramiliter güçler, polis, cezaevi sistemleri); (b) ağır endüstrinin hiyerarşisi ve işgücü (örneğin, çelik ve petrol şirketleri) ve yüksek teknoloji endüstrisinin hiyerarşisi (bilgisayarlar, uzay); (c) merkezi devletin planlama ve denetim mekanizması; (d) fiziksel gücü ve erkeklerin makinelerle birliğinin önemini vurgulayan işçi sınıfı çevreleri.”

Dörtlü bileşik yapı, kadını nesneleştirir. Bu nüvenin hegemonik sonuçlarına gelince:³¹

“1) teknik akıl dışılıklarına ve bunları eksiksiz kılmanın imkânsızlığına rağmen kadınlar ile erkeklerin işleri arasına çekilen sınırların bu denli büyük olması ve bunlarda diretilmesi;

2) çekilen sınırların çoğunun, işyerindeki kârlılık veya emek denetimi ya da her ikisiyle olan bağlantısı;

3) bu sınırlamaların, gerçekte tüm kadınları, sermaye olarak kullanılabilir bir ölçekte

“İnsan figürünün boyutları” (delay) Architectural Graphic Standards, 3. basım, 1941. Çizim: Ernest Irving Freese, Hosey, 2001: 104. JAE, [55/2].

öneren ve Deleuze ve Guattari'nin ‘organsız beden’ tanımını anımsatan bir kavramsallaştırma.

618 Modülör’ün ‘dokusal’ı üretmesinin otomatikman estetikleştiği iddiası.

619 Yaratıcının tasarrufu olan plastik yaratım ‘olay’ından övgüyle söz etmesi.

620 ‘Görsel akustik’ kavramını algılamak için ‘duyarlı’/sanatçı olmak gerektiği iddiası.

621 İnsan türünün sanata yatkınlığının ifadesi.

622 Resim tarihinde Cézanne ve kübistlerin açtığı yola değini.

servet birikimi olanaklarından yoksun veya önemli sermayelerin denetimine ulaşacak kariyer yolları dışında bırakmaya yönelik işleyiş biçimi;

4) sınırların oldukları gibi korunmasında -genellikle sınıf çizgileri boyunca- erkeklerin dayanışmasını destekleyen pratiklerin önemi;

5) çocuk bakımını kadınlara, özellikle de genç kadınlara bölüştürmeye yönelik işleyen gelir farklılıkları ve işbölümlerinin tutarlılığı.”

Connell'a göre, toplum kasten farklılıkları abartıp kategorik hale getirmektedir; biyolojik esaslı gibi görünen cinsel pratikler, aslında güncel bir görsel ekonomi tarafından inşa edilmektedir.³²

“...biyoloji, eril ve dişil insanlar arasında kesin bir farklılık kurar ama bu, toplum-sal yaşamın karmaşıklığı açısından yetersizdir. Dolayısıyla eklemelerde bulunularak geliştirilmesi gerekir. İşte bu nedenle toplum, cinsiyetler arasındaki ayrımı kültürel olarak ayırtılandırır. Giysi bildik bir örnektir. İnsan vücudunun ortalama biçimi ve görünümü açısından erkekler ve kadınlar arasında çok az farklılık vardır. Toplum... bu farklılıkları abartır... kategorikleştirir.”

Erilleştirici pratikler kadar, kadınlaştırmacı pratikler de çeşitli biçimlerde iktidar örgütlenmelerine sahne olur. Sözelimi, kadın emeğinin anadamar tıp iktidarının erkeklerin egemenliğinde kalmasını garantiye almak için icat edilen hemşirelik mesleği böyledir.³³ Keza, resepsiyon memurluğu, havayolu hostesliği ve sekreterlik gibi meslekler yine bugünün dünyasında olağan kadın meslekleri olarak görülmeye devam eder.³⁴

Toplumsal cinsiyet, insanları potansiyel üreme güçlerine göre ölçülebilir hale getirip toplumu buna göre örgütlediğinden, gerçekte olağandışı karmaşıklıkta olan aile, bu ideolojik çerçevenin alabildiğine muhafazakâr bir merkezi haline getirilir.³⁵

“Ailenin içi, tıpkı jeolojik katmanlar gibi, birbiri üzerine yığılmış çok katmanlı bir ilişkiler sahnesidir. Başka hiçbir kurumda ilişkiler, zaman içinde böylesine yaygın; temas esnasında böylesine yoğun; ekonomi, duygu, iktidar ve direniş örgüleri açısından

623 Piet Mondrian'a övgüler.

624 Sanat kavramının 'uygarlığın özüne' bağlanan 'simetri'yle ilişkisi.

625 Şiirin beklenmedik, öngörülemez, şaşırtıcı, vs. olduğu.

2.'150-52

626 Matematik kökenli dokusal biçimleri örnekleyişi.

2.'153

627 Letraton'u üst üste koyarak elde ettiği dokuları örneklemesi.

628 Letraton'un sunduğu dokuların yüksek sanatsal duyarlığa ait ama halka uzak olduğunu ifade etmesi.

Letraton, çeşitli yoğunluklarda basılmış,

böylesine sıkı değildir.”

Bu çerçevede, kadınla erkeğin arasına bir sınır çekerek, bunu keskin ve onarılmaz bir farklılık olarak kurumsallaştırmaya yarar.

Connell, çerçevenin hiç de yabana atılacak bir yapı olmadığını, tersine toplumların ‘çimentosu’ aileye dair bir hikâye olan toplumsal cinsiyetin başka bir yapı tarafından korunduğunu belirtir.

HETERO-NORMATİF CİNSİYET REJİMİ

Hetero-normatif cinsiyet rejimi, erkek ve kadın arasındaki kolektifleştirilmiş tahakküm ilişkisinden öteye uzanarak, heteroseksüelliğin dışında kalan cinsellikler üzerinde güç kurmayı mümkün kılmaktadır.

Heteroseksüel çiftlerin, toplumun üretken gücü olarak heteroseksüellerin, yani potansiyel üreyiciler olarak yatırımı hak edenlerin, mevcut heteroseksüel stoğun ve gelecekteki heteroseksüel soyların çıkarları lehine, eşcinseller tabi kılınırlar.³⁶

İlk kez 1870 yılında Westphal isimli Alman psikiyatristin patoloji olarak tanımladığı eşcinsellik, hüsnalığın hoşgörülmesinin sonuna, her türlü kapatmanın hedefi olan ‘öteki’lerin bir başka biçimine, heteronormatif ideallerin dışına düşenlerin atfedilmeyeceği yeni bir parçalanmaya işaret eder.³⁷

Bugün artık homofobinin aşılması gerektiği açıktır. Homoseksüellik tanımını sorunlaştırarak buna bir adım yaklaşabiliriz.³⁸

“Homoseksüel nedir?

Dahası: Erkek nedir? Nasıl tanımlanır? Basitçe bir penise sahip olmasıyla mı tanımlanır, yoksa onu eril dünyaya yerleştiren bir pratik ve anlamlar ağıyla mı? Bir penis gerçekte nedir? Zevkin, gücün bir aleti midir, ya da bir alet bile değil midir yoksa? Bu türden sor-

şeffaf ve yarı yapışkan, hazır grafik/ tonlama malzemesidir. Mimarlıkta, bilgisayarın kullanılmaya başlamasından önce 1990'lara dek kullanılmıştır. Çizimlerde derinlik etkisi verecek biçimde kullanılır. Letraton, bistüri veya falçata ile levhadan dekupe edilerek kesitlere, planlara veya cephelere yapıştırılırdı. Üst üste konup birbiri üzerinde kaydırıldığında, karmaşık desenlerin animasyonundan oluşan bir görsel yarılsamaya yol açan, ilginç bir malzemedir. Üniversite öğrenciliğimin başlangıç yıllarında, yani letratonun son yıllarında bile, oldukça pahalı, özel ve ithal bir grafik malzemesiydi.

629 Milan'daki sunumda, düzenleyici kurulun, kendisinin alternatif söylemini

gulamalar bizi doğa olarak somutlaşmış sağduyumuz olup çıkan 'apaçık olanın yanıltıcı ışığı'nın ötesine götürür (Matthieu 1978)."

Connell toplumsal cinsiyet düzeninin yapısal özellikleri şöyle tespit eder:³⁹

"(a) ev hayatının para ekonomisi ve politik dünyadan toplumsal cinsiyete bağlı biçimde ayrılması, (b) yoğun biçimde erkeksileştirilmiş çekirdek kurumlar ve daha açık şekilde dokunmuş bir çevre; (c) kurumsallaşmış heteroseksüellik ve eşcinselliğin geçersiz kılınması veya bastırılması... (d) cinsel politikaya ait ana örüntüyü, yani kadınların erkek tarafından topyekûn tabi kılınmasını ayakta tutmaktadır."

Hegemoni ille de çıplak şiddet içermeyebilir. Şiddete gerek bırakmayacak sürekli bir hiyerarşik yapı daha belirgin bir özelliğidir. Hegemonik pratikte aslanan, ötekileri ortadan kaldırmak değil, tabi kılmak, biat etmeye zorlamaktır.⁴⁰

"Kadınlığın inşasının kaçınamayacağı egemenlik yapısı, heteroseksüel erkeklerin küresel egemenliğinden başka bir şey değildir. Süreç bu egemenliğe boyun eğme veya direnme etrafında kutuplaşma eğilimini taşır.

Boyun eğme seçeneği, burada 'ön plana çıkarılmış kadınlık' olarak adlandırılan ve en fazla kültürel ve ideolojik desteğin verildiği kadınlık örüntüsüne merkez oluşturur. Bu, teknik beceriden çok, toplumsallığın sergilenmesi, oynama sahnelerinde kırılganlık, erkeklerin işyeri ilişkilerinde içlerinin gıcıklandığı ve benliklerinin okşanma arzusuna boyun eğme, kadınlara yönelik emek piyasası ayrımcılığına bir tepki olarak evliliğin ve çocuk bakımının kabul edilmesi gibi belirli kurumlar ve toplumsal çevrelerdeki, çoktan sözünü ettiğimiz büyük ölçekli örüntülere çevirisidir. Kitlesel düzeyde bunlar, genç kadınlar için cinsel açıdan istekli olma, yaşlı kadınlar için de annelik temaları etrafında örgütlenirler. ...Erkeklerin iktidarına uyum sağlama olarak örgütlenen ve boyun eğme, çocuk terbiyesi ve empatiyi kadınca erdemler olarak ön plana çıkaran bir kadınlık, pek de öteki kadınlık biçimleri üzerinde hegemonya kuracak durumda değildir. Kadınlığın *Kinder, Kirche und Küche* [Çocuklar, Kilise, Mutfak] uyarlamasını öven 'Kadın Olmak İsteyen Kadınlar' gibi feminizm karşıtı kadın gruplarına dair bildik bir paradoks vardır: Bu

anlamadığına sitemler.

2.154

630 Komitenin gittikçe daha

'bilimsel' kesinliğe doğru gidişine ve Rönesans'ı incelemesine itiraz.

631 Komite'nin 'uyum' sorunsalına ikna edilmesi.

632 Modern yaşamın

'uyumsuzluğu'na dair şiddetli ve muhafazakâr vurgular.

633 Komitenin 'ilahî geometri' yerine

'simetri' başlığını benimsediği.

634 Simetri kavramının uyum

sorunun merkezinde bulunduğu iddiası.

Corbu'nun bilimsel çevre içinde yer

tür gruplar ancak kendi kurallarını yıkarak politik açıdan aktif olabilirler.”

ERKEKLİĞİN KURUMSALLAŞMASI

Toplumsal cinsiyet katı bir şekilde yapılandırılmıştır. Roger Lancaster, normatif bir cinsiyet modeli yerine, yoğunluklara dayalı bir tanım önerir. Buna göre, hiyerarşik olan ile ağısal olan arasında geçişimlerin olduğu, birbirlerini ürettikleri, belirsiz sınırlara sahip, karmaşık bir cinsel güçler alanı hayal edilebilir.⁴¹

“Kişi, (hiyerarşik ve determinist bir şema yerine) bir dizi yoğunluk dairesi hayal edebilir: (a) bireyin başka insanlarla bir ömür boyu süren sosyal ilişkilerini temsil eden cinsel pratikler ve anlatılar ve (b) daha geniş bir ufukta belli bir anlatıyla değil, çoğul, rekabet halinde ve cinsel pratiklerle çatışma halindeki sosyal anlatılarla ve onların arasındaki diyalektik bir ilişki içindeki uğraş, (c) daha geniş bir cinsiyet ve cinselliğin ekonomi politiğiyle meşguliyeti içerir. (Ve, elbette, bu üçüncü saha bile daha geniş bir sosyal çevreye gömülü haldedir.)”

Kadınların pedersahi ilişkiler içinde takas konusu olmaları, eril iktidarın değerlerinin kadınların değiş tokuşunda kendini göstermesi, bugün geniş bir uygulama alanına sahip olmayı sürdürür. Üstelik yalnızca totaliter toplumlarda değil, modern ilişkilerin içinde bile kadının edilgen bir biçimde yer değiştirmesine dayanan simgesel bir ekonomi işler. Lancaster, bu değiş tokuş ideolojisinin sonuçlarına işaret ediyor:⁴²

“...dünya ölçeğinde partiyarcal ilişkiler kadınların erkekler arasındaki değiş tokuşuna sıkı sıkıya bağlıdır. Erkekler cinsel öznelere –değiştiriciler– olduklarından ve kadınlar insanlık tarihinin büyük bölümünde yarı-nesneler –hediye– olduklarından, alışkanlıklar, klişeler, ve kişilik özellikleri büyük ölçüde belirleyici görünmektedir. İki kutuplu cinsiyet sistemi böylece ‘sosyal olarak tüm insan toplumlarının temelini oluşturan empoze edilmiş bir bölünme’ yaratmak üzere cinsler arasındaki biyolojik farklılıkları daha beter hale getirir.”

almayı ve merkezi bir rol oynamayı ne kadar arzuladığının iyi bir göstergesi de Milan Trienali’ndeki ideolojik tavrından okunabilir. Akademik açıdan meşruiyet kazanmayı önemsemekle beraber, teolog Teilhard ile bağlantılı olan, kendi teolojik/metafizik yaklaşımını, yani uyum meselesini dayatır. Uyum [harmony] ilkesini, simetriyi de içine alacak şekilde, başat bir olgu olarak kabul eder. Uyum, bu yanılla, Corbustier’in düşüncesindeki hegemonik argümanlardan biridir. Disiplinler arasındaki ayrımların kaldırılması, uyum ilkesine yaslanmanın zorunlu ideolojik sonucudur. Bunun nedeni de, uyum ya da birlik ilkesini, canlılarla cansızlar arasındaki farkı dahi ortadan kaldıran kozmik uyumlanma

Amerika'da, 1950'ler *intelligentsia'sı*, toplumsal cinsiyetin yerleşik hale gelmesinde önemli bir yere sahiptir.⁴³ Modulor'u kurgularken Le Corbusier de bu cinsiyetçi çerçevede içinde pozisyon alır. Modulor'a yönelik itirazlarda, cinsiyet meselesinin gündeme geldiğine rastlanmaz. Ellilerdeki toplumsal cinsiyet kadınları ikincilleştirilmekle kalmaz, sömürgeci söylemle de bağlantılıdır. Gerek eril sınıf hiyerarşisinin kurulmasına yönelik pratiklerde birincil ve ikincil erkekliklerin tahayyül edilmesinde, gerek erkekliğin askeri ve milliyetçi yapıların harcına dönüştürülmesinde, eril bedene görev düşer.

Arzuların planlanması bir iktidar pratiğidir. Ötekiler, hegemonik biçimde, kriminolojinin nesnesi haline getirilir.⁴⁴

MODERN ERKEKLİĞİN DOĞUŞU

Kapitalizmin tarihini modern erkekliğin doğuşuyla beraber ele alan Connell, 1450-1650 aralığını ve Kuzey Atlantik civarını işaret ederek dört temel neden sıralar: Bunlardan ilki, beliren Avrupa metropollerindeki kültürel değişimdir. Manastır sisteminin yıkılmasıyla beraber, seküler hayat dinin düşüşüne zemin hazırlar. Manastır tarzı riyazetin yerini evliliğe dayalı heteroseksüellik alır. İkinci temel neden, Connell'a göre, Atlantik kıyı devletlerince Portekiz, İspanya, Hollanda, Fransa ve İngiltere gibi denizaşırı imparatorlukların yaratılmasıdır. Üçüncü neden, kapitalizmin merkezi olan kentlerin metropolitenleşmesidir. Son neden ise, merkezi devletlerin iktidar yapısıdır.⁴⁵

Connell, heteroseksüelliğin katılaşması sürecinde ve kamusalın erkekliğin çeşitli biçimlerinin kitlesel üretimiyle eşanlamlı hale getirilmesinde kurumsallaşmanın rolünü ele alır:⁴⁶

"On dokuzuncu yüzyılda kitlesel ilköğretim okullarının kurulmasına şahit olundu, yirminci yüzyıl ise halk ortaokullarını ve üniversite sistemini uyguladı. Araştırma enstitüleri icat edildi ve şirketlerin ve devlet birimlerinin araştırma olanakları devasa bir büyüme gösterdi. İşçi pazarları mesleklerin uzmanlık iddialarıyla birlikte çoğalarak dönüştürüldü. İletişim endüstrileri geometrik olarak büyüdü. ... Bu eğilimler, hegemonik erillikte başka

ile birlikte düşünüyor olması. İleri yaşlarında katolik inancının temel ilkelerinin kendi mimarlık idealleriyle gelişmediğini fark eder.

635 Ayrık ve kendi içinde hareket eden disiplinlerin, ilerleme uğruna birleştirilmeleri gerektiği iddiası.

2. '1566

3. İnsanoğlu... Körlüğünün Kurbanı.

636 Dik Açının Şiiri'ni yazma

serüveninden söz etmesi: Kitabı yolculuklarda ve yalnızlık içinde yazmış olduğu.

Bu tavrı, romantik deha tanımına uygun. Romantik dahi eril, yalnız, sürüden ayrılmış ve kendini yine de topluma adanarak her şeyden vazgeçmiş

bir yarılmayı gördü. ...Böylece hegemonik erillik içinde baskınlık ile teknik uzmanlık arasında bir kutuplaşma gelişti. Ne var ki, bu durumda, ne biri ne öteki diğeri yerini almayı başardı. Her ikisi de, cinsiyetli pratikler olarak, bazen birbiriyle çatışma halinde, bazen de örtüşerek, var olmayı hali hazırda sürdürüyorlar.”

OVOTESTİS BİYOPSİSİ: CİNSİYETSİZLİĞİ KAFESLEMEK

“Galip gelen cinselliğin seçilmesi”: Bugünün yaygın orta sınıf cinsiyetçiliğine tümüyle yabancı olduğu söylenebilecek bu cinsiyetçilik-karşıtı-belirsizlik kavramıdır. Aynı zamanda, muhafazakâr, baştan belirlenmiş ikili cinsiyet standardına (ya erkeksindir, ya da kız) mekânları ve pratikleri uyarlamaktadır. Erkeğin ‘içerideki’ kadına galip gelmesi ya da gelememesi, bir gurur meselesi olup çıkar.

Aşkın erkeklik, kadınlığa galip gelirken, yasaklardan, kurallardan ve sınavlardan oluşan bir cepheden geçer. Ne kadınlık ne de erkeklik seçilen bir şeyden ibarettir: Bir mevzidir, bir vatandır, topraktır. İçine yerleşilir, içinde yaşanıp uğrunda ölünür. Ters durumda derhal mekanizmalar çalıştırılır, cinsiyetin topraklarından sürgün kaçınılmaz olur ve aforozlar kendini göstermeye başlar. Bu kez, sapkınlıkta ısrar eden ‘kararsız’ı kirlenmişlik suçlaması izler ve toplumun çizilmiş topraklarından sınırlara itilerek cezalandırılma, dışlanma ve ölüme terk edilme, sözgeli mi genetik miras haklarından veya biyolojik bağların sağladığı evlatlıktan reddedilme ve daha bir yığın şey söz konusu olabilecektir. Galip gelen cinselliğin seçilmesi ve ona uygun davranılması, bağlayıcı olandan kurtaran bir uygulamadır; gele-neksel kodlanmışlığın ifadesi de olsa, ikici baskılamanın dışına çıkmayı mümkün kılar. Darwinci rekabetin ve galibiyetin alanına değil, bireyin doğasını keşfetmesi idealine bağlı olarak, toplumun aynı biyolojizme paralel hoşgörüsünü ifade eder ve böylece bir kaçış çizgisi oluşturur. Oysa biyolojik stereotipi izlemek, ara doğaların mümkünsüzlüğüyle ve istenmedikliğiyle eşanlamıdır. Cinsel stereotipler, çoğul bir seçimler kümesinin belirsizliği içinde var olma koşullarını onamaz. Bugünün homoseksüel kültürü ile ortaçağın ısıcılığının yakınlığı burada görülebilir.

kimsedir. Kitabını başka koşullarda yazması düşünülemezdi.

BBB Kitabın ‘B2’ başlıklı bölümü:

Akın Modüler’u anlattığı ve onun mimari biçimde inşa edildiği.

BBB Sayıların sıradan olana

tanrısallık yüklediği iddiası.

Sayılar sıradan olana tanrısallık katarlar;

çünkü mimarın dehası, geometri

yoluyla doğayla insanı birleştirir ve

uyumlandırır. Mimarın yarattığı biçimler

Le Corbusier’ye göre matematikle

doludur; bu nedenle de insanla tanrı

arasında ‘dile getirilemeyecek’ bir

yakınlaşma kurulmasına öncülük eder.

BBB Evle iş arasındaki sürekliliğin

korunması gerektiği.

Yirminci yüzyıla doğru, polis baskısı altında tutulan eşcinseller, tıbben sapkın ve patolojik olarak tanımlanmaya başlar. Anne Fausto-Sterling'e göre hermafroditizmin patolojikleliğiyle bugünkü homofobinin arka planı birbirine benzer.⁴⁷

“Erken dönem İncil yorumcuları, Adem'in var olmaya hünsa olarak başladığını ve düşüşten hemen sonra erkek ve dişi olarak iki bireye bölündüğünü düşünüyorlardı. ...Erken dönem tıp pratisyenleri, ...hünsalara şaşırmıyorlardı. Cinsel farklılık, diye düşünüyorlardı, niceliksel bir değişkenlik içermekteydi. Kadınlar serindi, erkekler sıcaktı, eril kadınlar ya da dişi erkekler ılıktı. Dahası, insan değişkenliğinin sayısı, dönemin hekimlerinin inandığı üzere, üçle sınırlı kalmamaktaydı. Ebeveynler, farklı derecelerde erkekliğe sahip oğlanlar ve değişen miktarlarda kadınlığa sahip kızlar üretebilirlerdi. ... Ortaçağ'da hekimler cinsel farklılık konusunda daha kesin sınırlar koyma konusunda tartıştıklarında bile, klasik cinsel süreklilik teorisine bağlıydılar. Ortaçağ tıbbi metinleri uterusun sağının görece sıcaklığının erkekler ürettiği, rahmin sol tarafında gelişen serin fetüsün dişiye dönüştüğü yolundaki klasik düşünceyi benimsemiştir. Isının sürekliliği ilkesi uterusun yedi ayrı odası bulunduğu düşüncesiyle bir aradaydı. Sağdaki üç evde erkekler oturuyordu, soldaki üçünde de dişiler, ortadaki oda ise hermafroditleri üretiyordu. ...Özellikle 1950'den beri, hekimler hermafroditlerin büyük bölümünü doğum anında yakalayabilmektedir. Dönüştürme işlemini güdüleyen şey, gerçekten insaniydi: Bireylerin hem fiziksel hem de psikolojik olarak sağlıklı insanlar olarak uygun ve işlevsel olmalarını mümkün kılmak dilerlerdi. Ama bu dileğin arkasında yeterince incelenmemiş varsayımlar yatıyordu: İlki, sadece iki cinsiyetin olması gerektiği; ikincisi, yalnızca Heteroseksüelliğin normal olduğu; ve üçüncüsü, belirlenmiş cinsiyet rollerinin psikolojik olarak sağlıklı erkek ve kadınları tanımladığı. Bu varsayımlar, eşcinsel doğumların modern 'medikal yönetimi'nin rasyonelini sağlamayı sürdürmektedir. ...Bugünlerde, çocuk ana rahminin konforunu terk etmeden aylar önce, amniyosentez ve ultrason fetüsün cinsiyetini saptamaktadır. Ebeveynler, bebeğin odasını cinsiyetine uygun biçimde dekore edebilmekte, küçük oğlan için spor konulu –mavi renkli– duvarkağıdı, küçük kız için çiçekli pembe tasarımlar. Araştırmacılar, döllenme anında çocuğun cinsiyetini seçebilen teknolojiyi geliştirmeyi neredeyse tamamladılar. Dahası, modern cerrahi yöntemler iki

Bu da kent hayatında, en önemli toplumsal birim kabul ettiği ailenin, ev ve iş arasında bölündüğü ve bireylerin bu bölünme nedeniyle kendilerini geliştirmeyi başaramayacakları bir kentsel ortamın içinde var olmaya çalıştığı iddiasıyla bağlantılı. Corbu, kentsel tasarımlarını bu bölünmenin restorasyonu fikrine yaslamıştır.

640

Mühendise göre mimarın baskın rolünün zorunluğu iddiası.

Zaten bilimle sanat arasında temel bir yarılmaya inanmaktadır Corbu: Bilimler maddi, dünyevi ve geçici olanla ilgilidir ama sanat, poésie, şiir ve mimarlık sezgiyle, kalıcı olanla, zamana yenik düşmeyenle ilgilidir. Böyle bir ayırmada kuşkusuz mühendisler kadar

cinsiyet sistemini korumaya yardım ediyor. Bugün ‘ya öyle ya da böyle, ne o ne bu’ doğan çocuklar —oldukça yaygın bir görüngü— genellikle görüntüden kayboluyor çünkü doktorlar bunları derhal cerrahi olarak düzeltiyorlar.”

Tıbbi anomali biliminin temsilcilerinden birine borçlu olduğumuz, hünsalığın ‘normal’ embriyo gelişiminden bir sapma olduğu teşhisi, bugünkü toplumsal cinsiyet rejiminin gündelik operasyonel normunu tanımlamada büyük bir milat oluşturur. Teratolog Saint-Hilaire, hünsaların gelişiminin tek başına anlaşılır olmadığını ifade etmekte ve eklemektedir: “Anormalleri anlamak istiyorsak, normallerin gelişimine bakmalıyız.” Bu teşhisi, hermafroditliğin kaybedilmesi, kayıt dışı bırakılması hareketi izleyecektir. Bunun nedeni, bilimsel bir teknik standart haline gelmiş olan sınıflandırma yöntemidir.⁴⁸ On dokuzuncu yüzyılda tıp dergilerinde hermafroditlerin eşeyssel organları açıkça gösterilmez olur. Sahneden silinirlerken, “ince dilimlenmiş ve dikkatle boyanmış eşeyssel dokuların soyutlanmış fotoğrafları” onları ‘bilimsel’ bir görünüm altında temsil etmeye başlar. Dahası.⁴⁹

“Yüzyıl dönümünde, (tam olarak 1896’da) İngiliz hekim George F. Blackler ve William P. Lawrence ...Orwellci bir üslupla, hünsalık üzerine geçmişteki tüm dosyaların kayıtlarını, modern bilimsel standartlara uymadıklarını iddia ederek temizlerken, yeni örneklerden çok azının mikroskopik doğrulamanın katı kriteri olan hem erkek hem de dişi eşeyssel dokuyu karşıladığını iddia ettiler.”

Biyolojik olarak, ovotestis dokusu her iki cinsiyeti de üretebilecek yapıda olmasına karşın, teknolojinin biyo-politik kullanımı ile, ovotestis dokusuna biyopsi işlemi yapılmakta ve hünsalık, çiftcinsiyetlilik, hermafroditizm daha çıkmadan ortadan kaldırılmaktadır: Kuşkusuz, geçen yüzyılın başlarında yapıldığından çok daha kolaylıkla ve hızla. Modüler da aynı kafesleyici biyopsi işlemini mimarlıkta gerçekleştiriyordu: Cinsiyetleri tek bir ideal erillik uğruna kafesliyordu. Ergin, beyaz, Batılı erkeğin atletik bedeni, Modüler’a göre tüm insanlığın nihai normu idi. Damızlık bir İngiliz polisinin ortalama boyunu esas alıyordu: Onun suretinde inşa edilecek kentlerin öjeniğini kuruyordu.

zanaatkârlar da, ikincil konumlarına razı olmaya ikna edilmeye çalışılır Corbu tarafından.

2.157-B

641 Dik Açının Şiiri’nden Modüler başlıklı sayfalar.

2.159

642 Mühendisin bir noktada durup “burada benim imparatorluğum sona eriyor” demesi gerektiği.

Çünkü Modüler’unki başlıyor.

643 Balıkçıların mükemmel ve

kendine yeterli bir çevre yarattıklarının, bir kartpostalla anlatılması.

2.160

KUŞ KAFESİ

Cinsiyetçi pratiklerin feminizme yönelttikleri itirazlar üç başlık altında toplanır.

Bunlardan ilki, biyolojik farklılığı kabullenmeyi telkin eden özcü itirazdır.

Özcü itirazda, kadınlarla erkekler arasında mutlak ve değişmez farklılıklar bulunduğu ve bu ayrımı sürdürmenin doğallığı üzerine biyolojik bir söylem yürütülür.

İkinci itiraz, emek sömürüsü, ezen/ezilen ilişkisi ve güncel toplumsal koşullar bağlamında geliştirilir ve kadınların aslında günümüz toplumlarında abartıldığı kadar ezilmedikleri; tersine bugüne kadar hiç olmadıkları kadar özgür oldukları ifade edilirken, kadınlığın araçsallaştırılmasının sürmesi yönünde faydacı bir eşitlik jargonu da devreye sokulur.

Son itiraz grubunda, kafesin görmezden geldiği pasifist bir söylemle, bireyselliğin kifayetsizliği vurgulanır ve kişisel girişimlerin bu durumun içinde eriyip gideceği, en iyisinin yenilgiyi kabullenmek olduğu telkin edilmektedir.

Cinsiyetçiliği sürdüren her üç polemik de, ırkçılığa komşudur. Bu paralelliğe Ann E. Cudd ve Leslie E. Jones dikkat çekiyor.⁵⁰ Cinsiyetçi pratiğin bir örneğinde, kadınların yüksek ücretli bir işten hangi nedenle dışlandıkları sorunlaştırılır. Bu her şeyden önce, eril bir gelenek içinde ortaya çıkan, ayrımcı bir şema izler. Bu kasıtlı uygulamada, öne sürülen şey dışlamayı örtecek biçimde bir 'gerçekçilik' ifadesidir. Kadını değil de erkeği işe alan yönetici, 'ayrımcı' değil kendince 'gerçekçi' davranmaktadır. Bu örneğin, günümüzde de çoğu koşulda yinelenildiğine tanık olmak hiç de zor değil.⁵¹

Bir iktidar pratiği olarak cinsiyetçilik, John Stuart Mill tarafından on dokuzuncu yüzyılda kuramlaştırıldığı haliyle, faydacı aklın tesisinde kendini göstermektedir. Mill'in kadınlarla erkeklerin fırsat eşitliğini önermesi, kendi nötrlüğünü örtbas etmeye çalışan ve pozitifliği de üstlenen ayrıcalıklılık iddiasındaki erkeğin, normallliğini kadının nezdinde meşrulaştırmasına delildir.⁵² İlk kuşak feministler de bu nötrlük ve norm sorununu ortaya koymuşlardı. Simone de Beauvoir, *İkinci Cins* adlı kitabında, sorunu net biçimde

644 Blaise Cendrars'ın aynı kartpostalın arkasına yazdığı not.

645 Modulorik üretimin teknisyeninden, 'Nomenclator'dan söz etmesi: Uygulamanın verimini arttırmak için, planı parçalara bölerek, gerekli malzemenin metrajını çıkaran kişi.

646

646 Üretimin 'bilim'leşmesinin henüz gerçekleşmemiş olduğundan yakınma.

Eski teknokrat, yeni teolog, bir Cesur Yeni Dünya hülyasına dalıyor...

647 Le Point'te yayınlanan metin [1948]: Dört milyon konutun üretilmesi için teknisyenlerin

tanımlamıştır.⁵³

“Bir erkek [söze] başlarken hiçbir zaman kendisini belli bir cinsiyete mensup olarak sunmaz, erkek olduğunu söylemesine ne hacet. Erkek ve dişi terimleri simetrik olarak sadece şeklen yasal belgeler üzerinde kullanılır. Gerçekte iki cins arasındaki ilişkiler, iki elektrikselsel kutup gibi değildir, çünkü erkek hem pozitif hem de nötr olanı temsil eder, tıpkı genelde insanları tanımlarken erkeğin ortak kullanımındaki gibi; buna karşın kadın sınırlı bir kriterle, mütakabiliyet olmaksızın, yalnızca negatif olarak temsil edilir. ... Erkeğin erkek olmaya hakkı vardır; yanlış olan kadındır. Bu, kadimler için bir insan tipinin, erkeğin mutlak olmasıyla aynı kapağı çıkar. Kadının yumurtalıkları, uterusu vardır; bu gariplikler onu kendi öznelliğine hapseder; onu kendi doğasının içinde çevreler. ... Aziz Thomas, kendince kadını ‘kusurlu bir erkek’, rasgele bir varlık olarak tanımlar. Bossuett tarafından tarif edildiği üzere, Yaradılış’taki sembolleştirme, Havva’nın Adem’in ‘fazladan bir kemiğinden’ yapılmış olduğu şeklindedir.

Böylece insanlık erkektir ve eril insan kadını kadın olarak değil de erkeğin bir akrabası olarak tanımlar; kadın otonom bir varlık olarak görülmez. ... özne olan odur [erkek], mutlak olan odur [erkek] – o [kadın] ise Ötekidir.

...Ötekilik insan düşüncesinin temel bir kategorisidir. ...Hiçbir özne öteki, özsel-olmayan olmak için gönüllü değildir; kendini Öteki olarak tanımlamakla, kendini Bir olarak tesis eden, Öteki değildir. Öteki, [erkeğin] kendini ‘Bir’ olarak tanımlaması sırasında, bizzat bu ‘Bir’ tarafından var edilir.

...Kişi kadın olarak doğmaz, daha çok, kadın haline gelir. Biyolojik, psikolojik, ya da ekonomik yazgı, insan dışı figürünün toplumdaki varlığını belirlemez; hadımla erkek arasındaki bu yaratığı, dişi olarak tanımlanan bu şeyi uygarlığın bütün üretilir. Sadece başka birinin müdahil olması bireyi bir Öteki olarak tesis edebilir.”

Cinsiyetçilik üç aşamada işler. Kadınlara, ezilen erkeklere ve eşcinsellere, biseksüellere, trans-cinsiyetlilere yönelerek köklenir. Ann E. Cudd ve Leslie E. Jones, kurumsal, kişiler arası ve bilinçdışı kategoriler tanımlayarak, cinsiyetçi pratikleri üçe ayırırlar:

- yetiştirilmesi gerektiği.
- ...ve tabii, baklayı ağzından çıkarırken...
- 2.162**
- 648** Konut üretiminde, hiçbir sektörde kesinti olmaksızın, sürekli ve pürüzsüz bir üretim zincirinin kurulması gerektiği.
- ...teknokratlığını anımsayarak, ‘açılıyor’.
- 649** Marsilya’daki Unité’nin ülke için laboratuvar olduğu iddiası ve kadının bu üretimde yerinin bulunduğu ifade edilmesi.
- Kadınların yerinin Unité’nin içi olduğu; dışarısının erkeklere

Dilsel, kültürel ve sanatsal üretimlerde kurumsal cinsiyetçilik ortaya çıkar.

Kişiler arası türdeki cinsiyetçilikte, kız çocuğu hedeftir. Örneğin kız çocuklar, erkek çocuklar için olağan sayılan koşuşturmacalı ve haşarı oyunlar oynama, sınıfta çok konuşma ve söz hakkına daha çok sahip olma, sporda üstünlük gibi özelliklerden uzak tutulmak üzere telkin edilir. Erkeklerin fikirleri konuşma esnasında daha fazla onay görürken kadınların daima görmezden gelinmesi söz konusudur. Kamusal mekânlarda, örneğin alışveriş merkezlerinde kadınlar ev kadını olarak kodlanır.

Bilinçdışı kategoride, değer farkı belirgin bir ayrımcılık aracıdır. Kadınların üretimleri erkeklerinkinden değersiz addedilir. Kadınlar baskı görmeyi travmatik olarak algılayarak, erkekler baskı yapmayı cinsiyete bağlı bir rahatsızlık nedeni olarak ifade eder.⁵⁴

Cinsiyetçi biyo-politikayı tartıştığı makalesinde Kate Millett, cinselliğin biyolojik olmasına karşılık, toplumsal cinsiyetin psikolojik, bu nedenle de kültürel olduğunu ifade ediyor.⁵⁵ Bu yargı bir başka feminist düşünürün, Judith Butler'ın da tartıştığı bir konu.

Butler, heteronormativizmin karşısına, en az onun kadar evrensel yeni melezler koymak yerine, muğlak cinselliklerden söz açmayı daha anlamlı bulmaktadır. Butler, bedeni kültürel kodların içine kaydedildiği edilgin bir ortam değil, sayısız cinsiyetli özneler gibi, yapıntı olarak tanımlamaktan yanadır.⁵⁶

Bu noktadan bakıldığında, Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin, Antonin Artaud'dan yola çıkarak oluşturdukları 'Organsız Beden' kavramı, bedenin kurulmuşluğunu parçalama arzusu olarak ve yine onu bir anlamda pasif bir ortam olarak öngerektirdiği için sorunlu görülebilir.

Saldırganlığın erilliğe, maktüllüğün de dişiliğe mal edildiği toplumsal cinsiyet rolü çerçevesine yanıt veren Millett, özsel bir erkeklik fikriyle eril dış genital organlar arasında bir bağlantı kurulmasının mümkün olmadığını ifade ederken, bir yandan da, Batı düşünce tarihinin, erilliğin başta verili ve dişiliğin bunun kusurlu bir biçimi olduğu şeklindeki kadim eril önyargılarından birine, güncel bir genetik bulguyla yanıt vermektedir. Millett'a

ayrıldığı bir kenttir bu. Kadın, 'kokpit' benzetmesiyle, araçsal hale getirilmiş mutfığında veya yapının devasa terasına yerleştirilmiş çocuk ünitelerinde, kendine elbette "yer bulacaktır" ...

650 Kendisinin, mimarlıktan daha geniş bir aktivite içinde bulunduğu.

651 Akademik sistemin mevcut gerçeklikle ilişkisiz yapısı.

2.'163

652 Konrad Wachsmann'ın mektubu: Chicago'da kurulan teknoloji enstitüsü ve Wachsmann'ın çağrısı.

2.'164

653 1954'de Finlandiya'da çıkan bir mimarlık dergisinde, kübik hacim

göre, insan fetüsü orijinal olarak dişidir, androjen gebeliğın belli bir aşamasında devreye girmekte ve Y kromozomu fetüsü erkekleştirmektedir.⁵⁷ Oysa bu yorum, doğruluk payıyla beraber, ovotestis biyopsisi göz önünde bulundurulduğunda tıpkı eril özcü negatifi gibi sorunlu görünmektedir.

Iris Marion Young, cinsiyetçi biyo-politika, ayrımcılık gibi temel kavramlarla beraber, Marxçı sömürü kavramı, güçsüzleştirme psikolojik baskı, kültürel emperyalizm, marjinalleştirme gibi ayrımları da irdelemektedir.⁵⁸

İrkçılığın, cinsiyetçiliğın, yaşçılığın ve eşcinsel fobisinin ortak noktaları, baskı gören her gruba karşılık, bu grupla ilişkili ayrıcalıklı bir grubun bulunmasıdır.⁵⁹ Erkek hazları etrafında örgütlenmiş heteroseksüellik kadına hem kadınların hem de erkeklerin onayladıkları bir bakıcılık rolü biçmektedir.

Kadınların sarf ettikleri üretim enerjilerinin, erkeklerin statükoculuğunun ve cinsiyetçiliğının hizmetine verilip ikincilleştirilmesi, sömürünün işleyiş biçimini örnekler. Güçsüzlük, profesyonellerin, profesyonel olmayanlar üzerinde elde ettikleri ayrıcalıkların tahakküm için kullanılması olarak kendini göstermektedir.⁶⁰

Kültürel emperyalizm sorunu, bir grubun öteki grup üzerinde kültürel bir normu evrenselleştirecek şekilde deneyimlerinin önceliğini dayatır. Bireysel temsil gücünü kasten abartan grup, rekabet içinde kalarak krizde hisseder ve kendi değerlerini norm yapmaya çalışır.⁶¹

Marilyn Frye'nin kuş kafesi metaforu kusursuzdur. Baskıyı harika bir biçimde tanımlayan Frye, okuru eril bir retorik ustalığı konusunda uyarır. Çünkü erkekler, uyguladıkları baskı aracılığıyla baskı altında tutuldukları gibi bir iddiada bulunarak yine gözden kaybolmaya çalışırlar.⁶²

“Kafesler. Bir kuş kafesini düşünün. Kafesteki tek bir tele çok yakından bakacak olursanız, öteki telleri göremezsiniz. Şayet önünüzdeki şeyin ne olduğuna dair fikriniz bu miyop odaktan olursa, bu tek tele baştan aşağı bakarsınız, ve bir kuşun istediğı zaman

mantiğına dayalı konut modellemesi.

2.'165

654 Modellemeyi anlatan Fransızca

metin.

2.'166

655 Toplu konut endüstrisinin

ihtiyaç duyduğu geometri ve mimarlık
felsefesinin örnekleri.

2.'167

656 'Rijit Mekân' sistemi ve yaşamanın
esnekliği ikiliğinde, toplu konut
üretiminin teorik ve pratik sorularının
çözöldüğü.

2.'168-9

neden bu telin etrafında uçamayacak olduğunu göremezsiniz. Dahası, şayet bir gün belli bir zamanda, miyop şekilde her teli tek tek inceleseniz bile, bir kuşun istediği yere gitmek için tellerin arasından geçmekte ne gibi bir sorunu olabileceğini hâlâ anlayamazsınız. Her bir telin, bir kuşun -o da ancak en olmadık nedenle- yasaklanacağını ya da zarar görebileceğini açığa vuracak, en yakın araştırmancının bile keşfedemeyeceği hiçbir fiziksel özelliği yoktur. Geriye çıkıp, mikroskopik olarak tek tek tellere bakmayı bırakıp makroskopik olarak tüm kafesi gördüğünüzde, kuşun neden hiçbir yere gitmediğini gördüğünüzde, ve o zaman bir anda onu göreceksiniz. Öyle zihinsel inceliğin büyük gücünü gerektirecek bir şey de değildir bu. Kuşun, her biri uçuşuna en ufak bir şekilde engel olamayacak, ama birbiriyle ilişkilerinde bir zindanın duvarları kadar hapsedici, sistematik biçimde ilişkili engellerin bir ağıyla sarılmış olduğu bal gibi ortadadır. ...Kapıya yaklaşan iki insanın oynadığı sahneye bakın. Erkek yavaşça ileri adım atarak kapıyı açıyor. Kadın kapıdan geçerken erkek kapıyı açık tutuyor. Sonra erkek geçiyor. Kapı arkalarından kapanıyor. 'Şimdi nasıl olur da', diye insan masumane soruyor, 'bu çılgınlar bunun baskıcı olduğunu söyleyebilirler? Adam bayan için ilerlemesinin önündeki bir engeli usulca kaldırdı.' Ama bu ritüelin her tekrarının bir kalıpta, hatta birçok kalıpta yeri vardır.' ...O halde mesaj, kadınların yetersiz olduklarıdır. ... Erkek kibarlığının yanlış yardımcılık mesajı kadının bağımlılığıdır, kadınların görünmezliği ya da önemsizliğidir, ve kadınlar için bir küçümsemedir.

...Eşlerin/annelerin/asistanların/kızların servis sektörü neredeyse tümüyle kadınlara özel bir sektördür; onun sınırları kadınları kapatmakla kalmaz, büyük ölçüde erkekleri de dışarıda tutar.

...Bu bariyer onun erkeklik, üstünlük, bir dişiye ya da dişilere cinsel erişim hakkına sahiplik statüsünü korumaktadır.

...Kişi bariyere ya da kuvvete bakmalı ve belli soruları cevaplamalıdır. Kim onu inşa etmekte ve sürdürmektedir? Varlığıyla kimin ilgilerine hizmet edilmektedir? Bazı grupları cezalandırmaya, indirgemeye ve hareketsizleştirmeye meyleden bir yapının parçası mıdır? Birey cezalandırılan grubun bir üyesi midir?"

657 Hazır profil demir ve kaynak yöntemiyle üretilecek, aynı Fin dergisinden başka bir mimarlık projesi ve Le Corbusier'nin ofisinin patentleriyle yayınlanan bu örneğin eskiz çalışması.

2.170-4

658 Trienal'de Le Corbusier'nin verdiği Modulor konferansının anlatımı: Şandigar planının sektörlerinin oluşturulması; vaziyet planında işlevlerin dağıtılması, planın matematiğinin yapısı, Unité'lerdeki düzenleyici çizgilerin ve vaziyet planının eskizleri, Modulorik keskinliğin geliştirilmesi ve daha esnek bir sistemin oluşturulması.

Bati'ya keskin ve rijit, Doğu'ya ve Üçüncü Dünya'ya esnek Modulor. ...

Frye gerçeği abartarak dile getiriyor bu kavram aracılığıyla: Daha yaygın bir işleyişi ait mikro bileşenlerin hizmet ettiği eril ritüele işaret ediyor. Ritüel herkesi kat ediyor: Hem güç uygulayanları, hem de dışarıda bırakılanları; ötekiler indirgeniyor ve hareketsizleştiriliyor, işletilen ağ sayesinde.

Kafesi deneyiminin Modulatorik mekân deneyimiyle ortak noktaları var çünkü Modulator'un ideal dünyası kafeslenmiş bir dünyadır. Kafes, her zaman mekâna Modulator gibi kanıtlar bırakmaz, kendini davranışlardaki kasıttaki belli eder. Kadınlara kapı tutma ritüeli, Modulatorik mekânın bir yan ürünüdür.

KAFESİN SAYILAR ALEMİNDE: SAYIYA KARŞI DEĞER

Ölçüler, sayılar ve rakamlardan oluşan eşdeğerler yığını içinden ayrıcalıklı (eril deha tarafından keşfedilmiş), faydalı (bilgi sahibi öznenin dünyanın geri kalanına doğru ih-san edilmekte) veya özel (eril konvansiyonlarla uyumu bozmaz) olanları ayırt etmeyi sağlamak için, mevcut ölçeklerinin (metre ve inç) sorunlarını bahane ederek normatif bir Modulator icat etmenin yolu, yeni bir hiyerarşi kurmaktan geçer.⁶³

“Modulator'un sayıları ölçülerdir. Bu, onların kendi içlerinde bir gerçeklik oldukları anlamına gelmektedir, onlar somut birer varlık; bir değerler sonsuzluğundan yapılmış seçimlerin sonucudur.

(Dünya meridyeninin kırk milyonda biri olan) metreye, kendini maddesizleştirdiği için ve kendini böylesine mükemmel, tehlikeli, böylesine mutsuz bir şekilde insan ölçeğinin dışında konumlandığı için ciddi şekilde kızgınım.”

Yeni bir mesleki teşvik oluşturmak için Le Corbusier tasarımcıların Modulator'u içselleştirmesini hedef alır. Aşağıdaki sözler, aynı zamanda, tasarım iradesinin ya da bilgisinin yukarıdan aşağıya doğru ideolojisini ya da bir normun oluşma koşullarını ifade etmektedir.⁶⁴

- 2.174-9**
- 659** 23 fotoğraflık seri içinde, Le Corbusier tarafından oranın sorununu ele alınışının kronolojik olarak ortaya konması. [1925-47]
- 2.179**
- 660** 1952'de Le Corbusier'in stüdyosunda aldığı notlardan seçme.
- 2.180**
- 661** 2 km. uzunluğundaki Şandigar alışveriş arkadının kesiti ve 2 km. uzaklıkta bulunacak binalardan birinin cephesi.
- 2.181**
- 662** Gelecekte oluşacak caddenin

“John Dale’e yanıt verdim: Modulator’un metre ve inç karşısındaki durumuna ilişkin şüpheleriniz, Modulator’un varlık nedenini tanımlama şansını veriyor. Modulator bir ölçüler ölçeğidir, ayak ve inç ve metre sayılarıdır. Bu numaralamalar sayesinde (metre, ayak, inç ve başkaları), sizin ülkenizde ayak ve inç, benimkindede metre olan ortak geçerliliklere göre Modulator’un değer ya da ölçülerini göstermek mümkün hale gelmektedir.

Modulator, yaratıcılar için bir çalışma aracıdır (meydana getirenler: plancılar ve tasarımcılar), uygulayanlar için değil (taş işçileri, marangozlar, teknisyenler, vb.).”

Le Corbusier, Modulator’un zanaatçılar arasında değil de tasarımcılar arasında kullanılmasını desteklemekle, mimarın karizmatik patronajına elitizmi de katmakta ve ölçülere dayalı iktidar teknolojisini bu egemenler hiyerarşisiyle sabitlemeyi talep etmektedir.

Tasarımcılar arasında ayrı bir meritokratik işleyiş söz konusu olacaktır. Bu da yukarıdan aşağıya doğru belirlenen (tasarımcıdan sıradan insanlara, uzmanlardan tabi olanlara) bilgi meşrulaştırımının zemini olmaktadır.

Zanaatçının, teknokratik uzlaşının gizli yasalarını hiçe sayarak, zanaatın gizli özelliğiyle (cehalet) Modulator’u değiştirme ve tüm iddialarını bir anda sıradanlaştırma ihtimali vardır. Uygulamacılar diye hiyerarşide aşağıya itilen işçilerin, faydacılığın hükümlerine sadakatin simetrisi gereği salt bedensel faaliyetle indirgenmeye çalışılan katkıları, bu mekanik dünya imgesinin önemli bir parçasıdır.

Öte yandan, Modulator’u doğru kullanmak diye bir şey vardır. Bu doğru kullanım, Le Corbusier’ye göre, gerçek uyumun üretilmesine bağlıdır. Gerçek uyum ise bir tasarımın müellifi olmakla aynı anlamı taşır. O halde Modulator, müellif kimliği sabitleyen elitist bir teknolojidir.

Modulator her zaman çıktığı noktaya geri döner.⁶⁵

“İmal edilmiş ve seri üretilmiş ürünlerin tüm dünyada ortak bir ölçüye ihtiyacı vardır, ve bu ölçü aynı zamanda uyumlu bir ölçü olabilir.”

plan öngörüsü.

2.182

663 Şandigar’daki Adalet Sarayı’nın rüzgâra göre yönlendirilmesi.

664 Nantés-Reze’deki Unité’nin

düzenleyici çizgilerinin revizyonu; Le Corbusier’in çizen kişiye eleştirisi.

2.184

665 Pencere-cephe gelişimi üzerine çalışmasının Le Corbusier’ye düdüğü övgüler.

2.185-6

666 Le Corbusier’in havalandırma ve ışık arasında, pencerelerin hiyerarşik sistemini nasıl kurduğunu anlatması.

Ama 'doğru' kullanmak kimseye nasip olmaz. Sıradan ya da kalburüstü mimarlar, Le Corbusier olmadıkları için, her zaman 'yanlış' yapabilirler. Uygulamacıların zaten söz hakkı bile yoktur.

Teknisyenlik, taş işçiliği veya marangozluk gibi etkinlikler, kuşkuya yer bırakmaksızın erkek meslekleri olarak normlaştırılmıştır. Görülüyor ki Modulor'un tekçiliği, toplumsal cinsiyet bağlamında da kafesi kurmaktadır.

'HAGIOGRAFIK' KAFES: 'MODULOGRAFI'

Modulor'daki mitolojik malzemenin bir bölümü, doğrudan cinsiyetçilik bağlamında sorunlaştırılamayacak denli özeldir. Bunları 'aziz yazını' ya da 'haghiografi' başlığı altında ele almak mümkün.

Bu kafes, Einstein'ı tanıklığa zorlamakla, bir matematik hatasından polemik için manevra alanı açmakla, antik uygarlıkların ikonlarından ölçüler peydahlamakla ya da Avrupa veya Türkiye'de kimi ören yerlerinden veya önemli tarihi-turistik yapıların ölçülerini 'Modulografi' adı altında toplamakla kurulur.

Kuşkusuz, Modulor'un altı yüze yakın sayfalık hacmine ilaveten, bu başlık altına girebilecek onlarca, belki yüzlerce sayfalık daha malzeme üretilebilirdi.

İYİLİKLE KÖTÜLÜK, KOLAYLIKLA ZORLUK

Le Corbusier, Albert Einstein'dan Modulor'un "iyiyi kolay, kötüyü zor" kıldığına ilişkin, elle yazılmış bir not elde etmeyi başarır ve bunu kitabın 'gizli santraforu' olarak kullanır.⁶⁶

"Princeton'da Profesör Albert Einstein ile Modulor'u uzunca tartışma mutluluğumu yaşadım. O sırada büyük bir belirsizlik ve gerilim içinde olduğum bir dönemden geçiyordum; kendimi kötü ifade ettim, 'neden sonuç' bataklığına battım ... Bir noktada Einstein

2.'187
667 Dikine pivotlu pencerenin havalandırmadaki devrimsel işlevi.
2.'187-8
668 Lüks tren vagonunun boyutları ve yapısı; Le Corbusier'nin için esin kaynağı.
669 Hindistan'da iki farklı minyatür ticarethanenin, insan ölçülerine yakınlığı gerekeşisiyle işlevsel olduklarına ilişkin fotoğraflı övgüler. Bu üç örneğin kasıtlı verildiğinin söylenmesi.
Burada sömürgeci LC'yi iş başında görüyoruz. Orada yaşayan insanı, tıpkı ormandaki yuvasında yaşayan bir vahşi hayvanı izlediği hayranlık ve şaşkınlıkla izliyor ve kendince 'dersler' çıkartıyor.

eline bir kurşunkalem aldı ve hesaplamaya başladı. Onu aptalca bir şekilde böldüm, konuşma başka yerlere gitti, hesaplama yarım kaldı. Beni getiren arkadaşım derin bir keder içindeydi. Aynı akşam bana yazılmış bir mektupta Einstein bana Modulor hakkında şu sözleri söyleme nezaketini gösterdi: 'İyiye kolay, kötüye zor kılıyor.' Bazıları bunun bilimsel bir yargı olmadığını söylüyor. Kendi payıma olağandışı derecede açık görüşlü bir yargı. Bu, büyük bir bilim adamından, bilim adamı olmayan ama savaş alanında askerler olan bizlere yapılmış bir arkadaşlık jesti."

Einstein'ın oldukça nezaketli bir üslupla Le Corbusier'yi eleştirdiğini söylemek mümkün. Çünkü Einstein iyiyle kötünün 'göreceli' kavramlar olduğunu bu notuyla ifade etmiş oluyor. Kısacası, nasıl bakarsan, öyle görürsün, demeye getiriyor. Bu da zaten bilim-dışı bir aygıt olduğunu düşündüğünü gösteriyor.

Modulor'un totolojik bir sistem olduğu, çünkü istenen sonuçları vermek üzere tasarlandığı yönündeki birçok başka eleştirinin varlığı hesaba katıldığında; bilimin iyiyle kötüyü birbirinden ayırt etmeksizin işlediği gerçeğini buna eklediğimizde; Einstein'ın, olabilecek en kibar şekilde, Modulor'u iyi ve kötü'ye dair tasavvurlar çerçevesinde araçsallaştırılmış, kişisel ve kapalı, yani bilimsel olmayan bir sistem olarak gördüğü anlaşılıyor.

KÖŞESİNDEN HAVA SIZAN KARE

Le Corbusier'nin Modulor panteonu, eksiksiz bir faydacı kadro oluşturmak için yalnızca dönemin akademisyenlerini, tasarımcılarını, bilimcilerini tanık göstermekle kalmaz. Hatta, Batı sanatının atalarının kanonunu listelemekle de yetinmez. Tarihsel birlik adına eldeki bütün materyalin Modulorik bir polemğin şemsiyesi altına yerleştirilmesi gerekir.

Kimi kere basit bir hatadan, kimi kere koparılmış bir sözden, kimi kere de gerçek mekânlarda yapılmış ölçümlerden hayali bir Modulor tarihi icat eder. Bir kavramın geçmişsiz olması yeniliğinin asli niteliğidir. Oysa Le Corbusier inandırıcılığını arttırdığı varsayımıyla, Modulor 'fikri'ni ilgisiz ölçümlere boğar. Bir taraftan değer icat ederken, öteki taraftan da

2.189

4. Yükelelim

670 Beşinci Mimarlık Yılığında,
Rudolph Wittkower'in yazısının yer
almasına övgüler.

671 Wittkower'in yazısına dahil ettiği,
çeşitli dönemlerden anadamar Batı
geometri felsefesini temsil eden görsel
örnekleri sıralaması.

2.190

672 Platonik prizmalar ve Pisagorc
simetri diyagramları.

2.191-3

Wittkower'in Modulor üzerine yazdığı
metnin aynı: Oran sistemlerinin tarihsel
sonuna gelindiği, gelenekselden kopuş

molar çökelticilerden kaçınmamak, geçmişi yassılatarak teleolojiler kurmak, Modulator'un içine düştüğü anakronizmler arasındadır.⁶⁷

"AMA...

Matematikçi ekliyor: sizin başlangıçtaki iki kareniz kare değil; bir kenarı ötekini sekiz binde biri kadar büyük.

Gündelik pratikte, bir değer altı binde birine ihmal edilebilir bir büyüklük denir, hesaba girmeyen bir miktardır; gözle görülemez.

Ama felsefede (ve bu çetin bilimin anahtarına sahip değilim), bu altı binde birlik değer sınırsız bir önemi olduğundan kuşkulaniyorum: açık ya da kapalı değil, kilitli değil; hava girmesi için bir yarık var; hayat orada, ne tam ne de kesin olarak eşit olan, kaçınılmaz eşitliğin yinelenmesi tarafından uyandırılmış olan."

...Ve hareketi yaratan şey budur."

Burada geometriden canlı bir şeymiş gibi bahsetmesi ve polemiği bu canlılık ya da 'makinedeki hayalet' mecazına uygun şekilde sürdürmesi dikkat çekici.

Le Corbusier'nin akıl yürütme biçimini sürdürmeye kalkıştığımızda, geometrik problemleri 1/6000'lik bir hata payı olacak şekilde yanlış yapılandırılmalıdır ki, şekildeki yarıktan içeri hava girsin, o yarık sayesinde şeklin içinde bir hayat oluşsun ve hareket meydana gelsin. Le Corbusier sayıların ve şekillerin soyut ölümsüzlükler alanındaki bir hatayı estetize eder.

MISIR 'MODULOGRAFİSİ'

"...Parthenon, Hint tapınakları ve katedraller, hepsi de bir kod, ahenkli bir sistem içeren temel ölçülere göre inşa edilmişti: ...İkel Erilinsanlar, tüm zaman boyunca ve

yaşandığı, Öklidçi olmayan dünyada Le Corbuser'nin gelenekle ilişkisi kurduğu, insanı evrensel almadığı, görece standartlar getirdiği, Modulator'un tek yönlü olmadığı, basit bir geometriye dayandığı, simetrisinin iki irrasyonel Altın Oran sistemine bağlandığı, Batılı Pisagorcü-Platonik kavramlara yine de bağlılığını sürdürdüğü iddialarının sıralanması.

2.193

674 226 cm.'lik küpün övgüyle

ortaya konması.

2.194

675 Le Corbusier'nin kendini resim yaparken Modulator'la uğraşır vaziyette

max. ratio of two faces (vertical): $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$
 Le ratio max. = face square: $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$
 = elle on 115.5. Le ratio max. face p' : $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$
 = 1.14
 Donc ratio de la hauteur au point de vue: $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$
 conside l'élévation de la face au point p' : $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$
 de la face p' : $\frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115} = \frac{115.5}{115}$

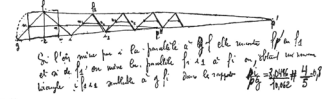

Fig. 58

This answer by a mathematician may be interpreted thus: the original hypothesis (1942) is confirmed: "Take two equal and contiguous squares and set a third square, equal to the two others, inside the two initial squares, at the place known as "the place of the right angle".

But the mathematician adds: your two initial squares are not squares; one of their sides is larger by six thousandths than the other.
 In everyday practice, six thousandths of a value are what is called a negligibility
 234

Modulator'un temel matematik hatasını anlatan mektuptan delay. Le Corbusier, 1980: 1/234.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 2
In the autumn of 1928, I thought of the Egyptians, of the obelisks, the anamorphic figures of their art. I opened "The First Civilizations" by Gustave Lefebvre. Facing page 42: there is a photographic reproduction of a bas-relief from the temple of Seti I at Abydos. The measurements given to confirm the Egyptian canon based on the human figure. The figure given in the book appears to collect the various measurements taken from the original; it is the relationship between them that is significant: Fibonacci's series ϕ at a, b, and c. The value of d and d' place a small disc exactly at the center of a hemispherical inscription. This small disc at once attracted my eye, provided as it is in the reading of drawings. Elsewhere, $d = d'$ is confirmed by f and e .

Von Daniken'in çarlatanca iddialarını
animsatan talihsiz Le Corbusier çizimleri.
Le Corbusier, 1980: 2/193, 211.

212

her yerde, yüksek uygarlıkların taşıyıcısı olan Mısırlılar, Keltler, Helenler, bunların hepsi de inşa ettiler ve ölçümlediler. Kullandıkları araçlar neydi? Ebedi ve dayanıklıydılar, kıymetliydi çünkü kişi olarak insanla bağlantılıydılar. Bu araçların isimleri şöyleydi: dirsek (kübit), parmak (inç), ayak, adım, ve benzeri... Hemen söylememize izin verin: insan bedeninin ayrılmaz bir parçasını oluşturdular, ve bu nedenle ölçü olarak hizmet vermeye uygundular.”⁶⁸

Le Corbusier'nin 'büyük uygarlıklar'dan beyaz uygarlığa taşımaya hazırlandığı 'değer'ler, görsel bir hayranlığın veya cepheci bir geometrik rekonstrüsyonculuğun ötesine geçer. Yerelliğin evrenselliğini keşfetme isteği, yereldeki aşkınlığı ihya etme arzusudur. Le Corbusier'yi araştırmalarında tedirgin eden küçük bir nokta vardır:⁶⁹

“Tek bir uyumsuzluk beliriyor: Modulor'un (183) –226 basamağı ile Mısır kübitinin (183)– 228.75'i arasındaki uyumsuzluk.”

Sanki bu 'küçük' uyumsuzluk giderilse ve birbiriyle tarihsel olarak yalnızca benzer sayıları kullanıyor olmak dışında hiçbir ortak noktası bulunmayan iki ölçü çakışsa, yerellikten evrenselliğin arasındaki onarılması imkânsız uçurum yok edilip bir süreklilik sağlanabilecekti gibi düşünür.

Öte yandan, son derece ansiklopedik bir biçimde ölçülerin bir dökümünü yapar. Bu ölçülerin ortak niteliği, bedeni esas almalarıdır; buna karşın liste 'dağınık' ve 'uyumsuz' olduklarını da iddia eder gibidir. Yoksa zaten Modulor'un bu listeye, 'Tunus kübiti'nin yanına, 'Rue de Sévres Moduloru' olarak ilave edilmesi gerekirdi.⁷⁰

“Eski uygarlık belli coğrafi yerlerden ve birtakım toplumlardan hasıl olmuştu. Bir yerle öteki arasında farklar vardı. Nitekim Mısır kübiti 45 cm.'ye, Yunan kübiti 46.3 cm., Roma kübiti 44,4 cm.'ye denk gelir. Mısır kutsal yapıları için (tanrıların evine görünür bir üstünlük bahşederek) 52.5 cm.'lik daha büyük bir 'Kraliyet' kübiti benimsenmiştir. Fas'ta kullanılan kübit 51.7 cm. ve bazen 53.3 cm. iken Tunus'ununki 47.3 cm., Kalküta'nınki 44.7 cm., Seylan'ınki 47 cm.'dir. Ama Arapların da 'Ömer'in kübiti' dedikleri ve 64 cm.'ye denk gelen bir kübitleri vardır. Roma palm'ı ayağın çeyreği kadardı, yani 7.4 cm. idi ve

yakaladığı hakkındaki notu.

Kompozisyon ve Modulor arasındaki
bağı önemseyen ve bununla gurur
duyan bir Le Corbusier var. Oysa, onun
Modulor'la gerçek dünya üzerinde
tahakküm kurmaya girişmeden hemen
önceki haline, yani ressamlığına önem
veren bir Bataille de vardı.

676 Modulor ve sanatın sağladığı
kaçışa dair değini.

677 Modulor'un temel ilkelerinin
yeniden belirlenmesi ve kesinliğinin
teyidi.

2.195

678 Kesinliğin, kaçışı desteklediği
iddiası.

küçük [minor] adını taşıyordu; büyük [major] adındaki ayağın üç çeyreği kadardı. Bu sistemler, metre gelene kadar kullanılmışlardı ve her biri yere göre değişiyordu: Carrara'da, ana ölçü –ayak– 24.36 cm., Cenova'da 24.47 cm., Napoli'de 26.3 cm., Roma'da 22.3 cm.'dir, vs., vs."

Le Corbusier, yerelliklerin Modulatorlaştırılması kadar, geçmişin Modulatorik yeniden icadını da önemsemiştir. Bir çizelgede, yerel ölçülerle 'uyumu' içinde Modulator gösterilmekte ve tarihsel bir sürekliliğin ispat edildiği varsayılmaktadır. Ölçüler sadece Modulator'la hizalanabilecek bakışımılıkta olmakla kalmazlar; kendi aralarında da bağlantılı ve sürekli olarak betimlenirler. Böylece tarihsel bir kurmaca olmaktan öteye bir anlamı olmayan Modulator, kendiyle özdeş geçmişini, öteki yerellikleri de yassıltarak bir kez daha 'haghiografik' hale getirmiş olur.

BİZANS 'MODULOGRAFİSİ'

"Yan galeride merakla dikilip, neften sarkan korkuluğun önünde zemine gömülmüş büyük bir siyah mermer yuvarlakla işaretlenmiş bir noktada durduk. 'Burası İmparator Justinian'ın yeri idi.' Mermerden oyulmuş bu korkuluk dikkatimi çekti. Modulator çantasından çıktı, ölçü alındı: 113 cm."⁷¹

113 cm.'lik ölçü, Modulator'un sembolik köken ölçüsüdür. Le Corbusier, Ayasofya'da yaptığı ölçümle yetinmeyerek, Ayasofya'da araştırmacılık yapan Bizans Enstitüsü yetkilisi Prof. James Wittemore'a bir mektup yazar ve yapının kimi yerlerinin ölçülerini talep eder. Wittemore da bu talebi yerine getirir.⁷²

679 İlk Modulator'un Atlantiği
geçerken fırtınada ortaya konduğu ve
rakamsal yapısının yeniden anlatılması.

680 Hinduist sayı kültürüyle
Modulator'un benzerliğinin Vega
Yayınları'nın sahibince iddia edilmesi.

2.196

681 Puruşa'nın Le Corbusier'yi
etkilemesi ve eskizle anlatımı.

2.197

682 Rabelais'in Pantagruel'inden,
sayısal bilmedenin yer aldığı metnin
aktarılması ve açıklanması.

2.197-200

683 Aynı metnin devamı.

"Paris, 4 Aralık 1948

Sevgili Bay Le Corbusier,

Paris'e dönmemle, nihayet 15 Ekim tarihli mektubunuza cevap verebilir durumdayım. Ayasofya'nın belli bölümlerinin, metre cinsinden –ilginizi çekeceğini umduğum– ölçüleri şöyle:

...2. John Comnenus paneliyle ilgili serginin açılışının (orijinalini görmüş olduğunuz) kartını ekliyorum. Umarım Paris'ten ayrılıp Londra ve sonra da Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmemden evvel, Bizans Enstitüsü Kütüphanesi'ni görmek için zaman bulursunuz.

Saygılarımla,

JAMES WITTEMORE"

"Paris, 10 Aralık 1948

Sayın Bayım,

4 Aralık tarihli nazik mektubunuz için içten teşekkürler. Amerika'ya gitmek üzere ayrılmamızdan evvel gelip sizi görmek için elimden geleni yapacağım, ama şu anda işlerin yoğunluğu aşırı derecede. Size, yolladığınız ölçülere Modulor'un cevabını, merakıma istinaden yolluyorum:

...Sizin, Saygılarımla,

LE CORBUSIER"

OSMANLI 'MODULOGRAFİSİ'

Le Corbusier'nin İstanbul'u ziyaretinde, Kariye ve Topkapı Sarayı da Modulografi için 'delil' teşkil edecek ölçümlere sahne olur:

5. 2.201

684 1950'de Henri Kahnweiler'in Modulor'u okuduktan sonra yazdığı mektuptan Le Corbusier'ye övgüler.

2.206

5. Bölüm. Sévres Caddesi No: 35

685 Andreas Speiser'den alınmış epigrafta, dış dünyanın sayılarla ve mekânla somutlaştırıldığı iddiası.

Bu çok genel bir formül: Dünya belirsiz, kaotik bir yerdir; dış dünya korkunç derecede dışıdır. Orada eril bireyin yutulmamak ve kaybolmamak için yaratıcı bir hamleyle, sayısal bir mekân kurgulaması gerekir. Bunu yapamazsa yutulacak, kaybolacak, unutulacak, esersiz ve penissiz kalacaktır.

“4

Bir saat sonra, eski Bizans'ın kalbinde, Türklerin koruduğu meşhur mozaikleriyle ünlü Kariye kilisesindeydik.

Narteks'in genişliği beni güzelliğiyle çarptı: kilisede karşılaştığım bir Fransız diplomatın yardımıyla Modülör uygulandı: A ile: $226 + 113 = 339$.”⁷³

“5

Ertesi cumartesi, İzmir'den dönüşte, tekrar İstanbul'da konakladım. Bu kez Büyük Saray'ın [Topkapı Sarayı] kapısı dikkatimi cezbedti:

...Girişin kendisi: $226 + 70 = 296$ (Modülör'un üç ölçüsü);

Yan niş: sadece 2.23 metre.”⁷⁴

FAYDACI AKLIN KAFESİNDE

Corbu, Modülör'u faydacılığı evrensellemeye yönelik çabanın bir parçası olarak, Panoptikon'un yaratıcısı olan Jeremy Bentham'ın “azami fayda = azami mutluluk” denklemine uygun olarak geliştirdi.

Bentham gibi Le Corbusier de, faydacı geleneğe dahildir. Le Corbusier, kapitalist üretimin standartlaştırıcı gücünü kullanmanın öneminin farkındadır.⁷⁵

“Standartlaştırmak, rastgele seçim riskine girmek ve bu riskin tersi: Ekonomik üretimin müthiş yöntemlerini serbest bırakmak.”

Ekonomizmle birleştirilen ve güzelin faydalılığıyla formüle edilen şehircilik, eril sınıfsal düzenin çalışanlarını ev dışında, kadınları ev içinde faydalı hale getirmek için kurulan kentler inşa eder.⁷⁶

Caillé, yirminci yüzyılın ilk altmış yılını katı faydacı dönem diye adlandırır ve Taylorculuğun

Fig. 73

An hour later, we were in the heart of ancient Byzantium, in the church of Kariye, famous for its mosaic which the Turks have spared.
The width of the narthex struck me as very fine. The "Modülör" was applied with the help of a French diplomat whom we had met in the church: width A: $226 + 113 = 339$.

195

Fig. 83

In the port of Venedig, the entrance of the church of Topkapı.

The following Saturday, returning from Izmit, I again stopped at Istanbul. This time it was the doorway of the Grand Seraglio that attracted my attention. (It opens on to the hill with its once unscalable walls, which challenged the Sultans and their harem: exquisite kinds and vegetation, a dense landscape at the confluence of the Bosphorus, the Sea of Marmara and the Golden Horn.) The doorway itself: $226 + 70 = 296$ (three measures of the "Modülör"); the side niches: only 2.23 metres.
In these eight days of travel through European and Asiatic Turkey, I had, besides my main work, made inquiries about Turkish manners, which have

196

Topkapı ve Kariye'den ölçümlerle Modülör'a 'kanit' getirme arayışları. Le Corbusier, 1980: 21/95, 196.

215

2.207

1. Mekân ve Sayılar

2.208 “Dile Getirilemez Mekân”

[L'Espace Indicible] adlı metinden pasajlar. [1945]

2.209 Matematik, plastik madde,

dördüncü boyut, uyum kavramları hakkında pasajlar.

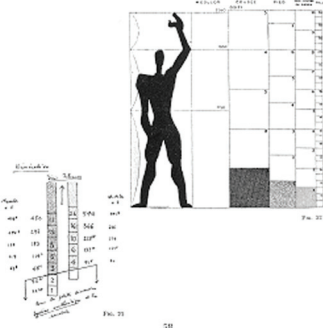
2.210 Andreas Speiser'in 1954 tarihli mektubundaki teori.

2.211 Modülör'un 1. kitabının 51. sayfasındaki çizimin hatırlatılması.

Amerika'ya gemiyle seyahat ederken çizdiği meşhur eskiz.

2.208

2.209 İlk Modülör'un Le Corbusier'nin

Modulor'un başka yerel ölçü ölçükleri ile uyumlu olduğu iddiasını diyagramlaştıran grafik. Le Corbusier, 1980: 2/58.

hükümü altındaki bir dönem olarak kabul eder. Demek oluyor ki Modulor bu katı dönemin sonlarında ortaya konmuştur.

Nitekim Le Corbusier'nin Modulor'da üretimin standartlaştırılmasını, Roma İmparatorluğu'nun tahakküm yeteneğinin yekpareliği bağlamında örneklemesi, tipik biçimde Fordizm öncesi katı üretim döneminin bakışını yansıtır.⁷⁷

“Buradan çıkarılması gereken sonuç şudur: Her şey birbirine bağımlı hale gelmektedir, hatta gelmiştir bile. Talepler yükselmektedir ve yeni mekânı ele geçirmektedir. Bu talepleri karşılamanın yolları da katlanarak artmaktadır; ürünler üretilmekte, dağıtılmakta ve dünyanın her yanını dolaşmaktadır. Sorun şudur: Bu ürünlerin üretiminde kullanılan ölçüler yerel kalabilir mi? Bu ve sadece bu, meselenin köküdür.

Roma dünyası kendini devasa toprakların efendisi yapınca, Romanın tasarrufunda tek bir dil vardı, ve bu dili yönetmek için kullandı.

Kilise bilinen dünya üzerinde bir denetim kurup, yüzyıldan yüzyıla toprakları, denizleri ve kıtaları ele geçirecek bir düzenleme yaptığında, düşünceyi aktarmak için tek bir aracı vardı: Latince dili. Karanlık çağlar boyunca Avrupa ateş ve kanla yeni yatağını arama mücadelesini verirken, Latince merkezi düşüncenin aracıydı.”

Modulor'la, hücrelerinde sükut bulacak evrensel insana mimari ölçüler verilmekle kalmaz, ona bir ekonomik çıkar çerçevesi de çizilir.

Burada önemli olan, beden için iyiliği ve faydalılığı su götürmeyen Modulorik ölçülerini meşru kılabilmek için, bilimsel ve demokratik değil bilimci ve teknokratik açılımlara yatkın, tepeden inme, saf rasyonel gereksinimleri tanımlamaktır.⁷⁴

“Hakikilik ve yüksek zevk, istendiğinde her isteği ve her mizacı tatmin etmek için ve her saf rasyonel ihtiyacı karşılamak için düzenlemeleri kullanacaktır.”⁷⁹

Saf rasyonel gereksinimler, sınıfsal bakımdan denetim altında tutulan kültürel hazlarla,

şahsi icadı olduğunu, kahramanca bir üslupla anlatması.

Kışkırtmaktan, provokatif olmaktan keyif aldığı için bu türden narsistik çıkışların sıkça bulunduğu bir kitap Modulor. Aynı zamanda kendine güvenin işareti. Kendini övmekten çekinmemesi, özgüvenini dışavurması demek.

691 Atölye'de otuz yıldır yapılmış işleri lirik tarzda övmesi.

2.210

2. Ayrım

692 Şandigar planının matematiğini övmesi.

693 Şandigar planının çizimleri.

2.211

çileci üretim pratikleri arasındaki çatışmayı silecek, yeni indirgemeci düzenlemeler olsa gerek.

Dahası bu saf gereksinimler sayıca az olmakla beraber, ortaklaşa ve doğal gereksinimler olsa gerek. O halde, herkesin çıkarına olan bu rasyonel gereksinimler, hesaplanabilirliği de arttırır.⁸⁰

Modulorik kuramın ya da Benthamcılığın varsaydığı evrensel insan, kurtulmuş ve kurtarıcı olan stereotipik kesinlik fantazmasına bağlıyken, demokrasinin belirsizlikler içinde var olma koşuluna bağlı insan, bundan farklıdır.⁸¹

Modulor, Benthamcı faydacılığı, aşkın bir merci olan matematiğe bağlar. Matematik ya da şeylere yüklenecek matematik, köktenci bir faydacılığın temsil aracıdır.

Modulor insanları 'mükemmel' [sayısal] çevrelere yerleştirerek, onların 'mükemmelliğine' uygun biçimde davranmayı şart koşturmaktadır. 'Mükemmelliğin' [=Sayıların] içine yerleştirilen insan, buna uygun olarak, her şeyi kendiliğinden bilerek, dışarıyla bağlı kesecektir.

Alain Caillé'nin ifade ettiği gibi, bu durum normatif faydacı aklın bir çatışmasıdır, çünkü insanın tanrı ya da aziz olduğunda faydacılıktan kurtulabileceği bir faydacı çözüm önerisi olup çıkmaktadır.⁸²

Faydacılık çeşitli düzeylere sahiptir. İlk düzey, vulgar faydacılıktır ve bireysel maddi çıkarın araçsallaştırılmasına dayanır. Pozitif faydacılık, on yedinci ve on dokuzuncu yüzyılların ekonomi politigi ve bilişsel söylemleriyle kendini belli eder. Normatif faydacılık, özellikle de Benthamcı faydacılıktır ve kitlesel mutluluğa dayanır.⁸³

"Jeremy Bentham'ın [1748-1832] dediği gibi, 'en fazla sayıda insan için azami mutluluk' ...Düşünce tarihinde faydacılık, Jeremy Bentham'ın felsefesi olarak bilinir. ... Bentham, zevk ve acıların basit birimler olarak kolaylıkla ölçülebildiğini ve kişisel refahla kamusal refahı bir arada düşünmenin basit bir hesap işi olduğu kanısındaydı. ...Onun bir diğer özgünlüğü, faydacı normu, toplumsal var oluşun tüm boyutları için geçerli, evrensel

694 Yeni kurulmuş başkent
Şandigar'ın çeşitli merkezlerini
kurgulaması.

2.212

695 Şandigar planı.

2.213

696 Çizim ve planlar.

2.215

697 Anıtsal nesnelerin ölçülerinin
abartılmaması gerektiğine ilişkin
ifadeler.

2.216

698 Adalet Sarayı'nın çizimleri;
tasarımı anlatması.

ve eşsiz nitelikte vazetmesiydi.

...Her türden eylem ve toplumsal pratiği sadece ilgili bireylerin tarafgir tercihleri açısından değerlendirmeye ve açıklamaya dayanan Bentham'ın projesi, iki yüzyıl sonra etkili bir şekilde hayata geçmeye başlıyordu. Tek değişiklik, ki bu da temele dair değildir, modern yazarların, bireylerin ne istediklerini bildikleri ve tercihlerinin aktarılabilir olduğu varsayımıyla kendilerini sınırlamaları, bu unsurları onların yerine ölçme iddiasında bulunmamalarıdır.⁸⁴

Modulor, yukarıdaki pasaja göre ele alındığında, en faydalıyı bulan, tanımlayan, imzalan ve uygulayan mimarın bütünsel ve faydacı aletidir. Ölçülebilir hale getirilme, Le Corbusier'nin yaptığı gibi, doğrudan doğruya inşa edilmiş çevreye belli bir ölçüler listesinin empoze edilmesinden başlayarak, gerçekte daha ölçülemez olan bedenlerin geri dönülmez bir bütünlük içinde eritilmesine doğru ilerletilir; böylece dirençsiz, monolitik bir kitle olarak yoğunulmasını hedef alır.

Marilyn Frye'nin mecazi kafesine göre Modulor tek başına güçsüzdür ve kapatılmanın karmaşık koşulunu yerine getiremeyecek denli zayıf bir teldir.⁸⁵

Bu tellerden her biri, Modulor'un ölçüleri de olabilir. Bu durumda Modulor -Deleuze'un terimiyle- yeniden 'molar' olarak tanımlanabilir. Ama ekonomi politik açıdan ele alındığında, bu güçsüzlük yerini bambaşka bir manzaraya bırakır.

Alain Caillé'ye göre ekonomi politiğin dayandırıdığı üç temel önermeden ilki, Michel Foucault'nun "birey iktidarın ürünüdür" deyişini doğrularcasına, bireyin iktisadi akılcılığın ve normatifliğin somut kaynağı olarak görülmesidir. İkinci önerme bireyi çıkarlarına yönelmiş bencil bir varlık olarak temellendirir. Üçüncü önerme, makro ölçekteki bencilliğin hayata geçirilişini ifade eder.⁸⁶

Faydacı aklın yaygınlığı yönündeki eleştiriler, eril akıl, hegemonik erillik ve feminist eleştiriyile birleşerek yine katmanların büyüklüğüne, yaygınlığına, her yerdeliğine ve güç ilişkilerinin herkesin içinden geçtiğine dair modern krizi bir kez daha gözler önüne ser-

2.217

699 Yüksek Mahkeme'nin Divan

binasının kesiti ve cephesindeki güneş kırıcılarında Modulor'un kullanımı.

2.218

700 Yapının cephe kompozisyonunda

Modulor'un 'dokusal birlik' kurduğu argümanı.

701 Kırmızı ve Mavi serilerin

alınlarıdaki düzenlemeye kullanılması.

2.219

702 Yapının sistem detayı.

2.220

703 Bakanlıklar Sarayı'nın kitlesel

cephe çizimi ve kat kesiti, Modulor'un ofis katlarında kullanımı.

mektedir. Faydacılığın eleştirisi, yapısalcılık sonrasının konuları olan antropoloji, pozitivism, biyolojizm, iktisat, sosyoloji, psikanaliz gibi alanlara yönelik kökten bir reddi ifade eder.⁸⁷

“Söze antropolojiden başlayalım. Etnolojiye yani ötekilerin antropolojisine indirgenen bu disiplin, faydacı ve bilimci bir toplumu, insanlığın geri kalanı için ulaşılması gereken bir norm olarak sunan evrimci ve yayılmacı bir safhayla ilk adımlarını atar. Yirminci yüzyılın ilk yarısının antropolijisi, ...işlevselcilik ve kültürcülüktür. ...Bir kurum var olabiliyorsa, somut şekilde topluluğa faydalı olduğu içindir. ...Levi Strauss'un yapıtları, ...faydacı zemini açıklamaktan çok, gözden gizler. Freudçu proje kadar, yani acı ve haz ekonomisi üzerine kurulmuş bir ruh bilimi kadar tipik bir faydacı ve pozitivist kuram daha olamaz. ...İd'in mi, ben'in mi, üst-ben'in mi, yoksa bilinçdışının mı, kimin özne olduğunu ve kimin hesap yaptığını bilemeyiz. ...biyoloji, üstüne bugün hâlâ etkisi olan Darwinci “hayat için kavgâ” temasının, rekabetçi piyasa imgesinin hayvanlar dünyasına aktarılması olduğunu, üstelik bu temanın, doğrudan doğruya ekonomi politikten alındığını da hatırlatalım. Bugün bize genlerin de, bencil ve hesapçı olduğu söyleniyor.”

Le Corbusier, Modulor'un alt başlığında “mimarlıkta ve mekanikte geçerli olacak, insan ölçeğine uyumlu evrensel bir ölçüm” önermekle, faydacı olmayan sezgiciliğin reddettiği alanın ta kendisini tanımlamış oluyordu.

Modulor, holistik bir biçimde bireyleri, ırkları, toplumları tek bir ilkeye indirgeyerek, bu indirgenmiş halin endüstriyel yollarla çoğaltılmış ‘uyum’unu üretmeyi mümkün kılacak bir teori olarak sabitlenmek isteniyordu.

Kökten bir yenilik olarak sunulan bu holizm, yeninin gelmeden önünün kesilmesine olduğu kadar, tarihselliğin de durdurulması gayretine tekabül eder. Modulor bir öz meşrulaştırma ve dünyanın gittikçe artan bir ivmeyle büyüyen karmaşıklığı karşısında, son derecede faydacı bir indirgenmişlik kurma özlemidir.

Aşağıdaki paragraf, Alain Caillé'nin faydacılık karşıtlığını anlatırken ele aldığı,

These three are the driving force and the links; continuity is created, driving away hostility.
Ordered measures are the order of the day for our time.
(These lines were written on the 17th of October, 1948.)

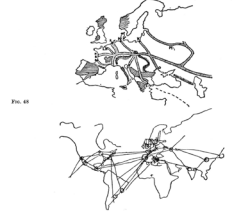
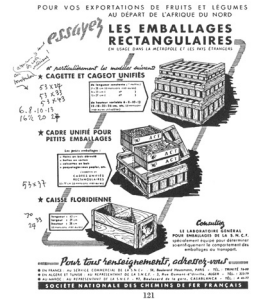

Fig. 48

Savaş sonrasının küresel ticareti ve üçüncü dünya ürünlerinin birinci dünyaya ‘güvenle’ taşınmasına yönelik faydacı teknolojilerin ölçü kodları. Le Corbusier, 1980: 1/121, 126.

219

- 2.221
- 104 Yapının kesiti.
- 2.222-3
- 105 Başkanlık Sarayı'nın Modulor'la tasarlanması süreci; ekonomik krize beraber tasarımın orantılı küçültülmesi.
- 2.223-4
- 106 Yapının su unsuruyla ikizlenmesi, rüzgâra bağlı bu ikizlenmenin belirip yitmesi. Yapının eskizi ve fotoğrafı.
- 2.225
- 107 Yapının cephe perspektifi.
- 2.226

modernizmin iki akımından birine dair bir saptamanın Modulor'a uyarlanmış halinden başka bir şey değildir.⁸⁸

“...bireyi ve toplumları, tek bir ilkeden çıkarsanabilecek, az ya da çok mekanik bir nedenselliğe tabi nesneler, basit ve homojen kendilikler olarak düşünmeyi reddeder. Tersine, bir hiper-karmaşıklık, sonu tarihselliğe, geri çevrilemezliğe ve kökten yeninin doğuşuna varan, paradoksal bir öz üretim ve öz meşrulaştırma boyutunu iş başında görür.”

İktisatçılığın kazandığı popülerlik, her yerde ve her şeyde hesabı önermesinden kaynaklanmaktadır. Hesap yapmak, faydacı aklın görünümüdür. Modulor da hesap alanının dışında kalan nesnelerin gerçek boyutlarına geçmişteki estetik normları ve kanonları ekleyerek, yeni bir sembolik hesapçılık önermektedir.

Tıpkı iktisatçıların her şeyin hesaplanması yoluyla kurdukları ekonomik düzen gibi Modulor da, belki biraz çılgınca ama sembolikliği elden bırakmayarak, ölçülmüş bir dünya ekonomisinden katma değer elde etmeyi telkin etmektedir.

Modulor sayesinde, sıradan şeyler yalnızca ölçülerek, sıfır maliyetle boyutlandırılabilmekte ve bu boyutlanmışlığın katma değeriyle evrensellik yakalanmaktadır.

Allain Caillé'nin faydacılık eleştirisiyle, Modulor'un, evrensel bilgiye sahip olanları en kolay yoldan taklit etmenin yolunu açan, son derece iktisadiyatçı bir aygıt olduğu sonucuna da varılabilir. Kalkınmışların ve muzafferlerin sembolik değerlerinin baskın öğeleri arasından seçilmiş bir karışım olan eril kahraman Modulor, üçüncü dünyadakilere “Bizim gibi yapın” demekle kalmayıp, bir mezura kadar maliyetli sihirli bir değnekle, her şeyi birden vaat etmektedir.

Modulor, Batının verici gücünün en cömert pratik teorisi olma gayretindedir. Modulor, kaos içindeki Üçüncü Dünya'ya, şarkiyatçı sistemin içinde kalarak ve egemenleri taklit etmeyi sürdürerek, manevi bir kalkınma ümidini aşılamaktadır.⁸⁹ Bu, cinsiyetçilik aracılığıyla da paylaşılan bir idealdir.⁹⁰

3. Mimarlık, Standartlar, Birlik.

108 Ahmedabad Müzesi için

sınırsızca büyüyecek spiral fikri.

109 Bilgi Müzesi projesinin Paris'teki

bir arazi için çizimi ve projenin iptali

[1930'lar].

110 Projenin Kuzey Afrika için yeniden

ele alınması, 1940'da projenin ve

maketlerin sömürgelerden biri için

yeniden ele alınması.

111 1954'te aynı projenin Pakistan için

yeniden gündeme gelmesi.

2.228-31

112 Yapının planları ve sistem kesiti.

2.232

Modulor, faydacı aklı aşmayan bir hayal gücünün örgütlenmiş halidir.

Ölçülerin mutlak gücüne bağlı mekânlarda, bu ölçüler içinde yaşamının faydalarına inanmak, başlıca tahakküm bağlantısını oluşturur.

Endüstriyel verimlilik fikriyle aşkıncılığın ortak paydasını kuran Beyaz uygarlık evreni; yararlı, iyi ve mutluluk verici olanı biriktirebilir ve üretken olanın normalleştirilmesinde bulmaktadır. Paleolitik toplumların nedret ya da yokluk nedir bilmeyen halleriyle karşılaştırıldığında, yoksulluğun günümüzde, insan uygarlığının başlarında değil sonlarında ortaya çıkmış olması, denetleyici ve düzenleyici toplumların yeni konstrüksiyonlar/icatlar olmaları, ölçülebilirlik halinin kafes niteliğini ifade eder:⁹¹

“Zamanın çoğu uykuya, oyuna, gevezeliğe ya da ayin düzenlemeye ayrılır. Elbette bizim standartlarımızla karşılaştırıldığında, yaşam kalitesi çok düşük gibi gelebilir. Yine de bolluktan bahsetmek mümkündür zira bolluk, edinilen ve tüketilen malların niceliğine dair basit bir ilişki içermez. Bolluk ihtiyaç olarak konulan ve algılanan şeylerle ilişkinin sonucudur. Söz konusu toplumların ihtiyaçlarını sınırlandırdıklarının en iyi kanıtı, üretimlerini arttırmak ya da biriktirmekle hiçbir şekilde ilgilenmemiş olmalarıdır. Daha verimli olduklarında, üretimlerini değil, çalışma dışı faaliyetlere ayırdıkları zamanı arttırırlar.”

ATÖLYE ÇALIŞMASI: 'MODULORIZE'

Modulor'un uyum ve evrensellik tezi, uyumlu kabul edilen çevrelerde Modulor ölçülerinin bulunması ve böylece Modulor'un doğrulanması esasına dayanır. Ters, yani uyumsuz kabul edilen bir çevrede, Modulor ölçüleri aranmaz.

Modulor, son tahlilde, var mıdır, yok mudur? Etrafımızda, yakın çevremizde, kullandığımız eşyanın üzerinde Modulor'un izine ne kadar rastlanır? Rastlansa bile, bunun bir anlamı var mıdır?

Bu soruların yanıtlarını aramak üzere, sekiz kişilik bir mimarlık lisans öğrencileri grubun-

113 Yapı topluluğunu kitlesel olarak gösteren eskiz perspektif çizimi.

2.233

114 Marsilya'daki Unité bloğunun inşaat süreciyle ilgili bilgilendirme.

115 Sürece tamliğin, barışçılığın ve mükemmelliğin hakim olduğuna dair memnuniyet ifadeleri.

116 Mühendisin pencerelerden birini yanlış boyutlandığı.

117 Bu hatanın, cephelerde polikromatik düzenlemeyi esinlediği iddiası.

2.234

118 Marsilya'daki Barınma Bloğu'nda bulunmuş standartlaştırıcı

dan, yakın çevrelerinde Modulator'un ölçülerini aramaları ve bulduklarında da ayrıntılı bir biçimde kaydetmeleri, bu işleme bir hafta boyunca devam etmelerini istemiştım. Deney, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde, 2005 yılında ikinci ve üçüncü sınıf öğrencileri tarafından gerçekleştirildi.

Sonuçların karamizahi bir envanter oluşturmasını öngörüydüm. Listeleri kara mizahi kılan, 'haghiografik' bir kaygıyla yapılmamış olmaları. Alabildiğine sıradan, neredeyse yaşam boyu kimsenin ölçmeyi aklına bile getirmeyeceği sayısız nesneden derlenmiş olmaları, 'Modulorize' [Modulorlaştır] deneyini anlamlı kılıyor. Sıradan olanın 'dikiş tutmayan' sürekliliği, Modulorik yüksek estetiğin geçersizliği ortaya koydu. Kısaca, Modulor ölçülerinin her yerde olması, hiçbir anlama gelmez.

'Modulorize' deneyi, her bakımdan bir fiyasko. Çünkü alınan ölçüler ne belli bir uyumu ya da bütünlüğü ifade ediyor, ne de ölçümü yapanların nesnelliklerinin denetlenmesinin bir anlamı veya işlevi var. Seçilen nesneler arasında keşfedilebilecek olası 'uyumlar', en ufak bir evrensellik iddiasında bulunmaya yetemeyecek derecede zayıf.

Dahası, bu uyumlar ancak farklı üreticilerin yanlışlıkla oluşturdukları geçici uyumlar olmaktan öteye gitmezler. Ölçümü gerçekleştirenler, aldıkları ölçüyü tanımlamakta ve tam olarak neden bahsettiklerini anlatmakta dahi zorlanmakta.

'Modulorize' deneyi, öğrencilerin Modulor'u oluşturan iki seriye, Kırmızı ve Mavi serilere denk gelen bir kodlama yapmalarından ibaret. Kırmızı seri: 1,5 (k1); 2,4 (k2); 3,9 (k3); 6,3 (k4); 10,2 (k5); 16,5 (k6); 26,7 (k7); 43,2 (k8); 69,8 (k9); 113 (k10); 183 (k11) cm. ve Mavi seri: 1,1 (m1); 1,8 (m2); 3,0 (m3); 4,8 (m4); 7,8 (m5); 12,6 (m6); 20,4 (m7); 33,0 (m8); 53,4 (m9); 86,3 (m10); 139,7 (m11); 226 (m12) cm. olarak kodlandı. Aşağıdaki liste bir örnek:

“ Modulorize ölçüleri (Yasemin Korkmaz):

İkea kurşun kalemin çapı (k2); Faber Castel Multimak 1523 permanent asetat kaleminin çapı (k3); Acro X kablolu mouse uzunluğu (k5); Langenscheidt Fransızca-Türkçe

yöntemin Nantes-Reze'de cephelerde uygulanması hakkında açıklama.

719 Doksan derece çevrilmiş Unité

fotoğrafında uyumun devam ettiği;

işlevsel olanın ötesine geçildiği

iddiasının görsel kanıtla sunulması.

2.235

720 inç sistemine uyumlu Modulor

ölçülerleriyle tasarlanan ve Paris'te çizilen

planların, Hindistan'da sorunsuzca

ölçülendirildiği ve hatasız uygulamayı

mümkün kıldığıının anlatımı.

2.236

721 Nantez-Reze'deki Unité'nin inşaat

fotoğrafları.

2.237

sözlüğün kalınlığı (k1); Avon Süper Red rujun uzunluğu (k5); Roha-lax çay kaşığının genişliği (k1); Tombo ultra-polymer 0,7 HB ucun uzunluğu: (m2); Swatch Skin saatin göstergesinin çapının uzunluğu (k3); Mazsan cımbızın uzunluğu (m5); Eti Turti kutusunun kapağının genişliği (k7); Koza sabunluğun genişliği (k6); Ultrakrokodil balıkçı misinası makarasının ortadaki deliği (m2); siyah metal el fenerinin camının çapı (m3); Arçelik Piccolo saç kurutma makinesinin tutacağıının en ince yerinin çevresi (k5); Doğadan karışık bitki çayının poşetinin eni (k4); Interpol CD'sinin kapağının genişliği (m6); Ikea 900, 226,77 + 14139 plastik şeffaf cd'lik yüksekliği (m3); Golden Flame / stargazer saç boyası kutusunun genişliği (k3); Franz Kafka, Dönüşüm, Can Yayınları kitabının eni (m6); Spin dergisinin boyu (k7); Forever Living Products aloe vera jel boyu (k6); Ulusoy kolonyalı mendil poşetinin genişliği (k3); İstikbal koltuğun ahşap kolunun uzunluğu (k9); Aygaz aspiratör genişliği (k6); mutfağın ahşap sürme kapısının genişliği (k6); Nisan 2002 Lull dergisinin genişliği (m7); mutfak çekmecesinin çıkıntısının uzunluğu (k6); Jim Beam Whisky şişesinin genişliği (k4); Adidas Dragon 41 numara ayakkabının uzunluğu (k7); Bisan bisikletin selesinin uzunluğu (k7); Tefal kettle uzunluğu (m7); DMO çalışma masasının ayağının genişliği (m3); Mark silikon tabancasının tutacağıının eni (k3); Mr. Bean yüzey temizleyicinin kapağının çapı (m3); Siemens sigorta şalterinin boyu (m6); metal banyo askısının boyu (m4); Palmolive duş jelinin tabanının uzunluğu: (m4); Başkent Express pulman 4/28 numara koltuğun bardaklığının çapı (k4); koluğu (k8); perdesinin tutacağı (m4); koltuğun çapı (m6); koltuğun yerden yüksekliği (k8); koltuğun lastiğinin eni (m1); kontrol panelinin boyu: (k9); kapı kolunun uzunluğu: (m4); Sarı Pelikan ap 30 silgi uzunluğu (m4); Derneut watersoluble graphitöre 8B kalemin çapı (m3); Bepanthe 30 gr. kremin uzunluğu (m6); MNG cüzdan arka fermuarının uzunluğu (m5); Carmina dip liner'ın boyu (k5); Turn table kutusunun tutacak yüksekliği (k4); Converse Allstar 39 numara ayakkabının uzunluğu (k7); SDI falçatanın bıçağının eni (m1); Senfony SV-2600 5.1 hoparlörün kontrol cihazının genişliği (m2); Ankara Bant Gecesi afişinin eni (k8); Q&Q Quartz masa saatinin arkasının eni (k5); Comix A1594 dosyanın eni (k5); One a Day Women's vitamin kutusunun kapağının yüksekliği (m2); Metal kahverengi tefin dış çapı (m7); Babylon broşürün açılmış halinin genişliği (m8)"

122 Cephe sisteminin çizimi.

2.236

123 Modülerlik standart beton bileşenlerin çizimi ve birleşimleri.

2.239

4. İnsana Yakın

124 Le Corbusier'in Cabanon'u

1951'in son gününde, 45 dakika içinde, karısına yaş günü hediyesi olarak, tek seferde ve hatasızca, Modulor'a uygun şekilde tasarlayıp bitirdiği.

Cabanon, mimarın yaşamının son yıllarını geçirdiği Cap Martin'de denizi gören ormanlık bir tepede yer alan ahşap bir bungalov.

125 1954'de 30 dakikada bir snack-

NOTLAR

1. Lorraine, T., (1999), Irigaray and Deleuze: Experiments in Visceral Philosophy, Cornell University Press, New York, s. 143.
2. Deleuze, G., (1998) [1988], Foucault, (Trans. Fr. Seán Hand) Minnesota University Press, Minneapolis, s. 11.
3. A. e., s. 44.
4. A. e., s. 115.
5. A. e., s. 139.
6. A. e., s. 163.
7. Lorraine bu ifadeyi, Gilles Deleuze'ün Foucault adlı kitabının 47. sayfasından aktarır. Minnesota University Press, [1988] 1998, Minneapolis. Lorraine, T., (1999), Irigaray and Deleuze: Experiments in Visceral Philosophy, Cornell University Press, New York, s. 197.
8. Lorraine, Gilles Deleuze'ün Foucault adlı kitabından aktarmaktadır: s. 87, Minnesota University Press, [1988] 1998, Minneapolis. A. e., s. 199.
9. Lorraine, T., (1999), Irigaray and Deleuze: Experiments in Visceral Philosophy, Cornell University Press, New York, s. 166, 168, 189.
10. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/20.
11. "...building ...for men, ...which is to contain men. ...architecture of the 'metre man'."
12. A. e., s. 2/284.
13. Lloyd, G., (1994) Erkek Akıl, Batı Felsefesinde "Erkek" ve "Kadın", (Çev. İng. M. Özcan), Ayrintı Yayınları, İstanbul, s. 14.
14. A. e., s. 75.
15. A. e., s. 13, 14.
16. A. e., s. 24.
17. A. e., s. 24.
18. A. e., s. 26.
19. A. e., s. 33.
20. A. e., s. 33.
21. A. e., s. 38.
22. A. e., s. 44.
23. Aquinas'ın Summa Theologica'sından aktarım. 1, Q: 92, art 1, Cilt IV, s. 275-6. A. e., s. 60.
24. A. e., s. 105.
25. A. e., s. 109.
26. A. e., s. 128. Lloyd, Simone de Beauvoir'nın İkinci Cins adlı eserinden aktarır (s. 96-7).
27. A. e., s. 132, 134.

bar sahibine Modulorluk kamp birimlerini
çizip vermesi.

2.242

126 1954'de Şandigar'daki Adalet

Saray'ın bronz kapısının tasarımının
rekor sürede tamamlanması.

2.243-4

127 Cabanon'un içinden fotoğraflar.

2.245

128 Kamp yerinin eskizleri.

2.246

129 Pivottlu Şandigar kapı tasarımının
cephe ve plan çizimi ve ölçüleri.

2.247

5. Serbest Sanat Çalışmaları

28. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/52-53.
29. A. e., s. 2/52-53.
30. Connell, R. W., (1998), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (Çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 153.
31. A. e., s. 148.
32. A. e., ss. 108-9; 117-8; 119.
33. A. e., s. 144.
34. A. e., s. 146.
35. A. e., s. 167, 168.
36. A. e., s. 162.
37. A. e., s. 200, 211.
38. Adams, R., ve Savran, D. (Der.), (2004), The Masculinity Studies Reader, Blackwell Publishing, Australia, ss. 55, 56.
39. Connell, R. W., (1998), Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika, (Çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, s. 214-215.
40. A. e., s. 250-2.
41. Lancaster, R., (2004), "Subject Honor, Object Shame", The Masculinity Studies Reader, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, s. 65.
42. A. g. y., s. 78.
43. Adams, R., ve Savran, D. (Der.), (2004), The Masculinity Studies Reader, Blackwell Publishing, Australia, s. 102.
44. A. g. y., s. 114.
45. Adams, R., ve Savran, D. (Der.), (2004), The Masculinity Studies Reader, Blackwell Publishing, Australia, ss. 247-8.
46. A. g. y., s. 251.
47. Adams, R., ve Savran, D. (Der.), (2004), The Masculinity Studies Reader, Blackwell Publishing, Australia, s. 377, 378, 385, 376.
48. A. g. y., s. 380.
49. A. g. y., s. 381.
50. Cudd, A. E., ve Jones, L. E., (2005), "Sexism", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 75.
51. A. e., s. 75.
52. A. e., s. 76.
53. De Beauvoir, S., (1980) [1952], The Second Sex, (Trans. H. M. Parshley), Random House,

130 Marsilya'daki beton Modulor rölyefinin atölyedeki gerçek boyutlu çizimi.

131 Nantes-Réze'de aynı figürün yanına, binada yaşayan herkesin göreceği şekilde yapının kesitinin ilave edildiği.

2.248

132 Marsilya'daki pozitif ve negatif rölyefin iki ayrı resmi.

2.249

133 Giriş cephesinin Modulorik dörtgenlere bölünmesi, alçı muhafazası içine camın konması ve betonun tek seferde dökülmesiyle cephenin elde edilmesi yönteminin aktarımı.

New York, ss. 15-34.

54. Cudd, A. E., ve Jones, L. E., (2005), "Sexism", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 75.
55. Millett, K., (2005), "Theory of Sexual Politics", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 40.
56. Butler, J., (2005), "Subjects of Sex/Gender/Desire", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 149.
57. Millett, K., (2005), "Theory of Sexual Politics", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 41, 40.
58. Young, I. M., (2005), "Five Faces of Oppression", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 95-102.
59. A. g. y., s. 95.
60. A. g. y., s. 99.
61. A. g. y., s. 102.
62. Frye, M., (2005), "Oppression", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, s. 86, 89.
63. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/60, 1/115.
64. A. e., s. 1/178.
65. A. e., s. 1/115.
66. A. e., s. 1/58.
67. A. e., ss. 1/234-5.
68. A. e., s. 1/18, 19.
69. A. e., s. 2/52.
70. A. e., s. 2/52.
71. A. e., s. 1/194.
72. A. e., s. 1/202-3.
73. A. e., s. 1/195.
74. A. e., s. 1/196.
75. A.e., s. 1/107.
76. Caillé, A., (2007) Faydacı Akıl Eleştirisi, (Çev. Fr. Devrim Çetinkasap), İletişim Yayınları, 2007, İstanbul, s. 59.
77. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/18.
78. Caillé, A., (2007) Faydacı Akıl Eleştirisi, (Çev. Fr. Devrim Çetinkasap), İletişim Yayınları,

2.250

134 Aynı sistemin Ahmedabad ve Ronchamp'ta da uygulanması.

135 Marsilya'daki Unité'nin girişindeki Modulorik alıştırmanın cephe bileşeni olarak kullanış.

2.252

136 Le Corbusier'nin modüllere karşı oluşunu, AFNOR'u bu nedenle reddettiğini, yaratıcı uyumdan yana olduğunu ifade etmesi.

Modüllere karşı değil de, dünyevi olan ya da reel olana karşıdır gerçekte. Uyum, ancak tanırsal olduğu zaman kabul eder.

2.252-4

- 2007, İstanbul, s. 78.
79. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 1/90.
80. Caillé, A., (2007) Faydacı Aklın Eleştirisi, (Çev. Fr. Devrim Çetinkasap), İletişim Yayınları, 2007, İstanbul, s. 75.
81. A. e., s. 168.
82. A. e., s. 167.
83. A. e., s. 160, 161.
84. A. e., s. 24, 25, 51.
85. Frye, M., (2005), "Oppression", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 86-89.
86. Caillé, A., (2007) Faydacı Aklın Eleştirisi, (Çev. Fr. Devrim Çetinkasap), İletişim Yayınları, 2007, İstanbul, s. 32, 33.
87. A. e., s. 42, 43, 44.
88. A. e., s. 57.
89. A. e., s. 104
90. A. e., s. 74.
91. A. e., s. 81.

2.261-b

742 Paris Ulusal Müzesi'nde Le Corbusier sergisi için bir salonun yeniden boyutlandırılması.

2.264

743 Aşırı ölçülerin, fazla büyük yerlerin, insanla sahici mekânsal ilişkilerini yitirdiği iddiası.

2.265-b

744 26'lık ölçülere göre salonun içinde hacimler oluşturulması ve tüm sergi malzemesinin bunlara asılması.

745 Legér'in Le Corbusier'nin tasarımını onaylayan sözleri.

2.267

746 Şandigar'daki Adalet Sarayı'nın

ÖTEKİ MODULORLAR

DAYRE MODULORU

ASCORAL'den Jean Dayre, 31 Ağustos 1950 tarihinde Paris'ten yolladığı bir mektubunda tanıttığı logaritmik sistem, Modulor'u birimleştirmektedir.

Dayre'in önerdiği 'öteki' Modulor, Le Corbusier'nin evrensellik iddiasından temellenir gibi görünse de, gerçekte Modulor'u ustaca sıradanlaştırır ve sürdürülebilir, değiştirilebilir, evrimleştirilebilir, kısacası bozulabilir bir oluş sürecine sokar. Bu yanıyla Dayre'in mektubu, bütün safiyane ve apolojik görünümünün altında, Modulor'un aşkınlığına kökten bir saldırı niteliği kazanır.

Dayre, mektubunda Le Corbusier'nin Modulor'un ilk kitabında tanıttığı temel ölçülerden hareket ettiğini belirterek söze başlar. Dayre, dört önermeyle düşüncesini açıklar ve bu dört önermeyi sıraladıktan sonra, açarak genişletir.

Bunlardan ilki, Modulor'a dayanan bir logaritmik sistem kurma önerisidir.

İkincisi böyle bir sistemin sadeleştirme yeteneğidir.

Üçüncü önerme bu yeni rakamlardan yüzey ve hacimlerde faydalanılabileceği iddiasıdır.

Dördüncü önerme logaritmik sistemin toplama özelliğinin sınırlarına işaret etmektedir.

Modulor'un logaritma diline tercümesi niteliğindeki Dayre Moduloru, Altın Oran'ın logaritmasını 'aural logaritma' ya da kısaca 'logor' şeklinde tanımlar. Altın Oran, logaritmanın tabanına dönüştürüldüğünde, teleolojik bağlamından da koparılmış olur.

Le Corbusier'nin 1.83'lük ideal erilinsan boyu ise, bir atletin boyu kabul edilir ve böylece Helenik bağlantı yine gündelik ve tanıdık bir alana indirilir.

Modulor adamı boyu: '1 Megalanthrope', kısaca '1 Megan'dır. Bu, Modulor adamının her şey için ölçü olamayacak kadar büyük ve standardın üzerinde olduğunun da ifadesidir. Zaten Megan, Megan olarak yazıldığında, atletik ölçüyü açıkça ortaya koyar. Böylece, ironik bir şekilde, dışlayıcı Modulor Adamı, dışlanmış olur.

Logor tabanında megan logaritması alındığında, ortaya 'Almegan' diye yeni bir ifade çıkar. 'Almegan' sayesinde çok küçük ve çok büyük Modüler ölçüleri, Altın Oran logaritmasında 'megan'a göre yeni ve sadeleşmiş adlar alır. Sözgelimi Le Corbusier'nin daha önce, kamera objektifinin sonsuzuna benzeyen, çıplak gözle algılanırlık sınırına göre belirlediği Modülerlik sonsuzluk, görme yetisiyle bağlantılı olmaktan çıkarak 'Almegan'la tümüyle soyut hale gelir. Sözgelimi, Paris ile Marsilya arasındaki mesafe, 28 Almegan, bir damla suyun çapı -13 Almegan'dır.

Dayre Modülü, Le Corbusier'ye yeni bir aşkınlaştırma oyunu oynamak için fırsat verir gibi görünse de, bu gerçekte yalnızca logaritmanın dünyasıdır.

Dayre'in eğlenceli biçimde verdiği, samanyolunun yarıçapı olan ve yaklaşık 100 Almegan'a dek gelen büyüklük, Modüler'un en doğru, en evrensel ve en tanrısal ölçek olduğundan çok, logaritmanın sunduğu esnekliği açığa vurur.

Dayre Modülü sayesinde, Corbu Modülü logaritma tarafından bir anda yutulurak içkinliğin sıradan bir parçasına dönüşmektedir.

Dayre Modülü elbette Corbu Modülü'nu esas kabul etmekte ve logaritmayla ilişkisini rasyonalize ederek faydalanılabilirliğini arttırmayı hedeflemektedir. Ama Dayre Modülü sayesinde Corbu Modülü'na şu soruyu sormak çok daha kolay hale gelmiştir: "Evrensel olma hakkı yalnızca Corbu Modülü'na mı aittir?"

Sorunun yanıtı, "kuşkusuz hayır"dır. Çünkü, Dayre Modülü, tam da başka Dayre Modülleri'nin olanaklı kıldığı için, başka atletik ('mega-anthrope') ya da minik ('nano-anthrope') boyar temel alınabilecektir. Dahası bu birimler, insan türüne ait olabileceği gibi, başka canlı türlerine de ait olabilir. Hatta bunlar, canlılara ait boyar bile olmayabilir. Sözgelimi, dünyanın metre cinsinden çapını 'megan' kabul ederek, varlıkları bu 'değişmez'e göre yeniden 'evrensel'leştiren ve bunu yapmakla kuşkusuz başkalarını ıskartaya çıkarmayı ihmal etmeyen hegemonik ölçekler icat etmemek için neden var mıdır?

Yüksek Mahkeme salonunu kaplayacak,
576 metre karelik goblen dokuma
tasarımı.

747 Bu amaçla Şandigar'a yazılmış
mekrup.

748 Goblenlerin hangi salonlara ve
duvarlara asılacağını açıklama.

2.268

749 Tüm tasarımların ebatlarının
dökümü.

2.269

750 Büyük mahkeme salonuna ve
küçük salonlara asılacak unsurların
ayrıntıları.

2.270

751 Dokumaların duvarlara asılma ve

LE LIONNAIS'NİN ŞERHİ

Le Lionnais, gerçeküstücü *Patafizik Koleji*'nin ve arkasından ortaya çıkarak 1960'lardan itibaren ün kazanan ve bugün de süren *Oulipo*'nun [Potansiyel Edebiyat İşliği – PEdİ] kurucularından biri ve aynı zamanda ilk *Oulipo* manifestolarının yazarıdır.

Lionnais klişe düşmanı, şüpheci ve deneyci bir edebiyatçı ve matematikçi olarak, Altın Oran gibi işe koşulmuş dizgelerin eninde sonunda isteneni vereceğini ama bunun hiçbir anlamının olmadığını açıkça belirtmiş:¹

“Teknik bakımdan ele alındığında, Altın Oran'ın özellikle istisnai ya da ayrıcalıklı bir kavramı temsil ettiğine inanmıyorum; ama işe yarar bir geleneği temsil ediyor olabilir, sık sık olduğu gibi, —ne kadar rastlantısal olursa olsun— bir geleneğin benimsenmesi önemli bir ilerlemeye yol açabilir, yeter ki kişi ona sadık kalsın, çünkü bir seçim ve düzen ilkesi haline gelir. Hiçbir doğal yasaya dayanmayan alfabetik düzen aşırı derecede kullanışlıdır ve onu eleştirmek aptalca olur. Ben elbette, düşüncemi abartarak daha kolay anlaşılır kılmak için örnek vermekle, matematikçinin 'uçlara gitme' kusuruna müptelayım. Besbelli ki, Modulor plastik sanatlarda bir tür diktatörlüğü empoze etme yetkisine sahip olacak özgün bir yapıda değil; yine de, öteki sayılarla sanatçı ve teknisyenin dikkatini çekerek bunu öneren bazı doğal özelliklere sahip.”

Plastik sanatlarda diktatörlüğe neden olacak bir doğaya sahip olma iması, Le Corbusier'nin bu pasajın altına bir savunuyu yazmasına neden olmuştur.

Cevabında genel geçerliklerden, çoğunluktan bahseden Le Corbusier, Modulor'un ilk kitabından alıntılara da yer verir. Gençlerin Modulor'a duydukları sempatiye ve Modulor'u yeniden üretmelerine değindikten sonra, klasiklerle yan yana durmanın erdemini ima ederek Andreas Speiser'in övgülerine yer verir.

Ama aynı Le Corbusier, ikinci kitabın sonlarına doğru plastik sanatlar ve diktatörlük bağlamında yorumlanabilecek, Le Lionnais'nin kaygılarını paylaştan bir açıklama yapar:²

üretilme talimatnamesi.

2.271

752 Örnek duvarın teknik çizimi.

2.272

753 Renk kartelası.

2.273-4

754 Üretim yetki dağılımı
ve üretim sürecinde ailelerin ve
zanaatçıların rolü, bütün ve parça
ilişkisi.

2.274

755 Verili Modulor deseninin çeşitli
kişilerce uygulanması işi.

2.275

756 Yetkinin hiyerarşik dağılımın

“Ben, ilke olarak, hayal gücünü kısıtladıkları zaman, nesne üzerinde mutlak haklar iddia ettikleri ve buluşu taşılaştırdıkları zaman ‘modüller’e karşıyım. Ama ben (şiiisel) bir ilişkinin mutlak doğasına inanıyorum. Ve ilişkiler, tanımları gereğı, değışken, çeşitli ve sayısızdır. Aklım AFNOR’un ve Vignola’nın modüllerini benimsemiyor. Kanonları kabul etmiyorum. Yakın nesneler arasındaki uyumun varlığını iddia ediyorum.”

RENARD MODULORU

Makine mühendisi A. Martinot-Lagarde, 5 Temmuz 1951 tarihli mektubunda, Le Corbusier'ye Fibonacci Dizisinin Altın Oranı yerine, Renard dizisini kullanmayı önerir. Tıpkı Modulor'daki gibi, birbirinin iki katı olan kırmızı ve mavi serinin rakamlarını 1,618'lik Altın Oran katsayısına göre değil de, 1,585'lik Renard katsayısına göre hesaplayan Martinot-Lagarde, 1,80'lik boya, 45 cm.'lik sandalye oturma yüksekliğine, 71 cm.'lik masa yüksekliğine, 2,20'lik kapı boyuna, 36 cm.'lik tabure yüksekliğine, 22 x 11 cm.'lik tuğlalara ve 11 cm.'lik karolara sahip bir Renard Modülü evreni tasarlar.

Bu öneriye Le Corbusier'nin yanıtı, AFNOR'dan gelen ve Modülör rakamlarını %5'lik bir toleransla değiştirme talebini reddettiğini hatırlatmaktan ibarettir.

Renard Modulu, başka mümkün dünyalardan birini göstermesiyle Corbu Modulu'nun kesinlik iddiasındaki ısrarın ciddiyetini sorgulanmaktadır.

ROTHIER MODULORU

Pratisyen bir mimar olan M. Rothier, 1.83 m.'lik Modüler adamının boyunu esas kabul ederek 10 cm.'lik iki farklı çeşitleme yapar ve aslıyla birlikte üçünü de bir tabloda birleştirir.

Rothier Modulu, Corbu Modulu'nun yarattığı inşai sorunlara bir açılım getirmek amacıyla, yapının kesit kalınlıklarının da dikkate alınmasını öngören bir öneridir.

anlatılması.

2.276 Beş aylık sürede işin bitmesi için planlanan hızlı uygulama hiyerarşisinin Modülerlik işçilik gerektirdiği.

2.277-8 Tasarımın kontürlerinin çizimi ve zamanında bitirildiği.

2.279

Resimler

279 Resimde fikrin ortaya çıkmasının uzun zaman aldığı belirtilmesi.

280 Modüler'a dayanan bir dizinin sunumu.

Gerçekte önerinin Modulor'un aşırı kesinlikçi/prezisyonist estetizmine bir esneklik getirdiği, tolerans payını ± 10 cm.'lik bir eşiğe yükselttiğini söylemek yanlış olmaz.

Rothier Moduloru'yla yaklaşıklık değişkeni ya da kesinliği kıran bir tür iç direnç sabiti eklenmektedir. Rothier Moduloru, hem Modulor'dan kaçmaya başlamış bir model olarak, hem de üç farklı insan boyunu önermesiyle, 'öteki' kültürleri içermenin eşliğinde durmaktadır.

Tek amacı saptanan kesinliklerin gevşetilmesi olacak, parazitik bir sabitle Modulor'un çarpıtıldığı durumu göz önüne getirmek mümkündür.

113, 183, 226 cm. gibi çok temel ölçüler koşullara, cinselliğe, ırklara ve başka bazı kültürel farklılaşmalara göre yenilenebilir.

Sözgelimi, 107 ile 119 cm. arasında ' 113 ± 6 ' ölçüsüyle bir sapma aralığı bırakılması fikri, faydacı ekonomik üretim ideolojisi bağlamında, günümüzde teknik incelişliğin parçası haline gelmiştir.

Gramajın önem taşıdığı ambalajlı seri üretimde ağırlığı etkileyen öteki unsurlar bir fire payı tahminine göre hesaplanmaktadır. Benzer şekilde Modulor için fire payı bırakılması olumsuz devreye sokarak Modulor'un evrensellik iddiasını bir anda çöpe mi göndermektedir?

Bu tür bir hesap, Corbusier'nin geride bırakmaya çalıştığı bozukluğu olumlayarak önerdiğinden, modern mimarlığa yöneltilebilecek en büyük saldırıyı, yani sıradanlaştırmayı gündeme taşımış olacaktır. Bu işe, görsellik temelinde yükselen estetizmin ağırlığını tehdit edecektir.

Nitekim, konturları üst üste getirilerek okunaksızlaştırılmış, silikleşmiş, içinde belirsiz birçok cins ve ırktan bedeninin temsil edildiği kalabalık, deforme bir Modulor bedeni önermek Corbusier için yeterince katlanılmaz bir fikir olabilir. Oysa bu öneri bile, içinde monist düşler barındıran bir Modulorizm olurdu. ■■■

2.280

761 Resmin fikir olmaktan çıkıp

uygulamaya dönüşmesi sorunu.

762 Düzenleyici Çizgiler ve

Modulor'dan yararlanarak resim

yapmanın, 'emin olmak' için gerekli

olduğu iddiası.

763 1951-52 yılları arasında yaptığı

resimlerin Modulor'a uygun oldukları ve

öyle işaretlendikleri.

764 Şiirle Modulor arasındaki

ilişkinin şiire/sanata karşı suç olup

olmadığı sorusu etrafında polemik.

2.281

765 Resimde kullanılan Modulor

ölçülerinin listesi ve yanında Modulorik

NOTLAR

1. Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia, A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, s. 2/19.
2. A. e., s. 2/251.

resim 'uygulaması'.

2.282

166 Şandigar dokumalarının boyutları üzerine düşünceler ve dokumanın anlamı üzerine.

2.283

167 Dokuma için örnek çalışmanın görseli.

2.284

168 Tipografi üzerine.

169 Modulor'la otuz yıllık kişisel serüvenin yoğunluğu üzerine.

2.290

Bölüm 6. Sayı Koyma.

170 1949'daki gazete haberinde

EPILOG

Modulor ve Biyosiyasetin Alegorisi

1.

“Bugün siyaset, hayattan başka değer tanımıyor ... ve bu gerçeğin içerdği çelişkiler giderilene dek, nazizm ve faşizm asla hayatımızdan çıkmayacaktır.”

Giorgio Agamben, *Kutsal İnsan*, s. 20.

Modulor, mimarlığı anlatırken biyo-siyasetin alanına dalar. Modulorik mekân, doğrudan çıplak hayatı hedef alan biyosiyasal bir kurgudur. Kitap için çarpıcı olan nokta, tam da Nazizmin çöküşünün ertesinde ortaya konmuş olmasına ve açıkça Nazizmin felaketini hedef almasına karşın, kutsama, aşkınlaştırma, insaniyetçilik, iktisadiyatçılık ve evrenselcilikle –ve benzeri yaklaşımlarla– örülmüş olmakla, mimarlığın öjeniğini [soy ıslahını] kurmayı sürdürmesidir.

Bu soy ıslahı çalışması, Adolf Hitler'in ve Nasyonal Sosyalizmin toplama kamplarının yarattığı soykırımın arkasından, insanlık için militer değil, sosyal bir kurtuluş ve arınma umuduyla sunulmuştur. Buna karşın, döneminin temel siyasal egemenlik yapısını –sözgelimi aynı yıllarda Hannah Arendt'in *İnsanlık Durumu*'nda [1958] ya da Simone de Beauvoir'nın *İkinci Cins*'te [1952] yaptıkları gibi– eleştirmeyi başaramadığı için, Agamben'in *Homo Sacer* adlı eserinden alıntılanmış ifadeye teslim olup, dünyayı devasa bir toplama kampına çevirmeyi –ister istemez– sürdürür.

geçen metrik sistemi yıkma iddiasını
inkârı ve habere tepkisi.

171 Modulor'un ayakları üzerinde
durmasının imkânsızlığı.

2.292

172 113 ölçüsünün Modulor'un en
önemli bileşeni olduğu.

2.295

Son Söz

173 Modulor'u anlatan levha.

2.296

174 Le Corbusier'nin altmış yılı
aşan yaşamı boyunca Modulor, CIAM
ızgarası, iklimsel ızgara gibi araçlar
geliştirdiğini fark etmesi.

Modulor, uydurma bir sayısal konvansiyonculuk yoluyla, Agamben'in ifadesiyle vahyin 'anlamı olmadan yürürlükte olma' siyasetini yineler. Modulor için aslolan –kitabın birçok yerinde defalarca ifade edildiği gibi– en geniş biçimde yürürlükte olmaktır: “Sonuçta, egemen yasaklamanın yapısı, yürürlükte olan; fakat anlamı olmayan bir yasanın yapısı değilse nedir? ...Etik alanındaki bu anlamı olmadan yürürlükte olmanın, bilgi alanında tekabül ettiği şey aşkın nesnedir.” (Agamben, 2001: 73-4).

Le Corbusier, egemen yasaklayıcı yapıya muhalif olduğunu her fırsatta dile getirmiş olsa da Modulor, amacına herhangi bir yerde ve biçimde değil de, günün egemen ülkelerinin ölçüm sistemlerini belirleyerek ulaşma iddiası taşımıştır. Kitap, mimarın yaşam boyu sürdürdüğü kalıcı bir tasarımcı egemenliği kurgusunun ürünüdür.

2.

“... Egemen iktidarın ortaya koyduğu ilk etkinlik, biyosiyasal bir beden yaratmaktır. ...Çıplak hayatın 'siyasallaştırılması'yla –bu eşsiz metafizik görevle– yapılan şey, yaşayan insanın insanlığına karar vermektir. Bu görevi yerine getirirken modernliğin yaptığı iş, metafizik geleneğin özcü yapısına olan sadakatini ilan etmekten başka bir şey değildir. ...Düzen sadece düzen anlamını değil, aynı zamanda siyasal ve hukuksal hakimiyet, düzenleme ve siyaset anlamlarını da taşıyan İtalyanca ordinamento

2.297

175 Resim sanatına eğiliminin

çocukluğunda babasından

kaynaklandığı.

176 On üç yaşında okuldan

ayrilmasından sonra çizim hocasından

keşfetmeyi öğrendiği.

177 Otuz bir yaşında ilk resmini

yaptığı.

178 Resim yapmanın niteliği ve

bedenselliği.

Resim yapmanın bedenselliğinden

ikinci kitabın en sonunda çekinceli bir

biçimde söz edışı, kendi cinselliğinden

bahsedışı gibi bir etki yaratıyor.

Modulor tam bir cinsiyetsizlik hali

öneriyordu, hem de neredeyse 600

sözcüğü yerine geçiyor.”

Giorgio Agamben, *Kutsal İnsan*, s. 15, 17, 18.

Çıplak hayat üzerindeki egemenlik geriye çevril(e)meyecek, tek yönlü bir biyosiyaset kurgusudur. Diğer bir deyişle, dünya yalnızca Modulorlaştırılabilir. Yani dünya, henüz Modulorlaşmamış olan ama Modulorlaştırılması mümkün bir dünya biçiminde tasavvur edilmektedir. Bunu, Modulor'un öngördüğü mekândaki bedenin, çıplak hayatın karşısındaki siyasal bedeni ifade edişinden anlamak mümkün. Yani Modulor, *zoê* 'ye karşı bir *bios* 'a ulaşmak için yapılmıştır. Modulor, *bios* 'u yapılandırmayı evrensel ve aşkinci bir proje olarak öngörmekle, çıplak hayattan yola çıkmakta ve o çıplak hayatı hale yola sokmak, ona bir düzen empoze etmek için yönelmektedir. 113 cm. ölçüsüne indirgenen çıplak hayat, tüm bedenleri aynı ölçü etrafında istisnalaştırır. Evrenselci yasa, ancak bu istisnadan sonra, yasa ile beden arasına yerleşeceği belirsizlik mıntıkasını, evrenselci egemenliğini tesis etme iddiasında bulunabilir. Bu nedenle ilk kitap 'buluş'un mükemmelleştirilmesi anlatısının polemikleriyle doldurulmuşken ikinci kitap *zoê* karşısında *bios* 'un teyit edilmesi çabasıdır. Modulor, özellikle de ikinci kitapta *bios* 'un egemenlik bölgesi, yasayla doğa arasında yaratılmış bir iktidar alanının tanımlanması çabasıdır. Bir anlamda okur Modulorik biyosiyasetin yayılmasının önünde küresel ölçekte hiçbir engel bulunmadığına inandırılmak istenir.

Modulor bir evrensellik iddiası olarak, kimi ölçüleri zorunlu / vazgeçilmez

sayfa boyunca. Oysa uyumdan kurtulan resimleri hakkında söyleyebileceği çok daha esaslı sözler olabilirdi. Düzenlen kaçışını, dikeylikten uzaklaşmasını, tereddütlerini; o güne kadar ürettiği kimliğe uymayan duygularını resim yapmanın bedenselliği aracılığıyla yazarak, bir 'skandal' daha yaratabilirdi: Elbette yazmadı.

179 Resim görüngüsünün Le Corbusier'yi kesinliğe ulaştırdığının ifadesi.

İşte, yine 'kesinlik' ...

180 Buradan mimarlığa ve planlamaya geçiş yaptığı.

2.302

Ek. Monolog.

görüp kutsarken, geri kalanlarını basitçe mekândan silecek bir ölçüm teknolojisi üretimi idealiydi. Bu yanılla tasarımcı Le Corbusier, *zoê*'den yola çıkarak, bir *bios* inşa edecek şekilde Modulatorik mekânı var etmeye koyulmuştur. *Zoê*'den yola çıkmak, mekânların kutsal rakamlardan oluşması, içinde yaşayacak bedenleri belirleyip uysallaştırmak için öjenik bir yola başvurulmasıdır. Bu yanılla da, sözelimi ulusalcılığın idealleriyle yolları kesişir. Irkçılık bir toprak ve soy genetiği ortaklığında nüfus yığınını ulus olarak tekleştirip inşasını mümkün kılan iki temel yasayı dışlayıcı biçimde genişleterek, ötekileri yaşamaya değmez ilan etmenin siyasetini kurgular. Modulator işte bu nedenle mutlak şekilde bedenden, *zoê*'den yola çıkar. Le Corbusier, bedenlerin sağlık ve güvenliğinin temininin devletin görevi olduğu ifadesinden başka bir şey olmayan, standartların zorunluluğu söylemini araçsallaştırır ve *AFNOR* (Fransız Ulusal Standartlar Kurumu) ile olan sözde çatışmasını hikâyeleştirir. Bu yolla, hem kendi kurduğu *ASCORAL*'in alternatif olduğunu dile getirme şansını bulur, hem de gerçekte ulusalcılığın biyosiyasetine eklemelenmiş olur. *AFNOR* –ya da Türkiye'deki muadili *TSE*– iktidar teknolojilerine yön verirken *bios*'u oluşturmayı sürdürür. Ancak Le Corbusier *AFNOR*'dan daha dolambaçlı bir yol izlemiştir. Metrenin insan bedeniyle barışık olmadığını biteviye iddia ederken, yalnızca farklı bir *bios* kurgusu hayal eder.

3.

Modulator'un icat edildiği yıllarda bedenleri kutsallaştırma, böylece

181 Ahmedabad'da aşırı sıcakta karşı alınan tasarımsal önlemlerin spiral forma karşılık gelişi.

2.304

182 Din adamlarının yetkileriyle iptal ettirdiği Saint-Baume tasarımı üzerine.

183 Marsilya Bloğu'nun geleneği aştığı, yapı pratiğinin dışında kaldığı, Ortaçağ ile günümüzü birbirine bağlayan anıtsallığı.

184 Marsilya Bloğu'nda yaşayanların çevrelerinden memnuniyetleri.

2.305

185 Marsilya Bloğu'nun Kuzey cephesinden merdivenli fotoğrafı.

2.306

öldürülebilir ama kurban edilemez hale getirme teknolojileri, dinsel / mistik göndermeleri çoktan geride bırakmış durumdadır. Le Corbusier'nin mekânları kutsanmış ölçülerle vaftiz etme girişimi, biyoiktidarın gereksiz gördüğü bir formalite haline gelmiş bulunduğundan, Modulor özlediği yaygınlığı elde edememiştir; yoksa *AFNOR* ile Le Corbusier'nin iddia edildiği gibi tümüyle uzlaşmaz kutupları temsil ediyor oluşlarından dolayı değil. Modulor, mekânı kutsal sayıyla ölçülendirir, öteki sayıları dışlama yoluyla mutlak bir kutsal mekân dokusu tesis eder, bu binaların ve kentlerin içinde yaşayan bedenleri mutlak biçimde bu ölçüler öjeniğinin egemenliğinde tutarak hayvanlaştırır ve kampın sürekliliğini sağlamaktan başka bir şey yapamaz. Siyasetin çıplak hayat üzerinde egemenlik kurmaktan ibaret işleyişi Modulor'la ikrar edilir. Kısacası Le Corbusier hiçbir şey icat etmemiş, sadece *bios*'u mimarlık alanına tercüme etmiştir. Bu anlamda, Modulor gibi bir aygıtın, gelecekte apayrı koşullarda, ama mutlaka öjenik özlemlerin bir ifadesi ve biyosiyasetin dolambaçlı bir alegorisi olarak yeniden sahneye konabileceğini düşünmek mümkündür.

Modulor'un ilk kitabında, elli birinci sayfada yer alan –ve bu kitapta sık sık yer verdiğim– çizim, daha ilk andan itibaren çıplaklığın uzağındadır. Çizimde *zoê* görülmez: Sıradan / ölümlü insan, sıradan / gündelik pratiklerindeki ele avuca sığmaz belirsizliği, dağınıklığı, işe koşulmamışlığı içinde değil, tam tersine, iyice militarize bir beden olarak, *bios* ideali olarak görünür. Temsilî beden, çıplaklığın özgün arızalarından dikkatle arındırılmış ve *zoê* den kopartılmıştır. Bu “eril + İngiliz polisinin boyunda + sportmen + Batılı + beyaz + egemen” bir bedendir, yani tam Agamben'in

186 Marsilya'nın kırk yıllık yaşam deneyiminin, birçok kişinin, birçok sosyal mücadelenin, çalışmanın ve direnişin ürünü olduğu.

187 Marsilya'daki Unité'nin Fransa'nın en çok ziyaret edilen yapılarından biri olduğu.

188 Okura doğrudan seslenerek, Unité'nin fotoğrafları hakkında bilgi vermesi. Bu fotoğraflarda Unité aracılığıyla kent felsefesini sunması.

189 Modulor'un Grek ve İyonik gülümseyişi. Marsilya Bloğu'nun Fransa'nın Parthenon'u olduğu iması.

2.307-16

190 Unité fotoğrafları.

ifade ettiği gibi, 'dışlayarak işleme' mekanizması uyarınca gerçek bir *bios* kodlamasıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasının galip, Batı Avrupa kökenli normatif kalıbını, -matematiğin kutsallık şemsiyesi altında- farkında olmadan giydirerek tanımlamaktadır. Modülör'un insanlığa en çıplak haliyle bir *zoê* tanımlandığı iddiasının en güçlü ifadesini bulduğu noktada, Pisagorcu kanonun içinden konuşan bir *bios* dile gelmektedir. Bu *bios*, hayatın çıplak haline ulaşmak için bu çıplaklığı tümüyle gözden çıkarmak zorunda kalan Modülör'dur. En kutsal 'insani' ölçeği ortaya koyabilmek için tam tersini yapmak, yani biyopolitik bir inşaat gerçekleştirmek zorundadır.

Modülör baştan aşağı bir 'kutsal insan projesi' olarak adlandırılabilir. Giorgio Agamben'in egemen iktidar ve çıplak hayat arasındaki ilişkiyi aydınlatığı bu kavram, Modülör projesinin egemenlik yapısını tanımlamak için son derece verimli bir eleştirel zemin sağlayabilir.

Le Corbusier'nin Modülör'u yazarken temel çabası, doğadan hareket etmektir. Doğa, mimar için şaşmaz bir doğruluk ve meşruiyet zemindir. Bütün bir Altın Oran ve ilahi Geometri araçsallaştırması, doğaya içkin bir aşkınlığı tanımlama uğraşı olarak, *zoê*'ye dairdir.

Gerçekte Le Corbusier'de doğa, sonradan tam bir yasaklama siyasetine dönüşecek olan Modülör'un aygıtlaşması için yalnızca bir çıkış noktasıdır. Doğa, yeterince soyutlandıktan sonra tekrar geri dönülmesi gerekmeyen *zoê*'dir, çünkü yasa onun üzerinde hüküm sürecektir. Doğa yalnızca egemenlik altına alınması gerekendir. O halde Modülör'un esas nedeni, sıra aşkınlığının usaresini taşıyan doğadan elde edilenlerle tasarım yapmaya ge-

- 2.317
1991 Nantes'daki Unité.
- 2.318-9
1992 Şandigar'daki Adalet Sarayı
portal kapısı.
- 2.320
1993 Evin tapınağı apartmanının,
modern çalışma mekânı fabrikasının
ve kutsal yer manastırın üçlü insani
değerlere ait oluşunu öne sürmesi.
- 1994 Reddedilmiş büyük projelerini
anımsatması.
- 2.321
1995 Iannis Xenakis'in bulunduğu
çizgisel cephe düzenineğin müzikal
niteliği; Şandigar ve La Tourette'deki

lince, aynı doğruluk ve meşruiyeti korumak ve ona süreklilik kazandırmaktır.

Ama bunu yapabilmenin tek yolu, doğayı dışlamaktır. Çünkü doğa Le Corbusier için tehlikeli biçimde olumsal ve -üstelik de- dışıdır. Keza, Modulor'un kırmızı ve mavi serileri bu dışlamanın ete kemiğe bürünmesinden başka bir şey değildir. Böylece çıplak hayat (*zoê*), Agamben'in tanımladığı gibi, 'dışlanarak içlenmiş' olur.

4.

Modulor'daki metre ve inç sistemi arasındaki rekabete ilişkin bitmek bilmez polemik, gerçekte kapitalizmin başatlığına ve Modulorcu biyoiktidarın asli hedefine ilişkin en temel meseleyi dile getirir: Uysal bedenler yaratacak denetimin teknolojileriyle bezeli bir kent ideali. Öyle ki, bu aygıt, evin en içinde bile her an her yerde etkin durumdaki Modulorik prezisyonla/teknik incelmışlikle, *zoê*'yi durmadan *bios*'laştıracaktır. Kutsal sayılarla yapılmış 'uyumlu' mekânında içleşerek dışlanan kutsal insan ise, artık kurban edilemeyen ama öldürülebilen bir beden [*corpse*] haline getirilmiş olacak ve niceliksel olarak biyosiyasetin temel mekanizması alttan üste doğru kurulmuş olacaktır. Tek bir ölçüsü bile *bios*'un totaliter egemenliğinden kaçamayan bu kutsal mekândaki insan, iddia edildiği gibi yücelmekten tümüyle uzaktır. Yönetilebilirlik, uluslaşma, aile sağlığı, Modulor'un nüfusa dair siyasal mekân programının ayrılmaz parçalarıdır ve bunlar,

uygulamalar.

1946 Saint Die'deki fabrika binasının fotoğrafı.

2.322

1947 Saint-Die planının reddinin animsatılması.

2.323

1948 Fabrikanın iç mekânının renklerinin zihnin ortaçağını çağırdığı.

1949 Müzikal bölücü panellerin kullanımını açıklaması.

2.324

1950 Lyons'daki La Tourette manastırının maket fotoğrafı.

801 Yatay ve dikeyde ritm oluşturan

günümüzün egemen siyasetinin de biyopolitik araçlarını kuran temel sorun alanlarını oluşturmaya sürdürmektedir.

Modulorik mekâna girilemez, çünkü o zaten kurulmuş bir aşkınlıktır. Le Corbusier de “kapı araladığından”, “tanrıları sayılarla oynarken yakaladı”ğını söylemiştir.

5.

“Hukukun gücü, tam da, zaten açık olan bir şeyi açmanın ve zaten içinde bulunulan bir yere girmenin imkânsızlığında yatıyor: “Eğer kapı zaten açıksa nasıl bu kapıyı ‘açma’ umudu taşıyabiliriz ki? Açık olana girmeyi [entrare-l’aperto] nasıl umabiliriz? Açık alanda şeyler zaten yerindedir ve biz buraya giremeyiz. . . Sadece açabileceğimiz yerlere girebiliriz. Zaten açık olan şeyler [il già-aperto] insanı kımıldayamaz hale getirir.”

Giorgio Agamben, *Kutsal İnsan*, s. 69.

Modulorik mekânda bulunulur bulunulmasına, ama yapısı gereği kesinliği baştan garanti edildiği için, burada aşkınlıktan başka bir şey oturamaz. Burası, her şeyin yerli yerinde, ‘evrensel uyum’ içinde olduğu yerdir; bütün açıklığına karşın kapatır. Burası aşkınlığa açık yerken, istisna mekânını kurar ve dışlayarak işleme (ya da içleyerek dışlama) biçimindeki siyasi egemen-

bölüntüler.
2.322 Tasarım ‘dalgalanan sırtlanmış
bölücü paneller’ isminin verilmesi.

2.323 Modulor’un kırmızı ve mavi
serilerindeki ölçülerin değişen
yoğunluklar, kontrpuanlar ortaya koyan
ritmi konusunda açıklama.

2.324 Unité’nin pilotillerini gösteren
fotoğraf.

2.325 Bu son buluşun müellifi
Xenakis’ten söz etmesi.

2.327-30

lik kalıbını mimarlık diline tercüme eder. Modulor, ona baştan sahip olması mümkün olmayanlar için tesis edilmiştir.

6.

“...Brutus’un, oğullarını öldürmekle “bunların yerine Roma halkını evlat edindiği”ni okuduğumuzda, o zaman, aynı öldürme yetkisinin, evlatlık sıfatıyla, artık bütün halka yöneldiğini öğreniyoruz. Nitekim her çağda egemenlik yetkisiyle donatılmış olan liderler için kullanılan yüceltici “halkın babası” lakabı, bir kez daha orijinal ve meşum anlamına kavuşmuş oluyor. Böylelikle bu kaynağın bize sunduğu şey, egemen iktidar mitinin bir tür soykütüğüdür: Yöneticinin imperium’u, babanın vitae necisque potestas’ının bütün vatandaşlara yayılmış halinden başka bir şey değildir. En açık ifadesiyle söyleyelim: Siyasal hayatın en temel dayanağı, öldürülebilir, öldürülebilme özeliğiyle siyasallaştırılan insan hayatıdır.”

Giorgio Agamben, *Kutsal İnsan*, s. 120.

Brutus’un oğullarını öldürmesinin alegorik ikizi, Le Corbusier’nin Modulor şeridini, gelecekteki Şandigar kentinin şantiyesine jiple giderken cebinden düşürerek kaybetmesinde ayrıntısı ve bahaneleriyle hikâye edilir. Bu hikâyenin yer aldığı pasajı Le Corbusier 1951 tarihli Hindistan yolculuğu albümünden Modulor’a alıntılanmıştır.

BOB Xenakis’in Metastassis ile ilgili yazısından alıntı: Goethe’nin ‘mimarlık donmuş müziktir’ sözünün kompozitörce ‘müzik hareketli mimarlıktır’ olarak yorumlanabileceği, her iki yargının da yeterli olmadığı, Metastassis’in 65 kişilik klasik orkestranın Modulor’a göre çalıştığı, notaların sürelerinin ses görüngüsüne bağımlılıktan çıktığı, görecelik mekaniğinde madde ve enerjinin özü olan sürenin öne çıktığı, Metastaz’da sürenin göreceliğe göre şekillendiği. Modulor’un 6 cebirsel aralığının 12 tonluk ölçeğe uygulandığı, aralıkların geometrik ilerleyişinin bulunduğu, sürelerin eklenebilir olduğu, yeni sürelerin böylece elde edildiği, Altın Oran’ın geometrik niteliğinin burada kullanıldığı. Zamanla

“O zaman Modulor kutusunu kaybettiğimi fark ettim; (1950’de Vega kitapçısında ‘Modulor’un yayınlanması dolayısıyla 15 günlüğüne sergilenmesi dışında) altı yıldır yanımdan ayırmadığım, 1945’te Soltan tarafından yapılmış olan, yeryüzündeki tek şeridi. Kenarları çatlamış pis bir kutu. Paris’e dönmeden önceki son arazi ziyaretim sırasında, Modulor cipten düşerek başkente gidecek yolun kapatacağı toprak alanlarda kaybolmuştu. O şimdi orada, yerin tam kalbinde, toprakla bütünleşmiş durumda. Yakında yeryüzünde tüm ölçüleriyle uyumlu ölçek doğrultusunda ortaya çıkmış ilk kent olarak çiçeklenecek!”

Le Corbusier, şeridin kaybolmasına esef etmek yerine, artık Modulor’un “şehrin bağrında olduğu” düşüncesiyle avunur. Kalp ve toprak sözcüklerinin arka arkaya yer alabildiği kısa öykü, öjenik imgelerle Modulor’un yan yana gelmesinin zor olmadığını göstermesi bakımından dikkate değerdir. Gelecekteki kutsal kentin ‘babası’, Modulor’un ölmesine razı olur ve karşılığında vitae necisque potestas o kentin müstakbel halkına, yani homines sacri’lere geçirilmiş olur. Burada önem taşıyan bir başka nokta da, bir Üçüncü Dünya ülkesi olan Hindistan üzerindeki sömürgeci egemenlik iddiasının normalleştirilerek dile getirilmesidir. ■

ses arasında Modulor’un yapısal olarak kullanıldığı. Ses yoğunlukları alanlarında bunun başka ifadeler bulduğu, varyasyonların kullanıldığı.

2.330

807 Le Corbusier’in bu metni son bir onay olarak gördüğünü ifade etmesi. Bilinmeyenle yüzleşme, Modulor’un ikinci kitabının yeni kapılara açıldığı ve kullanıcın söz almaya devam ettiği.

Kaynakça

- Agamben, G., (2001), Kutsal İnsan. Egemen İktidar ve Çıplak Hayat, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Agamben, G., (2006), İstisna Hali, (İt. Çev. K. Atakay), Otonom Yayıncılık, İstanbul.
- Akcan, E., (2002), "Manfredo Tafuri's Theory for the Architectural Avand-Garde", Journal of Architecture, V. 7, Yaz, ss. 135-170.
- Akın, G., (2005), "İki Brütalizm", Betonart, Sonbahar, ss. 49-71.
- Anderson, T. A., (2002), "On the Human Figure in Architectural Representation", Journal of Architectural Education, V. 55/4, ss. 238-246.
- Arsic, B., (2005), "Thinking Leaving", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 126-143.
- Artaud, A., (1999), Tanrı Yargısının İşin Bitirmek İçin, (Fr. Çev. A. Soysal), Nisan Yayınları, İstanbul, ss. 46-48.
- Atay, T., (2004), " 'Erkeklik' En Çok erkeği Ezer", Toplum ve Bilim, S: 101, Güz, Birikim Yayınları, İstanbul, ss. 11-30.
- Baddeley, O., (1998), "Engendering New Worlds: Allegories of Rape and Reconciliation", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 382-390.
- Baker, U., (2005), Siyasal Alanın Oluşumu Üzerine Bir Deneme, Paragraf Yayınevi, Ankara.
- Banham, R., (1955), "The Modulor" The Burlington Magazine, V. 97, N. 628, s. 231.
- Barthes, R., (1996), "Semiology and Urbanism", Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology, Ockman, J. (Der.). Colombia Books of Architecture, Rizzoli Press, New York, ss. 413-418.
- Barthes, B., (1998), "The Rhetoric of the Image", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 70-73.
- Battaile, G., (2004), "Architecture, Slaughterhouse, Museum", Rethinking Architecture, A Reader in Cultural Theory, Leach, N. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 20-23.
- Batur, A., Tanyeli, U., Renda, G., Akay, A., İnankur, Z., (2002), "Tartışma: Türkiye'de Sanat Tarihi Eğitimi ve Sorunları", Yönetici: Afife Batur, Ed. Mine Haydaroğlu, Sanat Dünyamız, S. 84, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 69-88.
- Baudrillard, J., (1998), Kusursuz Cinayet, (Fr. Çev. N. Sevil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baudrillard, J., (2003), Sessiz Yığınların Gölgesinde, (Çev: O. Adanır), Doğu Batı Yayınları, Ankara.
- Bauman, Z., (2000), Postmodernlik ve Hoşnutsuzlukları, (İng. Çev. İ. Türkmen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Baysan, I., (2005), "Alphaville: Lemmy Caution'un Tuhaf Hikâyesi, Jean-Luc Godard, 1965" Doxa S. 2, Mayıs, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, ss. 92-99.
- Beauvoir, S. de, (2005), "Introduction from the Second Sex", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 27-36.
- Benn, G., (2000), Et, (Alm. Çev. O. Tarihmen), Başyapıtlar, İmge Yayınevi, İstanbul.
- Bergil, M. S., (1988), Doğada Bilimde Sanatta Altın Oran, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul.
- Berland, L., ve Warner, M., (2000), "Sex in Public" The Cultural Studies Reader, During, S. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 354-367.
- Bilsel, C., (2003), "Le Corbusier ve İzmir: Geleceğin Kenti Üzerine Tematik Bir Proje", Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, YKY, İstanbul, ss. 150-165.
- Birksted, J. K., (2006), " 'Beyond the Clichés of the Hand-Books': Le Corbusier's Architectural Promenade", The Journal of Architecture, V. 11, N. 1, ss. 55-132.

- Bishop, A. J., (2004), "Western Mathematics. The Secret Weapon of Cultural Imperialism", The Post-Colonial Studies Reader, Ashcroft, B., Griffiths, G., Tiffin, H. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 71-76.
- Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), (2004), Blackwell City Reader, Blackwell Publishing, UK.
- Blanchot, M., (1990), Foucault / Blanchot: Maurice Blanchot: The Thought from Outside and Michel Foucault as I Imagine Him, New York, Zone Books.
- Blanchot, M., (2005), Maurice Blanchot: Hayalindeki Michel Foucault - Michel Foucault: Maurice Blanchot Dışarının Düşüncesi, Çev. Ayşe Meral, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Brooks, H. A., (1987), Le Corbusier: The Garland Essays, Garland Papers Press, New York.
- Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), (2005), "Introduction", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Edinburgh University Press, UK, ss. 1-15.
- Buchanan, I., (2005b), "Space in the Age of Non-Place", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 16-35.
- Butler, J., (2005), "Subjects of Sex/Gender/Desire", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 145-153.
- Burton, Antoinette (Editor), (1999), Gender Sexuality and Colonial Modernities, 89, Routledge, USA, <http://site.ebrary.com/lib/yildiz/Doc?id=10095130&ppg=106>.
- Cache, B., (2001), Earth Moves. The Furnishing of Territories, (Çev. A. Boyman), Speaks, M. (Der.), Writing Architecture Series, MIT Press, Massachusetts.
- Caclini, G. N., (1998), "Remaking Passports: Visual Thought in the Debate on Multiculturalism", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 372-381.
- Caillé, A., (2007), Faydacı Aklın Eleştirisi, (Fr. Çev. D. Çetinkasap), İletişim Yayınları, 2007, İstanbul.
- Callen, A., (1998), "Ideal Masculinities: An Anatomy of Power", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 401-414.
- Canetti, E., (2003), "Kitle Simgeleri", Kitle ve İktidar, (İng. Çev. G. Aygen), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, ss. 77-97.
- Capanna, A., (2001), "Iannis Xenakis. Architect of Light and Sound", Nexus Network Journal, V. 3/2, <http://nexusjournal.com/Capanna-en.html>.
- Carl, P., (2005), "The Godless Temple, 'Organon of the Infinite' ", The Journal of Architecture, V. 10/1, ss. 63-90.
- Carranza, L. E., (1994), "Le Corbusier and the Problem of Representation", Journal of Architectural Education, 48/2, November, ss. 70-81.
- Carrigan, T., Connell, B., Lee, J., (2004), "Toward a New Sociology of Masculinity", The Masculinity Studies Reader, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 99-118.
- Carroll, L., (1994), Through the Looking Glass, Penguin Popular Classics, Penguin Books, UK.
- Cengiz, K., Tol, U. U., Küçükural, Ö., (2004), "Hegemonik Erkekliğin Peşinden", Toplum ve Bilim, S: 101, Güz, Birikim Yayınları, İstanbul, ss. 50-70.
- De Certeau, M., (2000), "Walking in the City" The Cultural Studies Reader, During, S. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 126-133.
- Cohen, J. L., (1991), Le Corbusier and the Mystique of yhe USSR. Theories and Projects for Moscow, 1928-1936, Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Cohen, J. L., (1999), "Le Corbusier's Nietzschean Metaphors", Nietzsche and "An Ar chitecture of Our Minds, Kostka, A., ve Wohlfarth, I. (Der.), Getty Reseach Institute for the History of Art and the Humanities, USA, ss. 311-332.
- Cohen, J.-L., (2004), Le Corbusier 1887-1965. The Lyrism of Architecture in the Machine Age, Gössel, P. (Der.), Taschen Verlag, Germany.
- Cohen, J.-L., (2007), "Sublime, Inevitably Sublime: The Appropriation of Technical Objects", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries,

- M. (Der.), Vitra Design Museum, Veil am Rhein, ss. 209-232.
- Colebrook, C., (2005), "The Space of Man: On the Specificity of Affect in Deleuze and Guattari", *Deleuze and Space, Deleuze Connections*, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 189-206.
- Colomina, B., (Der.), (1992), *Sexuality and Space*, Princeton Architectural Press, New York.
- Colomina, C., (1994), *Privacy and Publicity: Modern Architecture as Mass Media*, MIT Press, Massachusetts.
- Colomina, B., (1997), "The Medical Body in Modern Architecture" *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd. Der.), *Anyone Corporation*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 228-239.
- Colomina, B., (2007), "Vers Une Architecture Médiatique", *Le Corbusier. The Art of Architecture*, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Veil am Rhein, ss. 247-273.
- Conley, T., (2005), "The Desert Island", *Deleuze and Space, Deleuze Connections*, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 207-219.
- Connell, R. W., (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*, (İng. Çev. C. Soydemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Connell, R. W., (2004), "The History of Masculinity", *The Masculinity Studies Reader*, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 245-261.
- Cook, P., (1996), "Zoom and 'Real' Architecture", *Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology*, Ockman, J. (Der.), *Colombia Books of Architecture*, Rizzoli Press, New York, ss. 366-369.
- Corroto, C., (2001), "The Politics of Masculinity and Sacred Space", *Journal of Architectural Education*, V. 55/2, ss. 113-117.
- Crary, J., (2004), *Gözlemcinin Teknikleri, On Dokuzuncu Yüzyılda Görme ve Modernite*, Çev. Elif Daldeniz, Metis, İstanbul.
- Cristina, G.di, (2001), "The Topological Tendency in Architecture", *Architecture and Science*, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 6-13.
- Cudd, A. E., ve Jones, L. E., (2005), "Sexism", *Feminist Theory: A Philosophical Anthology*, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 73-83.
- Curtis, W. J. R., (1995), *Le Corbusier. Ideas and Forms*, Phaidon, London.
- Çelik, Z., (1992) "Le Corbusier, Orientalism, Colonialism", *Assemblage*, April, No. 17, MIT Press, ss. 58-77.
- Çetintürk, S., (2005), "Fikir ve İmaj Olarak Carpenter Center. Okyanus Ötesinde Le Corbusier", *Betonart*, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 38-43.
- De Beauvoir, S., (1980) [1952], *The Second Sex*, (Fr. Çev. H. M. Parshley), Random House, New York.
- De Landa, M., (2003), *A Thousand Years of Nonlinear History*, Zone Books, Swerve Editions, New York.
- De Landa, M., (2005), "Space: Extensive and Intensive, Actual and Virtual", *Deleuze and Space, Deleuze Connections*, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 80-88.
- De Landa, M., (2006), *Çizgisel Olmayan Tarih – Bin Yılın Öyküsü*, (İng. Çev. Ebru Kılıç), Metis Yayınları, İstanbul.
- Deleuze, G., (1998) [1988], *Foucault*, (Trans. Fr. Seán Hand) Minnesota University Press, Minneapolis.
- Deleuze, G., (2001), "The Fold-Leibniz and the Baroque", *Architecture and Science*, Cristina, G. Di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 38-43.
- Deleuze, G., (2003), *The Fold. Leibniz and the Baroque*, (Trans. Fr. Conley, T.), *Athlone Contemporary European Thinkers*, Continuum, New York.
- Deleuze, G. (2004), "Postscript on the Societies of Control", *Rethinking Architecture, A Reader in Cultural Theory*, Leach, N. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 309-312.
- Deleuze, G., (2006), *Bergsonculuk* (Çev. H. Yücefer), Otonom Yayıncılık, 2006, İstanbul.
- Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004), *A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia*, (Çev. B.

- Massumi, V. 2, Continuum, The Athlone Press, Great Britain.
- Deleuze, G., ve Guattari, F., (2004b), "28 November 1947: How Do You Make Yourself A Body Without Organs?", A Thousand Plateaus, Capitalism and Schizophrenia, (Çev. B. Massumi), V. 2, Continuum, The Athlone Press, Great Britain, ss. 165-184.
- Deleuze, G., ve Guattari, F., (1993), Felsefe Nedir? (Çev.: T. Ilgaz), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Eagleton, T., Jameson, F., Said, E., (1993), Milliyetçilik, Sömürgecilik ve Yazın, (Çev. Ş. Kaya), Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- Emmer, M., (2003), "Mimarlık ve Le Corbusier'deki Matematik Düşünce" Sanat Dünyamız, (İt. Çev. Giacomo Saban, Nurettin Ergun), S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 210-215.
- Epstein-Pliouchtch, M., (2002), "Le Corbusier and Alexander Vesnin", Journal of Architecture V. 7, Bahar, s. 57.
- Ettlin, R. A., (1987), Le Corbusier, "Choisy, and French Hellenism: The Search for a New Architecture", The Art Bulletin, June, V. 69/2, ss. 264-278.
- Euchner, W., (2004), "Baba Ben Niye Faşist Oldum?" Biyo-Politikanın Temelleri ve Sınırları Üzerine, (Alm. Çev. K. H. Ökten), Agora kitaplığı, İstanbul.
- Evans, R., (1995), The Projective Cast, Architecture and Its Three Geometries, MIT Press, Cambridge, Massachusetts.
- Eydel, K., (2006), Model ve Sembol. Die Erfindungde Turkei. The Invention of Turkey, Sternberg Pres, Berlin.
- Fanon, F., (2004), "The Fact of Blackness", The Masculinity Studies Reader, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 232-244.
- Fausto-Sterling, A., (2004), "The Sexe Which Previaleth", The Masculinity Studies Reader, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 375-388.
- Fauvel, J. Flood, R., Wilson, R. (Der.), (2006), Music and Mathematics: From Pythagoras to Fractals, Oxford University Press, USA.
- Feyearbend, P., (1991), Özgür Bir Toplumda Bilim, (İng. Çev: A. Kardam), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Fischler, R. H., (1984), "Le Corbusier's 'Regulating Lines' for the Villa at Garches (1927) and Other Early Works", The Journal of the Society of Architectural Historians, V. 43, N. 1, March, ss. 53-59.
- Fitting, P., "Urban Planning, Utopian Dreaming: Le Corbusier's Chandigarh Today", Utopian Studies, ss. 69-93.
- Flaxman, G., (2005), "Transcendental Aesthetics: Deleuze's Philosophy of Space", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 176-188.
- Fletcher, Y. S. (1999), "Unsettling Settlers, Colonial Migrants and Racilaized Sexuality in Interwar Marseilles", Gender, Sexuality and Colonial Modernities, Burton, A. (Der.), Routledge.
- Ford, E. R., (2003), The Details of Modern Architecture, V. 2, from 1928 to 1988, MIT Press, Cambridge, ss. 165-216.
- Foucault, M., (1986), Cinselliğin Tarihi 1, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (1988), Cinselliğin Tarihi 2, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (1992), Ders Özetleri 1970-1982, (Fr. Çev. S. Hilav), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (1992), Ben'in Yapımı, (Fr. Çev. L. Kavas), Ara Yayıncılık, İstanbul.
- Foucault, M., (1994a), Cinselliğin Tarihi 3, (Fr. Çev. H. Tufan), Afa Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (1994b), Dostluğa Dair, Söyleşiler, (Çev. C. Ener), Hil Yayın, İstanbul.
- Foucault, M., (1994c), Kelimeler ve Şeyler. İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul.
- Foucault, M., (1994d) "Nietzsche, Tarih Yazımı, Soykütüğü" Dostluğa Dair, Söyleşiler, (Fr. Çev. C. Ener), Hil Yayın, İstanbul, s. 106.
- Foucault, M., (1995), Deliliğin Tarihi, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul.

- Foucault, M., (1996), "Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias", *Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology*, Ockman, J. (Der.), Colombia Books of Architecture, Rizzoli Press, New York, ss. 420-426.
- Foucault, M., (2000a), *Büyük Kapatılma*, (Fr. Çev. F. Keskin, I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (2000b), *Entelektüelin Siyasi İşlevi, Seçme Yazılar 1* (Fr. Çev. I. Ergüden, O. Akinhay, F. Keskin), H. Tufan (Der.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (2000c), *Hapishanenin Doğuşu. Gözetim Altında Tutmak ve Cezalandırmak*, (Fr. Çev. M. A. Kılıçbay), İmge Yayınevi, İstanbul.
- Foucault, M., (2000d), *Özne ve İktidar, Seçme Yazılar 2* (Fr. Çev. I. Ergüden, O. Akinhay), F. Keskin, (Der.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foucault, M., (2004), "Panopticism", *Rethinking Architecture, A Reader in Cultural Theory*, Leach, N. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 356-367.
- Foucault, M., (2007), *İktidarın Gözü, "VII. İktidarın Gözü"*, Seçme Yazılar 4, (Fr. Çev. I. Ergüden), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Foundation Le Corbusier, (2004), "Informations 026", Ekim, www.foundationlecorbusier.fr.
- Foundation Le Corbusier, (2004), "Informations 027", Mart, www.foundationlecorbusier.fr.
- Freud, S., (2001), *Haz İlkesinin Ötesinde. Ben ve İd*, (Alm.. Çev. A. Babaoğlu), Ötekini Dinlemek, Metis Yayınları, İstanbul.
- Freud, S., (2004), "Some Psychological Consequences of the Anatomical Distinction Between the Sexes", *The Masculinity Studies Reader*, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 14-20.
- Frichot, H., (2005), "Stealing into Gilles Deleuze's Baroque House", *Deleuze and Space, Deleuze Connections*, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 61-79.
- Friedberg, A., (1998), "The Mobilized and Virtual Gaze in Modernity", *The Visual Cultures Reader*, N. Mirzoeff (Der.), Routledge, London, ss. 253-262.
- Frings, M., (2002), "The Golden Section in Architectural Theory", *Nexus Network Journal*, V. 4/1, <http://nexusjournal.com/Frings.html>.
- Frye, M., (2005), "Oppression", *Feminist Theory: A Philosophical Anthology*, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 84-90.
- Goh, I., (2006), "Prologomenon to a Right to Disappear", *Cultural Politics*, V. 2, I. 1, UK, ss. 97-114.
- Gomez, A. P., (1977), *The Use of Geometry and Number in Architectural Theory*, Doctoral Dissertation, Department of Art, University of Essex, England.
- Gomez, A. P., (1996), *Architecture and the Crisis of Modern Science*, MIT Press, Cambridge.
- Grosz, E., (1997), "Cyberspace, Virtuality and the Real", *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 108-117.
- Grosz, E. (2004), "Bodies-Cities", *The Blackwell City Reader*, Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 297-303.
- Guedj, D., (1998), *Metrenin İcadı*, (Çev: Z. İlkelen), Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- Gümüş, K., (2006), "Mimarlar ve Plancılar: Ortaklık Nerede?", *Arredamento Mimarlık*, 2006/3, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss. 104-106.
- Hardt, M., ve Negri, A., (2003), *İmparatorluk*, (İng. Çev. A. Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Haraway, D., (2000), "A Cyborg Manifesto" *The Cultural Studies Reader*, During, S. (Ed.), Routledge, Great Britain, ss. 271-291.
- Haraway, D., (2006), "Siborg Manifestosu", (İng. Çev. O. Akinhay), Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Harris, P. E., (2005), "To See with the Mind and Think Through the Eye: Deleuze, Folding Architecture, and Simon Rodia's Watts Towers", *Deleuze and Space, Deleuze Connections*, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 36-60.
- Hayden, D., (1997), "What Would a Non-Sexist City Be Like? Speculations on Housing.

- Ho, M.-W., (2001), "The New Age of Organism", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 116-123.
- Horkheimer, M., (1998), Akıl Tutulması, (İng. Çev. O. Koçak), Metis Yayınları, İstanbul.
- Hosey, L., (2001), "Hidden Lines: Gender, Race and the Body in the Graphic Standarts", Journal of Architectural Education, V. 55/2, ss. 101-112.
- İfrah, G., (1995), Bir Gölgenin Peşinde, Rakamların Evrensel Tarihi, C. 1, (Çev. K. Dinçer), Tübitak Yayınları, Ankara.
- Isosaki, A.; Asada, A., (1997), "The Demiurgomorphic Contour" Anybody, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M., (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 38-44.
- Jacobs, J., (1996), "The Death and Life of Great American Cities", Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology, Ockman, J. (Der.). Colombia Books of Architecture, Rizzoli Press, New York, ss. 339-340.
- Jameson, F., (1997), "Absent Totality" Anybody, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 122-131.
- Jameson, F., Lyotard, J.-F., Habermes, J., (1994), Postmodernizm, (Çev. Naliş, G., L. Davidoff, D. Sabuncuoğlu, D. Erkan) Nemci Zekâ (Der.), Kıyı Yayınları, İstanbul.
- Durakbaşı, A., (Yay. Haz.), (2002), Feminist Tarih yazımında Sınıf ve Cinsiyet, (Çev. Z. Ateşer, S. Somuncuoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Jameson, F. (2004), "Is Space Political?", Rethinking Architecture, A Reader in Cultural Theory, Leach, N. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 255-270.
- Jay, M., (1998), "Scopic Regimes of Modernity", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 66-69.
- Jencks, C., (1973), Le Corbusier and the Tragic View of Architecture, Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.
- Jencks, C., (1997), "The Volcano and the Tablet", Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture, Jencks, C., ve Kropf, K. (Der.), Academy Editions, Great Britain, ss. 6-12.
- Jenkins, K., (1997), Rethinking History, Routledge, Great Britain.
- Kahn, D., (1997) John Cage: Silence and Silencing, The Musical Quarterly, V. 81/3, ss. 556-598.
- Kipnis, J., (2001), "Towards a New Architecture", Architecture and Science, Cristina, G. Di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 16-25.
- Kneivt, C., (2007), "Life is Right: Le Corbusier's British Legacy", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Weil am Rhein, ss. 359-369.
- Koşar, A. A., (2006), "Özelleştirmek ya da Özelleştirmemek: Amerikan Orta Sınıfı Ön Bahçelerinde Eşitlik Arayışı", (İng. Çev. Y. Adam), Döner 1, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, ss. 98-105.
- Köksal, A., (1994), Zorunlu Çoğulluk. Mimarlık ve Sanatta Dilin Süreksizliği, ATT Yayınları, İstanbul.
- Krier, R., (1988), Architectural Composition, Academy Editions, London.
- Kries, M., (2007), "S, M, L, XL: Metamorphoses of the Orient in the Work of Le Corbusier", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Weil am Rhein, ss. 163-191.
- Lahiji, N., (1996), "The Gift of the Open Hand: Le Corbusier Reading George Bataille's La Part Maudite", Journal of Architecture, V. 50/1, Eylül, ss. 50-67.
- Lahuerta, H. H., (2007), " 'Surrealist Poetics' in the Works of Le Corbusier?", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Weil am Rhein, ss. 325-345.
- Larson, C., (2004), "Heroic Ethnocentrism. The Idea of Universality in Literature", The Post-Colonial Studies Reader, Ashcroft, B., Griffiths, G., Tiffin, H. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 62-65.
- Lalvani, H., (2001), "Meta Architecture", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-

Academy Press, Great Britain, ss. 178-183.

Lambert, G., (2005), "What the Earth Thinks", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 208-239.

Lancaster, R., (2004), "Subject Honor, Object Shame", The Masculinity Studies Reader, Adams, R., ve Savran, D. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 41-68.

Lange, A. (2002) "White Collar Corbusier: From The Casiers to the Cites D'affaires", Grey Room, V. 29, MIT Press., Massachusetts, , ss. 59-79.

Le Corbusier, (1935), La Ville Radieuse, L'Architecture d'Aujourd'hui, Boulogne.

Le Corbusier, (1948), New World of Space, Reynal & Hitchcock, New York.

Le Corbusier, (1950), L'unité d'Habitation de Marseille, Soillac, Mulhouse: Le Point, No XXXVIII.

Le Corbusier, (1950b), Le Modulor, Editions de L'Architecture d'Aujourd'hui, Boulogne.

Le Corbusier, (1955), Le Poème de l'Angle Droit, Verve, Paris.

Le Corbusier, (1955), Modulor 2, Editions de L'Architecture d'Aujourd'hui, Boulogne.

Le Corbusier, (1957), Ronchamp, Hatje, Stuttgart.

Le Corbusier, (1960), Précisions sur un état Présent de L'Architecture et de L'Urbanisme, Vincent & Fréal, Paris.

Le Corbusier, (1969), Atina Anlaşması, İmar ve İskân Bakanlığı Mesken Genel müdürlüğü Sosyal Araştırma Dairesi 52, Ankara.

Le Corbusier, (1980), The Modulor 1&2, (Fr. Çev. P. Francia; A. Bostock), Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts.

Le Corbusier, (1993), Mimarlık Öğrencileriyle Söyleşi, (Çev. S. Rifat), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Le Corbusier, (1996), "Ineffable Space", Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology, Ockman, J. (Ed.). Colombia Books of Architecture, Rizzoli Press, New York, s. 66.

Le Corbusier, (1999), Bir Mimarlığa Doğru, (İng. Çev. S. Merzi), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

Le Corbusier, (2004), "The City of Tomorrow and Its Planning", The Blackwell City Reader, Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 20-29.

Le Corbusier, (2009), Şark Seyahati İstanbul 1911, (İng. Çev. A. Tümertekin), İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

Lee, P. Y., (2004), "Heart O'the City: Mind, Body and the Matrix", Log, V. 3, Güz, New York, ss. 51-67.

Lefebvre, H., (1996), "The Right to the City", Architecture Culture 1943-1968. A Documentary Anthology, Ockman, J. (Der.), Colombia Books of Architecture, Rizzoli Press, New York, ss. 428-436.

Leong, T. S., (2001), "Control Space", Mutations, Koolhaas, R., Boeri, S., Kwinter, S., Tazi, N., Arc en reve, ACTAR, ss. 184-195.

Lloyd, A. E., (2005), "Pre-Theoretical Assumptions in Evolutionary Explanations of Female Sexuality", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 119-126.

Lloyd, G., (1994), Erkek Akıl, Batı Felsefesinde 'Erkek' ve 'Kadın', (İng. Çev. M. Özcan), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Loach, J., (1998), "Le Corbusier and the Creative Use of Mathematics", BJHS, V. 31, ss. 185-215.

Lootsma, B., (2001), "Architecture in the Second Modernity", Archilab, Radical Experiments in Global Architecture, Migayrou, F., ve Brayer, M.-A. (Der.), Thames and Hudson, England, ss. 23-27.

Lorraine, T., (1999), Irigaray and Deleuze: Experiments in Visceral Philosophy, Cornell University Press, New York.

Lorraine, T., (2005), "Ahab and Becoming-Whale: The Nomadic Subject in Smooth Space", Deleuze and Space, Deleuze Connections, Buchanan, I., ve Lambert, G. (Der.), Edinburgh University Press, UK, ss. 159-175.

Lutz, C.A., Collins, J. L., (2005), 'National Geographic'i Doğru Okumak, (İng. Çev. M. Bayatlı), Agora Kitaplığı, İstanbul.

- Lynn, G., (2001), "Architectural Curvilinearity", Architecture and Science, Cristina, G. Di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 26-33.
- Lyotard, J.-F., (1990), Postmodern Durum, (Fr. Çev: A. Çiğdem), Ara Yayınları, İstanbul.
- Maak, N., (2007), "The Beaches of Modernity. Le Corbusier, Ronchamp and the 'Objét à Réaction Poétique' ", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Veil am Rhein, ss. 293-309.
- Maral, E., (2004), "İktidar, Erkeklik ve Teknoloji", Toplum ve Bilim, S: 101, Güz, Birikim Yayınları, İstanbul, ss. 127-143.
- March, L., (2002), "Architecture and Mathematics Since 1960", Nexus Network Journal, V. 4, N. 3, <http://www.nexusjournal.com/n2002-march.html>.
- Massumi, B., (1997), "The Political Economy of Belonging" Anybody, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 174-189.
- Massumi, B. (2001), "Sensing the Virtual, Building the Insensible", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 198-207.
- Massumi, B. (2001), "Strange Horizon", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 190-197.
- Massumi, B., (2001), "Sensing the Virtual, Building the Insensible", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 198-206.
- Mathews, H., Brotchie, A., (1998), Oulipo Compendium, Atlas Arkhive 6, Documents of the Avand-Garde, Atlas Press, London.
- Maycroft, N., (2002), "Repetition and Difference: Lefebvre, Le Corbusier and Modernity's (Im)Moral Landscape: A Commentary", Ethics, Place And Environment, V 5, N. 2, Carfax Publishing, Taylor and Francis Group, ss. 135-152.
- McClintock, A., (1998), "Soft-Soaping Empire: Commodity Racism and Imperial Advertising", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 304-316.
- Mendieta, E., (2004), "Plantations, Ghettos, Prisons: US Racial Geographies", Philosophy and Geography, V. 7, N. 1, Carfax Publishing, Taylor & Francis Group,. Kaynak: Loic Waquant, (2002), "From Slavery to Mass Incarceration: Rethinking the Race Quesiton in the US", New Left Review, 13: 42, s. 50.
- Migayrou, F., (2001), "Generic Architectures", Archilab, Radical Experiments in Global Architecture, Migayrou, F., ve Brayer, M.-A. (Der.), Thames and Hudson, England, ss. 6-8.
- Migayrou, F., (2001), "Non-Standard City Planning", Archilab, Radical Experiments in Global Architecture, Migayrou, F., ve Brayer, M.-A. (Der.), Thames and Hudson, England, ss. 514-517.
- Miles, M., Hall, T., Borden, I., (2000), The City Cultures Reader, Urban Reader Series, Routledge, London.
- Millett, K., (2005), "Theory of Sexual Politics", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 37-59.
- Mirzoeff, N., (1998), "What is Visual Culture?", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 4-13.
- Mirzoeff, N., (1998a), "Inroduction [to A Genealogy of Visual Culture: From Art to Culture]", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 53-59.
- Mirzoeff, N., (1998b), "Inroduction [to Visual Culture and Daily Life]", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 125-129.
- Mirzoeff, N., (1998c), "Inroduction [to Virtuality: Virtual Bodies, Virtual Spaces]", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 181-190.
- Mirzoeff, N., (1998d), "Inroduction [to Race and Identity in Colonial and Postcolonial Culture]", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 281-292.
- Mirzoeff, N., (1998e), "Inroduction [to Gender and Sexuality]", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N.

- (Der.), Routledge, London, ss. 391-400.
- Mirzoeff, N., (1998f), "Introduction [to Pornography]", *The Visual Cultures Reader*, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 481-484.
- Miyoshi, M., (1997), "Reconfigured Body Politique" *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 78-85.
- Moholy-Nagy, S., (1957), "Magnificent Folly, The Architect As Novelist", *College Art Journal*, Spring, V. 16, N. 3, ss. 187-191.
- Mondloch, K., (2004), "A Symphony of Sensations in the Spectator: Le Corbusier's Poeme Électronique and the Historicisation of the New Media Arts", *Leonardo*, V. 37, ss. 57-61.
- Moos von S., (2007), "Art, Spectacle and Permanence. A rear-Mirror View of the Sythesis of the Arts", *Le Corbusier. The Art of Architecture*, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Veil am Rhein, ss. 61-99.
- Morshed, A., (2002), "The Cultural Politics of Aerial Vision: Le Corbusier in Brasil (1929)", *Journal of Architectural Education*, V. 55/4, ss. 201-210.
- Negri, A.; Hardt, M., (2001), *İmparatorluk*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Nemutlu, M., (2005), "Sesmekân. Çağdaş Müzikte Mekânsal Çalışmalar. Müzikten mekâna Açılan Bir Sergi", *Arredamento Mimarlık*, 2005/10, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss. 44-51.
- Novak, M., (2001), "Transarchitectures and Hypersurfaces", *Architecture and Science*, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 152-157.
- Oyarzun, F. P., (1997), "The Mirror and the Cloak: Adjustment and Metadjustment in the Architectural Body" *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 218-227.
- Oyhanarte, M., (1997), "The City and Architecture" *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M. (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 74-77.
- Özbay, C., Balıç, İ., (2004), "Erkekliğin Ev Halleri!", *Toplum ve Bilim*, S. 101, Güz, Birikim Yayınları, İstanbul, ss. 89-103.
- Özbek, M. (Der.), (2004), *Kamusal Alan*, Hil Yayın, İstanbul.
- Padovan, R., (1999), *Proportion: Science, Philosophy, Architecture*, E&Fn Spon.
- Panofsky, E., (2002), "Bir Sanat Kuramcısı Olarak Dürer" *Eureka!*, Ed. Mine Haydaroğlu, Sanat Dünyamız, S. 90, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 138-149.
- Passanti, F., (1987), "The Skyscrapes of the Ville Contemporaine", *Assemblage*, N. 4, Ekim, MIT Press, ss. 52-65.
- Passanti, F., (2005), "Vernaküler, Modernizm ve Le Corbusier", (İng. Çev. P. Gökbayrak), *Betonart*, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 45-57.
- Pearson, C., (1997), "Le Corbusier and the Acoustical Trope: An Investigation of Its Origins", *The Journal of the Society of Architectural Historians*, V. 56/2, Haziran, MIT Press, ss. 168-183.
- Pheasant, S., (1996), *Bodyspace. Anthropometry, Ergonomics and the Desgin of Work*, CRC Press, London.
- Polanyi, K., (2007), *Büyük Dönüşüm. Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*, (Çev. A. Buğra), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pont, G., (2004), "Philosophy and Science of Music in Ancient Greece: The Predecessors of Pythagoras and Their Predecessors" *Nexus Network Journal*, V. 6/1, [http://nexusjournal.com/ filename.html](http://nexusjournal.com/filename.html), ss. 17-29.
- Powell, C., (2001), "Unfolding Folding", *Architecture and Science*, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 14-15.
- Rabasa, J., (2004), "Allegories of Atlas", *The Post-Colonial Studies Reader*, Ashcroft, B., Griffiths, G., Tiffin, H. (Der.), Routledge, Great Britain, ss. 358-364.
- Rajchman, J., (1997), "Some Senses of 'Ground' " *Anybody*, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M.

- (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 154-161.
- Rajchman, J., (2001), "Out of the Fold", Architecture and Science, Cristina, G. di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 34-37.
- Ray, K. R., (2001) "Bauhaus Hausfraus: Gender Formation in Design Education", Journal of Architectural Education, V. 55/2, ss. 73-80.
- Richards, S., (2003), Le Corbusier and the Concept of Self, Yale University Press, New Haven.
- Read, J., (2006), "Alternative Functions: João Cabral de Melo Neto and the Architectonics of Modernity", Luso-Brazilian Review, 43:1, ss. 65-93.
- Reid, J., (2006), "Life Struggles. War, Discipline, and Biopolitics in the Thought of Michel Foucault", Social Text, 86, V. 24, N. 1, ss. 127-152.
- Riot-Sarcey, M., Bouchet, T., Picon, A., (2003), Ütopyalar Sözlüğü, (Çev. T. Ilgaz), Sel Yayınları, İstanbul.
- Rollins, W., (2001), "A Nation in White. Germany's Hygienic Consensus and the Ambiguities of Modernist Architecture", German Politics and Society, I. 61, V. 19, N. 4, s. 3.
- Roob, A., (1997), The Hermetic Museum. Alchemy And Mysticism, Benedikt Taschen Verlag, Great Britain.
- Ruegg, A., (2007), "Autobiographical Interiors: Le Corbusier at Home", Le Corbusier. The Art of Architecture, Sergi Kataloğu, Vegesack von A., Moos von S., Ruegg, A., Kries, M. (Der.), Vitra Design Museum, Veil am Rhein, ss. 117-145.
- Said, E., (1995), Entelektüel. Sürgün, Marjinal, Yabancı, (İng. Çev. Birkan, T.), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Salingaros, N. A. ve Tejada, Debora M., (2001), "Modularity and Number of Design Choices", Nexus Network Journal, V. 3, N. 2, <http://nexusjournal.com/Sali-Teja.html>.
- Samuel, F., (1999a), "A Profane Annunciation: The Representation of Sexuality at Ronchamp", Journal of Architectural Education, V. 53/2, ss. 74-90.
- Samuel, F., (1999b), "Le Corbusier, Theillard de Chardin and 'The Planetisation of Mankind' ", The Journal of Architecture, V. 4, Yaz, ss. 149-165.
- Samuel, F., (2004), Le Corbusier. Architect and Feminist, Wiley-Academy, Great Britain.
- Sargın, G. A., (2003), "Le Corbusier ve Kent; Devrim ve Tutucu Söylenceye Dair" Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 189-197.
- Saunders, P. T., (2001), "Nonlinearity", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 110-115.
- Sbriglio, J., (1996), Apartment Block 24 N.C. and Le Corbusier's Home, (Fr. Çev. S. Parsons), Foundation Le Corbusier, Birkhauser, Berlin.
- Scott, J. C., (2008), Devlet Gibi Görmek, İnsanlık Durumunu Geliştirmeye Yönelik Projeler Nasıl Başarısız Oldu, (İng. Çev. N. Erdoğan), Versus, İstanbul.
- Serenyi, P., (1965), "Le Corbusier's Changing Attitude Toward Form", The Journal of the Society of Architectural Historians, March, V. 24, N. 1, ss. 15-23.
- Serenyi, P., (1967), "Le Corbusier, Fourier and the Monastery of Ema", The Art Bulletin, December V. 49, N. 4.
- Shohat, E., Stam, R., (1998), "Narrativizing Visual Culture: Towards a Polycentric Aesthetics", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 27-49.
- Sikiaridi, E., (2004), "The Architectures of Iannis Xenakis", Technoethic Arts, Intellect, 1/3, ss. 201-207.
- Sikiaridi, E., (2006), "Iannis Xenakis'in Mimarlıkları", (İng. Çev. Y. Adam), Doxa, S. 1, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, ss. 78-81.
- Smet, C. de, (2005), Le Corbusier. Architect of Books, Lars Møller Publishers, Italy.
- Sola-Morales, I. De, (1997), "Absent Bodies" Anybody, Davidson, C. C. (Der.) ve Berman, M.

- (Yrd.), Anyone Corporation, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts, ss. 16-24.
- Soltan, J., (1987), "Working with Le Corbusier", Le Corbusier: The Garland Essays, Brooks, H. A. (Der.), Garland Papers Press, New York, ss. 10-11.
- Speaks, M., (2001), "Two Stories for the Avand-garde", Archilab, Radical Experiments in Global Architecture, Migayrou, F., ve Brayer, M.-A. (Der.), Thames and Hudson, England, ss. 20-22.
- Spencer, C., (2005), "Designing the Person: Sociological Assumptions Embodied Within the Architecture of Charles Rennie Machintosh and Le Corbusier", Irish Journal of Sociology, V. 14.1, ss. 141-162.
- Spiller, N., (2001), "Vacillating Objects", Architecture and Science, Cristina, G.di (Der.), Wiley-Academy Press, Great Britain, ss. 124-127.
- Şentürk, L. (2002a), "Işığın İktidarı", Fotoğraf Nerede Biter?, Haydaroğlu, M. (Der.), Sanat Dünyamız, S. 84, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 228-235.
- Şentürk, L. (2002b), "Topolojik Mimarlıklar: Yeni Barok, Transmodernite ve Ötesi" Eureka!, Haydaroğlu, M. (Der.), Sanat Dünyamız, S. 90, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 166-175.
- Şentürk, L., (2003), Döxa Yazıları, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Şentürk, L., (2004), "Pythagoras'tan Oumupo'ya Müzik ve Mimarlık", Arredamento Mimarlık, 2004/5, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss. 72-78.
- Şentürk, L., (2005), "Evrensel Bir Ölçü İddiası, Modulor", Betonart, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, İstanbul, ss. 76-83.
- Şentürk, L., (2005), "Modulor", Betonart, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, İstanbul, s. 92.
- Şentürk, L., (2005), "Bir Parça Kâğıt, Sayı Bahçesi", RH+ Sanart, S. 34, Kasım 2006, İstanbul, ss. 48-50.
- Şentürk, L., (2007), "Kendi Kendinin Kültü ya da Medyatik Bir Mimarlığa Doğru Sekiz Ayrım", Arredamento Mimarlık, Tasarım Kültürü dergisi, S. 207, 2007/11, Güncelleme, Le Corbusier 1887-1965, Hiç Unutulmayacak mı? dosyası içinde, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, ss. 116-126.
- Strain, A. B., (2008), "White Bread Bio-Politics: Purity, Health, and the Triumph of Industrial Baking", Cultural Geographies, V. 15, SAGE Publications, ss. 19-40.
- Tafari, M., (1996) [1976], Architecture and Utopia. Design and Capitalist Development, (İt. Çev. B. Luigia La Penta), MIT Press, Massachusetts.
- Talbot, R., (2003), "Speculations On The Origin Of Linear Perspective", Nexus Network Journal, V. 5 N. 1, <http://www.nexusjournal.com/Talbot-pt01.html>.
- Tanju, B., (2003), "Charles-Edouard Jeanneret'nin Doğu'ya Yolculuğu", Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 123-133.
- Tanju, B., (2006), "10 Short Notes on Encounters with Modernity: Turkish Version", Model ve Sembol. Die Erfindung der Türkei. The Invention of Turkey, Sternberg Press, Berlin, ss. 161-181.
- Tanju, B., (2007), "Aç! Aç! Aç!", Kamusal Alan/Kamusal Mekân, Arredamento Mimarlık, 2007/2, Boyut Yayıncılık, İstanbul, ss. 49-51.
- Tanyeli, U., (2003), "Le Corbusier Hâlâ Güncel mi?", Moderatör: Tanyeli, U., Katılımcılar: Cansever, T., Sargin, G.A., Tümertekin, H. . Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 97-108.
- Tanyeli, U., (2003), "Bir Sağırılar Diyalogu: Le Corbusier'den Türkiye'ye, Türkiye'den Le Corbusier'ye", Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 110-121.
- Tanyeli, U., (2005), "Le Corbusier ve Batılı Olmayan Dünya", Le Corbusier Özel Sayısı, Betonart, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 2-3.
- Tanyeli, U., (2006), "Güncelle Araya Tarihsel Mesafe Koymak", Öngörünüm, Arredamento Mimarlık, 2006/11, Boyut Yayıncılık, İstanbul, s. 7.
- Tanyeli, U., (2004), İstanbul 1900-2000. Konutu ve Modernleşmeyi Metropolden Okumak, Akın Nalça Kitapları, İstanbul.

- Tanyeli, U., (2009), Türkiye'nin Görsellik Tarihine Giriş, Akın Nalça Kitapları, İstanbul.
- TenHoor, M., (2007), "Architecture and Biopolitics at Les Halles", French Politics, Culture and Society, V. 25, N. 2, ss. 73-92.
- Travnor, R., (2002), Measure, Metre, Irony: Reuniting Pure Mathematics with Architecture, ARQ, V. 6/1, ss. 67-75.
- Treib, M., (1996), Space Calculated in Seconds: The Philips Pavillion, Princeton University Press.
- Türker, Y., (2004), "Erk ile Erkek", Toplum ve Bilim, S: 101, Güz, Birikim Yayınları, İstanbul, ss. 8-10.
- Tzonis, A., (2001), Le Corbusier: The Poetics of Machine and Metaphor, Universe, New York.
- Ünsal, B., (1966), "Le Corbusier Kalemile Türk Sanatı ve İstanbul", Arkitekt, S. 322, İstanbul, ss. 74-6.
- Ünsal, B., (2005), "Le Corbusier Kalemile Türk Sanatı ve İstanbul", Betonart, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 62-3.
- Vervloesem, E., (2005), "Uyarlanamazlık, Chandigarh ve Gemiler. Luc Deleu ile bir Söyleşi", Betonart, Yaz, S. 7, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 18-25.
- Vianello, M., (2001), "Le Corbusier, Padiglione Philips, Bruxelles", Nexus Network Journal, Vol. 3/1.
- Vidler, A., (2004), "Bodies in Space/Subjects in the City", The Blackwell City Reader, Bridge, G., ve Watson, S. (Der.), Blackwell Publishing, Australia, ss. 46-51.
- Virilio, P., (1998), "A Topographical Amnesia", The Visual Cultures Reader, Mirzoeff, N. (Der.), Routledge, London, ss. 53-59.
- Vowinkel, A., Kessler, T., (1986), Le Corbusier. Synthèse des Arts. Aspete des Spatwerks, 1945-1965, Ernst & Sohn Verlag, Karlsruhe.
- Wade, D., (2003), Li. Doğanın Dinamik Biçimleri, (Çev. N. Akasya), neKitaplar, Dharma Yayınları, İstanbul.
- Walden, R., (1977), The Open Hand: Essays on Le Corbusier, MIT Press, Cambridge.
- Weizman, E., (2009), "Duvarın Geçmek: Kent Planlama Eylemi Olarak Askeri Operasyon", (İng. Çev. O. Şişman), Arredamento Mimarlık, Mimarlık ve Biyopolitika dosyası içinde, I. Bölüm, S. 288, Ekim, Boyut Yayınları, İstanbul, ss. 64-80.
- Wigley, M., (2001), White Walls, Designer Dresses, MIT Press, Cambridge.
- Wittkower, R. (1978), "The Changing Concept of Proportion", Idea and Image: Studies in the Italian Renaissance, Thames and Hudson, London.
- Wittkower, R. (1988), Architectural Principles in the Age of Humanism, Academy Editions St. Martin's Press.
- Wogenscky, A., (1987), "The Unité de Habitation in Marseilles", Le Corbusier: The Garland Essays, Brooks, H. Allen (Der.), Garland Papers Press, New York, s. 119, 120.
- Xenakis, Y. (2003) "Le Corbusier'den Sonra" Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 222-223.
- Yazıcıoğlu, Z., (2003), "Le Corbusier ve Modern Türk Mimarlığı" Sanat Dünyamız, S. 87, Bahar, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, ss. 205-209.
- Young, I. M., (2005), "Five Faces of Oppression", Feminist Theory: A Philosophical Anthology, Cudd, A. E. ve Andreasen, R. O. (Der.), Blackwell Publishing, UK, ss. 91-104.
- Yöney, N. B., Polat, E. O., Salman, Y., (2005) "Erken 60'lar Konut Mimarlığında Çizgidışı Bir Deneme: Hukukçular Sitesi", Betonart, S. 7, Yaz, TÇMB Yayını, Ankara, ss. 32-37.
- Yücefer, H., (2006), "Deleuze'ün Bergsonculuğuna Giriş", Bergsonculuk, Otonom Yayıncılık, İstanbul, ss. 7-44.